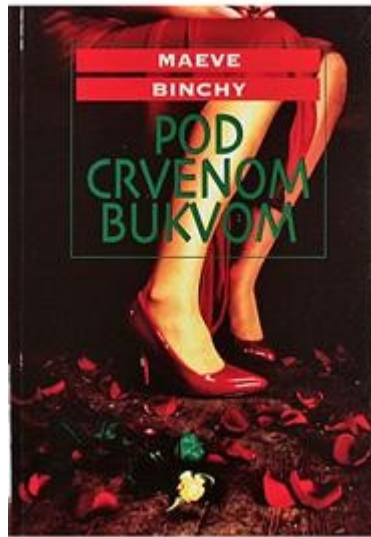

MAEVE BINCHY:
CRVENA BUKVA

Za Gordona, koji mi je život učinio dobrim i sretnim,
uz svu moju zahvalnost i ljubav.

ŠKOLA U SHANCARRIGU

Otac Gunn znao je da bi njihova domaćica, gospođa Kennedy, sve to mogla napraviti mnogo bolje od njega. Gospođa Kennedy zapravo bi *sve* napravila bolje: slušala ispovijedi, otpuštala grijehe, pjevala *Tantum Ergo* pri blagosivljanju, pokapala mrtve. Gospođa Kennedy bolje bi i izgledala u toj ulozi, visoka i koščata poput biskupa, a ne okrugla i malena poput oca Gunna. Oči gospođe Kennedy bile su osjećajne i izgledale kao da razumiju svu tugu ovoga svijeta.

Uglavnom je bio veoma sretan u Shancarrigu, mirnom mjestu u unutrašnjosti. Većina je ljudi čula za Shancarrig samo zbog ogromne stijene koja je stajala visoko na brdu iznad šume Barna. Nekad je bilo mnogo nagađanja o toj stijeni.

Je li bila dio nečega većeg? Je li bila od velikog geološkog značaja? No, stručnjaci su došli i zaključili da je tamo nekad davno možda i bila sagrađena koja kuća, no svi su tragovi isprani kišama i olujama kroz stoljeća. Nikad o tome nije bilo spomena u povijesnim knjigama. Sve što je postojalo bila je jedna velika stijena. A budući da je Carrig irska riječ za stijenu, mjesto je po njoj i dobilo ime: Shancarrig, Stara Stijena.

U Crkvi Svetoga otkupitelja u Shancarrigu dobro se živjelo. Župnik, monsinjor O'Toole, bio je uljudan, krhak čovjek koji je dopuštao kapelanu da vodi stvari po svome. Ocu Gunnu bilo je žao što se za župljane ne može više učiniti, kako ne bi morali stajati na željezničkoj postaji i mahati sinovima i kćerima koji iseljavaju u Englesku i Ameriku. Priželjkivao je manje vlažnih baraka u kojima cvate tuberkuloza koja puni groblje ljudima premladima za umiranje. Bilo mu je žao što umorne žene moraju radati toliko djece, djece čiji je život često oskudan. No, znao je da se svi mladići iz njegova sjemeništa nalaze u sličnim župama i priželjkuju iste stvari. Nije mislio da je čovjek koji bi mogao promijeniti svijet. A nipošto nije ni izgledao kao čovjek koji bi mogao promijeniti svijet. Oči oca Gunna izgledale su poput dvije groždice u slatkom pecivu.

Prije mnogo godina postojao je i gospodin Kennedy, ali je umro od upale pluća, mnogo prije no što je otac Gunn došao u Shancarrig. Svake se godine za njega molilo na misi na godišnjicu njegove smrti i svake je godine tužno lice gospođe Kennedy postizalo nešto što se činilo nemogućim: još žalosniji izgled. No, iako datum nije bio ni blizu godišnjice smrti njezina muža, gospođa Kennedy bila je prilično mračnog raspoloženja, a sve zbog škole u Shancarrigu.

Budući da se radilo o posjetu biskupa, gospođa je Kennedy mislila da bi *ona*, kao domaćica svećenika, trebala biti nadležna za sva događanja. Nije se željela nametati, kako je mnogo puta rekla, no je li ocu Gunnu situacija usitinu jasna? Može li se uistinu očekivati da oni učitelji, oni svjetovni učitelji iz školske zgrade i ona djeca koju tamo podučavaju, zaista budu nadležni za ceremoniju?

– Nisu navikli na biskupe – rekla je gospođa Kennedy, dajući naslutiti da je doručkovala, ručala i večerala s predstavnicima viših crkvenih staleža.

No, otac Gunn bio je nepopustljiv. Prigoda je bila posvećenje škole, biskupov blagoslov, još jedna ceremonija u nizu ceremonija povodom Svete godine, ali trebalo je uključiti djecu i učitelje. Nije to bilo nešto čime upravljaju svećenici.

– Ali, monsijor O’Toole je glavni – protivila se gospođa Kennedy. Postariji, krhki župnik nije igrao veliku ulogu u zbivanjima u župi, sve je obavljao njegov žustri, energični kapelan, otac Gunn.

Iz mnogo bi razloga, dakako, bilo mnogo jednostavnije prepustiti glavnu riječ gospođi Kennedy, dozvoliti joj da pokrene svoj stroj i organizira pripremanje mlitavih biskvita, teško probavljivih krema i velikih posuda s čajem, koji su bili obilježja mnogih crkvenih svečanosti. No, otac Gunn bio je neumoljiv. Događaj je namijenjen školi i škola će ga voditi.

Zamišljajući gospođu Kennedy kako stoji u šeširu i rukavicama te žalosno negoduje, molio je Boga da stvar bude uspješno obavljena, da nadahne mlade učitelje, Jima i Noru Kelly, da je pravilno organiziraju. I da barem donekle drže pod nadzorom tu bandu malih divljaka koju podučavaju.

Naposlijetku, i Bog ima udio u čitavoj stvari, davanje smisla Svetoj godini važno je i za župu. Bog sigurno želi da sve to uspije, ne samo kako bi se zadivilo biskupa, nego kako bi se djeca prisjetila škole i svih vrijednosti koje su naučila u njoj. Ocu Gunnu veoma se sviđala škola, ta malena, kamena građevina ispod krošnje ogromne crvene bukve. Obožavao je posjećivati je i promatrati glavice nagnute nad bilježnicama.

– Tko oklijeva, gubi vrijeme – marljivo su prepisivali.

– Što mislite, što to znači? – jednom je upitao.

– Ne znamo što to znači, oče. Samo moramo prepisati – uslužno je objasnilo jedno dijete.

Nisu zapravo bili tako loši, djeca iz Shancarriga – redovito je slušao njihove ispovijedi. Najgori grijeh, i to onaj za koji se morao sjetiti odmjeriti tešku kaznu, bilo je vješanje o stražnji dio kamiona. Koliko je otac Gunn uspio shvatiti, bilo je to držanje za stražnji dio vozila u pokretu i vožnja bez vozačeva znanja. Taj je čin, sasvim razumljivo, izazivao užasan bijes i negodovanje roditelja i prolaznika te je otac Gunn morao ukazati na veličinu zlodjela određujući pokoru od dvanaest krunica, koja je bila gotovo nečuvena u sustavu dječjih pokora. No, izuzevši vješanje o kamione,

oni su dobra djeca, zar ne? Služit će na čast školi i Shancarrigu kad dođe biskup, zar ne?

Čitavo polugodište djeca nisu razgovarala gotovo ni o čemu drugome. Učitelji su im stalno ponavljali kolika je to čast. Biskup inače ne posjećuje tako male škole kao što je njihova. Imat će ga priliku vidjeti na vlastitom terenu, za razliku od toliko druge djece u zemlji koja ga nisu vidjela sve do odlaska na krizmu u veliki grad.

Provodili su dane i dane čisteći školu. Bojali su prozore, kao i vrata. Sprema za bicikle tako je pospremljena da je se nije moglo prepoznati. Učionice su se dotjerivale sve dok nisu zasjale. Možda će Njegova milost razgledati školu. Nije bilo sigurno, no trebalo je računati na svaku mogućnost.

Dugački stolovi napravljeni od dasaka na nogarima bit će uređeni ispod stabla crvene bukve, koja je dominirala školskim dvorištem. Prekrit će ih čistim bijelim plahnama, a gospođa Barton, lokalna krojačica, izvezla je dražesan porub tako da ne izgledaju kao plachte. Postavit će vrčeve sa cvijećem, kiticama jorgovana i prekrasnih samoniklih ljubičastih orhideja koje u lipnju rastu u šumi Barna.

Bit će tamo i poseban stol sa Svetom vodom i zaista kvalitetnim bijelim stolnjakom, kako bi Njegova milost mogla uzeti srebrnu žlicu i poprskati vodom, ponovno posvećujući školu Bogu. Djeca će pjevati “Vjera naših otaca”, a budući da će se bližiti Tijelovo također će pjevati “Slatki božanski sakrament”. Svaki su dan imali probe i sad su već cijeli tekst znali napamet.

Pitanje hoće li djeci biti dozvoljeno sudjelovati u samoj gozbi bilo je nekako neizvjesno. Hrabriji su se usudili raspitivati o tome, no odgovori nikad nisu bili zadovoljavajući.

– Vidjet ćemo – rekla je gospođa Kelly.

– Ne mislite uvijek na svoje želuce – rekao je gospodin Kelly.

To im baš nije ulijevalo mnogo nade.

Iako se sve trebalo odvijati u školi, znali su da središte zbivanja nisu djeca. Sve je to radi župe.

Dakako, nečega će biti, to su znali. Ali tek nakon što se odrasli pošteno najedu. Moglo bi biti samo običnog kruha i maslaca s malo ostataka mase od sendviča, ili jednostavnijih kolača kad nestanu oni s glazurom i čokoladnim preljevom.

Gozba je trebala biti pripremljena zajedničkim naporom mještana Shancarriga te je svako dijete bilo upućeno u određeni dio. Gotovo nije postojalo kućanstvo koje nije davalo doprinos.

– Bit će nekoliko zdjela sa želatinom i šlagom s jagodom na vrhu – bilo je poznato Nessi Ryan.

– To je za odrasle! – Eddie Barton osjećao je nepravdu te činjenice.

– Moja mama će napraviti želatinu i dati vrhnje. Gospođa Kelly je rekla da će ga istući u školi i u posljednji tren staviti ukrase, kako se ne bi otopili.

– I čokoladna torta. I to dvije cijele – rekla je Leo Murphy.

Činilo se veoma nepoštenim da sve to bude za biskupa, svećenike i velike gomile raznoraznih odraslih, pred kojima se, kako su dobili uputu, odnosno naredbu, moraju pristojno ponašati.

Narednik Keane bit će nazočan, rečeno im je, kao da će ih on osobno sve odvesti u zatvor u veliki grad budu li samo pisnuli kad ne treba.

– Morat će nam nešto dati – rekla je Maura Brennan. – Inače ne bi bilo pravedno.

Otac Gunn čuo je te riječi i ostao zadivljen dječjom nevinošću. Bilo je dirljivo što dijete poput male Maure, kćerke Paudieja koji popije svaki novčić kojeg se domogne, još uvijek vjeruje u pravdu.

– Zasigurno će *nešto* ostati za tebe i tvoje prijatelje, Maura – rekao je, nadajući se da će je to utješiti, no Maura se zarumenjela. Nije baš preporučljivo da svećenik čuje kako čezneš za hranom prilikom svete prigode. Zastala je i pustila da joj kosa padne preko lica.

No, otac Gunn imao je drugih briga.

Biskup je bio mršav i tih čovjek. Kad se kretao, nije hodao, nego se prije moglo reći da je klizio. Činilo se kao da ispod duge svećeničke sutane ili ruha nalik kraljevskom ima kotače, a ne stopala. Već je dao do znanja da će radije hodati nego se voziti od željezničke postaje do škole. To je veoma lijepo ako si osoba koja klizi i ako je dan svjež. No, neće biti baš tako dobro bude li dan vruć i biskup primijeti neprivlačne osobine Shancarriga.

Poput *puba* Johnnyja Finna. Johnny je rekao da će iz poštovanja prema prigodi zatvoriti vrata, no nije imao namjeru istjerati mušterije.

- Pjevat će. Bit će neuljudni – pokušavao mu je dokazati otac Gunn.
- Pomislite kakvi bi bili vani na ulici, oče. – Vlasnik *puba* bio je ustrajan.

Toliko se govorilo o tome danu i toliko se važnosti pridavalo broju ljudi koji će biti nazočni da su djeca postajala sve nervoznija.

- Nema dokaza da ćemo *uopće* dobiti želatine i šlaga – rekao je Niall Hayes.
- Nisam čuo da se govori o posebnim zdjelama, tanjurima ili vilicama.
- A puste li s lanca ljude poput Nellie Dunne, pojest će sve što se nađe pred njima. – Nessa Ryan ugrizla se za usnicu od uznemirenosti.
- Poslužit ćemo se mi već – rekao je Foxy Dunne.

Pogledali su ga razrogačenih očiju. Sve će se prebrojavati, ubili bi ih, sigurno je poludio.

- Sredit ću to na sam dan – rekao je.

Otac Gunn nije dobro spavao nekoliko dana prije ceremonije. Bilo je dobro za njega što nije čuo Foxyjeve planove.

Gospođa Kennedy rekla je da će za slučaj nužde pripremiti nešto osnovnih zaliha u kuhinji župnoga dvora. Za svaki slučaj, za svaki slučaj. Ponovila je to nekoliko puta.

Otac Gunn nije joj želio pružiti zadovoljstvo pitajući je za slučaj *čega*. Predobro je znao odgovor. Mislila je: Za slučaj da se njegovo budalasto uvjerenje kako se laicima u maloj školskoj zgradi smije dopustiti da vode ogromnu javnu vjersku ceremoniju pokaže pogrešnim. Odmahivala je glavom i odjenula se od glave do pete u crninu, u čast prigode.

Tri su dana dobrovoljci pokušavali uljepšati željezničku postaju. *CIE*, državna željeznička tvrtka, nije dodijelila ni novčića za njezino bojanje. Šef postaje, Jack Kerr, nije bio nimalo voljan pustiti društvancu amatera da rade što im je volja. Naglasio je kako njegove upute ne uključuju neodgovorno postupanje s imovinom tvrtke i bojanje postaje svim duginim bojama.

- Obojat ćemo je u sivo – preklinjao ga je otac Gunn.

Ali ne. Jack Kerr nije htio ni čuti za to, a bio je užasno uvrijeđen kad je vidio da plijeve gredice i sijeku maslačke.

- Biskup voli cvijeće – tužno je rekao otac Gunn.

– Neka onda donese vlastitu kiticu koja mu se slaže s haljom – rekao je poštar Mattie, jedini čovjek u Shancarrigu koji je bio dovoljno smion da javno kaže kako ne vjeruje u Boga i kako stoga neće biti tako licemjerman da ide na misu ili prima sakramente.

– Mattie, nije sad trenutak da ulazimo u teološke rasprave – molio ga je otac Gunn.

– Raspravljat ćemo kad god ponovno dođete k sebi, oče. – Mattie je bio nepogrešivo učtiv i ponašao se pomalo suviše zaštitnički za ukus oca Gunna.

Ali, bio je dobrodušan. Prenio je busene cvijeća iz Barne i zasadio ih u gredice na postaji. – Recite Jacku da je izraslo kad ste prevrnuli zemlju – savjetovao je. Ispravno je procijenio da se šef postaje ne razumije u prirodu i da ga ne zanima vrtlarstvo.

– Mislim da mjesto izgleda sasvim u redu – čuli su kako Jack Kerr mrmlja dok su stajali čekajući biskupov vlak. Osvrtao se po promijenjenoj željezničkoj postaji ne primjećujući ništa različito.

Biskup je otmjeno izišao iz vlaka. Svijen je poput slova S, žalosno je pomislio otac Gunn. Bio je graciozan, uspravljao se ili saginjao razgovarajući sa svakim ponaosob. Bio je iznimno prijazan, nije zamuckivao niti se uzrujavao, zapamtio je svačije ime, za razliku od oca Gunna, koji je odmah zaboravio imena dvojice uobraženih svećenika u biskupovoj pratnji.

Nekoliko mlađe djece odjevene u bijele ministrantske halje stajalo je spremno povesti procesiju kroz grad.

Sunce je nemilosrdno sjalo. Otac Gunn uzaludno se molio za jedan od vlažnih ljetnih dana kakvi su bili česti u posljednje vrijeme. Čak bi i to bilo bolje od te okrutne vrućine.

Činilo se da je biskupa zanimalo sve što je vidio. Napustili su postaju i hodali uskom cestom prema onome što bi se moglo nazvati središtem grada da je Shancarrig bio veće mjesto. Napravili su stanku u Crkvi Svetoga otkupitelja kako bi se Njegova milost u tišini pomolila u podnožju oltara. Zatim su prošli pokraj autobusne postaje, malenog niza trgovina, Ryanovog poslovnog hotela i *Terracea*, gdje su živjeli liječnik, ovdjetnik i drugi važni ljudi.

Činilo se da je biskup kimao s odobravanjem kad su kuće izgledale dobro, a pomalo se mrštio kad su prolazili pokraj siromašnijih baraka. No, možda je otac Gunn sve to umišljao. Možda Njegova milost nije bila svjesna okolice, nego je samo izgovarala molitve. Dok su koračali, otac Gunn bio je i predobro svjestan vonja rijeke Grane, plitke i blatne. Dok su prelazili most, krajičkom je oka vidio nekoliko lica na prozoru *puba "Poznat po najboljem piću"* Johnnyja Finna. Molio se da ne dobiju potrebu otvoriti prozor.

Poštar Mattie lakonski je sjedio na prevrnutoj bačvi. Bio je jedan od rijetkih promatrača, budući da su gotovo svi drugi mještani Shancarriga čekali u školi.

Biskup je jedva primjetno ispružio ruku, kao da očekuje da mu se poljubi prsten.

Mattie je jedva primjetno pognuo glavu i dotakao kapu. Nije to bio uvredljiv potez, ali nije bio ni naročito pun poštovanja. Ako ga je biskup i shvatio, nije ništa rekao. Nasmiješio se na desnu i lijevu stranu, a njegovo mršavo, aristokratsko lice bilo je potpuno neosjetljivo na vrućinu. Lice oca Gunna nalikovalo je na okruglu, crvenu lokvu znoja.

Prvi znak škole bilo je ogromno stablo, crvena bukva koja je bacala sjenu na igralište. Zatim se vidjela malena, kamena školska zgrada sagrađena na prijelazu stoljeća. Ceremonija posvećenja bila je unaprijed pomno napisana, a pregledali su je ti birokratski svećenici koji su oblijetali oko biskupa. Provjerili su svaku riječ, za slučaj da je otac Gunn ubacio neko grdno krivovjerje ili svetogrđe. Svrha svega bila je u Svetoj godini posvetiti Bogu školu i budućnost svih mladih ljudi koji će se u njoj obrazovati. Otac Gunn nikako nije mogao razumjeti zašto bi se to smatralo nekom vrstom doktrinarnog minskog polja. On je samo pokušavao uključiti zajednicu u pravoj mjeri, pokazati im da su djeca njihova nada i budućnost.

Događaj je bio gotovo tri mjeseca najavljivan s oltara za vrijeme mise. Također je izražavana pobožna nada da će čitavo selo biti nazočno molitvi i posvećenju. Molitve, pjevanje i kratka propovijed trebali bi trajati četrdeset pet minuta, nakon čega će se ostaviti sat vremena za domjenak.

Dok su klipsali uzbrdo, otac Gunn vidio je da je sve na mjestu.

Gomila od gotovo dvjesto ljudi stajala je u školskom dvorištu. Neki su se muškarci oslonili na školski zid, ali žene su stajale ćaskajući jedna s drugom. Bili su

odjeveni u najbolju nedjeljnu odjeću. Skupina će se razmaknuti kako bi propustila malenu procesiju i tad će biskup ugledati djecu Shancarriga.

Svi su sjali od urednosti – jutros je već obavio pregled. Nijedan pramen kose nije bio na krivom mjestu, nije se mogao vidjeti nijedan prljavi nos ni bosa noga. Čak su i Brennanovi i Dunneovi izgledali pristojno. Stajali su ispred škole, svih četrdeset osmero. Bili su poredani u šest redova po osmero djece; oni straga stajali su na klupama kako bi ih se moglo vidjeti. Izgledali su poput anđelčića, pomislio je otac Gunn. Uvijek bi se uvelike iznenadio vidjevši što se može učiniti s malo pranja i čišćenja.

Otac Gunn se opustio, gotovo su stigli. Još samo nekoliko trenutaka i ceremonija će započeti. Ipak će sve biti u redu.

Škola je izgledala veličanstveno. Čak se ni gospođa Kennedy ne bi mogla potužiti na njezin izgled, pomislio je otac Gunn. A stolovi su bili poredani u prostranoj sjeni crvene bukve.

Učitelj i učiteljica uzorno su poredali djecu, pridajući veliku važnost urednosti i čistoći. Otac Gunn počeo se pomalo opuštati. Bio je to lijep skup, ravan bilo kojem drugom u biskupiji.

Ceremonija se odvijala kao po špagi. Diskretno su postavili stolicu za monsinjora O'Toolea, postarijeg župnika. Pjevanje, ako već nije bilo naročito skladno, barem je išlo u pravom smjeru. Nisu se mogla uočiti velika nesuglasja.

Bilo je gotovo vrijeme za domjenak – najveličanstveniji domjenak ikada pripremljen u Shancarrigu. Sve su se namirnice čuvale u školskoj zgradi, daleko od vrućine i na sigurnom od muha. Kad su utihnuli posljednji zvuci posljednje crkvene pjesme, gospodin i gospođa Kelly povukli su se unutra.

Bilo je nečega u ukočenom izrazu lica gospođe Kennedy što je navelo oca Gunna da im ode pomoći. Ne bi mogao podnijeti da poslužavnik sa sendvičima padne na zemlju ili šlag sklizne s vrha voćnog biskvita. Tiho je ušao unutra i zatekao prizor potpune pomutnje. Gospodin i gospođa Kelly te gospođa Barton, koja se ponudila pomoći pri iznošenju poslužavnika na stolove, stajali su kao ukopani u dramatičnoj sceni, dok su im lica izražavala različite stupnjeve užasa.

– Što se dogodilo? – upitao je, jedva se usuđujući progovoriti.

– Baš svaki božanstveni kolač! – Gospođa Kelly podigla je čajni biskvit koji je odozgo izgledao kao savršeno prihvatljiv kolač sa šećernom glazurom, ali tragovi zuba na dnu pokazivali su da je unutrašnjost pojedena.

– I čokoladna torta! – Una Barton, bijela poput krpe, hvatala je zrak. Kad se pogledalo u prednju stranu torte, ona je izgledala slasno, ali stražnja je strana bila poduprta komadom kore drveta, a dobra trećina torte bila je pojedena.

– Isto je i s pitama od jabuka! – Suze su sad nesputano tekle niz obraze gospođe Kelly. – Netko od djece, pretpostavljam.

– Onaj Foxy Dunne i njegova banda! Trebao sam znati. Do vraga, trebao sam znati. – Lice Jima Kellyja popimalo je užasno ljutit izraz.

– Kako je ušao?

– Mali je prokletnik rekao da će pomoći oko stolica i poveo sa sobom cijelu bandu. Rekao sam mu da su svi su kolači pomno prebrojani. I do vraga, zaista sam ih prebrojao kad su izašli.

– Prestani govoriti do vraga i prokletnik ispred oca Gunna – rekla je Nora Kelly.

– Mislim da je primjereno u ovoj situaciji. – Otac Gunn bio je bijesan.

– Da su barem pojeli samo šest-sedam kolača. Ali sve su upropastili.

– Možda nisam trebao ponavljati da ću ih prebrojati. – Na velikom licu Jima Kellyja ocrtavalo se kajanje.

– Sve je uništeno – rekla je gospođa Barton. – Uništeno je. – U njezinu je glasu bila nijansa hysterije koja je pomogla ocu Gunnu da se pribere.

– Naravno da nije sve uništeno. Gospođu Barton, iznesite čajnike, pozovite gospođu Kennedy da vam pomogne. Ona izvrsno ulijeva čaj i voljela bi biti pozvana. Dovedite Conora Ryana iz hotela, neka počne točiti limunadu, i pošaljite mi ovamo doktora Jimsa, neka dođe brzinom munje.

Njegove su riječi bile tako odlučne da je gospođa Barton u istom trenutku izišla iz prostorije. Kroz prozorčić je vidio kako je počelo ulijevanje čaja i kako je Conor Ryan sretan što radi nešto u što se razumije – točenje limunade.

Liječnik je stigao, zabrinut da se netko razbolio.

– Potrebne su nam vaše kirurške vještine, doktore. Uzmite jedan nož, a ja ću drugi pa ćemo izrezati sve ove kolače i složiti probrane komade na tanjure.

– Za ime Božje, oče Gunn, zašto to želite učiniti? – upitao je liječnik.

– Jer su oni crni vragovi koji se skrivaju pod imenom nevine dječice zubima rastrgali većinu kolača – rekao je otac Gunn.

Trijumfalno su zakoračili van s tanjurima punim probranih komada kolača.

– Ima ih još mnogo! – Otac Gunn sjajio je od zadovoljstva gurajući ih ljudima u ruke. Budući da se većina nazočnih ne bi usudila uzeti toliko vrsta kolača koliko su dobili na tanjuru, bili su zadovoljni, a ne nesretni vidjevši kako stižu u njihovu pravcu.

Otac Gunn kradomice je ispitivao učitelja, gospodina Kellyja, kako se zovu djeca koja su vjerojatno bila umiješana. Izgovarao je njihova imena u sebi, kao što bi netko ponavljao imena plemenskih vođa koji su poharali i uništili njegove pretke. Dok je sa smiješkom posluživao ljude i jurio amo-tamo, ponavljao je kao da čara: – Leo Murphy, Eddie Barton, Niall Hayes, Maura Brennan, Nessa Ryan i Foxy Prokleti Dunne.

Primijetio je da se poštar Mattie pristao pridružiti skupu te da se opasno približio biskupu.

– Kao što vidim, voljan si jesti hranu opijuma za narod – prosiktao je kroz kutak usana.

– To je malo grubo od vas, oče – rekao je Mattie, dovršavajući prvu polovicu kolača s tanjura.

– Progovori s biskupom o bilo kojoj temi i više nikad nećeš dostaviti nijedno pismo u ovoj župi – upozorio ga je otac Gunn.

Bližio se kraj skupa. Uskoro će doći vrijeme za povratak na postaju.

Natrag će se putovati autom. Doktor Jims i gospodin Hayes, odvjetnik, odvest će biskupa i dvojicu svećenika čija imena nikad nisu utvrđena.

Otac Gunn okupio je kriminalce u školi. – Ispravite me ako sam pogriješio u identificiranju najpodlijih osoba koje sam ikad imao nesreću upoznati – rekao je užasnim glasom.

Njihova su mu lica nagovijestila da je njegov izvor podataka uglavnom bio u pravu.

– Dakle? – zagrmio je.

– Niall nije bio upleten – rekla je Leo Murphy. Ona je bila sićušna, vižlasta crvenokosa desetogodišnjakinja. Dolazila je iz *Glena*, velike kuće na brdu. Mogla je jesti kolače za užinu svaki dan u tjednu.

– Pa ipak sam malo probao – rekao je Niall Hayes.

– Gospodin Kelly ima velike ruke. Izjavio je kako ih namjerava upotrijebiti da bi vam slomio vratove, jednom po jednom. Rekao sam da ću provjeriti s Vatikanom, ali siguran sam da bi dobio odrješenje grijeha. Možda čak i *odličje*. – Otac Gunn zaurlao je posljednju riječ. Svi su poskočili od straha. – Ipak, rekao sam gospodinu Kellyju neka ne troši vrijeme Svetoga oca na sve te oprostite i pomilovanja, nego da ću se radije ja pobrinuti za vas. Rekao sam mu kako ste se dobrovoljno javili da operete svaku posudu, tanjur, šalicu i čašu. Da je to vaš doprinos. Da ćete pokupiti svaki komadić smeća koji je pao na tlo oko škole. Da ćete izvijestiti gospodina i gospođu Kelly kad budete završili sa svim tim.

Pogledali su se u očaju. Bio je to dug posao. Bilo je za očekivati da će ga obaviti gospođe iz župe.

– Što je s ljudima kao što je gospođa Kennedy? Zar oni neće željeti...? – započeo je Foxy.

– Ne, neće željeti, ljudi kao što je gospođa Kennedy bili su *oduševljeni* saznajući da ste se javili da to obavite. Jer ti ljudi nisu zavirili u vaše crne duše.

Nastala je tišina.

– Ovaj dan nikada neće biti zaboravljen. Želim da to znate. Kad bude teško prisjetiti se svih drugih zlodjela, ovo će uvijek biti prvo na umu. Ovaj lipanjski dan 1950. godine bit će zauvijek urezan u pamćenje. – Vidio je kako se lica Eddieja Bartona i Maure Brennan počinju stezati; ne smije ih na smrt preplašiti. – Tako dakle. Pridružiti ćete se počasnoj straži i pozdraviti biskupa na odlasku, svojim ćete licemjernim srcima mahati Njegovoj milosti, čiji ste posjet iz sve snage željeli uništiti i upropastiti. *Van*. – Zurio je u njih. – *Van* isti tren!

Vani su se biskup i njegova pratnja spremali za odlazak. On se graciozno kretao od osobe do osobe, zahvaljujući im, diveći se ljupkom ruralnom dijelu Irske u kojem žive, govoreći kako njegovu srcu godi s vremena na vrijeme izaći i vidjeti prekrasnu Božju prirodu, a ne uvijek boraviti u biskupovoj palači u velikom gradu.

– Kako je predivno ovo stablo i kakav nam je krasan hlad danas pružilo. – Pogledao je crvenu bukvu kao da joj zahvaljuje, iako je bilo očito da je tip čovjeka koji bi mogao satima stajati u Sahari ne primijetivši ništa loše u tamošnjoj klimi. Skuhani otac Gunn bio je taj koji je trebao zahvaljivati sjeni stabla.

– A kakve su to sve riječi ispisane po deblu? – Pozorno je promatrao, a lice mu se ozarilo pristojnim zanimanjem i znatiželjom. Otac Gunn čuo je kako su Kellyjevi duboko udahnuili. Na to su stablo djeca uvijek urezivala inicijale, zajedno sa srcima i porukama tko koga voli. Bilo je to suviše svjetovno, suviše nestašno, suviše seksualno da bi se biskup divio. Bilo je u tome možda i naznake vandalizma.

Ali ne.

Nekim čudom, činilo se da se biskup divi.

– Lijepo je vidjeti kako djeca obilježavaju svoj boravak ovdje i odlazak odavde – rekao je skupini koja je stajala uokolo napeto iščekujući njegove posljednje riječi. – Kao što je ovo stablo ovdje već desetljećima, možda i stoljećima, tako će uvijek biti i škole u Shancarrigu, koja će otvarati umove djece i slati ih u svijet.

Dok ga je automobil hitro vozio nizbrdo prema željezničkoj postaji, osvrnuo se i zadržao pogled na kamenoj školskoj zgradici.

Ušavši u drugi automobil kako bi otpratio biskupa i konačno se oprostio od njega na postaji, otac Gunn osvrnuo se i još jednom uputio pogled kriminalcima. Imao je veliko srce, a dan nije bio uništen pa im se napola osmijehnuo. Nisu se usudili povjerovati u to.

MADDY

Kad su Madeleine Ross donijeli na krštenje u crkvu u Shancarrigu nosila je starinsku haljinicu u kojoj se krstila njezina baka. Takva se čipka rijetko viđala u Crkvi Svetoga otkupitelja – više bi pristajala Župnoj crkvi Svetog Mateja, bršljanom obrasloj protestantskoj crkvi udaljenoj sedamnaest kilometara. No, bila je to 1932.,

godina Euharistijskog kongresa u Irskoj. Katolička je gorljivost bila na vrhuncu i svi su očekivali finu čipku na bebi koja se krsti.

Stari je svećenik rekao nekome da toj djevojčici vjerojatno neće ništa nedostajati u životu, s obzirom na dom u kakvom se rodila.

No, župnici ne znaju sve.

Madeleinin je otac umro kad joj je bilo osam godina. Poginuo je u ratu. Njezin jedini brat otišao je u Rodeziju živjeti sa stricem koji je posjedovao farmu veličine irske grofovije Munster.

Kad je Maddy Ross 1950. napunila osamnaest godina, mnogo joj je stvari nedostajalo u životu: bilo kakav plan što će činiti u budućnosti, bilo kakvu slobodu da ode i to učini.

Majka je trebala nekoga kraj sebe, a brat je otišao, tako da je Maddy bila osuđena na ostanak kod kuće.

Maddy je također mislila da treba muškog prijatelja, ali u Shancarrigu takvoga nije mogla naći.

Nije se čak radilo ni o tome da je mjesto bilo premaleno za nju. Rossovi nisu bili bogati zemljoposjednici, ljudi visokog društvenog položaja i kakvoće. Da jesu, možda bi postojalo neko društvo u koje je Maddy mogla ući i krenuti u lov na muža.

Bilo je to pitanje nijanse.

I Maddy i njezina majka bile su s jedne strane suviše, a s druge strane nedovoljno imućne da bi se uklopile u shemu života u malome gradu. No, Maddy je bila djevojka koja je voljela vlastito društvo, što je bila sreća, jer tako joj se malo tuđeg društva nudilo.

Ili su je možda okolnosti učinile takvom.

No, ljudi su je od djetinjstva pamtili po tome da je sasvim sama brala pregršte zvončića u šumi Barna ili donosila kući kamenje zanimljivog oblika iz okolice velike stijene poviše Shancarriga.

Rossovi su imali kućicu na obali rijeke Grane, ne u blizini zapuštenih baraka, nego dalje prema Barni, na putu koji je vodio do Stare stijene. Kamo god bi se krenulo iz kuće Maddy Ross postojalo je nešto zanimljivo, bilo da se išlo sporednom cestom prema školi ili pokraj baraka do mosta i u srce grada, gdje su se nalazili *Terrace*,

Ryanov poslovni hotel i niz trgovina. No, njezina je omiljena šetnja vodila kroz šumu, koja se toliko mijenjala s godišnjim dobima da se činilo kako su to potpuno različite šume. Najviše ju je voljela u jesen, kad je sve bilo zlatno, a tlo prekriveno tepihom od lišća.

Čovjek je mogao zamišljati da su stabla ljudi, veliki dragi ljudi koji će te svaki tren zagrliti svojim granama, ili da u korijenju postoji svijet sićušnih bića nevidljivih ljudskim očima.

Pričala je priče, napola želeći da je se sluša, a napola sama sebi – priče o tome gdje je pronašla zlatne i grimizne grane u jesen i kako su je oči starice promatrale kroz drveće, ili priče o tome kako se bosonoga djeca igraju pokraj velike stijene koja se nadvila nad gradom i otrče u zaklon kad se netko približi.

Bile su to bezazlene priče, priče o zamišljenom prijatelju koje pričaju sva djeca. Nitko se nije mnogo obazirao na njih, naročito zbog činjenice da je sve to nestalo kad je s jedanaest godina otišla u internat. Škola u Shancarrigu bila je pregrubo mjesto za malenu Madeleine Ross. Poslali su je u samostan dva okruga dalje.

Zatim su je vidjeli kako odrasta, a duga svijetla kosa padala joj je niz leđa u pletenicama. Kad je napunila sedamnaest počela je omatati pletenice oko glave.

Bila je vitka i tanka poput njezine majke, ali imala je te čudne svijetle oči. Da je Maddy imala jake, zdrave oči bilo koje boje, bila bi lijepa. No, bljedoća joj je davala neku bezbojnost, neku magličastu pojavu, kao da nije prava osoba.

Da su u Shancarrigu posebno razmišljali o njoj, došli bi do zaključka da je slabašna djevojka s malo vlastitih stavova.

Odlučnija mlada žena bila bi u stanju donijeti odluku o pronalaženju posla, ili prijatelja. Bez obzira na složenost društvene strukture Shancarriga mlada Maddy Ross mogla je pronaći bar kojeg prijatelja.

Imala je, dakako, rođake – tetke i ujake koje su Maddy i njezina majka posjećivale. Odlazile su u posjete u četiri okruga, uvijek k majčinih rođacima. Očeva je rodbina živjela u Engleskoj.

No, kod kuće je zaista bila na rubu zbivanja. Kao onoga dana kad je bilo posvećenje škole, kad je došao biskup.

Maddy Ross stajala je po strani u slamnatom šeširu, želeći zaštititi svijetlu kožu od sunčevih zraka. Promatrala je kako se otac Gunn pognuto uspinje uzbrdo prema školi. Promatrala je postarijeg monsijora O'Toolea u invalidskim kolicima. No, stajala je malo podalje od ostatka Shancarriga čekajući da procesija stigne.

Kellyjevi su bili tamo s malenom nećakinjom Marijom, svi užasno napadno odjeveni. Nora Kelly trebala je staviti šešir kao Maddy, a ne tu groznu mlohavu čipkastu maramu koja je odudarala od irskog seoskog ambijenta.

Ipak, bilo bi lijepo pripadati nekamo, kao što su pripadali Kellyjevi. Došli su u tu školu i učinili je svojom. Sad su bili središte zajednice, dok je Maddy, koja je tamo provela čitav život, i dalje bila izvan nje.

Prihvatila je tanjur s kolačima koji su iz nekog razloga bili posluženi narezani pa ljudi nisu mogli birati po želji.

Gospođa Kelly zamišljeno ju je pogledala.

– Mislim da je vrijeme da uzmemo MAst – rekla je.

Maddy je bila zbunjena. – Ne vjerujem da će vam trebati – odgovorila je gledajući u njezin pun tanjur.

– Mlađu Asistenticu – objasnila je gospođa Kelly, kao da govori petogodišnjem djetetu.

– Oh, oprostite.

– Pa, mislite li da bismo trebali porazgovarati o tome s vašom majkom?

Maddy se počela pitati jesu li svi ti ljudi pod utjecajem vrućine.

– Ja... mislim da ona ima ustaljene navike... ne vjerujem da bi bila u stanju podučavati – ljubazno je objasnila.

– Mislila sam na vas, gospođice Ross.

– Oh, naravno. Da, pa... – rekla je Maddy.

To je dokazalo koliko je malo planirala svoj život. Nije imala *nikakvih* planova za neposrednu budućnost.

Te se godine mnogo govorilo o posjetu Rimu. Bila je Sveta godina i to bi bio poseban događaj. Teta Peggy je bila tamo, imala je bezbroj slika, njezine su priče bile često ponavljane, nedostatak dobrog, snažnog čaja nikako se nije mogao prežaliti.

No, majka nikad nije znala donositi odluke o malim stvarima, kao na primjer želi li za užinu marmeladu od jagoda ili ogrozda, pa kako bi onda mogla donijeti

odluku o nečemu tako velikom kao što je bio posjet Rimu? Stigla je jesen, večeri su postale hladnije i svi su se složili da bi se našla u velikoj opasnosti od prehlade.

Baš dobro što nisu prošle kroz cijelu tu muku oko nabavljanja putovnica i rezerviranja karata. I kao što je majka često govorila, Boga možeš jednako voljeti iz Shancarriga kao i iz nekog grada u Italiji.

Maddy Ross u početku je bila razočarana kad se pokazalo da od planova o kojima su često govorile neće biti ništa. Ali, onda više nije mislila na njih. Znala je prebroditi razočaranja, imala ih je mnogo iza sebe, čak i do dobi od osamnaest godina.

Njezina najbolja školska prijateljica, Kathleen White, nije se uopće povjerila Maddy kad je odlučila otići u samostan i postati opatica. Svi u školi znali su to prije nje. Maddy je sva drhtala od uzbuđenja suočivši Kathleen s tim novostima.

Kathleen je postala nezdravo hladna, suviše mirna za vlastito dobro.

– Nisam ti rekla jer si tako žestoka oko svega – jednostavno je rekla Kathleen.
– Ili bi mi se htjela pridružiti ili bi pravila scene. Ja to jednostavno želim učiniti. To je sve.

Maddy je nakon nekog vremena odlučila oprostiti Kathleen. Naposljetku, Poziv predstavlja ogroman korak u životu. Kathleen je očito bila toliko zaokupljena drugim stvarima da nije marila za prijateljičine osjećaje. Maddy joj je pisala duga pisma opraštajući joj i govoreći o predaji religioznom životu. Kathleen je napisala kratku poruku. Za dva mjeseca postat će postulantica. Neće smjeti pisati ni primati pisma. Možda bi bilo bolje pripremiti se za to i ne započinjati naročito osjećajnu korespondenciju.

A tog je ljeta bilo i drugih razočaranja. Na plesu u teniskom klubu Maddy je mislila da izgleda dobro i da se svidjela jednom mladiću. Plesao je s njom duže nego bilo tko drugi. Naročito je pazio na čaše s voćnim punčom. Sjedili su u ljuljački i ležerno razgovarali o svim mogućim temama. No, od toga nije ispalo ništa. Dobrano se namučila dati mu do znanja gdje stanuje i čak je uspjela pronaći dvije prilike da ga nazove kući. No, ponašao se kao da ona ne postoji.

Ponekad, odlazeći u duge, usamljene šetnje po brdu obraslom drvećem prema Staroj stijeni koja je bdjela nad gradom, Maddy Ross osjećala je da je sve činila pogrešno. Sve se toliko razlikovalo od onoga što se događalo djevojkama u filmovima.

Maddy je uvijek znala da neće biti novca za njezin studij te je mislila kako je dobro što nije izgarala od želje da postane profesorica, liječnica ili odvjetnica. No, također nije bila zagrijana ni za što drugo. Druge su se djevojke obrazovale za medicinske sestre, neke su pohađale tajničke tečajeve i zaposlile se u bankama ili velikim osiguravajućim kućama. Bilo ih je i koje su otišle u škole za radiografiju ili postale fizioterapeuti.

Maddy, djevojka duge svijetle kose i sporog osmijeha, koji bi se protegnuo od uha do uha kad bi jednom započeo, mislila je da će prije ili poslije nešto iskrsnuti.

Vjerojatno na kraju praznika.

Gospođa Kelly bila je ozbiljna tog vrućeg dana te su prvi tjedan u rujnu gospodin i gospođa Kelly iz škole došli u posjet Maddynoj majci.

Malena kamena školska zgrada u Shancarrigu bila je smještena malo izvan grada. Govorili su da je to stoga da bi bila dostupnija djeci zemljoradnika. Gospodin i gospođa Kelly došli su u školu kao mladi bračni par, na poziv oca Gunna. Posljednji su učitelji otišli u nekoj zbrci. Maddy je čula priče o piću i otpuštanjima, ali bila je to, kao i obično, cenzurirana verzija događaja, propuštena kroz filter njezine majke. Činilo se da majka nikad ne uspijeva shvatiti puni smisao stvari.

Gospodin i gospođa Kelly bili su neobičan par. On je bio krupan i izgledao naivno, poput sina nekog farmera. Ona je bila malena i napeta kao struna, a usne su joj se često izvijale u tanku liniju neodobravanja.

Maddy Ross više ju je puta pogledala pitajući se što je to na gospođi Kelly privuklo velikog, jednostavnog, dobrodušnog čovjeka koji je stajao uz nju. Bili su samo desetak godina stariji od nje.

Pitala se nije li se gospođa Kelly prvo osvrnula oko sebe, a onda se na kraju, kad nije našla nikoga prikladnijeg, zadovoljila učiteljem. Definitivno je ostavljala dojam kao da je nezadovoljna nečim. Iako su došli u nenajavljen posjet majci, oboje su izgledali kao da će se požaliti na nešto.

Maddy nije bilo nimalo neobično što su pitali majku, a ne nju. Na koncu konca, bilo je to nešto o čemu bi gospođa Ross trebala imati mišljenje. Možda misli da je njezina kćerka Madeleine predodređena za nešto uzvišenije od posla u školi u Shancarrigu. Bolje je ispipati mišljenje prije izravnog obraćanja.

No, majka je smatrala da je to izvrsna zamisao. – Pala nam je ravno u krilo – tim je riječima opisala ponudu kad su sljedeći dan rođaci došli na večeru.

– A neće li Madeleine trebati obuku za učiteljicu? – pitali su rođaci.

– Gluposti – rekla je majka. – Kakvu bi obuku čovjek trebao da bi naučio pristojnosti nesretnike kao što su mali Brennanovi ili Dunneovi?

Složili su se. Nije to bila prava karijera, kakvima su se željela posvetiti njihova djeca: jedna u banci, jedna na veoma naprednom tajničkom tečaju s ubačenim poslovnim francuskim, koji bi joj mogao priskrbiti bilo koje radno mjesto gotovo bilo gdje na svijetu.

Na Maddyno iznenađenje, posao joj se svidio.

Nije grmila kao gospodin Kelly niti imala samouvjeren, čvrst glas njegove supruge. Govorila je nježno i gotovo oklijevajući, ali djeca su reagirala na nju. Činilo se da se s lakoćom nosi čak i s drskim malim Brennanovima, čiji je otac, Paudie Brennan, bio pijanac i lijenčina. A Dunneovi, čija su lica bila umrljana marmeladom, sasvim su krotko pristajali da im se prije početka nastave obrišu usta.

U malenoj školskoj zgradi postojale su tri učionice, jedna za razred gospodina Kellyja, jedna za razred gospođe Kelly i najveća za Maddy Ross. Razred se zvao “Mješoviti predškolci”, a Maddy je u njemu upućivala mlade umove Shancarriga na obrazovno putovanje koje će u mnogim slučajevima biti prilično ograničeno. Bit će, dakako, i onih koji će u obrazovanju doseći mnogo više od same Maddy. Hayesove djevojčice, čiji je otac bio odvjetnik, lako bi mogle steći viša zanimanja, kao i mala Nuala Ryan iz hotela. No, bilo je i više nego očito da će se Dunneovi i Brennanovi pozdraviti sa svim nadama za obrazovanjem kad napuste tu školu. Ukrcat će se na brod za inozemstvo ili zaputiti u grad te prihvatiti bilo koji posao koji se nudi djeci od četrnaest godina.

No, s pet godina svi su izgledali isto. Ništa, osim možda razlike u odjeći, nije obilježavalo one koji će imati dovoljno novca da idu dalje, za razliku od onih koji neće.

Prije no što je počela raditi u školi Maddy Ross jedva je primjećivala djecu iz vlastitog mjesta. Sad je znala sve o njima, o onima koji su šmricali i izgledali uznemireni, onima koji su mislili da mogu vladati, onima koji su imali debele sendviče za ručak i onima koji nisu imali apsolutno ništa. Bilo je djece koja su se

prilijepila uz nju i ispričala joj sve o sebi i svojoj obitelji, a bilo je i one koja su se držala povučeno.

Nikad nije ni slutila da će joj predstavljati veliku radost promatrati kako dijete samostalno piše slova jednostavne rečenice i čita je naglas, ili vidjeti kako djevojčica koja je do kraja izgrizla olovku iznenada shvati kako se zbraja ili oduzima mnoštvo brojeva. Uživala je svakodnevno pokazivati dugačkim štapom na kartu Irske i slušati ih kako uglas izgovaraju imena mjesta.

– Koji su najveći gradovi u okrugu Cavan? U redu. A sad svi zajedno. Cavan, Cootehill, Virginia... – sve pjevnim glasom.

Postojale su dvije garderobe, jedna za djevojčice i jedna za dječake. Mirisale su na *Jeyes Fluid** (**Snažno dezinfekcijsko sredstvo za vanjske prostore.*), kojim bi ih učitelj očito obilno polijevao uvečer nakon što bi djeca otišla.

Bilo bi to sumorno mjestašće da nije bilo ogromne crvene bukve koja ga je zasjenila, kao da je zaštitnički zagrlila školu. Kao što se u djetinjstvu osjećala sigurno u Barni, Maddy se sad osjećala sigurno pokraj tog stabla. Bojama i lišćem obilježavalo je godišnja doba.

Dani su lako prolazili, svaki veoma nalik prethodnome. Madeleine Ross izrađivala je velike kartonske mape kako bi zabavila djecu. Imala je slike cvijeća koje je skupljala u šumi, a ponekad je i prešala cvijeće te ispod ispisivala njihove nazive. Svaki su dan djeca Shancarriga sjedila u drvenim klupicama i ponavljala imena paprati, pustikara, jagorčevina, jaglaca i bršljana. Zatim bi gledali slike Svetog Patrika, Svete Brigid i Svete Colmcille te i njihova imena izgovarali uglas.

Maddy se pobrinula da zapamte svece, jednako kao i cvijeće.

Sveci su imali prednost na popisu prioriteta oca Gunna. On je bio veoma ljubazan kapelan. Nosio je malene okrugle naočale, kao da gleda kroz dno boce od limunade. Budući da je bio upravitelj škole, često ju je posjećivao – morao je paziti na vjeru i moral budućih župljana Shancarriga. No, otac Gunn također je volio cvijeće i drveće te je uvijek bio prijazan i podržavao Mlađu Asistenticu.

Maddy se pitala koliko mu je godina. Kod svećenika, kao i kod časnih sestara, to je uvijek teško odgonetnuti. Jednog joj je dana neočekivano rekao koliko je star. Spomenuo je da se rodio 1921. godine, na dan kad je potpisan Sporazum* (**Mirovni*

sporazum potpisan u Londonu u prosincu 1921., kojim je Irska podijeljena na Slobodnu Državu Irsku i teritorij od šest grofovija na sjeveru (Ulster) koji je ostao u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva pod imenom Sjeverna Irska.).

– Star sam kao i naša država – ponosno je rekao. – Nadam se da ćemo oboje vječno živjeti.

– Lijepo je čuti da to kažete, oče. – Maddy je uređivala prirodoslovni pano na prozoru. – Vidi se da uživate u životu. Moja majka uvijek govori kako ne može dočekati da dobije krila.

– Krila! – Svećenik je bio zbunjen.

– Time želi reći da bi željela biti na nebu s Bogom. Prilično često govori o tome.

Činilo se da je otac Gunn ostao bez riječi. – Potpuno je zadivljujuće, dakako, kad čovjek gleda na ovaj svijet samo kao na sjenu nebeskog blaženstva koje je naš Otac pripremio za nas, ali...

– Ali majka je tek napunila pedeset. Malo je rano da već sad misli o tome, zar ne? – Maddy mu je pomogla da se izvuče.

Zahvalno je kimnuo. – Naravno, i meni odmiču godine. Možda ću i ja početi tako razmišljati. – Po glasu mu se čulo da se šali. – Ali imam toliko posla da se ne osjećam star.

– Trebali biste imati nekoga da vam pomogne. – Maddy je izustila ono što su svi u Shancarrigu govorili. Stari je svećenik već bio slab. Otac Gunn sve je obavljao. Definitivno su trebali novog kapelana.

A njihova domaćica nije baš bila od velike pomoći. Lice gospođe Kennedy bilo je kiselo poput limuna. Većinu je vremena bila odjevena u crninu, žaleći za mužem koji je umro tako davno da ga se gotovo više nitko u Shancarrigu nije sjećao. Dobra svećenička domaćica svakako bi trebala biti puna dobrodušnosti i podrške te imati ulogu majke, starog obiteljskog slugu i prijatelja.

Moralo se reći da gospođa Kennedy nije igrala nijednu od tih uloga. Činilo se da puca od zlovolje što ne može sama voditi glavnu riječ u župi. Prezirno bi otpuhivala kad bi joj netko ponudio pomoći u župnim poslovima. Samo zahvaljujući ljubaznosti oca Gunna mnogo je ljudi priskakalo u pomoć kad bi iskrslili problemi

prouzročeni činjenicom da se monsinjor O'Toole nije upletao gotovo ni u što, a gospođa Kennedy gotovo u sve.

A onda je stigla vijest da je novi svećenik uistinu na putu za Shancarrig. Netko je poznao nekoga u Dublinu tko je to čuo iz prve ruke. Govorilo se da je po svemu veoma drag čovjek.

Otpribliže šest mjeseci nakon toga, u proljeće 1952. godine, stigao je novi kapelan. Bio je to blijed mladić pod imenom otac Barry. Imao je duge, profinjene, bijele ruke, tanku svijetlu kosu i tamne, zapanjujuće plave oči. Graciozno se kretao po Shancarrigu, dok mu je sutana nježno šuštalala njišući se. Nije bio uzvrpoljen poput oca Gunna, koji je uvijek izgledao kao da je neudobno utegnuto u svećeničke halje i da mu je izrazito mučno u službenom ruhu.

Kad je otac Barry držao misu činilo se da zraka sunčeve svjetlosti ulazi u crkvu i dodiruje njegovo blijedo lice, dajući mu još pobožniji izgled. Ljudi iz Shancarriga voljeli su oca Barryja, a Maddy je u srcu često pomalo žalila oca Gunna, koji je nekako ostao u sjeni.

Nije *on* bio kriv što je krupan i zdepast. I on je bio dobar i pažljiv prema starima i slabima, i on je bio pun razumijevanja prilikom ispovijedi, i on je bio angažiran u školi. Ipak, morala je priznati da je otac Barry donio neki novi osjećaj veselja koji prvi svećenik nije imao.

Kad bi otac Barry došao u njezin razred, ne bi neodređeno govorio o misijama te potrebi skupljanja markica i srebrnog papira za misionarske baze. On bi govorio o brdskim selima u Peruu gdje ljudi čeznu čuti za Boga, gdje postoji samo jedna rječica koja presuši za vrijeme sušnog razdoblja pa seljani moraju kilometrima pješaćiti po vrućoj, suhoj zemlji kako bi donijeli vodu za starce i bebe.

Sjedeći u malenoj, vlažnoj učionici u Shancarrigu, Maddy i Mješoviti predškolci prebacili bi se kilometrima daleko, na drugi kontinent. Brennanovi su imali raspadnute cipele i pokidanu odjeću, čak i tragove pesnica pijanoga oca, ali osjećali su se bogatijima od kraljeva u usporedbi s narodom u tisućama kilometara udaljenoj Vieji Piedri.

Ime samoga sela imalo je isto značenje kao i ime njihova mjesta. Značilo je Stara Stijena. Ljudi toga sela preklinjali su ih za pomoć s druge strane svijeta.

Otac Barry zarazio je djecu oduševljenjem koje se nikad prije nije vidjelo u toj školi. I nije to bio slučaj samo u razredu Maddy Ross. Čak i pod strožim okom gospođe Kelly, od koje se moglo očekivati da kaže kako se prvo treba pobrinuti za bližnje, a onda pomagati u inozemstvu, milodari su rasli. A u razredu gospodina Kellyja strašni je učitelj ponavljao riječi mladoga svećenika, ali na vlastiti način.

– Ostavi to, Jeremiah O'Connor. Dobit ćeš nogom u guzicu tako da ćeš odletjeti do Barne i nazad ne budeš li išao i skupio barem jedan šiling za sirote ljude iz Vieje Piedre.

Za vrijeme nedjeljne mise otac Barry često bi zatvorio uznemirujuće plave oči i govorio kako je njegova pastva sretna što živi na zelenom, plodnom tlu u okolici Shancarriga. Crkva je mogla biti puna ljudi koji su kihali i kašljali, čiji su kaputi bili vlažni jer su prepješačili pet kilometara po cesti i poljima da bi došli na misu, ali po riječima oca Barryja njihovo je mjesto bilo raj na zemlji u usporedbi s istoimenim selom u Peruu.

Neki su se mještani počeli pitati zašto je dobri Bog tako nepravedan prema dobrim ljudima iz tog dijela svijeta koji govore španjolski i koji bi učinili sve na svijetu da u svojoj sredini imaju crkvu i svećenike.

Otac Barry imao je spreman odgovor na svako pitanje. Rekao je da je Božji plan ispitati ljubav i dobrotu ljudi prema drugim ljudima. Jednostavno je voljeti Boga, uvjeravao ih je otac Barry. Nikome ne predstavlja problem voljeti našega nebeskog Oca. Problem je voljeti ljude u usamljenom seocu tisućama kilometara daleko i ponašati se prema njima kao prema braći i sestrama.

Maddy i njezina majka često su razgovarale o ocu Barryju i njegovoj svetosti. Bilo je to nešto u čemu su se slagale, što je značilo da su više nego ikad razgovarale o njemu. O toliko mnogo tema mišljenja su im se razilazila.

Maddy se pitala postoji li mogućnost da njih dvije odu u Rodeziju na Josephovo vjenčanje. Njezin se brat ženio djevojkom iz škotske obitelji koja je živjela u Bulawayou. Na vjenčanju neće biti nikoga od Rossovih. Poslao je novac, a vjenčanje se trebalo održati tijekom školskih praznika, no gospođa je Ross izjavila kako nije u stanju putovati. Prema riječima doktora Jimsa Maddyna je majka bila

zdrava k'o dren i potpuno sposobna za putovanje. Štoviše, morski bi joj zrak samo godio zdravlju.

Otac Gunn rekao je da je obiteljska solidarnost veoma važna u takvim prilikama i da bi se uistinu trebala potruditi. Bojnik i gospođa Murphy, koji su živjeli u *Glenu*, velikoj kući sa željeznom ogradom i prekrasnim staklenicima, rekli su da je to prigoda života. Gospodin Hayes, odvjetnik, rekao je da bi on na njezinom mjestu išao.

No, majka je bila neumoljiva. Govorila je da je šteta rasipati novac na putovanje stare žene kao što je ona. Uskoro će dobiti krila. Onda će dovoljno toga vidjeti i znati.

Maddy je postajala sve netrpeljivija prema tom majčinom stavu. Činilo se da se teorija o krilima mogla primijeniti na sve. Kad bi Maddy poželjela nov kaput, ili izlet u Dublin, ili trajnu za svoju ravnu, svijetlu kosu, majka bi uzdahnula i rekla da će imati vremena i novaca napretek nakon što ona umre.

Majka je imala pedeset i nešto godina i bila je snažna kao bilo tko drugi u Shancarrigu, no zračila je krhkošću. Maddy je obavljala kućanske poslove, jer dok majka ne dobije krila nije bilo novca za trošenje na tako luksuzne stvari kao što je domaćica. Maddyna vlastita plaća Mlađe Asistentice bila je beznačajna.

Bile su joj dvadeset tri godine i bila je veoma nemirna.

Jedina osoba u cijelom Shancarrigu koja ju je razumjela bio je otac Barry. Njemu su bile trideset tri godine i bio je jednako tako nemiran. Upozorili su ga da suviše propovijeda o Vieji Piedri, a to je učinio nitko drugi nego sam biskup. Izgarao je od osjećaja nepravde. Monsinjur O'Toole bio je starački djetinjast i nije imao pojma o tome što se propovijeda, a što ne. Sigurno mu je otac Gunn radio iza leđa i potužio se na njega. Otac Gunn bio je samo kapelan kao i on te nije imao moć nad njim.

Otac Barry tumarao je šumom Barna, ljutito mlateći po grmlju koje mu se našlo na putu. Tko daje pravo čovjeku, najsitničavijem i najljubomornijem od svih ljudi, da pokuša zaustaviti Božje djelo u korist umirućih ljudi, braće i sestara koji ih zazivaju?

Da je Brian Barry bio boljeg zdravlja, bio bi misionar. Bio bi među ljudima Vieje Piedre, poput njegova prijatelja iz sjemeništa, Cormaca Flynnna. Cormac je bio taj koji mu je pisao i iz prve ga ruke izvješćivao o poslu koji treba obaviti.

U Crkvi Svetoga otkupitelja postojao je prozor posvećen uspomeni na rođake obitelji Hayes koji su otišli na vječno počivalište. U obitelji je bilo mnogo svećenika. Na prozoru su bile ispisane riječi: *Žetva je velika, ali radnika malo** (*Luka, 10,2). Stajalo im je pred očima, napisano na obojanom staklu u njihovoj vlastitoj crkvi, a ljudi župnik i sebični, samodopadni otac Gunn bili su tako slijepi da nisu vidjeli.

Tijekom jedne od tih ljutih šetnji otac Barry nabasao je na gospođicu Ross iz škole, koja je sjedila na deblu i zamišljeno čitala pismo. Nekoliko se trenutaka smirivao, a zatim progovorio. Ona je bila nježna djevojka te nije htio da uoči dubinu njegova gnjeva i srdžbu zbog borbe za ljudske duše te svih prepreka koje su postavljane na njegov put.

Zatečeno je podigla pogled kad ga je primijetila, no napravila je mjesta na trupu kako bi sjeo.

– Nije li prekrasno ovdje? Mislim da se na ovom mjestu često može pronaći rješenje.

Gurnuo je ruku u raspor na svećeničkoj halji, izvadio cigarete iz džepa te bez riječi sjeo pokraj nje.

Činilo se da ona nekako razumije potrebu za tišinom. Sjedila je, grleći koljena i gledajući ispred sebe, dok se svjetlost ljetnog poslijepodneva probijala kroz malene pukotine među oskorusama i bukvama koje su sačinjavale šumu. Jedna im je vjeverica prišla i zurila znatiželjno sad u njega, sad u nju, a zatim odskakutala dalje.

Nasmijali su se. Napetost i tišina bili su razbijeni te su sad mogli nesputano razgovarati.

– U djetinjstvu nisam imao priliku vidjeti vjevericu – rekao je otac Barry. – Osim u slikovnici, u kojoj se na istoj strani nalazila žirafa pa sam uvijek mislio da su iste veličine. Užasavao sam se susreta s njom.

– Kad ste je prvi put sreli?

– Tek kad sam došao u sjemenište... Netko je rekao da je u blizini opazio vjevericu, a ja sam ih sve požurivao da se sakriju... Mislili su da sam lud.

– Ma, nije to ništa – ohrabrivala ga je. – Ja sam mislila da gerilci šalju gorile da se bore umjesto ljudi.

– Kažete to samo da bi mi bilo lakše – zadirkiavao ju je.

– Ni u kom slučaju. Jesu li se svi smijali ili vas je netko od njih razumio?

– Imao sam prijatelja, Cormaca. On me je razumio. On je sve razumio.

– To je otac Cormac u Peruu?

– Da. On je sve razumio. Ali, kako mu mogu ispričati o ovome što mi se sad događa?

Dok su sjene postajale sve dulje, sjedili su u Barni i razgovarali. Brian Barry pričao joj je kako pati radi posla koji je trebalo obaviti i kako osjeća teret krivnje zbog ljudi iz onoga mjesta, koji kao da vape za njegovom pomoći. No, što da učini s pokornosti višoj crkvenoj vlasti? Maddy Ross ispričala mu je o svom bratu Josephu koji je poslao novac i očekivao da majka i sestra dođu i podijele s njim naj sretniji dan njegova života.

– Kako da mu kažem? – upitala je Maddy.

– Kako da kažem Cormacu da više neće biti potpore iz Shancarriga? – upitao je otac Barry.

Tog je dana započela njihova međusobna ovisnost – spoznaja da samo onaj drugi shvaća pritiske, bol i neodlučnost. Sama pomisao da postoji netko tko razumije davala im je hrabrost.

Maddy Ross skupila je snagu napisati bratu Josephu da će rado doći na vjenčanje, ali da se majka ne osjeća dovoljno snažnom za putovanje. To je donijelo mnogo šutnje i mrzovolje kod kuće, ali Maddy ih je prebrodila. Spakirala je jednostavnu garderobu i rezervirala kartu.

Majka je na koncu popustila i počela pokazivati dozu oduševljenja putovanjem. To oduševljenje doduše nije otišlo tako daleko da bi bila spremna poći s kćerkom, ali je ledena šutnja barem prestala, a atmosfera se raščistila.

I otac Barry pokazao je hrabrost. Razgovarao je oči u oči s ocem Gunnom i rekao kako prihvaća odluku biskupije da nije dozvoljeno stavljati poseban naglasak na misije općenito niti na neko posebno misionarsko područje. Složio se da u prvi plan

treba staviti i druge teme, kao što su snošljivost, milosrđe na vlastitom terenu te odanost Blaženoj Djevici, Kraljici Irske.

Također je rekao da bi u slobodno vrijeme, ako smije organizirati dobrotvorne sajmove ručnih radova, mogao pokrenuti projekte za pomoć Vieji Piedri. Bio je siguran da ne bi trebalo biti primjedaba na to. S uzdahom čistog olakšanja otac Gunn odgovorio je da neće biti primjedaba.

U ljeto 1955. godine Maddy Ross i Brian Barry poželjeli su jedno drugome sve najbolje, on njoj na putovanju u Afriku, a ona njemu u naporima da skupi sredstva i ne ostavi Cormaca Flynnna na cjedilu. Kad se najesen ponovno sretnu, sve će si ispričati.

– Naći ćemo se u šumi s divovskim vjevericama – rekao je otac Barry.

– Pazeći da ne naiđemo na militantne gorile – nasmijala se Maddy Ross.

I prije nego što su se oprostili radovali su se ponovnom viđenju.

Kad su se opet susreli, oboje su bili promijenjeni. Znali su to po kratkom sastanku na trijemu crkve nakon mise u deset sati. Otac Barry svrstavao je brošure u izdanju Katoličkog društva istine, koje su stajale na stalcima za prodaju, ali su bile izmiješane svaki put kad je prošao pokraj njih. Problem je bio u tome što su svi željeli čitati “Vrag na plesu” i “Praveći društvo”, ali nitko ih nije htio kupiti. Primjerci, već pohabani od prelistavanja, bili su ispreturani i nalazili se na krivim mjestima.

Vidio je kako Madeleine izlazi s majkom. Gospođa Ross mnogo je vremena provela pokraj posude sa svetom vodom, blagosivljajući se kao da daje blagoslov *Urbi et Orbi* s Papinog balkona u Rimu.

– Dobrodošla natrag, strankinjo. Je li bilo prekrasno? – Nasmiješio joj se.

– Ne. Nije moglo proći različitije od onoga što sam planirala.

Pogledali su se, oboje iznenađeni žestinom riječi onoga drugoga. Otac Barry skrenuo je pogled prema gospođi Ross, koja je još uvijek bila toliko daleko da ga nije mogla čuti.

– Barna – rekao je, a oči su mu bile velike i tamne.

– U četiri sata – rekla je Maddy.

Nije se tako osjećala još od sati tjelesnog odgoja u školsko doba kad bi se penjala na švedske ljestve i kad bi joj sva krv pojurila u glavu, od čega bi osjetila vrtoglavicu i slabost.

Shvativši da se premišlja koju bluzu odjenuti, oštro se prekorila. On je svećenik, rekla si je. No, ipak je otišla u prugastoj, koja joj je davala više boje i nije je činila bljedunjavom.

Kad ju je majka upitala kamo ide, rekla je da želi nabrati lijepe primjerke bukvinog lišća u Barni. Poslije bi ih mogle staviti u glicerin i sačuvati te ih zimi upotrijebiti za ukrašavanje kuće.

– Potražit ću zaista dobre, lijepo oblikovane – objasnila je. – Možda ću se malo dulje zadržati.

Pronašla ga je kako sjedi na njihovoj kladi, s glavom u rukama. Ispričao joj je o ljetu kad je sve što je činio za Vieju Piedru bilo osujećeno, i to ne samo od strane oca Gunna, koji se poslušno pojavljivao na prodaji predmeta iz kućne radinosti, turniru u *whistu** (**Igra kartama.*) i kvizu općeg znanja, nego i zbog činjenice da jednostavno nije postojalo zanimanje ljudi. Budući da više nije smio koristiti župnu propovjedaonicu za govore o teškom stanju tih jadnih ljudi, pastva ga više nije slušala niti suosjećala s njim. Lice mu je bilo zabrinuto. Maddy je osjetila da postoji još nešto, o čemu nije govorio. Nije ga požurivala. Reći će joj kad bude htio. Zatim je on upitao je li njezin brat Joseph bio oduševljen kad ju je vidio.

– I da i ne. – Zaručnica njezina brata bila je prezbitarijanske vjere i pristala se udati u katoličkoj crkvi samo kako bi udovoljila Josephu. A budući da majka nije planirala doći na vjenčanje, Joseph je odlučio ne podvrgnuti Caitrionu svemu tome, s objašnjenjem da je u Božjim očima svaka služba jednaka, glavno da je kršćanska.

I tako je Maddy prevalila čitav put do Afrike da bi gledala kako njezin brat počinja smrtni grijeh. Bilo je brojnih dokazivanja, rasprava i suza, i njezinih i njegovih. Joseph je izjavio da se njih dvoje jedva poznaju te da njihova bratsko-sestrinska spona nije tako jaka kao u pravoj obitelji. Maddy ga je upitala zašto joj je onda platio da dođe u posjet.

– Kako bih pokazao ljudima da nisam sam na svijetu – odgovorio je.

Ah, da, nazočila je svečanosti, smiješila se i bila ljubazna prema svim gostima. Majci nije ništa otkrila. Zapravo se izmorila podsjećajući se da o svećeniku treba

govoriti kao o ocu McPhersonu, a ne gospodinu McPhersonu, kako je glasilo ime prezbiterijanskog duhovnika koji je vjenčao mladi par u zagušljivoj, vrućoj crkvi pod nebom bez oblačka – crkvi bez tabernakula, u kojoj uopće nije bilo pravoga Boga.

Hodali su zajedno i tražili grane kakve je željela. Objasnila mu je da je to bio izgovor majci za odlazak u šumu. Zatim je požalila što je to rekla – moglo bi mu se učiniti da joj treba izgovor za nešto tako potpuno nedužno kao što je susret s prijateljem.

No, začudo, složio se s njom.

– I ja sam izmislio izgovor, za oca Gunna i gospođu Kennedy, dakako. Rekao sam da idem u posjet Dunneovima i Brennanovima. Sigurno su svi vani, ili me – i da su kod kuće – ne bi pozvali unutra.

Pogledali su se, a zatim skrenuli pogled. Mnogo su toga priznali.

Govoreći prebrzo, ispričala mu je kako se čuva cvijeće i lišće te kako je trik u tome da ih se veoma malo stavi u vazu s uskim otvorom.

Govoreći jednakom brzinom, izrazio je suglasnost i potpuno razumijevanje postupka te rekao kako ti svećenički posjeti predstavljaju nešto što je nametnuto i svećeniku i ljudima, kako ih se svi užasavaju i kako bi bilo mnogo bolje provoditi život na mjestu gdje te ljudi zaista trebaju, a ne brinuti imaju li čist stolnjak i komad kolača da te ponude. Dok je govorio, lice mu je bilo tako ogorčeno i žalosno da je osjetila ogromno suosjećanje i lagano ga dotakla po ruci.

– Vi zaista činite mnogo dobroga ovdje. Kad biste samo znali koliko utječete na živote svih nas.

Šokirano je primijetila da su mu se oči napunile suzama.

– O, Madeleine – zaplakao je. – O, Bože, tako sam usamljen. Nemam s kime razgovarati. Nemam prijatelja. Nitko ne želi slušati.

– Psst, psst – rekla je kao da se obraća djetetu. – Ja sam vam prijateljica. Ja ću slušati.

Zagrlio ju je i položio joj glavu na rame. Osjetila je njegove ruke oko svoga struka i njegovo tijelo blizu svoga dok se tresao od jecaja.

– Tako mi je žao. Tako sam budalast – plakao je.

– Ne. Ne, niste. Dobri ste. Stalo vam je. Ne biste bili vi da niste tako brižni – umirivala ga je. Pomilovala ga je po zatiljku. Osjetila je njegove vlažne suze na svome licu kad je podigao glavu pokušavajući se ispričati.

– Psst, psst – ponovila je. Držala ga je sve dok njegovi jecaji nisu utihnuli. Zatim je izvadila rupčić, maleni bijeli s plavim cvijetom u kutu, i pružila mu ga.

Hodali su bez riječi do svoga debla. Žestoko je ispuhao nos.

– Osjećam se kao budala. Trebao bih biti snažan i hrabar pred tobom, Madeleine, reći ti nešto utješno o situaciji s bratom, a ne plakati kao beba.

– Ne, zaista me hrabrite i snažite, uistinu, oče Barry...

Oštro ju je prekinuo. – Slušaj sad. Ako namjeravam plakati u tvome naručju, najmanje što možeš učiniti je zvati me Brian.

Odmah je prihvatila. – Da, ali Briane, moraš vjerovati da si mi pomogao. Mislila sam da nitko nema koristi od mene, da predstavljam razočarenje majci, da ne pružam podršku bratu...

– Sigurno imaš prijatelje. Ti od svih ljudi, tako velikodušna i nesebična. Ti nisi sputana strogim pravilima i propisima kao ja.

– Nemam prijatelja – jednostavno je rekla Madeleine Ross.

Tog poslijepodneva nije bilo dovoljno vremena da ispričaju jedno drugome milijune stvari koje je još trebalo reći – kao na primjer kako je Brian dobio pismo od velikog prijatelja Cormaca Flynna iz Perua u kojem je stajalo da za ime Božje ne bude tako strastven po pitanju Vieje Piedre, da je to samo jedno mjesto na kugli zemaljskoj i da otac Brian Barry nije rođen tisućama kilometara daleko s izravnim uputama da sam samcat spasi to selo.

Oca Briana Barryja to je pismo povrijedilo više nego što je riječima mogao iskazati. No, kad je to ispričao Maddy i kad mu je ona povjerila vlastitu priču o Kathleen White, koja je molila svoju prijateljicu Maddy da joj ne piše tako strastveno, prepoznali su to kao još jednu sponu koja ih veže.

Saznala je mnogo o njegovu djetinjstvu, o majci koja je uvijek željela sina svećenika, ali je umrla mjesec dana prije njegova zaređenja i nikad nije primila njegov blagoslov.

On je saznao mnogo o životu s majkom koja je postajala sve nerazumnija, o životu koji se sve više odvijao u mašti – u svijetu gdje su njezini rođaci bili veoma bogati i visoka roda, gdje su sve moguće sitnice bile važne: nošenje rukavica, posjedovanje kočije i konja u staro doba, posjeti s posjetnicama. Ništa od toga nije imalo temelj u stvarnosti, rekla je Maddy, no doktor Jims tvrdio je da je bezopasno. Mnoge sredovječne žene imaju predodžbe i obmane o otmjenosti, a one koje gaji gospođa Ross nisu ništa gore od većine ostalih.

Njihovi sastanci morali su biti sve tajniji. Maddy bi do kasno ostajala u školi ukrašavajući panoje. Otac Barry naišao bi s nekom informacijom za Kellyjeve i slučajno je ugledao u učionici. Vrata bi ostala otvorena. On bi sjedio na katedri mašući nogama. Ako bi gospođa Kelly pogledala unutra, a činilo se da njezine revne oči gledaju posvuda, ne bi vidjela ništa neprimjereno.

No, šećući Barnom, daleko od očiju grada, hodali su blizu jedno drugome. Ponekad bi slučajno zastali točno u istom trenutku, a ona bi mu prijateljski položila glavu na rame ili se naslonila na njega dok su gulili koru s drveta ili promatrali ptičje gnijezdo skriveno među granama.

Svaku noć Maddy je ležala sama na uskome krevetu i prisjećala se dana kad je plakao u šumi i kad ga je držala u naručju. Pamtila je kako mu se tijelo treslo i kako je osjetila otkucaje njegova srca. Prisjećala se njegova mirisa, mirisa gumenih bombona i duhana *Gold Flake*, mirisa sapuna *Knight's Castile*. Prisjećala se kako joj je njegova kosa golicala vrat i kako su joj njegove suze navlažile obraze. Činilo se kao da uvijek iznova gleda isti prizor filma.

Pitala se razmišlja li on ikada o tome, ali pretpostavljala je da bi to bilo glupavo romantično. A za oca Barryja... za Briana... to bi čak možda bio grijeh.

Zahvaljujući tom novom središtu života Maddy Ross radila je još više nego prije. Jedva se sjećala doba kad joj se vrijeme činilo dugočasno i vuklo se za njom. Sad nije imala dovoljno sati u tjednu za učiniti sve što je bilo potrebno. Već je odavno zaposlila malu Mauru Brennan iz baraka, ozbiljnu siroticu koja je voljela milovati namještaj, da joj glača. Taj se potez pokazao veoma dobrom odlukom. A jedan drugi dan u tjednu dolazio je mali Eddie Barton i uređivao joj vrt.

Eddie je bio šaljiv dječčić od nekih četrnaest godina, zainteresiran za biljke i prirodu. Često je želio razgovarati s njom o različitim biljkama koje su rasle u njezinu vrtu.

– Na što trošiš novac? – upitala ga je jednom. Pocrvenio je. – Nije važno. Tvoj je, možeš ga potrošiti kako god želiš.

– Na markice – konačno je rekao.

– To je lijepo. Imaš li veliku zbirku?

– Ne. Stavljam ih na pisma. Otac Barry je rekao da bismo se trebali dopisivati s nekim iz inozemstva – rekao je.

Bilo je prekrasno razmišljati o tome koliko je dobra činio otac Barry. Zamisli samo, dječak čekinjave, nakostriješene kose poput Eddieja, koji bi inače nabijao loptu o zid kuće ili pisao poruke po njemu, imao je katoličkog prijatelja iz druge zemlje s kojim se dopisivao. Taj mu je dan dala više novca.

– Ispričaj mu o Shancarrigu, kako je to predivno mjesto.

– Činim to – jednostavno je rekao Eddy. – Pišem sve o Shancarrigu.

Kad je Eddie dobio gripu i majka ga nije pustila iz kuće, Foxy Dunne se ponudio obaviti njegov posao.

– Čuo sam da odlično plaćate, gospođice Ross – vedro je rekao.

– Nećeš dobiti isto koliko i Eddie, ne znaš što je cvijeće, a što korov. – I ona je bila dobro raspoložena i vesela.

– Ali, vi ste učiteljica, gospođice Ross. Trebat će vam samo nekoliko minuta da mi pokažete.

– Samo dok se Eddie ne vrati – pristala je.

Kad je Eddie ozdravio i došao natrag – pjeneći se zbog oskrvnuća koje je, po njegovim riječima, Foxy nanio vrtu – Foxy je već našao nekoliko dodatnih poslova, od popravljanja vrata do pričvrščivanja brave na šupi. Njezinoj se majci nije sviđalo što se jedan od Dunneovih mota po kući, sumnjala je da je možda odmjerava kako bi on ili njegova braća obavili posao.

– O, majko! Ne možeš ih sve trpati u isti koš! – povikala je Maddy.

– Pa ti nemaš veze sa stvarnim životom, skoro si ista k'o otac Barry – rekla je majka.

Nekad je u Shancarrigu postojalo Dramsko društvo, ali je prestalo djelovati. Iza toga je stajala neka nejasna priča, kao i iza svega ostalog. Izgleda da se prethodni učitelj prilično opio za vrijeme predstave te se navodno dogodilo nešto neugodno. Nellie Dunne uvijek je govorila kako bi imala koju za reći o glumljenju koje se odvijalo u gradu. Bila je to gluma u svakom smislu te riječi, tvrdila je. No, iako je prijetila, nikad zapravo nije nikome rekla ni riječ o onome što se zbivalo; o čemu god se radilo, bilo je to mnogo prije nego što je otac Gunn došao u Shancarrig. A nije bilo naročito vjerojatno da bi se monsinjor O'Tool sjećao tako čega.

Maddy je mislila da su se članovi toga društva, kakvo god ono bilo, vjerojatno dovoljno ohladili te da bi mogli ponovno započeti. Bila je ugodno iznenađena oduševljenjem mještana. Majka Eddieja Bartona rekla je da će pomoći oko kostima: uvijek je potreban profesionalac koji će spriječiti da stvar izgleda poput dječjeg igrokaza. Bidy, sluškinja u *Glenu*, rekla je da će se rado odazvati bude li potrebe za stepom. Na radnom mjestu nije imala mnogo prilike koristiti tu vještinu, a nije željela zahrđati. I Brian i Liam Dunne iz željezarije izjavili su da će se pridružiti, a Carrie, koja je čuvala dječaćića doktora Jimsa, rekla je da bi se rado okušala u nekoj maloj ulozi, bez mnogo teksta. Narednik Keane i njegova žena rekli su da je to upravo ono što su čekali, a narednik je od zahvalnosti žestoko protresao Maddynu ruku.

I tako je Maddy započela s Dramskim društvom Shancarriga i svi su uvijek bili veoma zahvalni što se otac Barry tako ljubazno zanimao za njihove predstave. Nikome nije bilo nimalo čudno što se mladi svećenik tužnoga lica, koji je podsjećao na sveca, svim srcem posvetio nečemu korisnom za župu. A prihod je, dakako, išao u dobrotvorne svrhe, za misije u Južnoj Americi. I svi su se slagali da je baš dobro što imaju oca Barryja, pomalo se smijući iza leđa ocu Gunnu, jer siroti otac Gunn, usprkos mnogim drugim dobrim osobinama, nije razlikovao jednu stranu pozornice od druge, dok je ocu Barryju polazilo od ruke čega god se latio. Znao je postaviti scenu, rasporediti svjetla te, što je bilo najvažnije, režirati. Nagovorio je građane Shancarriga da igraju sve od *Pygmaliona** (*Slavna drama Georgea Bernarda Shawa iz 1916. god.) do predstave *Drama at Inish** (*Drama Lennoxa Robinsona iz 1933. god.), a Božićni su koncerti bili legendarni.

Samo je Maddy znala da srcem i dušom nije bio u tome.

Samo je ona poznavala pravog čovjeka koji je duboko u sebi krio nesreću. Uskoro je shvatila da neprestano misli na njega te zamišlja njegovu reakciju na najmanju i najbeznačajniju stvar koju bi učinila. Kad bi u školi pričala Mješovitim predškolicima priču o Izlasku iz Egipta, zamišljala ga je kako stoji oslonjen o vrata i odobravajući joj se smiješi. Ponekad bi uzvratila osmijeh, kao da je on doista tamo, a djeca bi se okrenula gledajući je li tko ušao.

A kad bi kod kuće pripremala večeru majci, ukrašavala bi tanjur fino narezanom rajčicom ili sitno nasjeckanim kuhanim jajetom i svježim peršinom. Njezina je majka to jedva primjećivala, no ona je zamišljala kako bi Brian Barry reagirao. Stavljala bi riječi pohvale u njegova usta i govorila ih sama sebi.

Provodila je vrijeme u vezi koju je smatrala mnogo kvalitetnijom od onih u kojima su živjeli ljudi oko nje. Gospodin i gospođa Kelly bili su zarobljeni u najrutinskijem braku koji je ikad vidjela. Jadna Maura Brennan iz baraka, koja se udala za onog hohštaplera od barmena, ostala je sama s djetetom s Downovim sindromom na grbači. Bojnik Murphy iz *Glena* živio je u braku koji se nije dao ni opisati. Nikad nisu izlazili iz ta četiri zida. U svakoj bi ih drugoj zemlji prozvali vucima samotnjacima, no budući da je *Glen* bio najveća kuća u Shancarrigu, tamo su se divili njihovom smislu za osamljenost.

Madeleine Ross nije nikome zavidjela. Nitko od ljudi koje je poznavala nije imao tako dragu i čistu ljubav kakvu je ona doživljavala, čovjeka koji je potpuno ovisio o njoj i koji bi bio izgubljen u svome pozivu da nije bilo nje.

A onda joj je jedne noći iznenada, kad je najmanje očekivala, sinula neobična misao. Bila je to jedna od onih besanih noći kad se mjesec činio neprirodno blještavim i vidljivim čak i kroz zastore te ih je bilo lakše ostaviti otvorenima.

Maddy je primijetila priliku koja je prošla pokraj njezine kuće na putu prema šumi. U prvi je tren pomislila da je to Brian i gotovo navukla odjeću te krenula za njim. No, onda je shvatila da je to bojnik Murphy u tko zna kakvom pohodu. Bilo ih je lako zamijeniti, obojica su bili visoki muškarci u tamnoj odjeći. No, Brian je spavao u župnom dvoru, ili možda nije spavao, možda je promatrao isti mjesec i osjećao isti nemir.

Tada joj je sinulo da bi otac Barry trebao napustiti Shancarrig.

Ne smije se više trošiti na dodavanje tanjura sa sendvičima, podizanje starih zastora, hvaljenje neskladnog zbora, željenje dobrodošlice još kojem biskupu ili crkvenjacima koji dolaze u posjet. Samo jednom se živi. On mora otići i proživjeti život kako najbolje zna, služeći ljudima iz Vieje Piedre. Čitava ta ideja kako imamo samo jedan život cijele joj je noći zujala u glavi. Nije više mogla spavati. Sjedila je stišeću šalicu čaja, prisjećajući se kako joj je brat Joseph rekao iste te riječi, onda davno kad je bila u Rodeziji na njegovom vjenčanju. Rekao joj je da imamo samo jednu priliku živjeti ovaj život.

A Joseph, koji je završio iste škole kao ona, koji je potjecao od istih roditelja, bio je sposoban posegnuti za životom koji je želio. Joseph i Caitriona Ross imali su djecu tamo u Africi. Ponekad su slali slike na kojima se vidjelo kako stoje ispred svoje velike bijele kuće sa stupovima na ulazu. Maddy nikad nije rekla majci da ta dječica nisu katolici i da možda čak nisu bili ni pravilno kršteni.

Ona i Brian složili su se da je bolje ne mučiti ionako izmučen um takvim podacima.

Ako je Joseph Ross imao samo jedan život, isto je vrijedilo za Maddy Ross i Briana Barryja. Zašto otac Brian ne bi mogao otići u Južnu Ameriku? Nakon pristojnog vremenskog razmaka i Maddy bi mogla poći tamo i biti s njim.

Dio noći koji je provela šecući po kući govorila si je da se njihov odnos ne treba promijeniti. Bit će isto što su bili ovdje, istinski prijatelji koji obavljaju posao za koji su osjetili poziv preko kopna i mora. Brian bi mogao ostati svećenik. Jednom svećenik, zauvijek svećenik. Ne bi morao napustiti, nego samo promijeniti prirodu i djelokrug svoga poziva.

A onda, dok se zora promaljala iznad šume Barna, Maddy Ross priznala je sama sebi ono što si je dugo skrivala. Potvrdila je svoju želju da Brian Barry bude njezina ljubav, njezin suprug. Željela je da napusti svećenički poziv. Ako bi ga Rim mogao osloboditi zavjeta – tim bolje. Ali čak i ako ne bi, Maddy ga je željela. Prihvatila bi ga pod bilo kojim uvjetima.

Shvativši to, osjetila je čudnu slobodu.

Osjećala se gotovo ošamućena, a istovremeno je prestala igrati igrice. Odnijela je majci doručak na poslužavniku ne maštajući što bi Brian rekao da stoji pokraj nje i promatra je. Činilo joj se kao da je izašla iz sjene i zakoračila u stvarni svijet.

S nestrpljenjem je čekala susret s Brianom. Nijedan joj se dan u životu nije činio toliko dugim. Gospođa Kelly nikad nije bila stroža i znatizeljnija po pitanju svega što je Maddy činila.

Zašto piše na ploču pozdrave na raznim jezicima? Španjolski. I francuski, ni manje ni više. Nije li tim tupoglavcima dovoljno da pokušaju naučiti irski i engleski, kao što je propisalo Ministarstvo, a ne da im se glave pune izrazima za dobar dan i zbogom na jezicima koje nikad neće imati potrebu koristiti?

Maddy joj je uputila postojan pogled. Inače bi u mislima vidjela Briana kako stoji pokraj ploče, čestitajući joj na strpljenju i suzdržanosti, te kako zatim zajedno odlaze u Barnu uzvikujući “Buenos dias, Vieja Piedra, dolazimo ti pomoći.”

No, danas nije vidjela sjenovitu priliku. Vidjela je samo malenu, ustreptalu gospođu Kelly, koja je bila odjevena u smeđežutu prugastu haljinu i izgledala kao prava osa.

Maddy Ross danas je bila druga osoba.

– Pišem na ploču izraze na stranim jezicima, gospođo Kelly, jer bi, bez obzira što mislite vi i Ministarstvo prosvjete, ova djeca lako mogla otputovati u zemlje gdje bi ih mogla upotrijebiti. I pisat ću ih na ploču svaki dan, sve dok ne budu stekli malo samopouzdanja, umjesto da budu ponizni i zadovoljni ostankom u Shancarrigu i skidanjem kape te govorenjem *dobro jutro* na irskom i engleskom sve dok ne ostare.

Na licu gospođe Kelly velikom se brzinom izmjenjivalo crvenilo i bljedilo.

– Nećete činiti ništa slično, gospođice Ross. Ne u satnici koja vam je propisana.

– Nisam ni imala namjeru raditi to za vrijeme nastave, gospođo Kelly. – Maddy se nasmiješila lažno slatkim osmijehom. – Imam tu sreću da sam sposobna zadržati interes djece i *izvan* nastavnih sati, kao i kad zazvoni zvono za početak sata. Učit će to prije ili poslije nastave. To se podrazumijeva.

Osjećala se kao da je visoka šest metara, kao da se uzdigla iznad kamene školske zgradice i grada. Jedva je mogla podnijeti spori zvuk otkucavanja sata, iščekujući trenutak kad će otići k Brianu i ispričati mu o svojoj novoj hrabrosti, nadi i vjeri da u životu imaju samo jednu šansu.

Susrela ga je na probi, pred očima ljudi iz grada koji su voljeli svuda zabadati nos.

– Kako vam je majka ovih dana, gospođice Ross? – upitao je. Bio je to dio zajedničke šifre. Nikad je nisu uvježbavali, došla im je prirodno, kao i mnogo toga u to doba.

– Dobro je, oče, uvijek pita za vas, naravno.

– Možda ću kasnije večeras svratiti u posjet, ako mislite da bi joj bilo drago.

– Bila bi oduševljena, oče. Idem joj samo javiti. Ja ću izaći van, ali ona će biti presretna što vas vidi, kao i svi ostali.

Oči su joj nestašno zaplesale dok je to govorila. Učinilo joj se da se Brian Barry blago namrštitio, ali to je brzo prošlo.

Gospođica Ross napustila je probu zamišljajući kako ljudi misle da je brižna kćerka i također veoma dobra prema svećeniku, jer ide kući pripremiti mali poslužavnik da mu ga majka ponudi. Dok je hodala prema kući Maddyni su obrazi gorjeli, razmišljala je kako je cijeli život bila prokleta dobra kćerka, gotovo trideset godina života u tom mjestu. I kad već razmišlja o tome, bila je dobra i prema svećeniku. Bila je dobra za njega i bila mu je dobra prijateljica.

Nitko je nije mogao kriviti što želi priliku u životu.

Sjedila je na njihovu deblu u šumi i čekala. Došao je lagano putevima prekrivenim lišćem. Osmijeh mu je bio umoran. Nešto ga je tijekom dana razljutilo; dobro ga je poznavala, svaku i najmanju promjenu, svaki trzaj lica.

– Kasnim. Morao sam ići do tvoje majke – rekao je.

– Zašto, pobogu? Znaš da nisam mislila...

– Znam, ali otac Gunn baš mi je jutros iznio svoje mišljenje da bih se trebao manje viđati s tobom.

– Što?!

Brian Barry bio je nervozan i razdražljiv. – Oh, on je to, naravno, rekao na veoma ljubazan način, nije to bila optužba, ništa zbog čega bi se čovjek mogao uvrijediti...

– Itekako sam se uvrijedila! – planula je Maddy. – Kako se usuđuje natuknuti da između nas postoji nešto nedolično. Kako se *usuđuje!*

– Ne, nije. Bilo mu je veoma stalo da shvatim kako to ne želi nabaciti. – Koračao je amo-tamo i potreseno govorio, žarko se trudeći prenijeti kako je poruka bila blaga, kako u njoj nije bilo ni okrivljivanja ni skrivenog motiva. Radilo se samo o

tome da ih je otac Gunn želio oboje zaštititi od zlih umova i besposlenih dugih jezika. U malenom mjestu kao što je njihovo, kad ljudi nemaju dovoljno pravih vijesti o kojima mogu nagađati, oni ih sami izmisle. Za oca bi Barryja bilo bolje da ne primjećuju kako ga očito zanimaju iste stvari kao gospođicu Ross, bilo bi bolje za njih oboje da se prijatelje i s drugim osobama.

– A što si ti rekao, Briane? – Te su se noći u njezinim blijedim očima vidjele mrlje svjetlosti.

– Rekao sam da ima veoma loše mišljenje o ljudima ako misli da bi nečemu što je očito i pravo prijateljstvo pripisali tako niske pobude.

No, bilo je jasno da Brian Barry nije bio zadovoljan vlastitim odgovorom. Izgledao je zbunjen i smeten. Njezina ljubav prema njemu nikad nije bila veća. – Žao mi je, Maddy, nisam se mogao sjetiti što bih drugo rekao. – Nikad je prije nije nazvao Maddy, uvijek Madeleine, onako kako ju je zvala majka.

Prišla mu je i sklopila ruke oko njegova vrata. Još uvijek je mirisao na dim cigareta, ali sad je koristio sapun *Imperial Leather* i nije žvakao gumene bombone. Maddy je zaključila da se radilo o čokoladnoj torti koju mu je dala njezina majka.

– Bilo je savršeno – prošaptala je.

Izgledao je zaprepašteno i pomakao se, kao da želi otići.

– Što je bilo savršeno? – upitao je, raširenih i uspaničenih očiju.

– Ono što si rekao. To je pravo prijateljstvo i prava ljubav...

– Da... pa... – Nije podigao ruke kako bi je zagrlio.

Prišla mu je bliže i stisnula tijelo uz njegovo. – Briane, zagrlj me. Molim te, zagrlj me.

– Ne mogu, Maddy. Ne mogu. Ja sam svećenik.

– Ja sam zagrljila tebe prije mnogo godina, kad nisi imao prijatelja. Zagrlj ti sad mene; sad kad ja nemam prijatelja i kad mi te pokušavaju oduzeti. – Oči su joj se ispunile suzama.

– Ne, ne, ne. – Umirivao ju je kao što je ona jednom davno milovala njega. Prislonio je njezinu glavu uz svoje rame i tješio je. – Ne, nije to pitanje oduzimanja... samo je... ma, znaš o čemu se radi.

Još se jače privila uz njega. Ponovno je čula otkucaje njegova srca, kao što ih je toliko često prizivala u sjećanje nakon onoga prvog puta. Namjeravao ju je pustiti iz

naručja te je dopustila da joj jecaji ponovno protresu tijelo. Bio je tako nespretno, a istovremeno tako nježan. Maddy je znala da je to njezin čovjek i njezina jedinstvena prilika da uzme ono što joj život pruža.

– Toliko te volim, Briane – prošaptala je.

Nije bilo odgovora. Pomalo je promijenila smjer.

– Ti si jedina osoba koja me razumije, koja zna što želim učiniti u životu, a mislim i da sam ja jedina osoba koja zna što je najbolje za tebe. – Glasno je gutnula, kako ne bi pomislio da je oluja prošla, a potreba za utjehom prestala. U tih sedam godina otkad su se prvi put zagrlili u šumi vremena su se promijenila; onda joj je ponudio platneni rupčić, a sad je to bila papirnata maramica; kad je danas sjeo pokraj nje na njihovu kladu i zapalio nije to bio stari duhan *Gold Flake* koji se rasipao, nego cigareta s filterom.

– Bila si bolja prema meni nego bilo tko drugi na svijetu. Zaista tako mislim. – Glas mu je bio iskren. *Zaista* je tako mislio. Činilo joj se da vidi kako u mislima prelazi preko svih ljudi koji su bili dobri prema njemu: njegova majka, možda neki ljubazni nadstojnik u sjemeništu. Bila je najbolja od svih s tog jadnog malog popisa. To je bilo sve. Zašto nije bila njegova velika ljubav? Morat će veoma oprezno nastaviti.

– Željela sam ti najbolje od dana kad smo se upoznali – jednostavno je rekla.

– I ja tebi. Iskreno.

To je vjerojatno bila istina, pomislila je Maddy. Kao što je želio najbolje ljudima iz Vieje Piedre, želio je to od srca, ali nije bio sposoban učiniti nešto stvarno i trajno u svezi s tim.

– Moraš otići tamo – rekla je.

– Otići kamo?

– U Peru. Ocu Cormacu.

Pogledao ju je kao da je predložila da otputuje na Mjesec. – Kako bih mogao otići, Maddy? Nikad me neće pustiti.

– Nemoj ih pitati. Jednostavno idi. Često si govorio da se Bog ne zamara glupim hijerarhijama i načelima poslušnosti. Naš Gospod nije tražio dopuštenje kad je želio liječiti ljude.

Još uvijek je izgledao sumnjičavo. Maddy je ustala i hodala amo-tamo pokraj njega. Svim ubjeđivačkim moćima koje je uspjela skupiti objašnjavala mu je zašto mora ići. Ponovila je sve njegove misli i izreke o seocu gdje ljudi umiru čekajući da im netko dođe u pomoć, gdje svaki dan pogledavaju prema planinskom klancu nadajući se da će Božji čovjek doći, ne samo u posjet, nego kako bi ostao među njima i podijelio im sakramente. Vidjela je kako mu je u očima zatitrala svjetlost: čarolija je djelovala.

– Kako ću nabaviti novac za kartu do tamo? – upitao je.

– Možeš uzeti od milodara. – Za nju je to bilo jednostavno.

– Ne bih to mogao učiniti. To je za Vieju Piedru.

– Pa ne namjeravaš li otići upravo tamo? Nije li to razlog što skupljamo taj novac – kako bi imali nekoga tko će im pomoći?

– Ne, ne vjerujem da bi to bilo u redu. Nikad nisam bio siguran da cilj opravdava sredstvo... Sjećaš se da smo često o tome raspravljali. – I jesu, tu u toj šumi, sjedeći u njezinoj učionici, ispijajući kavu nakon pokusa za predstave.

Pogledala ga je, rumenog i zagrijanog, zapletenog u još jednu moralnu dilemu, no nedirnutog činjenicom da je ona privijena uz njega i da može osjetiti otkucaje njezina srca, njezinu kosu na svome licu, njezine trepavice na svom obrazu. Je li tek običan čovjek ili je uspio do te mjere zatomiti tu stranu svoje ličnosti da više nije reagirao? Morala je znati.

– A kad odeš, pisat ćeš mi i pričati o tome... dok i ja ne dođem.

Oči su mu se pretvorile u tamne, zaprepaštene krugove. – Dodeš tamo, Maddy? Ne možeš. Ne možeš otići tako daleko i ne možeš biti sa mnom. Ja sam svećenik.

– Imamo samo jedan život – mirno je progovorila.

– A ja sam izabrao život svećenika. Znaš da to ne mogu promijeniti. Ništa to neće promijeniti.

– Možeš to promijeniti ako želiš. Kao što možeš promijeniti i mjesto boravka. – Izgleda da je bilo nečega u izravnom, jednostavnom načinu njezina govora što ga je uznemirilo. Nije to bila Maddy Ross koju je poznavao, koja je bila strastvena i preosjećajna u svemu. Bila je to ozbiljna mlada djevojka koja je znala što želi i posegnula za tim.

– Sjedni, Maddy. – I on je bio miran. Čučnuo je ispred nje držeći je za ruke. – Ako sam ti ikad dao povoda da misliš kako bih mogao napustiti svećenički poziv, onda ću se do kraja života morati iskupljivati za takav užasan nesporazum... – Izraz mu je bio zabrinut dok je pogledom tražio neku reakciju na njezinom licu. – Maddy, ja ću do vijeka biti svećenik. To je stvar koja mi znači najviše na svijetu. Bio sam sebičan, nestrpljiv i kritičan prema ljudima oko sebe, nemam razumijevanja i velikodušnosti kao otac Gunn, ali uistinu vjerujem da me Bog izabrao i pozvao.

– Također vjeruješ da te ljudi iz Vieje Piedre pozivaju.

– Da, vjerujem. Kad bi postojao način da odem tamo, *otišao* bih. Ti si mi dala tu hrabrost. Neću uzeti novac koji su prikupili ljudi iz Shancarriga. Nisu ga prikupili kako bi njihov svećenik pobjegao s njim.

Dok su razgovarali, izašao je mjesec. U neposrednoj blizini vidjeli su jazavca, ali to nije bilo dovoljno važno da bi se obazirali. Brian Barry rekao je Madeleine Ross da nikad neće napustiti svećeničku službu. U malo je toga bio siguran u životu, ali to je sa sigurnošću znao. Uzalud ga je Maddy uvjeravala da je klerikalni celibat uveden mnogo nakon doba Isusa Krista, da je on manje-više poput odredbe državne administracije, a ne dio ustava. Prvi su apostoli imali žene i djecu.

– Djecu. – Rekavši tu riječ, pogladila mu je ruku.

Povukao je ruke od nje i ustao. To je bilo nešto o čemu nikad neće razmišljati. Bila je to žrtva koju je podnosio za Boga, jedina stvar koju je Bog tražio od svojih svećenika: da se odreknu sreće i ljubavi žene i obitelji. Nije mu čak ni bilo teško odreći ih se, jer ih nikada nije upoznao, a sad mu se bližila četrdeseta godina te ionako više ne bi razmišljao o tome, čak i da nije svećenik.

– Mnogi se muškarci ožene oko četrdesete – rekla je Maddy.

– Ne svećenici.

– Možeš učiniti bilo što. Bilo što.

– Neću to učiniti.

– Ali ti me voliš, Briane. Nećeš dopustiti da do kraja života hodaš pogrbljen, uplašen glupavim upozorenjem oca Gunna, špijuniranjem gospođe Kennedy, obećanjem koje si dao dok si bio dijete... kad nisi znao što je zapravo ljubav... kad nisi znao ništa o njoj.

– Ni sad zapravo ne znam.

– Znaš.

Odmahnuo je glavom, a Maddy više nije mogla izdržati. Zagrlila ga je i poljubila ravno u usta. Privila se uz njega i otvorila usne u njegovima. Osjetila je kako je njegove ruke stežu... Pomilovao ju je po leđima, a zatim, budući da se lagano izmaknula iz njegova zagrljaja, pomilovao i liniju njezinih grudi. Provirila je kroz zatvorene kapke i vidjela da su i njegove oči zaklopljene.

Neko su vrijeme stajali tako isprepleteni. Na kraju se on odmaknuo.

Nekoliko su se sekundi gledali, a onda je Brian progovorio. – Dala si mi sve, Maddy Ross – rekao je.

– Nisam ti još ni počela davati – rekla je.

– Ne, jesi, vjeruj mi. Dala si mi toliku smjelost, toliku vjeru. Bez tebe ja bih bio ništa. Dala si mi hrabrost da odem. Sad mi moraš dati još nešto... slobodu.

Pogledala ga je s nevjericom. – Zar si me mogao onako grliti, a sad tražiš od mene da više nikad ne budem u tvom naručju?

– Upravo to te molim. Preklinjem te, Maddy. Bilo je to moje jedino sigurno uporište. Jedino što sam znao... da trebam postati Božji svećenik. Nemoj mi to uzeti, jer će se sve ostalo što si mi dala zaljuljati poput kule od karata.

Taj je čovjek bio njezin najbolji prijatelj, njezina srodna duša. A sad je tražio njezino dopuštenje i ohrabrenje da potpuno napusti njezin život, da izađe iz njega i iz Shancarriga, da ode u selo o kojem su oboje sanjali, za koje su se oboje molili i štedjeli sve te godine.

Takva čudovišna sebičnost nije mogla biti dio Božjeg plana. Nije mogla biti dio nijednog sna o korištenju prilika koje ti se pružaju u životu. Maddy ga je pogledala, zbunjena. Sve se odvijalo krivo, strašno, strašno krivo.

Vidio je koliko je šokirana i nije pobjegao od toga. Veoma je nježno progovorio.

– Otkad sam došao u Shancarrig, a i prije toga, znao sam da su žene snažnije od muškaraca. Mogli bismo ih nabrojati i u ovome gradu. A ja znam više od tebe, jer ih slušam na ispovijedi. Stojim pokraj njih na samrtnoj postelji, kad ne brinu o vlastitoj boli nego o tome kako će im se muž snaći ili hoće li im sin postati propalica. Bio sam uz njih kad su im djeca umirala pri porodu, kad su sahranjivale muškarca koji

im nije bio samo suprug, nego i sredstvo za život. Žene su veoma snažne. Možeš li ti biti snažna i pustiti me da odem uz tvoj blagoslov?

Nijemo ga je pogledala. Riječi joj nisu dolazile na usne, bujica riječi koja se uzdizala u njoj. Mora mu objasniti da ga ne mogu vezati ta otrcana stara pravila, ti prazni zavjeti koje je u neko drugo doba dala neka druga osoba. Brian Barry sad je drukčiji, došao je u svoje kraljevstvo, postao je čovjek koji može voljeti i dati. Ali, nije rekla ništa od toga. A ionako je bilo svejedno, jer ju je kruto pogledao tamnomodrim očima.

– Znaš, želim otići uz tvoj blagoslov, jer u svakom slučaju *namjeravam* otići.

Nisu se više susreli nasamo u Shancarrigu.

Nije više bilo šetnji po šumi, posjeta učionici. Dramskom društvu Shancarriga rečeno je da će se probe morati održavati bez ljubazne pomoći oca Barryja. Liječnici su mu savjetovali da se ne uzrujava. To je nekako bilo najteže, na tom joj je mjestu najviše nedostajao. Zajedno su započeli s tim predstavama; nije znala kako će smoći snage i nastaviti. Zapravo se bojala da će se bez njega čitava organizacija raspasti.

Dramsko društvo Shancarriga nastavilo je cvasti i bez oca Barryja. Njegov im je odlazak u mnogo čemu proširio polje djelovanja. Mogli su prikazivati više komedija. Nisu rado predlagali naročito vedre komade dok je otac Barry bio s njima, jer on je bio tako duševan i dobar te im se činilo da bi to bilo suviše neumjesno u njegovoj nazočnosti.

U tjednima koji su za Maddy bili beskonačni Društvo se odlučilo prijaviti za državno natjecanje u komičnim jednočinkama.

– Siroti otac Barry. Ovo bi mu se strašno svidjelo – rekla je Bidy iz *Glenu*, koja je u predstavi trebala glumiti rasplesanu čistačicu javnog zahoda.

– Ne govori gluposti – rekla je žena narednika Keana. – Da je siroti otac Barry ovdje spremali bismo tragediju. Nije da mu želim zlo, iskreno se nadam da će proći ono što ga muči.

Širile su se glasine da ima sjenu na plućima. Ljudi su kimali glavom. Da, uistinu ima tu boju, baš onakav bljedunjavi ten s mjestimičnim žarkim mrljama po kojima se prepoznaje TBC. No, lječilište je veoma ugodno, a ta priča ionako još nije potvrđena.

Maddy je primijetila da on ne izbjegava njezin pogled. Bio je potpuno smiren i zahvalan što je one noći u Barni potvrdno kimnula i otišla ne usudivši se reći ni riječ.

Mislio je da je shvatila kako je njegov način bio jedini moguć.

Dani su bili beskonačno dugi dok je čekala vijest o njegovom odlasku. Prošla su puna tri mjeseca prije nego što je čula ono što je očekivala. Došavši u uobičajeni posjet školi, otac Gunn ljubazno ju je upitao može li te večeri svratiti u župni ured. Ništa na njegovu licu nije davalo naznaku onoga što će biti rečeno.

Kad je stigla, ustuknula je vidjevši Briana kako sjedi u jednoj od dvije stolice. Otac Gunn pokazao joj je neka sjedne u drugu.

– Maddy, znaš da otac Barry ide u Peru?

– Znam da je želio – oprezno je progovorila, ali se nasmiješila Brianu. Lice mu je bilo živo i sretno. – Misliš, sređeno je? Možeš otići, službeno?

– Idem s blagoslovom svih – rekao je Brian. Lice mu je bilo puno ljubavi, ljubavi i zahvalnosti.

– Biskup je pun razumijevanja i kad je vidio toliki misionarski žar rekao je da bi bilo teško ne ohrabriti ga – dodao je otac Gunn.

Oči oca Gunna nikad se nisu dobro vidjele kroz naočale, no u tom su se trenutku činile neprozirnije nego ikad. Maddy se pitala nije li otac Gunn rekao biskupu da je sama Vieja Piedra, i to po crkvenom poslu, neizmjereno bolja alternativa od one druge.

– Nadam će da će ti biti upravo onoliko dobro i korisno koliko smo i ti i ja uvijek vjerovali. – Glas joj je pomalo zapeo.

– Želio sam ti zahvaliti, Maddy, za svu tvoju pomoć i poticaj. Otac Gunn bio je tako mudar i pun razumijevanja za sve. Kad sam mu rekao da želim da ti prva saznaš, ustrajao je na tome da te pozovemo ovamo, da ti kažemo kako je napokon sve uspjelo.

Maddy je pogledala oca Gunna. Točno je znala zašto je pozvana u župni ured – kako ne bi bilo suznih ristanaka, preklinjanja i nabijenih osjećaja u šumi Barna ili negdje drugdje gdje bi njih dvoje bili sami.

– To je veoma ljubazno od vas, oče – hladnim je glasom rekla malenom, plećatom svećeniku.

– Ništa, ništa, a ja sad moram otići po neke dokumente. Ostavit ću vas na nekoliko minuta. – Užurbano je izišao iz prostorije.

Brian se nije pomakao iz stolice. – Sve to dugujem tebi, Maddy – rekao je.

– Hoćeš li pisati? – upitala je utučenim glasom.

– Svima, opće pismo kao odgovor na bilo koju prekrasnu svotu koju ćete skupiti za mene... – Srdačno joj se nasmiješio, kao što se smiješio tolikim drugim ljudima. Kao što će se smiješiti jadnim Peruancima iz suhe doline koji ga dozivaju. Nije ništa rekla.

I po prvi puta u sedam godina sjedili su u tišini. Odlučili su pustiti da vrijeme prođe dok otac Gunn ne pronađe ta pisma i ne vrati se u dnevnu sobu župnoga dvora. Vrata sobe ostala su otvorena.

Opraštanje se otegnulo u nedogled. Otac Barry uporno je govorio kako ne želi poklon. Ne treba mu dar za rastanak da ga podsjeća na Shancarrig, njegove divne ljude i prekrasne godine koje je tamo proveo. Rekao je da će pokušati opisati to mjesto, imenjaka njihovog grada na drugom kraju svijeta.

Zaplakao je kad su ga došli ispratiti na postaju. Maddy je stajala u pozadini gomile. Željela se uvjeriti da zaista odlazi. Željela je to vidjeti vlastitim očima. Jednom je rukom mahao, a drugom se tapkao po očima. Maddy je čula kako doktor Jims govori gospodinu Hayesu da je svećenik uvijek bio veoma osjećajan i strastven mladić. Nadao se da će mu biti dobro u toj vrućoj klimi tamo daleko.

I vrijeme je prolazilo, ali činilo se poput ljetnog vrta kad se sunce skrije – iako je i dalje dan, nema više smisla sjediti vani. Djeca su dolazila i odlazila iz Mješovitih predškolaca. Napuštala su gospođicu Ross i odlazila gospođi Kelly. I dalje su u slobodno vrijeme učila reći *bonjour* i *buenos dias*. Maddy Ross teškom je mukom izvojevala tu pobjedu nad gospođom Kelly i nije je se namjeravala odreći.

Prikupljanje novca se nastavilo, ali Irska se u šezdesetim godinama mijenjala. Kao prvo, postojala je televizija... Ljudi su čuli i za druga mjesta na svijetu gdje vladaju glad i katastrofa. Vieja Piedra iznenada više nije bila jedino mjesto koje vapi za njihovom pomoći. Prikupljena sredstva koja su stizala doznakom na velečasnog Briana Barryja u poštanski ured u brdskom mjestu nekih sto – sto deset kilometara daleko od Vieje Piedre ponekad su bila malena.

No, njegova su pisma uvijek bila puna zahvalnosti i topline. Pisao je o tome kako se gradi crkva, malena zgrada. Izgledala je poput štaglja s križem na vrhu, ali otac Barry bio je užasno ponosan na nju. Slao je slike crkve, loše fokusirane fotografije iz različitih uglova.

A dobijao je i ljubaznu pomoć Viatoresa Christija, Kršćana-laika koji su dolazili u pomoć. Bili su od neprocjenjive vrijednosti, jednako tako predani kao i svećenici.

Maddy je slušala naglas čitana pisma i pitala se zašto Brian Barry nije mogao postati misionar-laik. I dalje bi imao isti san i istu nadu, ali ne bi bilo groznog zavjeta celibata.

No, pokušavala se razvediriti. Da se nije zareadio nikad ne bi došao u Shancarrig, ona ga nikad ne bi upoznala, nikad ne bi dobila životnu priliku.

Prošlo je pet godina ispunjenih usamljenim šetnjama Barnom, pet predstava Dramskog društva Shancarriga, pet Božićnih koncerata, pet dobrotvornih sajмова ručnih radova, turnira u *whistu* i društvenim igrama, lovova na blago. Prošlo je pet godina lutrije, binga, prikupljanja priloga po kućama. A onda je jednoga dana Brian Barry nazvao Maddy Ross.

– Mislio sam da ćeš se dosad vratiti iz škole. – Zvučao je kao da se nalazi preko puta. Nemoguće da joj telefonira iz Perua!

– U Dublinu sam – rekao je.

Imala je osjećaj da joj je srce preskočilo. Nešto se događalo. Zašto nije komunicirao preko oca Gunna?

– Želim te vidjeti. Nitko ne zna da sam došao kući.

– Briane. – Glas joj je bio tek šapat.

– Nemoj nikome reći. Samo dođi sutra.

– Ali zašto? Što se dogodilo?

– Reći ću ti sutra.

– Sutra? Da prijedem čitav put do Dublina, samo tako?

– Ja sam prešao čitav put iz Perua.

– Je li se nešto loše dogodilo? Jesi li u nevolji?

– Ne, ne. O, Maddy, tako je lijepo razgovarati s tobom.

– Nismo razgovarali pet godina, Briane. Moraš mi reći zašto si kod kuće. Napustit ćeš svećenstvo?

– Molim te, Maddy. Vjeruj mi. Želim ti to osobno reći. Zato sam se vratio. Samo sjedni na prvi vlak, može? Dočekat ću te.

– Briane?

– Bit ću na peronu. – Spustio je slušalicu.

Morala je unovčiti ček u hotelu. Gospođa Ryan bila je znatiželjna, kao i obično. Maddy joj nije odala nikakav podatak. Bila je suviše zbunjena. Znala je da te noći neće moći spavati.

Pet godina svake je noći spavala sedam sati.

No, noćas neće sklopiti oka. Bez obzira na to što bi ujutro mogla izgledati umorna i stara. Maddy je znala da nema smisla ležati u tom istom krevetu u kojem je ležala godinama, tražeći san.

Umjesto toga, proučila je čitavu garderobu.

Odabrala je bež bluzu i plavu suknju. Oko vrata je omotala mekani plavi vuneni šal. Nije bio djevojački, ali je bio mladenački. Nije u njemu izgledala kao ostarjela učiteljica zaljubljena u svećenika koji je negdje daleko.

Maddy se nasmiješila. Barem je zadržala smisao za humor. Što god joj namjerava reći, to će mu se svidjeti.

Nije se činio ni dan stariji. Izgledao je kao dječak, čak i s četrdeset pet godina. Visoko je podigao ovratnik kaputa te nije mogla vidjeti nosi li još uvijek svećenički okovratnik, no rekla si je da neće tome pridodati nikakvo značenje. Svećenici u misijama ne nose duhovničke odore, a ipak su postojani u svećenstvu kao i uvijek.

Vidio ju je i potrčao prema njoj. Zagrlili su se kao brat i sestra koji su dugo bili odvojeni, kao stari prijatelji koji su bili prisilno razdvojeni, što je vjerojatno i bila istina. Odmakla se od njega kako bi ga pogledala u lice, ali on ju je i dalje grlio. Ne možeš poljubiti nekoga tko te grli kao da će te ugušiti.

Svjetina se razišla s perona. Činilo se da mu se vratila doza opreznosti.

– U vlaku nije bilo nikoga iz našeg mjesta, zar ne?

– A koje je to mjesto? – Nasmijala mu se. – U svim pismima kažeš da je tvoje mjesto Vieja Piedra.

– I jest. – Izgledao je zadovoljno što nisu pod prismotrom. Ugurao je njezinu ruku pod svoju te su odšetali do obližnjeg hotela. Salon je bio malen i mračan, kava jaka i vrela. Maddy Ross zauvijek će pamtiti kako joj se zalijepila za nepce kad joj je Brian Barry rekao da namjerava napustiti svećenički poziv i oženiti Deirdre, jednu od dobrovoljki. Bila je poput komada crvenog, užarenog katrana u njezinim ustima. Nije nikako htjela nestati dok je Maddy kimala i prisiljavala se smiješiti slušajući njegovu priču o razvoju, razumijevanju i ljubavi, o ništavnosti zavjeta koje čovjek da u mladosti, prije no što dječak postane muškarac, o Bogu punom ljubavi koji ne drži ljude za besmislena obećanja.

I čula je kako još mnogo toga treba odlučiti. Deirdre i on zaključili su da je napuštanje svećenstva veoma dugotrajan postupak koji donosi mnogo boli i uništava odnos onih koji čekaju.

No, u Južnoj Americi svećenstvo razumije suštinske vrijednosti. Ušli su u bit stvari. Znali su kad je moguće blagosloviti zajednicu koju će Bog sigurno odobriti. Koji je ono izraz sama Maddy upotrijebila prije toliko godina? Nešto o tome da treba razmišljati o ustavu, a ne o sitničavim propisima državne administracije.

I sve je to dugovao Maddy. Često je to govorio Deirdre, koja joj šalje izraze zahvalnosti. Da mu Maddy nije dokazala kako može biti hrabar i otvoriti srce prema svijetu i ljubavi, to se možda nikad ne bi dogodilo.

– Jesi li me ikad volio? – upitala ga je Maddy.

– Naravno da te volim. Volim te svim svojim srcem. Ništa neće uništiti našu ljubav, ni moja ženidba za Deirdre ni tvoja udaja za onoga koga budeš htjela. Možda imaš nekoga na umu? – Sad je bio vragolast, nestašan. Poželjela ga je nokautirati.

– Ne. Nemam još planova.

– Ali, trebala bi, Maddy. – Nestalo je vedrog zadirkivanja, postao je ozbiljan i brižan. – Žena se treba udati i imati djecu. To je ono što žena treba učiniti.

– A jeste li ti i Deirdre odlučili imati djecu? – Pokušala je vratiti osmijeh u glas. Umjesto toga, bilo je tako lako dopustiti da se u njega uvuče poruga, dati mu do znanja kako naslućuje da je Deirdre već trudna.

– Jednoga dana – rekao je, što je značilo u neposrednoj budućnosti.

Namjeravali su napustiti Vieju Piedru i otići u mjesto koje se nalazi malo južnije na peruanskoj obali. On će podučavati u gradu, tamo također ima mnogo

posla. Našli su domaćeg svećenika, pravog Peruanca, koji će se brinuti za dolinu Vieje Piedre. Nastavio je govoriti. Neće ništa reći ocu Gunnu. Prikupljanje doprinosa odvijat će se na drugi način. Zapravo nikome neće ništa reći. U današnjem svijetu nije potrebno objašnjavati niti biti žestok. Čovjek se treba domoći onoga što je dobro i stvoriti još dobra. Treba iskoristiti priliku koja mu se pruži.

Jedina osoba kojoj je *mora* osobno reći bila je Maddy. I radi toga je uzeo Deirdreinu ušteđevinu i vratio se kako bi joj to priopćio, kako bi joj zahvalio onako kako nikad ne bi mogao u pismu, zahvalio što ga je poslala na taj put ka sreći.

– I Deirdre se nije bojala da joj se više nećeš vratiti kad ponovno vidiš staru ljubav? – Maddyn je ton bio bezbrižan, ali pitanje smrtno ozbiljno.

No, Brian je požurio smiriti njezinu zabrinutost. – Pobogu, ne. Deirdre zna da ono što smo *mi* imali nije bila ljubav. Bilo je to djetinjasto poigravanje, teški razgovori o smislu života, dio odrastanja koji je za mene imao veliku važnost. – Želio ju je uvjeriti.

Vlak za Shancarrig kretao je za petnaest minuta. Maddy je rekla kako se namjerava ukrcati na njega.

– Ali ne možeš ići *sada*. Tek si sat vremena ovdje. – Bio je krajnje očajan.

– Pa sve si mi rekao.

– Ne, ništa ti zapravo nisam rekao. Tek sam zagrebao po površini.

– Moram se vratiti, Briane. Ionako bih to učinila, bez obzira što si mi imao reći. Majka mi nije dobro.

– Nisam to znao.

– Naravno da nisi. Mnogo toga nisi znao, kao na primjer da je gospođa Murphy iz *Glena* umrla, a da Maura Brennan vodi svoga sirotog sina svuda sa sobom i da on sjedi u svakoj kući u Shancarrigu dok ona riba podove i pere rublje. Mnogo je stvari koje ne znaš.

– Pa, ne govore mi ih. *Ti* mi ih ne govoriš. Uopće mi ne pišeš.

– Zabranili su mi. Ne sjećaš se?

– Nisu ti zabranili, samo su ti savjetovali.

– Nekad je to za tebe bilo isto.

– Da si mi dovoljno žarko željela pisati, učinila bi to – rekao je, glave nagnute na stranu, ponovno vragolast.

Nije željela popustiti pred njegovom nevjericom da će se vratiti sljedećim vlakom. Mislio je da će provesti čitav dan, ako ne i vikend, s njim u Dublinu. Što će on sad raditi? Nijednom rođaku nije namjeravao otkriti da se vratio.

– Jesam li učinio krivu stvar što sam došao natrag kako bih ti to rekao? – Ponovno je bio poput djeteta, zbunjen, nesiguran.

Bila je blaga. Mogla si je to priuštiti. Pred sobom je imala čitav život da razmišlja o pitanju zašto joj je propao taj jedan jedini pokušaj da živi. Ispružila je ruku i uhvatila njegovu.

– Ne, nisi učinio krivu stvar – lagala mu je ravno u oči. – Reci Deirdre da vam želim sreću, svima. Reci joj da sam se vratila vlakom u Shancarrig srca punog ushićenja.

Bio je to jedini vjenčani dar koji mu je bila u stanju dati.

I zadržala je suze sve dok vlak nije skrenuo u zavoj, sve do trenutka kad više nije mogla vidjeti njegovu ruku kako joj srdačno maše na rastanku.

MAURA

Kad je došlo vrijeme da Maura krene u školu i najmanji entuzijazam za obrazovanjem koji je ikad postojao u obitelji Brennan već je izumro. Maurina je majka bila iscrpljena od stalnih zahtjeva koji su joj postavljeni, kao na primjer da lijepo odjene djecu za svibanjsku procesiju i biskupov posjet. Da ni ne spominje prve pričesti i krizme. Gospođa Brennan jednom je prilikom rekla da se škola u Shancarrigu zaluduje idejom da je neka vrsta privatne škole za sinove i kćeri zemljoposjedničke vlastele, a ne narodna škola što je bila i što je po prirodi uvijek trebala biti.

A ni otac nije naročito ohrabrivao malu Mauru. Paudie Brennan vjerovao je da su škole i slične stvari ženska posla, a ne nešto u što se petljaju muškarci. A budući da

je Paudie Brennan bio muškarac koji nikad nije imao stalni posao, nije se od njega moglo očekivati da se financijski ili na bilo koji drugi način zanima za svako od svoje devetero živuće djece, tim više što se Maura nalazila pred kraj toga niza. Paudie Brennan dovoljno je brinuo za krov koji je propuštao jer je nedostajalo desetak crijepova, a trebalo je zakrpati i potpuno drukčije rupe, kao što je bio račun gore u *pubu* Johnyja Finna *Poznat po najboljem piću*. Koliko mu je vremena, dakle, preostajalo za brigu o malenoj Mauri i njezinom učenju?

Maura nikad nije ni očekivala da će netko pokazati zanimanje. Škola je bila za knjige, kuća za svađe. Stariji braća i sestre bili su u Engleskoj – oni zaista odrasli. Svi su otišli čim su navršili sedamnaest ili osamnaest godina. Dolazili bi kući za praznike i u početku bi bilo sjajno, no nakon samo jednog dana ljubaznost bi nestala i ponovno bi počelo vikanje, kao da su sestra ili brat koji su se vratili obični članovi obitelji, a ne posjetitelji.

Maura je znala da će jednog dana postati najstarija u kući – ostat će samo ona i Geraldine. No, nije namjeravala ići u Englesku i raditi u tvornici cipela poput Margaret ili u ribarnici poput Deirdre. Ne, ona je namjeravala ostati u Shancarrigu. Neće se udati, nego će živjeti kao gospođica Ross, koja je bila veoma stara te mogla raditi što god je htjela i ostati budna cijelu noć, a da je nitko ne oda i ne gundā zbog toga. Dakako, gospođica Ross bila je učiteljica i sigurno je zarađivala hrpu novca, no Maura će, kad se zaposli, štedjeti i čuvati novac na pošti sve dok si ne bude mogla osigurati kuću i slobodu da ode u krevet u dva u noći ako joj se tako prohtije.

Maura Brennan često je ostajala do kasno u školi razgovarajući s gospođicom Ross, pokušavajući saznati što više o tom veličanstvenom načinu života u kućici s grmovima jorgovana i visokim vrtnim sljezom u kojoj je živjela gospođica Ross. Postavljala je beskrajna pitanja o učiteljičinom psu i mački. Jedina u školi znala je njihova imena i dob. Nadala se da će joj gospođica Ross kad-tad otkriti još koju pojedinost o svome životu. Gospođica se Ross izgleda čudila njezinom zanimanju. Dijete ni u kom slučaju nije bilo bistro. Čak i kad se uzmu u obzir neotesani otac i plaha, neobrazovana majka, malena je Maura i dalje bila jedno od najmanje napredne djece u školi. Čak je i najmlađe od Brenanovog klana, Geraldine s vječitom prehladom i kosom u očima, bila oštroumnija. No, Maura je bila ta koja se motala oko nje, koja je pronalazila isprike za besmisleno ćaskanje.

Jednog je dana gospođica Ross izlanula kako mrzi glačanje.

– Ja obožavam glačati – rekla je Maura. – Obožavam, i čitav bih dan glačala, ali naše je glačalo pokvareno, a ćaća neće platiti popravak.

– Što ti se to sviđa kod glačanja? – Gospođica Ross izgledala je istinski zainteresirana.

– Način na koji ti ruka ide i ide... to je skoro kao glazba... a odjeća postane krasna i glatka, i miriše tako fino i čisto – rekla je Maura.

– Iz tvojih usta zaista zvuči predivno. Voljela bih kad bi glačala i moje stvari.

– Naravno da hoću – rekla je Maura.

Tada joj je bilo jedanaest godina, bila je koščata djevojčica kose pričvršćene na zatiljku smeđom plosnatom ukosnicom, visokog čela i sjajnih očiju. U drugačijoj obitelji i u drugom mjestu možda bi imala bolju priliku, temelj koji bi je odveo dalje na nekom putu.

– Ne, Maura, ne možeš, dijete. Ne želim da druga djeca vide kako se smatraš sposobnom samo za glačanje moje odjeće. Ne želim da si pridaješ manji značaj prije nego što budeš morala.

– Kako to može biti pridavanje manjeg značaja? – Pitanje je bilo bez primisli. Dolazak u učiteljičinu kuću radi obavljanja kućanskih poslova Maura Brennan nije smatrala ponižavajućim.

– Drugi... ne moraju znati, gospođice Ross.

– Ali moraju, hoće. Znaš kakvo je ovo mjesto.

– Ne znaju mnogo toga, kao na primjer da je moja sestra Margaret rodila bebu u Northamptonu. Geraldine i ja smo tete, gospođice Ross, zamislite to! – Maura je lako otkrila obiteljsku tajnu, kao da je znala kako ne postoji opasnost da će gospođica Ross razglasiti tu poslasticu. Bila je to ista jednostavnost kao kod priče o glačanju.

– Jednom tjedno i pošteno ću ti platiti – rekla je gospođica Ross.

– Hvala vam, gospođice Ross, novac ću staviti na poštu. – To je bio početak za Mauru Brennan. Upozorila je malu Geraldine da ne smije nikome reći. Bit će to njihova tajna.

– Zašto to mora biti tajna? – željela je znati Geraldine.

– Ne znam. – Maura je bila iskrena. – Ali mora.

I tako je, ako bi gospođa Brennan ikad upitala što je zadržalo Mauru u školi, Geraldine odgovarala kako ne zna. Njoj se to činilo glupavim, svo to ulizivanje gopodici Ross. Da je barem pomoglo Mauri da bolje prolazi u školi. Bila je prilično tupa i uvijek je morala moliti druge da joj pomognu, Leo Murphy ili Nessu Ryan, djevojčice iz važnih obitelji, velikih kuća. Geraldine nije padalo na um razgovarati s njima ili njima sličnima. Maura se često ponašala kao da je napola slaboumna.

Kad je Maura započela s glačanjem gospođica Ross dala joj je i novac i lutku. Rekla je da je vidjela kako joj se Maura divi te čak skida njezinu zgužvanu ružičastu haljinicu i dobro je glača. Kad netko toliko cijeni lutku, treba je dobiti. Maura je uvijek govorila Geraldini da je lutka posuđena. Gospođica Ross posudila joj ju je dok se ne uda za nekoga i ne rodi djecu.

– Gospođica Ross sigurno ima sto godina. Nikad se neće udati ni roditi djecu – povikala je Geraldine.

– Ljudi rađaju djecu u svako doba. Pogledaj mamicu, pogledaj Svetu Elizabetu.

Geraldine nije bila naročito sigurna na terenu Svete Elizabete, ali znala je sve o njihovoj majci. – Mamica je počela rađati i nije mogla prestati. Čula sam kako to govori gospođi Barton. Ali poslije mene iznenada je prestala. – Geraldine je imala devet godina i sve je znala.

Mauri je bilo žao što i ona sama nije tako sigurna u sve.

Lutka je sjedila na polici u njihovoj spavaćoj sobi. Imala je porculansko lice i porculanske ručice. Kad nije bilo Geraldine da joj se smije, Maura ju je grlila i govorila joj umirujuće riječi, govorila joj koliko je voli. Gospođica Ross ponekad je davala Mauri odjevne predmete, jednom je to bio lijepi pojas u boji, drugi put marama s resama.

– Nikad ih nisam nosila u školu, Maura, nitko neće znati da su moji.

– Pa što bi me bilo briga i da znaju? – Pitanje je ponovno bilo tako iskreno i bez primisli da se gospođica Ross iznenadila.

– Voljela bih da ti mogu pomoći u učenju, Maura. Zaista bih to voljela, ali ti uopće nemaš volje da se usredotočiš.

Maura ju je žarko željela umiriti. – Bit će sve u redu, gospođice Ross. Nema smisla pokušavati ugurati u moju glavu stvari koje ne žele ući, a i što će mi svo to zbrajanje i učenje pjesmica napamet? Nikad mi neće koristiti.

– Ali, što će biti od tebe... pravac u Englesku, poput Deirdre i Margaret, bez stručne spreme...?

– Ne, ostat ću ovdje. Imat ću kuću kao što je ova i održavat ću je ovako kako vi to činite, lijepu i sjajnu i čistu, sa šarenim porculanskim šalicama na komodi i mirisom laštila od lavande posvuda.

– Bit će sretan taj muškarac ako ćeš sve to raditi za njega.

– Neću se udati, gospođice Ross. – Bila je to jedna od rijetkih stvari koje je ikad rekla sa sigurnošću.

Njezina sestra Geraldine također joj je povjerovala.

– Zašto onda ne ideš do kraja i ne postaneš časna sestra? – željela je znati Geraldine. – Ako si tako sigurna da ne želiš imati momka, ne bi li ti bilo bolje u samostanu, gdje bi pjevala crkvene pjesme i dobijala tri obroka dnevno?

– Moliti se mogu i u vlastitoj kući. Imat ću svjetiljku sa Srcem Isusovim na malenoj drvenoj polici i sliku naše Gospe, Svibanjske kraljice na okruglom stolčiću s plavim stolnjakom i vazom s cvijećem ispred nje.

Nije rekla da namjerava kupiti i stolicu za lutku.

Geraldine je slegla ramenima. Sad je imala dvanaest godina i bila je mnogo odraslija od četrnaestogodišnje sestre koja je te godine trebala završiti školu. Bližila se Geraldinina krizma te su ona i majka, ulagivanjem i prigovaranjem, uspjele nagovoriti Paudieja Brennana da skupi novac za lijepu haljinu. Bio je to prvi novi komad odjeće ikada kupljen radi proslave svete potvrde jednog od njegovo devetero djece. Haljina je visjela na unutarnjoj strani vrata spavaće sobe, a Geraldine ju je isprobala najmanje deset puta. Maura ju je uspjela ubijediti da makne kosu iz očiju.

Geraldine će izgledati veličanstveno na dan krizme. Pisala je o tom događaju sestrama i braći u Engleskoj, a oni su shvatili mig i poslali joj novčanice od funte ili deset šilinga s nekoliko naškrabanih riječi punih dobrih želja. Maura to nije učinila u svoje doba i sad je sa zavišću gledala kako pristiže bogatstvo. Trebalo je mnogo glačanja u kući gospođice Ross da bi se zaradila i približna svota novca.

Tri dana prije krizme Paudieju je Brennanu usred ozbiljne pijanke ponestalo gotovine te je zaključio kako Boga sigurno nije briga kakvom se odjećom prekrivaju mladi kršćani na ceremoniji krizme. I tako je uspio odnijeti novu haljinu u zalagaonicu u velikom gradu te dobiti za nju iznos od dvije funte.

Taj je čin izazvao stravično zaprepaštenje. Usred vike, suza i optužaba koje su letjele s jedne na drugu stranu, Maura je shvatila da je to sve što će se iz toga izroditi: bijes i povrijeđenost, razočaranje i međusobno predbacivanje. Nije se uopće postavljalo pitanje bi li tko mogao otkupiti Geraldininu haljinu. Toliki novac nije mogao nastati čarolijom. Podigli su pozajmicu da bi je uopće kupili. Nije postojala mogućnost nabavke još sredstava.

– Ja ću ti je vratiti – jednostavno je rekla Maura Geraldini, koja je gotovo histerična, crvenih očiju, ležala na krevetu te proklinjala životnu nepravdu i očevu pokvarenost.

– Kako ćeš je ti vratiti? Ne budi glupa.

– Imam toliko ušteđevine. Samo nabavi potvrdu od njega. Sjest ćemo na autobus, ali ne smiješ mu reći, nikada, nikada.

– Što će misliti, gdje smo nabavili novac? Mogli bi reći da smo ga ukrali? – Geraldine se nije željela ni nadati da postoji izlaz.

– Čaća ni ovako ni onako neće moći puno reći, nakon onoga što je učinio – rekla je Maura.

Na taj veliki dan Paudie Brennan bio je odjeven, obrijan, vrata uguranog u pristojnu košulju zakopčanog ovratnika, a sve radi posjete biskupa. Dan je bio sunčan, a ljudi su govorili da djeca Shancarriga služe na čast svojoj školi dok su se okupljala za skupnu fotografiju izvan katedrale u velikom gradu. Sjajna plava kosa i nabrana bijela haljina u kojoj je blistala Geraldine Brennan mnogima su upali u oči.

– Odjenuli ste je kao na slici. Možete se ponositi njome – rekla je gospođa Ryan iz Ryanovog hotela. Njezina je vlastita kćerka Catherine mnogo manje blistala. Lako se moglo vidjeti da je bila iznenađena i čak ljuta zbog činjenice da je mala Brennanova, kćerka poznatog ljenčine i pijandure, izgledala tako lijepo.

– O, naravno, čovjek mora dati sve od sebe, gospođu Ryan, gospođu – rekla je Maurina majka. Maura je osjetila kako joj se srce steže. Da je ovisilo o njezinoj majci, Geraldine bi sad stajala tamo u nekoj ovješenoj haljini izmoljenoj kao milodar neke

obitelji koja možda nije istrošila svu staru odjeću. Otac nije rekao ni riječ isprike, a Geraldine nije ni palo na um obećati joj povrat novca. Nije bilo nikakvih pitanja, nikakvog zanimanja.

Jednako se tako nisu pitali što će Maura raditi kad za nekoliko tjedana završi školu. Nije namjeravala ići u grad u samostanski internat poput Leo Murphy i Nesse Ryan. Nisu je planirali poslati u tehničku školu. Nije bila dovoljno pametna da je uzmu kao naučnicu u nekoj trgovini ili frizerskom salonu.

Maura je namjeravala raditi kao služavka, jedino je pitanje bilo gdje, a to je – kako je shvatila – bilo nešto za što će se morati sama pobrinuti, kao i za sve ostalo. Maura je zaista željela posao u kući u kojoj bi ujedno mogla živjeti. U velikoj lijepoj kući s prekrasnim namještajem. U nekoj poput *Glena*, gdje je živjela Leo Murphy.

Svratit će i pitati imaju li slobodno mjesto. Ne bi bilo pošteno pitati Leo u školi i nanijeti joj neugodnost ako odgovor bude ne. Ili bi možda mogla dobiti mjesto u kuhinji Ryanovog poslovnog hotela, ili kao sobarica. To joj se baš ne bi tako jako svidjelo. Tamo nije bilo lijepih stvari koje bi dodirivala i laštala.

– Razmišljaš li o vlastitoj krizmi, Maura? – Otac Gunn iz Shancarriga stajao je pokraj nje.

– Bojim se da ne, oče. Razmišljala sam o tome gdje ću raditi.

– Je li već došlo vrijeme da napustiš školu? – On je bio ljubazan čovjek s veoma debelim naočalama zbog kojih je izgledao neodređeniji i zbunjeniji nego što je zapravo bio. Nije mogao vjerovati da je još jedan izdanak loze Paudieja Brennana spreman za iseljenički brod.

– Jest. Uskoro ću napuniti petnaest – ponosno je rekla Maura. Otac Gunn pogledao ju je. Bila je djevojčica ugodna, otvorena lica. Nije bila lijepa poput one što se danas krizmala, ali bila je dovoljno ugodna za oko. Nadao se da joj se neće omaći dijete kao starijoj sestri u Northamptonu. Malo je toga ostajalo tajna za svećenika u malenoj zajednici.

– Pretpostavljam da ćeš trebati preporuke – uzdahnuo je razmišljajući o brojnim mladim ljudima o kojima je pisao, hvaleći njihovo poštenje i čestitost u pismima nepoznatim engleskim poslodavcima.

– Pretpostavljam da me svi u Shancarrigu poznaju – rekla je. – Tražit ću posao služavke, oče. Ako čujete za nekoga, znam raditi sve kućanske poslove.

– Hoću, Maura, obratit ću pozornost na to. – Okrenuo se, osjetivši iznenadnu tugu.

Maura je prvo otišla do stražnjih vrata *Glenn* i strpljivo čekala dok su oko nje jurili psi, lajanjem najavljujući njezin dolazak, no nitko nije izišao provjeriti o čemu se radi. Vidjela je kako dvije prilike sjede u prednjoj sobi. Sigurno su čuli. Nakon mnogo premišljanja otišla je na prednji ulaz, a Leo, visoka i samouvjerena, dotrčala je niz stepenice.

– Maura, pobogu, što to radiš? – upitala je.

– Zanimalo me trebaju li tvoji roditelji nekoga da im radi u kući, Leo – rekla je djevojčici koja je osam godina sjedila pokraj nje u učionici.

– Radi? – Leo je izgledala zatečena.

– Da, kao, moram negdje naći posao, a ovo je velika kuća. Pitala sam se...

– Ne, Maura.

– Ali, znam prevrnuti sobu naglavce...

– Imamo već Bidy.

– Mislila sam osim Bidy, ispod nje, naravno.

Leo je u školi uvijek bila ljubazna prema njoj. Maura nije razumjela zašto sad govori tako osorno. – Ne bi išlo. Ne možeš dolaziti ovamo i čistiti za mnom.

– Moram čistiti za nekim. Ne bi li tvoja obitelj bila isto tako dobra kao i neka druga? Dopusti mi da ih pitam, Leo. – Nije rekla da bi kući dobro došlo čišćenje. Nije preklinjala. Uvijek je znala brzo prepoznati kad je nešto bilo nemoguće. A pogled na lice Leo Murphy govorio joj je da je to sad bio slučaj.

– U redu onda – veselo je rekla. – Morala sam pitati.

Bila je svjesna da Leo stoji na vratima sa psima dok je ona odlazila prilaznim putem. Razmišljala je kako su joj trebali dopustiti da razgovara s gazdama, a ne da je otpraši kolegica iz razreda. Ipak, Leo se držala kao osoba koja u toj kući donosi odluke. Možda je ne bi zaposlili kad bi znali da se Leo ne slaže.

Zamisli, biti u stanju donositi odluke s nepunih petnaest godina! No, Maura je ubrzo shvatila da i sama to čini. Kod Brennanovih je malo tko donosio odluke osim nje same.

Maura je zatim otišla do gospođe Hayes. Gospodin Hayes bio je odvjetnik te je obitelj bila veoma bogata. Imali su veliku kuću obraslu u divlju lozu i prekrasan glasovir u salonu. Maura je to znala jer je Niall Hayes išao u školu s njom. Bio je veoma drag. Jednog joj je dana priznao koliko mrzi satove glasovira koje mu je mama ugovorila dva puta tjedno, a Maura je njemu povjerila koliko mrzi subotom i nedjeljom oko podne ići u *pub* govoriti ocu da je ručak gotov. Bila je to neka vrsta spone između njih.

No, gospođa Hayes rekla je Mauri da ne želi mladu djevojku. Trebala je nekoga starijeg, obučenog.

Otišla je do gospođe Barton, majke Eddieja Bartona, koja je radila kao krojačica. No, gospođa je Barton objasnila da s mukom prehranjuje sebe i Eddieja, a ne da još mora pronalaziti nekoliko šilinga za dijete koje će se igrati povlačenjem metle po podu. Rekla je to na ljubazan način, ali činjenice su bile činjenice.

A doktor Jims je rekao da nema samo Carrie, koja mu čuva sina, nego i Maisie, pred kojom je još mnogo dobrih godina. Dakle, sad je sve ovisilo o odlasku k Ryanovima u hotel. Maura je to ostavila za kraj, jer je znala da je gospođa Ryan veoma energična i odlučna žena. Bilo ju je lako razljutiti.

Dobila je posao sobarice. Gospođa je Ryan rekla kako se nada da će Maura biti sretna, no postojale su tri stvari koje mora odmah shvatiti: Maura nema razloga razgovarati s Nessom samo zato što se poznaju iz škole; Maura će živjeti u hotelu, jer ne žele da svako veče ide natrag u barake; i konačno, bude li naznake očijukanja ili intimnog ophođenja sa strankama, otac Gunn će odmah biti izviješten o tome i Maura će bez osvrtnja morati napustiti Shancarrig.

Mauri je odgovaralo živjeti izvan kuće. Otac joj je tih dana bio sve teži. Geraldine je dovođila prijateljice i hihotala se s njima u njihovoj sobi. Bit će lijepo imati vlastito mjesto, sigurno će to biti sobičak poput ćelije za opatice, ali bit će samo njezin.

Maura je odmah počela raditi, a u slobodno je vrijeme i dalje glačala gospođici Ross te laštila srebrninu gospođe Hayes, sjedeći tiho u njezinoj kuhinji kad bi imala slobodno poslijepodne u hotelu. Nikad nije razgovarala s Niallom kad bi za vrijeme praznika dolazio kući iz internata. Nitko ne bi rekao da su išli zajedno u razred i čak

na neki način bili prijatelji. Ako ju je Niall ikad i vidio u kući, činilo se da je ne primjećuje.

Isto je bilo i nakon nekoliko godina, kad je Maura Brennan dobila tanak struk i općenito postala privlačnija. Ako se rodiš nezgrapnan i neugledan ni ne pomišljaš da bi se to moglo promijeniti. Maura je znala da je njezina sestra Geraldine lijepa, ali nije osjećala ljubomoru. Bilo joj je drago što je Geraldine dobila posao u uredu pilane, tamo im je bilo stalo imati lijepu osobu vedrog osmijeha. Maura nije smatrala da je peh biti neugledan i pospremati krevete iza kulisa u hotelu.

Zapravo je navikla na to da je neugledna i nezgrapna te uopće nije bila svjesna da se promijenila i postala zaista privlačna.

No, muškarci koji su odsjedali u Ryanovom poslovnom hotelu primjećivali su to. Maura je često morala oštro podizati glas te govoriti jasno i odlučno kad bi muškarci tražili dodatnu deku ili se žalili na neki izmišljeni nedostatak u sobi, samo kako bi je privili uza se.

Kad je napunila osamnaest godina gospođa Ryan predložila je suprugu da je stave za šank. Mogla bi privući mušterije. Na njezino iznenađenje, Maura je odbila. Radije će nastaviti raditi isti posao, ne idu joj baš brojke. A i trebat će mnogo lijepo odjeće bude li pred očima javnosti. Bila bi sretnija kad bi mogla pospremati krevete i raditi u kuhinji.

– Barem poslužuj za stolovima – zamolila ju je gospođa Ryan. Ali ne, ako je njezin rad bio zadovoljavajući, radije bi ostala u pozadini.

Breda Ryan slegla je ramenima. Pokušali su je unaprijediti, djevojku iz baraka, jedno dijete Paudieja Brennana, a ona ne želi iskoristiti priliku. Gospođa je Ryan oduvijek vjerovala u sljedeće: Kad bi se svo bogatstvo svijeta skupilo i podijelilo ljudima na jednake dijelove, nakon pet godina ispostavilo bi se da opet isti ljudi posjeduju novac i moć, a isti završavaju bespomoćni i beznadežni. U svijetu punom promjena taj joj je stav donosio veliku utjehu.

Maura nije željela promjenu jer joj je život odgovarao baš onakav kakav je bio. Dobijala je tri obilata obroka dnevno. U hotelu je čak mogla birati što želi jesti, a to vjerojatno ne bi bilo moguće u privatnoj kući. Imala je ispriku za majku i oca – da je u hotelu trebaju noć i dan. Kad bi radila za šankom ili kao konobarica možda bi

očekivali da živi izvan hotela. A ona nije željela da bilo što ometa njezinu štednju i planove.

Vodeći u štenju djecu koju je čuvala uvijek je išla istim putem, pokraj kuća koje će možda kupiti kad bude imala novca. U blizini *Glenn* stajala je domareva kućica. Bila je potpuno zapuštena. Nekad su ljudi živjeli u njoj, ali sad je u prozorima rastao bršljan. To bi bio njezin prvi izbor. Također je postojala kućica u blizini kuće gospođice Ross. Bila je isprane sive boje, ali kad bi bila Maurina, ona bi je obojala u ružičasto, a sa svake strane ulaznih vrata u prozore bi stavila sanduke pune crvenih pelargonija.

Tih dana nije bilo mnogo vremena za razgovor s prijateljima. Naročito ako je čovjek morao tako mnogo štedjeti kao Maura. A nije išla ni na ples – ples košta, i to mnogo. Prvo moraš kupiti nešto za odjenuti, zatim je tu cijena autobusne karte do grada pa ulaznica za plesnu salu i konačno piće. Uštedevina bi se brzo potrošila.

Do vremena kad je njezina mlađa sestra Geraldine bila spremna napustiti Shancarrig i pridružiti se sestrama u Engleskoj, Maura još nijednom nije bila na plesu.

– Ma dođi, za oproštaj – nagovarala ju je Geraldine.

– Nemam što obući.

Sve te godine dok je Maura radila u hotelu, a Geraldine u uredu pilane, njih su dvije ostale u dobrim odnosima.

– Ja imam mnogo stvari.

I zaista je imala, kao što je Maura otkrila. U spavaću sobu koju su nekad dijelile sad ne bi stao drugi krevet, toliko je odjeće bilo razbacano posvuda. Maura je zadržljivo promatrala. – Sigurno si svu zaradu potrošila na ovo – rekla je.

– Ne budi škrta, Maura. Ne postoji ništa gore od škrte žene – rekla je Geraldine.

Jesam li škrta?, upitala se Maura. Zaista bi bilo užasno biti škrtica. Ipak, nije mislila da je škrta. Svaki je tjedan davala majci funtu od plaće i uvijek bi donijela kolač ili dvadeset pet deka šunke kad bi dolazila kući na večeru. Činilo joj se da daje Geraldini novac za kino otkad pamti. Jedino je dobro pazila da ne potroši na sebe.

No, možda je i to značilo škrtošću.

Opipavala je haljine. Haljinu od tafta sa svilenim umetkom koji se prelijevao iz zelene u žutu, crvenu suknju od kordsamta, crnu satensku haljinu sa sićušnim svjetlucavim ukrasima na ramenima. Bilo je to poput Aladinove špilje.

– Imaju li sve tvoje prijateljice ovakvu odjeću? – upitala je.

– Pa, Catherine Ryan iz hotela gdje radiš ima drukčije stvari. Znaš, dobro skrojene predmete koji užasno izgledaju i koje ne bih ni mrtva obukla. Neke imaju tonu stvari. Ponekad se mijenjamo. Što ćeš odjenuti?

Maura Brennan odjenula je crnu satensku haljinu sa svjetlucavim ukrasima i uputila se na ples u veliki grad. Pogledala se u zrcalo ženske garderobe. Činilo joj se da dobro izgleda. Bilo je teško reći što se sviđa muškarcima, ali pretpostavljala je da će je netko zamoliti za ples i da neće ispasti budala, ostavljena da čami uza zid.

Prvi muškarac koji joj je prišao bio je Gerry O’Sullivan, novi barmen iz Ryanovog hotela.

– Nemoj mi, molim te, reći da si ti ista ona djevojka koju viđam tamo u kuhinji hotela gdje radimo – rekao je ispruživši ruke prema njoj.

A onda je noć proletjela. Plesali su sve od reda, sambu i tango, rock and roll i staromodne valcere. Nije mogla vjerovati da je već došlo vrijeme za himnu.

– Moram pronaći sestru i prijateljice – rekla je.

– Daj, nemoj mi sad početi s tim. Posudio sam auto – rekao je.

Bio je veoma zgodan taj Gerry O’Sullivan, nizak, tamnopus, crne kose i ugodnog smijeha. Ali to nije dolazilo u obzir. Svi su dali pet šilinga za vožnju tamo i natrag u velikom furgonu.

– Vidimo se sutra u hotelu – rekla je, pomislivši kako bi ga to moglo razvedriti. Bila je u krivu.

– Sutra nećeš ovako izgledati, bit ćeš odjevena u prnje i praznit ćeš noćne posude – progundao je i otišao.

Na putu kući Maura nije rekla gotovo ni riječ. Geraldinine su prijateljice dodavale jedna drugoj bocu jabukovače, ali ona je odmahнула glavom. Pretpostavljala je da je bio u pravu: to je bio način na koji se odijevala i kako je zarađivala za život.

– Pisat ću ti iz Engleske – rekla je Geraldine. Maura je znala da neće, ništa više od ostalih.

Nakon nekoliko dana Gerry O'Sullivan susreo ju je nasamo.

– Rekao sam ono samo zato što sam ludo želio biti s tobom. Jako sam se ružno izrazio i žao mi je. – Bio je tako zgodan i tako uznemiren. Maurino se lice ozarilo.

– Nije mi nimalo zasmetalo – rekla je.

– Trebalo ti je zasmetati. Čuj, hoćeš u petak opet doći na ples? Odvest ću te tamo i nazad. Molim te. – Izgledala je neodlučno, jer sad doslovno nije imala što odjenuti. Geraldine je odnijela garderobu preko mora u Englesku. – Jako ću se pristojno ponašati cijelo večer – rekao je s osmijehom. – Nastupa *Show Band* Micka Delahuntyja, a oni neće tako skoro opet doći u naše krajeve.

Odlučila je uzeti novac od ušteđevine za jednu plesnu haljinu. A sljedeći je tjedan kupila još jednu te cipele i lijepu torbu. Na taj način nikad nećeš imati kuću, rekla si je. No, zatekla se kako si govori da se samo jednom živi. Gerry O'Sullivan rekao joj je da je najljepša djevojka u plesnoj dvorani.

– Ne rugaj se sa mnom – uzvratila je.

– Pokazat ću ti da se ne rugam. – Gerry je bio ogorčen. – Neću plesati s tobom i vidjet ćeš kako će te drugi nabrzinu odvesti... – Prije nego što je uspjela progovoriti, on je pokupio djevojku iz reda i počeo plesati.

Rumena i nesigurna, Maura se upravo namjeravala povući kad su se iz tri različita smjera ispružile ruke i pojavila se lica koja su joj ponudila ples. Zbunjeno se nasmijala i prihvatila najbližeg. Bio je u pravu. Uistinu je bila djevojka s kojom muškarci rado plešu.

– Što sam ti rekao – promrmljao je te večeri na stražnjem sjedištu automobila. Činilo se da ga uzbuđuje pomisao da drugi muškarci žele Mauru, ali je ne mogu dobiti. Njegova namjera da je dobije sad se gotovo ostvarila. Neće joj vrijediti nikakvo prosvjedovanje, a iskreno rečeno, Maura više nije ni željela prosvjedovati.

– Ne u autu, molim te – prošaptala je.

– U pravu si. – Doimao se veseo. Zapravo suviše veseo. Iz džepa je izvadio hotelski ključ.

– Soba jedanaest – pobjedonosno je rekao. – Tamo nema nikoga. Bit ćemo sigurni, samo ne smijemo paliti svjetlo. – Maura ga je gledala s povjerenjem.

– Hoće li sve biti u redu? – šapatom je upitala.

– Neću te iznevjeriti – rekao je Gerry O'Sullivan.

Znala je da govori istinu. Uvjerila se u to još jednom nakon pet mjeseci i mnogih sretnih posjeta sobi jedanaest, pa čak i sobi dva, kad mu je rekla da je trudna.

– Vjenčat ćemo se – rekao je.

Otac Gunn složio se da to treba obaviti što prije. Po izrazu njegova lica činilo se da želi reći kako to neće biti ni bolji ni gori brak od mnogih koje je morao sklopiti na brzinu. Njih su dvoje barem imali depozit za kuću, što je bilo više nego što su se mnogi mogli nadati. Otac Gunn razgovarao je o tome s gospođicom Ross.

– Moglo bi biti puno gore, pretpostavljam – rekao je.

– Ona se nikad neće skrasiti u siromašnoj kući. Željela je otići daleko od tih baraka. Imala je u vidu velike stvari – rekla je učiteljica.

– No, i ona i njezina vjera trebale bi imati u vidu da budu zahvalne što će je momak oženiti. Treba se usredotočiti na odgajanje djeteta i biti sretna što će imati krov nad glavom. – Otac Gunn znao je da zvuči poput strogog starog župnika od prije trideset godina, ali čitava ga je stvar nekako razljutila i nije želio slušati bajke o ljudima koji imaju u vidu velike stvari.

Maura je odlučila raditi do dana prije vjenčanja. Gledala je gospođu Ryan ravno u oči i odbijala prihvatiti naznake da joj je posao u njezinom stanju zamoran. Rekla je kako joj je potreban svaki novčić koji može zaraditi.

Gospođa Ryan bila je ljuta što gubi radišnu sobaricu te što se istovremeno zgodan barmen ženi ispod svoga ranga zahvaljujući radnjama koje su se očito zbivale ispod njezina krova. Počela je strože nadzirati vlastite kćeri, Nessa i Catherine, kako se i u njihovim životima ne bi dogodilo nešto nedolično.

Nessa, iste dobi kao Maura, cijelu je osnovnu školu išla s njom u razred. – Što bih joj mogla darovati? – upitala je majku.

– Najbolji je dar ne obazirati se na to i na razlog zbog kojeg je došlo do toga – odbrusila je gospođa Ryan.

Ta je reakcija, dakako, bila jamstvo da će se Nessa dobrano pomučiti pronaći lijep poklon. Nazvala je Leo Murphy iz *Glena*. Sklanjajući metle i vjedra u prostoriju na kraju hodnika, Maura je čula kako Nessa razgovara na telefon.

– Leo, pa ona je ipak išla s nama u razred. Moramo nešto učiniti. Naravno da je to prisilno vjenčanje. Što bi drugo moglo biti? Izaberi nešto, bilo što. Jadna Maura tako malo očekuje.

To nije istina, pomislila je Maura spremajući pribor za čišćenje. Nije malo očekivala, očekivala je puno, a očekivanja su joj se uglavnom i ispunila. Željela je ostati u Shancarrigu, ne otići u iseljništvo kao braća i sestre, a tu je i ostala. Željela je jedinog zgodnog muškarca koji joj se ikad svidio, a on je želio nju. On je sad uz nju i vjenčat će se.

Dobila je i više nego što je očekivala. Sigurno nije pomišljala da će imati bebu, a beba je, eto, na putu. Sama pomisao na to činila ju je zadovoljnom i uzbuđenom. Ublažavala je tugu zbog kuće u kojoj će živjeti.

S Gerryjem i bebom to ionako neće biti važno.

Leo Murphy i Nessa Ryan darovale su joj malenu vitrinu sa staklenim vratima.

Neizmjerne joj se svidjela. Neprestano ju je gladila i govorila kako će lijepo izgledati na zidu kad bude imala vlastite dragocjenosti da ih stavi unutra.

– Imaš li već koju dragocjenost? – upitala je Nessa.

– Samo lutku. Lutku s licem i rukama od porculana – rekla je Maura.

– To će biti lijepo za bebu... – Leo se ugrizla za jezik. – Mislim, ako je ikad budeš imala – brzo je rekla.

– O, sigurna sam da hoću – rekla je Maura. – Ali beba se neće smjeti igrati s tom lutkom. Ona je dragocjenost, za prekrasnu vitrinu.

Vidjela je da djevojke vjeruju da su dobro uložile novac i bila je dirnuta što su toliko potrošile na dar. Kao dio njezina neprestanog maštanja o kući Maura je običavala razgledati pokućstvo i pogađati cijene. Dobro je znala da ta vitrina nije bila jeftina.

Maura se nadala da će Geraldine doći kući iz Engleske. Čak joj je ponudila platiti put, ali nije bilo odgovora. Bilo bi lijepo da joj je mogla biti djeveruša, ali to je umjesto nje učinila Eileen Dunne, koja je rekla kako obožava vjenčanja i kako će biti bilo čija djeveruša samo da može biti nazočna. I gurnuvši Mauru tako da je gotovo pala, rekla je da će odigrati i ulogu krsne kume, silno se smijući na to.

Gerryjev je brat došao biti kum. Rekao je da su roditelji stari i ne mogu putovati.

Dan vlastitog vjenčanja Mauri se ni po čemu nije činio ni žalostan ni otrcan.

Osvrnuvši se u crkvi vidjela je Nessu Ryan, Leo Murphy, Nialla Hayesa i Eddieja Bartona, koji su sjedili osmjehujući joj se. Ona je bila prva iz njihova razreda koja se udala. Činilo se da na to gledaju kao da je pobjedila u nekoj utrci, a ne da je zaglavila u tinejdžerskoj trudnoći. Kad su otišli na piće u *pub* Johnnyja Finna, gospodin Ryan iz hotela dotrčao je za njima sa šakom novca kako bi ih sve počastio pićem. Rekao je da im želi sreću u ime svih iz Ryanovog poslovnog hotela.

Nije bilo ni riječi o žurbi, sramoti ili nečemu sličnom. Maurin se otac ponašao pristojno, koliko se to moglo reći za Paudieja Brennana. Taj je tjedan slučajno bio u prijateljskim odnosima s ocem Foxyja Dunnea te su njih dvojica sjedili zagrljeni u kutu, pjevajući neskladno uglas. Da je to bio jedan od onih tjedana kad su bili zavađeni, situacija bi bila užasna – uvrede bi čitavo poslijepodne pljuštale po *pubu*.

A i otac Gunn i otac Barry bili su tamo, smiješeći se i razgovarajući s ljudima kao da se radilo o pravom vjenčanju.

Maura je smatrala da ono ni po čemu nije bilo lošije od vjenčanja o kojem je sanjala dok je išla u školu ili čitala ženske časopise. Sve što je vidjela bio je Gerry O'Sullivan, koji je stajao pokraj nje smiješeći se i govoreći da će sve biti fenomenalno.

Sve je i bilo fenomenalno neko vrijeme.

Maura je napustila posao u hotelu. Činilo se da je gospođa Ryan tako htjela. Vjerojatno bi došlo do socijalnih razlika sad kad je Maura bila žena omiljenog barmena, a ne samo djevojka iz baraka koja čisti podove i pere krumpire. No, Maura je pronašla mnogo drugog posla, nekoliko sati tu, nekoliko sati tamo. Kad je postalo očito da očekuje dijete, mnogi su poslodavci rekli da će biti izgubljeni bez nje. Gospođi Hayes, koja je u početku nije željela, bilo je naročito stalo da je zadrži.

– Možda bi se tvoja majka mogla brinuti za dijete, kako bi ti i dalje išla raditi?
– rekla je s nadom.

Maura nije imala namjeru dopustiti da joj dijete odrasta u istoj kući kao ona, gdje se ne pokazuje ni zanimanje ni ljubav. No, naučila je biti veoma oprezna u životu. – Možda – rekla je gospođi Hayes i drugima. – Morat ćemo pričekati i vidjeti.

Činilo joj se da dugo čeka dijete, sve te večeri koje je provela sama u baraci, ponekad slušajući kako joj se otac pijan vraća kući, kao što je bio slučaj dok je bila dijete. Laštala je vitrinicu, vadila lutku i tapšala se po naraslom stomaku.

– Uskoro ćeš joj se diviti – govorila je nerođenom djetetu.

Doktor Jims Blake priopćio joj je novost o dječaku. Dijete je imalo Downov sindrom. Dječak, koji je bio ono što su zvali mongoloid, ipak će biti zdrav i mio te živjeti ispunjenim i sretnim životom.

Otac Gunn priopćio joj je novost o Gerryju, koji je došao iz barake u crkvu i rekao svećeniku da odlazi. Uzeo je plaću koju su mu dugovali u hotelu te izjavio da mu je otac umro i da treba slobodne dane za sprovod. No, ocu je Gunnu priznao da će se ukrcati na brod za Englesku.

Nikakva ga preklinjanja nisu mogla zaustaviti.

Maura se uvijek sjećala kako su debele okrugle naočale oca Gunna svjetlucale dok joj je to govorio. Nije znala jesu li iza njih suze ili je to samo igra svjetlosti.

Ljudi su bili ljubazni, veoma ljubazni. Maura si je uvijek govorila da je sretna što je ostala u rodnom mjestu. Zamišljala je što bi bilo da joj se sve to dogodilo u nekom velikom gradu u Engleskoj gdje nije nikoga poznavala. U Shancarrigu je nailazila na prijateljsko lice kamo god se okrenula.

I, naravno, imala je Michaela.

Nitko joj nije rekao koliko će ga jako voljeti, jer nitko nije mogao znati. Nikad nije upoznala dijete toliko puno ljubavi. Promatrala ga je kako raste, a srce joj je gotovo pucalo od ponosa. Sve što je naučio, svaka nova vještina – kao što je bilo zakopčavanje dugmeta – za njega je bilo svladavanje velike prepreke, a uskoro su ih svi u Shancarrigu navikli vidati kako šeću držeći se za ruke.

– Tko je to? – srdačno bi pitali, iako su veoma dobro znali odgovor.

– To je Michael O’Sullivan – ponosno bi odgovarala Maura.

– Ja sam Michael O’Sullivan – rekao bi on i najčešće zagrlio osobu koja je postavila pitanje.

Ako su ljudi htjeli da im Maura dođe pospremiti kuću, primali su i Michaela. Dok su svaki dan hodali od posla do posla, Maura je pokazivala sinu kuće koje su joj se sviđale – malenu domarevu kućicu, još više zaraslu u bršljan i zagušenu koprivom,

koja je stajala na kraju dugog prilaznog puta prema *Glenu*; kao i onu kućicu u blizini gospođice Ross, koju će obojati u ružičasto ako je ikad kupi.

Noću bi iz vitrine vadila lutku s porculanskim rukama i licem te dvije šalice i tanjuriće koje joj je dala gospođa Ryan. Bio je tamo i srebrni tanjurić sa slovima GPS* (**Galvanizirano poniklovano srebro.*) na pozadini, koji joj je dala Eileen Dunne na dan kad je bila krsna kuma Michaelu. Rekla je da to znači kako nije baš od pravog srebra, ali budući da je slovo S ipak bila kratica za srebro, Maura je smatrala da zavređuje mjesto u vitrini. A nalazio se tamo i sat koji je pripadao Gerryju. Sat koji nije išao, ali bi mogao proraditi ako ga se jednog dana odnese na popravak, i mogao bi visjeti na lančiću. Kad Michael postane muškarac mogao bi ga zvati očevim satom.

Većina je ljudi zaboravila da je Michael ikad imao oca; uspomena na Gerryja O'Sullivana blijedila je. A i u Maurinim je mislima počela blijediti. Prolazili su dani kad uopće nije mislila na zgodnog mladića tamnih očiju koji je dovoljno mario za nju da je oženi, ali nije imao dovoljno snage ostati kad je saznao da mu je dijete hendikepirano. Nikad ga nije mrzila, ponekad ga je čak žalila što nije upoznao divne zagrljaje i odanost Michaela, svoga sina, koji je napredovao tjelesno, ali ne i mentalno.

Mauru su gledali drugi muškarci iz grada i ozbiljno je pozivali na izlaske, no uvijek im je jednostavno odgovarala da nije slobodna i da ne može prihvatiti njihov poziv. Imala je muža u Engleskoj i ništa drugo zaista ne bi došlo u obzir.

San joj je ostao nepromijenjen. Pravi mali dom, a ne napola srušena baraka u kojoj su živjeli samo beznadežni i bespomoćni, gdje je odrasla i odakle je željela pobjeći.

A onda su u Shancarrig došli Darcyjevi. Kupili su trgovinicu živežnim namirnicama, sličnu onoj koju je vodila Nellie Dunn, i opskrbili je novotarijama. Svijet se mijenjao, čak i u mjestima poput Shancarriga. Mike i Gloria Darcy bili su novi ljudi i oživjeli su mjesto. Nitko od mještana nikad nije susreo nekoga pod imenom Gloria, a ona se ponašala u skladu sa svojim imenom. Imala je gustu, kovrčavu kosu poput Ciganke, a sigurno je toga bila i svjesna, jer često je nosila

crvenu maramu oko vrata i šarenu nabranu suknju, kao da će svaki tren zaplesati ciganski ples.

Mike Darcy bio je dobroćudne naravi i sa svima se slagao. Čak i stara Nellie Dunne, koja ih je smatrala suparnicima, voljela je Mikea Darcyja. Svakome koga bi susreo na ulici nasmijao bi se i uputio pokoju riječ. Gospođa Ryan iz Poslovnog hotela imala je osjećaj da su pomalo presmioni za njihov grad, no kad je Mike ponudio obavljati za nju kupovinu na tržnici isto kao što je činio za sebe, okrenula je ploču.

Izjavila je kako je dobro vidjeti toliko energije u gradu, a nije prošlo mnogo i dala je obojati pročelje hotela kako bi pariralo novom izlogu Darcyjeve trgovine. Mikeov brat, Jimmy Darcy, došao je s njima u Shancarrig. Bio je izvrstan ličilac, a gospođa Ryan tvrdila je da su čak i uspavani momci iz baraka, koji bi tu i tamo nešto oličili kad bi bili dobre volje, smatrali da je Jimmy obavio dobar posao. Mike i Gloria imali su djecu, dva čvrsta dječaćića koji su stvarali svakojake vragolije u školi.

Maura nije čekala da vidi hoće li se Darcyjevi svidjeti mještanima; pojavila se na njihovu pragu čim su stigli.

– Trebat ćete nekoga da radi za vas – rekla je Gloriji.

Gloria je promatrala okruglo, revno Michealovo lice, koji je stajao držeći majku za ruku. – Hoćete li se moći osloboditi? – upitala je.

– Michael će dolaziti sa mnom. Ne možete ni zamisliti koliko mi mnogo pomaže – rekla je, a Michael se ozario zbog pohvale.

– Nisam sigurna trebamo li zaista nekoga... – Gloria je bila ljubazna, ali nesigurna.

– Trebate, ali nemojte žuriti. Malo se raspitajte o meni. Zovem se Maura O'Sullivan, gospođa Maura O'Sullivan.

– Pa, da, gospođo O'Sullivan.

– Ne, samo sam željela da znate, jer ste novi. Michaelov je tata morao otići živjeti u Englesku. Ako vam budem radila u kući, zvat ćete me Maura.

– A mene ćete zvati Michael – rekao je dječak, stavlajući ruke oko Glorijinog tankog struka.

– Ne moram se raspitivati. Kad možete početi?

Darcyjevi su plaćali bolje od svih drugih u gradu. Činilo se da njihovu novcu nema kraja. Sva je dječja odjeća bila kvalitetna, cipele su im bile nove, a ne zakrpane. Pokuštvo je bilo skupo, nije to bilo dražesno staro drvo koje bi Maura s užitkom laštala, nego lijep novi namještaj. Znala je cijene svih predmeta jer je posjećivala veliki grad i obilazila trgovine sanjajući o namještanju kuće koju će kupiti.

U baraci zaista nije imala ništa vrijedno spomena. Malena, sporo rastuća ušteđevina čuvala se za dan kad će se preseliti u kuću koju je željela. Jedino je staklena vitrina s malenim blagom davala naznake otmjenog života za kojim je Maura čeznula. Inače je imala samo izvrnute kutije i pokidani rabljeni namještaj.

Darcyjevi su prethodno živjeli na mnogim mjestima. Maura se divila kako su se dječaci uspijevali tako brzo prilagoditi.

A bili su i srdačni. Nije im bilo drago kad bi naišli na Michaela kako im čisti cipele. – On to ne mora raditi, gospojo – rekao je Kevin Darcy, koji je imao devet godina.

– Jako ih dobro čistim – bunio se Michael.

– Ne brini, Kevine, to je Michaelov i moj posao. Sve što te molimo je da ne ostavljaš stvari na podu spavaće sobe, jer se onda moramo saginjati i skupljati ih.

Upalilo je. Gloria Darcy izjavila je da su Maura i njezin sin uspjeli dotjerati u red njezinu djecu, što nikad nitko nije učinio ni u jednoj kući u kojoj su živjeli.

– Nije li vam to teško, gospođo, svo to seljenje iz mjesta u mjesto?

Gloria ju je pogledala. – Ne, zanimljivo je. Upoznaš nove ljude, a u svakom smo mjestu na sve većem dobitku. Prodamo imanje, izvučemo dobit i krenemo dalje.

– A mislite li da ćete i odavde krenuti nekamo dalje? – Maura je bila razočarana. Nitko joj neće davati toliko posla i satnicu kao Darcyjevi. Gloria Darcy odgovorila je da još neće. Pretpostavljala je da će neko vrijeme ostati u Shancarrigu, tako da djeca steknu malo obrazovanja prije nego što ih opet iščupaju s korijenjem.

A posao im je cvao. Dogradili su potpuno nov dio na izvornu zgradu koju su kupili te proširili izbor namirnica. Uskoro ljudi više nisu morali odlaziti u veliki grad u kupovinu. Gotovo sve što su trebali mogli su kupiti kod Darcyjevih.

– Ne znam odakle im novac – jednog je dana Mauri rekla gospođa Hayes. – Nije moguće da toliko dobro posluju, to im ne bi osiguralo takvo razmetanje.

Maura nije ništa rekla. Po njezinom je mišljenju gospođa Hayes bila supruga kojoj se vjerojatno nisu sviđale Glorijine dekoltirane bluze i omiljenost među muškarcima Shancarriga.

Nekako u to vrijeme Maura je postala svjesna novčanih problema u kući Darcyjevih. Bilo je računa koji su im stalno stizali na naplatu. Čula je kako Mike Darcy diže glas razgovarajući na telefon. No, istovremeno je kupio Gloriji božanstven nakit o kojem je pričao cijeli Shancarrig.

– Dovala me do bankrota – govorio bi svakome tko bi došao u trgovinu. – Hajde, Gloria, pokaži im taj smaragd.

Smijući se, Gloria bi mahala smaragdom na lančiću. Bio je kupljen u draguljarnici u velikom gradu. Oduvijek ga je željela. A isto je bilo i s malenim dijamantnim naušnicama. Bile su tako sićušne da su zapravo izgledale kao točkice, ali od same pomisli da se radi o pravim dijamantima drhtala je od uzbuđenja.

Shancarrig je promatrao s divljenjem. A Darcyjevi se nisu ni pretjerano hvalisali ni napuhivali stvar. Nessa Ryan bila je u velikom gradu i provjerila. Nakit je bio pravi. Darcyjevi su bili novopečeni bogataši, odvažni i hrabri kad se radilo o trošenju. S različitim stupnjevima zavisti stanovnici Shancarriga željeli su im sreću.

Lutajuća skupina kotlokrpa svake je godine prolazila pokraj Shancarriga putujući na konjske utrke u Galway. Nisu se zaustavljali u samome mjestu. Boravili su u blizini. Mauri je prošlo kroz glavu kako Gloria izgleda poput holivudske verzije Ciganki, a ne njihove stvarne slike. Prave su nomadske žene izgledale umorno i imale ogрубjela lica, a ne sjajne oči i šarene haljine poput Glorije Darcy. I definitivno nisu imale prave dijamante u ušima i smaragde oko vrata.

No, te su godine ljudi pričali da je jedna od Ciganki sigurno nosila nakit, jer je upravo u doba kad su bili utaboreni u blizini Shancarriga ukradena Glorijina kutija s nakitom.

Nastao je pravi pakao. Moglo se raditi jedino o kotlokrpama.

Narednik Keane bio je zadužen za potragu. Stvorila se užasna količina mržnje i netrpeljivosti. Ništa nije pronađeno. Nitko nije optužen. Svi su bili uzrujani. Čak su i Michaela priveli na ispitivanje te ga pitali što je vidio i dirao pri posjetima kući Darcyjevih. Bilo je to zastrašujuće vrijeme u Shancarrigu; nikad se prije nije dogodila takva krađa.

Nikad prije nije bilo takvih dragocjenosti koje bi se mogle ukrasti.

Bilo je mnogo podsmijeha i odmahivanja glavom. Darcyjevi su prešli granicu vulgarnosti s tim pokazivanjem nakita. Ljudi su postali zavidni. To je počelo predstavljati iskušenje za druge. No, s druge strane, kako su Cigani mogli znati za to? Oni su samo došli logorovati. Gloria nije pred njima mahala predivnim, svjetlucajućim smaragdom na lančiću oko vrata.

Žao mi je ako su redarstvenici preplašili Michaela – rekla je Gloria Mauri.

– Ne brinem za to. Narednik Keane pozna Michaela otkad je bio beba, ne bi ga preplašio – rekla je Maura. – Ali žao mi je vas, gospođo Darcy. Bilo vam je jako stalo do tog nakita. Neće vam biti isto bez njega.

– Neće, ali dobit ćemo novac od osiguranja... jednog dana – odvrtila je Gloria. Rekla je da više ne namjeravaju kupovati smaragde i dijamante. Možda će uložiti novac u otplatu nadogradnje te promijeniti električne instalacije i bolje opskrbiti trgovinu.

Maura se prisjetila kako je čula razgovore o potrebi plaćanja računa za građevinske radove. U mislima je prelazila preko novčanih problema za koje je pretpostavljala da postoje. Možda su Darcyjevi u toj fazi upravo trebali novac od osiguranja.

Doista, moglo se reći da je on došao točno u pravom trenutku.

Maura je oduvijek zadržavala vlastito mišljenje za sebe. Vidjela je kakve su posljedice za njih i sve oko njih imale lude nepromišljenosti njezine obitelji: očevo hvalisavo otkrivanje svakog trača koji bi saznao, majčini pokušaji da nahuška jednog člana obitelji protiv drugoga.

Maura je veoma malo govorila.

Ponekad je nagađala da je koverta koju joj je otac Gunn godinama davao za Božić, govoreći da je stigla od Gerryja O'Sullivanova s neodređene adrese u Engleskoj, zapravo dolazila od samoga svećenika. No, nikad te sumnje nije otkrila ocu Gunnu. Zahvaljivala mu je što igra ulogu poštaru.

Ponekad se pitala zašto je postala tako tajnovita i zatvorena. U mladosti je bila otvorena i razgovarala sa svima. Možda je to bilo zbog čitave te priče s Gerryjem i potrebe da zaštiti Michaela. A i zato što nikad nije imala pravog prijatelja s kojim bi mogla razgovarati.

Krađa nakita bila je trodnevna senzacija. Ljudi su uskoro prestali govoriti o njoj. Zaokupile su ih druge stvari.

U Shancarrigu se uvijek nešto događalo. Mauri nikad nije bilo jasno zašto su ga ljudi nazivali uspavanim ili žabokrečinom. Samo oni koji nisu poznavali to mjesto mogli su koristiti takve riječi. Maura i Michael pomagali su pri Dramskom društvu, a svaki se tjedan davala predstava još od vremena kad je Bidy koja je radila u *Glenu* počela plesati i vrtila se kao navijena sve dok je više nitko nije mogao odvući s pozornice. A onda je došla cijela ona priča s bolešću oca Barryja te njegovim odlaskom u misiju.

Bio je tu i Richard, zgodni rođak Nialla Hayesa, koji je došao u *Terrace* i slomio nekoliko srdaca – možda Nessino – a Mauri se činilo da između njega i gospođe Darcy postoji nekakav elektricitet, no nikad o tome nije ni pisnula. Ali, Nellie Dunne je također nabacila tu sumnju te je bilo lako moguće da su mjestom već kolale glasine. Svi su bili u čudu zbog neočekivane romanse Eddieja Bartona, a novosti od Foxyja Dunna iz Londona uvijek su bile vrijedne razgovora.

Mnogo se toga događalo što je odvratilo misli ljudi iz Shancarriga od nestalih dijamanta i smaragda.

Maura O'Sullivan i njezin sin Michael obilazili su kuće: glačanje kod gospođice Ross, kojoj su se bore urezale u lice i koja je počela nalikovati voštanom odlijevku svoje stare majke; laštenje srebrnine za gospođu Hayes; dva sata subotom kod gospođe Barton; ali uglavnom poslovi kod Darcyjevih.

Bilo je mnogo posla u kući u kojoj su živjela dva dječaka, a roditelji se jedva micali iz trgovine. Maura nije čekala da joj se kaže što treba učiniti. Imala je vlastiti uhodani redosljed.

Pospremala je glavnu spavaonicu, kako ju je nazivala Gloria, kad je pronašla nakit. Nalazio se na vrhu garderobnog ormara, u velikoj, okrugloj kutiji za šešire. Maura je brisala prašinu s vrha ormara, postavivši novinski papir na pod kako bi prljavština pala na njega. Dosjetila se urednijeg načina slaganja kovčega, ali ih je prvo morala spustiti. Michael je bio spreman prihvatiti ih iz njezinih ruku. Kutiju je

otvorila samo zato što je u njoj nešto zaklepetalo. Kao da se radilo o velikom kamenu. Nije željela da ono što je unutra ispadne iz nje.

Unutra je bio crveni svileni šal u koji su bile umotane dvije crne baršunaste vrećice.

Michael je vidio kako je zastala i uhvatila se za vrh ormara da ne padne.

– Hoćeš pasti? – uznemireno je upitao.

– Neću, ljubavi – Maura se spustila i sjela na krevet. Srce joj je opasno lupalo.

Bilo je nemoguće slučajno nabasati na izgubljeni i oplakivani nakit. Neće biti oduševljenih uzvika budu li dragulji otkriveni i bude li se odšteta od osiguranja morala vratiti.

Također je znala da nakit nije slučajno dospio u tu kutiju. Opis je bio ponavljan bezbroj puta. Smaragd na lančiću nalazio se u kutiji na pisaćem stolu u prizemlju, a malene naušnice u crnoj baršunastoj vrećici pokraj njega. Prostorija u kojoj su bili, dnevna soba, imala je dvostruka staklena vrata koja su vodila u maleno stražnje dvorište. Cigančić spretnih prstiju i laka koraka mogao je ući i izaći, a da ga nitko ne primijeti.

Tako je išla priča.

Maura je već dugo pospremala u kući Darcyjevih, ali nikad nije vidjela da se dragocjenosti čuvaju u toj kutiji. Nije to bilo mjesto na koje bi ih netko mogao staviti, a zatim zaboraviti.

– Zašto šutiš? – želio je znati Michael.

– Pokušavam razmišljati o nečemu – rekla je. Stavila je ruku oko njegova ramena i privukla ga.

Činilo se da dugo sjedi tamo sa žutom krpom za prašinu u ruci, stopala postavljenih pod pravim kutom na raširenom novinskom papiru, grleći sina.

Te je večeri Maura stavila dvije baršunaste vrećice u svoju vitrinu s blagom. Morala je dobro razmisliti o svemu. Ne smije učiniti krivu stvar i izvući deblji kraj zbog tog velikog otkrića.

Prošli su tjedni prije no što je spomenula izgubljeni nakit. Čekala je da Gloria bude sama u kući. Michaela je ostavila vani da se igra s pilićima.

– Razmišljala sam, gospođo Darcy... što bi se dogodilo kad bi netko našao vaš lančić sa smaragdnom... na primjer u živici, gdje ga je bacila neka kotlokrpa?

– Kako to misliš? – Glorijin je glas bio oštar.

– Pa, sad kad ste obnovili cijelu kuću... i navikli se da ga nemate i ne nosite na lančiću oko vrata... ne bi li za vas bilo loše kad bi se sad pojavio?

– Neće se pojaviti. Ta ga je svjetina već sigurno prodala, možeš biti sto posto sigurna u to.

– Ali, gdje bi ga prodali? Da su ga donijeli u draguljarnicu, gospođu Darcy, ne bi li se znalo da je to onaj koji su ukrali od vas? Pozvali bi redarstvenike, ne bi im dali novac.

– Ta rulja putuje posvuda. Mogli su ga odnijeti u trgovinu kilometrima i kilometrima daleko odavde.

Nastala je tišina.

Zatim je Gloria progovorila. – U svakom slučaju, nije pronađen.

– Glava mi je puna snova, gospođu Darcy. Šetam pokraj živica. Često pronalazim stvari... Što bi se dogodilo kad bih ga pronašla?

– Ne znam kako to misliš.

– Pa, pretpostavimo da sam ga pronašla, bih li ga odnijela naredniku Keanu i ispričala mu gdje sam naišla na njega ili bih ga dala vama...?

Glorijine su se oči skupile.

Maura je vidjela kako je bacila pogled prema stepenicama, kao da će potrčati i provjeriti kutiju za šešire.

– Ovo su pretpostavke – konačno je rekla. – No, pretpostavljam da bi bilo najbolje, kad bi ga pronašla, da mi ga daš bez riječi. Kao što si sama rekla, novac od osiguranja zaista nam je bio korisniji nego što nam je u ovom trenutku sam nakit.

– A što je s nagradom? – Maura je izgledala zbunjena i nestrpljiva.

– Vidjeli bismo.

Maura je izišla pronaći Michaela kod pilića, ali je zastala prije nego što je zatvorila vrata te je začula tih zvuk nogu Glorije Darcy koja je trčala uz stube, a zatim zvuk bacanja kovčega s visokog ormara na pod.

Nitko nije ništa rekao.

Za Mauru to nije bilo tako teško kao što bi možda bilo za nekoga drugog. Budući da je u životu navikla čuvati misli i stavove za sebe, bilo joj je relativno lako

nastaviti raditi u kući u kojoj su Gloria i Mike Darcy očito hodali oko nje kao po jajima.

Usred čišćenja donosili su joj šalice čaja. Pronalazili su stvari u trgovini i darovali ih Michaelu, ali Maura je govorila da mu se ne smije dopustiti da misli kako je trgovina zemlja čudesa po kojoj može šetati i uzimati koju god čokoladu poželi. Bilo bi to veoma loše za njega, a ona je provela toliko vremena pokušavajući ga naučiti što je njegovo, a što nije.

Rekavši to, Maura O'Sullivan pogledala je Mikea i Gloriju ravno u oči. Vidjela je da ih je potpuno smela.

Konačno se Gloria slomila.

– Sjećaš se kako si spomenula da ti jako dobro ide pronalaženje stvari, Maura?

– Dakako. Molila sam se Svetom Anti da se pojavi ono lijepo Parkerovo nalivpero gospodina Darcyja, i nije li se dokotrljalo iza poslužavnika naslaganih u kuhinji? – Maura je bila ponosna i zadovoljna učincima svojih molitvi.

– Razmišljala sam o onome što si rekla... u našem poslu, pa... upoznamo mnogo ljudi. E sad, pretpostavimo da si pronašla ono što su Cigani nekamo odnijeli...?

– Da, gospođo Darcy?

– Znaš li što bi bilo najbolje učiniti s tim?

– Ne znam. Pitala sam se i pitala.

– Vidiš, novac od osiguranja je isplaćen i potrošen na unaprijeđenje trgovine, otvaranje radnih mjesta za ljude, čak i za tebe ovdje u kući. – Maura je nagnula glavu na stranu, čekajući. – Dakle, kad bi se nakit pojavio i ti mi ga bila u mogućnosti dati, mogla bih ga prodati za tebe i dati ti dio novca... – Glas joj se izgubio.

– Oh, ali ako bih znala pravo mjesto na kojem ga mogu sama prodati, mogla bih dobiti mnogo novca. Jer, kao što i sami kažete, vi ste već dobili novac od osiguranja. Ne biste željeli dva puta izvući dobit... ne bi bilo pošteno.

– Ali zašto bi bilo pošteno da *ti* sve dobiješ?

– Kad bih ga pronašla u živici, ili gdje god već, bilo bi tko nađe njegovo je, zar ne?

– Ali ne bi, dakako, bilo koristi ako ne bi znala gdje ga možeš prodati.

To je bila nagodba. Obje su to znale.

- Idući ću tjedan ići u veliki grad, gospođo Darcy.
- Da, obaviti Božićnu kupovinu. Naravno.
- Dobijam kovertu od Michaelovog oca, preko oca Gunna. Potrošit ću sve što bude u njoj...
- Znam.
- I razmišljala sam, zamislite da do tada pronađem izgubljeni nakit. Mogla bih prodati smaragd na lančiću, a vama vratiti dijamante, pod uvjetom da me odvedete točno na pravo mjesto, a na taj način... – Rečenicu je ostavila nedovršenu.
- Na taj bi način bilo bolje, pretpostavljam, nego na bilo koji drugi način. – Glorijino lice bilo je smrknuto.

Niall Hayes se iznenadio čuvši da neka gospođa O'Sullivan želi vidjeti baš njega. Ljudi su obično željeli vidjeti njegova oca, gospodina Hayesa starijeg, pravog odvjetnika, kako je čuo da ga zovu.

Još se više iznenadio otkrivši da se radilo o Mauri Brennan iz baraka. Poželio im je dobrodošlicu u uredu, malo ih je tko u Shancarrigu ikad vidio odvojene.

– Kako stoje stvari, Maura? – upitao je. Uvijek je bio ljubazan, otvoren momak, iako mu je majka bila oštra i snobovski nastrojena.

– Odlično, Niall – rekla je. – Posrećilo nam se. Michaelov otac uvijek pošalje nešto novca kao pomoć u Božićno doba, a ove je godine uspio poslati mnogo više.

– Pa, to je dobro, veoma dobro. – Niall nije shvaćao kamo vodi taj razgovor.

– I reći ću ti što bih voljela, Niall... Znaš onu kućicu pokraj glavne kapije *Glenn*?

– Znam, svakako. Ponuđena je na prodaju.

– Željela bih je kupiti za Michaela i sebe. Hoćeš li nas zastupati?

Niall je zastao. Kako bi Maura mogla imati dovoljno novca da kupi i obnovi takvo mjesto?

– Razgovarat ću s Leo – rekao je.

– Ne, razgovaraj sa mnom. Reci mi koliko bi joj bilo pošteno ponuditi. Pošteno prema njoj, pošteno prema meni.

To je bio način na koji je Niall Hayes volio poslovati. Ali toga u današnje doba nije bilo dovoljno. Ljudi su se mijenjali, stavovi su bili drugačiji. Tu i tamo željeli su prepredene nagodbe.

Potapšao je Mauru po ruci. Bit će obavljeno.

Maura je rekla ocu Gunnu da im je Michaelov otac te godine poslao jako mnogo novca, mnogo više nego inače. Ako je svećenik i bio iznenađen, nije to pokazao.

– Mislim da je ovo posljednja isplata, oče. – Pogledala je u svećenikove oči iza debelih okruglih naočala. – Mislim da više nećete dobijati koverta da mi ih predate za Božić.

Gledao je za njima dok su odlazili cestom – Maura i Michael, koji će uskoro biti vlasnici kuće, koji će uskoro kročiti u mjesto iz snova, obojati ga, urediti i ispuniti dragocjenostima.

Znao je: Što duže živi u toj župi manje će razumjeti.

EDDIE

Eddie Barton imao je rođendan samo jednom u četiri godine, što je bilo krajnje neobično. Zapravo je mislio da je jedina osoba na svijetu u toj situaciji. Bio je šokiran saznajući da postoje i druga djeca rođena na taj dan. Bilo mu je deset godina kad je to potpuno prihvatio. Do tada je mislio da je jedinstven.

Gospođica Ross, koja je bila tako dobra prema njima u školi, ispričala im je sve o prijestupnoj godini. Gospodin Kelly utjerao mu je strah u kosti rekavši: – Ako te žena zaprosi dvadeset devetog veljače moraš pristati, pa čak i ako je ona najružasnija i najgora osoba na svijetu. – Gospodin Kelly se smijao govoreći to, ali Eddie nije bio siguran je li to pravi smijeh. Gospodin Kelly često je izgledao žalostan.

– Je li vas gospođa Kelly zaprosila na moj rođendan? – preplašeno je upitao Eddie. Ako je odgovor bio da, onda je to zaista još jedna loša strana odrastanja.

No, gospodin Kelly na šaljiv je način stavio prst na usta i rekao: – Glupost, i nemoj da gospođa Kelly čuje za to, jer će biti nevolje. – To je trebala ostati njihova tajna.

– Mislio sam da ste rekli kako je to dobro poznata stvar? – Eddie je bio zbunjen.

– Jesam – uzdahnuo je učitelj. – Jesam, ali uvijek zaboravim, čak i nakon svih ovih godina provedenih u učionici, koliko je opasno reći djeci bilo što, bilo što...

Kad se približio Eddiejev deseti rođendan majka mu je rekla da može napuniti deset godina dan prije ili dan poslije.

– Radije ću pričekati do dana poslije – rekao je on Leo Murphy. Njih su dvoje išli zajedno iz škole, jer ona je stanovala u velikoj kući na brdu, *Glen*, a Eddie je živio u ružičastoj kućici na pola uzbrdice. Leo je jednom rekla kako je Eddiejeva kuća podsjeća na dječji crtež. Prozori su izgledali kao da su naslikani. Eddie nije znao je li to pohvala ili nije.

– Što je u tome loše? – oštro je rekao.

– Ništa. Lijepo je. Izgleda sigurno i normalno, a ne kao džungla – odgovorila je Leo.

Znači, kuća joj se sviđala. Bilo mu je drago.

Eddieju se sviđala Leo Murphy. Kad bi ga *ona* pitala da je oženi na njegov pravi rođendan ne bi je odbio. *Glen* bi bio sjajno mjesto za stanovanje, s voćnjacima i starim teniskim igralištem. Fenomenalno.

Leo je ozbiljno shvaćala stvari.

– Zašto bi čekao do prvog ožujka? – upitala je Eddieja. – Zamisli da umreš u noći dvadeset osmog, to bi značilo da si potpuno propustio rođendan.

Na to se nije moglo odgovoriti.

Eddiejeva je majka rekla da joj je svejedno koji će dan izabrati, samo neka zna da će imati tortu i pitu od jabuka i ništa drugo. Može pozvati desetero ljudi, a može i dvoje.

Eddie je pomno izmjerio kalup za tortu. Pozvat će ih troje. Tako će imati hrane u izobilju. Pozvao je Leo Murphy, Nessu Ryan i Mauru Brennan. One su sjedile pokraj njega u učionici i bile su mu drage.

– Nijednog dječaka? – Eddiejeva je majka bila krojačica. Rijetko je se moglo vidjeti bez pribadača u ustima i bez usredotočenog izraza lica.

– Ne sjedim s dječacima – rekao je Eddie.

Činilo se da je njegova majka prihvatila obrazloženje. Una Barton bila je tamnokosa ženica zabrinutih očiju. Uvijek je hodala veoma brzo, kao da se boji da će je netko zaustaviti i zadržati u razgovoru. Imala je dobro srce i oštro oko za boje i tkanine od kojih je izrađivala odjeću za žene iz Shancarriga i supruge farmera iz okolice. Govorilo se da Una Barton živi za svoga sina i nikoga drugog na svijetu.

Eddiejeva je kosa rasla okomito u odnosu na glavu. Foxy Dunne rekao je da izgleda poput četke za WC. Eddie je nije imao kod kuće, ali kad ju je vidio u Ryanovom hotelu strašno se razljutio. Njegova kosa nije bila tako grozna.

Volio je raditi stvari koje drugi dječaci nisu nimalo voljeli. Volio je odlaziti u šumu Barna i skupljati cvijeće. Ponekad ih je prešao i ispisivao njihova imena, a zatim ih lijepio na karton. Majka je govorila da je pravi umjetnik.

– Je li moj otac imao umjetničku crtu? – pitao je Eddie.

– Bolje je što manje govoriti o umjetnosti tvoga oca. – Majčino se lice ponovno ušpicilo. Neće više reći ni riječ.

Režući tortu, morao je poželjeti nešto. Zažmirio je i poželio da mu se otac vrati, kao što je poželio i prošle i pretprošle godine.

Možda se ostvari ako poželiš tri puta.

Ted Barton je otišao kad mu je sin imao pet godina. Otišao je na neki spektakularan način, jer Eddie je nekoliko puta čuo ljude kako to spominju kad nisu znali da ih on sluša. Govorili bi nešto u smislu: – Bilo je gotovo onako bučno kao u noći kad je Ted Barton izbačen.

A jednom je čuo kako Dunneovi u trgovini govore da bi netko – ako ne bude pazio što radi – mogao postati novi Ted Barton i očekivati da kovčeg sleti za njim po stubama. Eddie nije mogao zamisliti majku kako viče ili baca kovčeg. Ali, s druge strane, sigurno je bilo tako.

Odgovarala je na sva druga pitanja, ali nikad mu nije pričala o ocu. – Složimo se samo oko toga da nije poštivao svoj dio nagodbe. Nije se brinuo za ženu i sina. Ne zaslužuje naše zanimanje.

Njoj je to bilo lako reći, ali Eddieju se bilo teško složiti. Svaki je dječak želio znati gdje mu je otac, čak i ako je on bio tako užasan kao Paudie Brennan ili strog kao Lein otac kojeg su svi zvali bojničnik, s onim brkovima i svim ostalim.

Eddie je ponekad promatrao ljude kako izlaze iz autobusa i sanjario da otac dolazi po njega – dolazi ga odvesti na duge praznike, samo njih dvojica, pješačit će po cijeloj Irskoj, odsjedati gdje im se sviđi. A zatim je zamišljao kako otac govori, glave nagnute ustranu: “Što kažeš, Eddie, sine moj, hoću li se vratiti kući?” U tom bi se sanjarenju Eddiejeva majka uvijek smiješila i željela im dobrodošlicu i bilo bi manje posla i ne bi više bila tako umorna, jer sad bi se otac brinuo o njima.

Nakon užine igrali su se. Morali su se igrati na podu Eddiejeve sobe, jer je gospođa Barton trebala vratiti stroj za šivanje na stol u prizemlju.

Govorili su kako bi bilo lijepo da Eddie ima rođendan ljeti pa da svi mogu otići u šumu Barna. Eddie im je pokazao nekoliko prešanih cvjetova.

– Prekrasni su – rekla je Nessa Ryan.

Nessa nikad nije rekla nešto lijepo samo reda radi. Ako je Nessa Ryan rekla da su lijepi, onda je sigurno bilo tako.

– Čak bi se time mogao baviti u životu – dodala je.

S deset godina obično nisu gledali tako daleko u budućnost, ali tog su dana su u školi razgovarali o zanimanjima i dobili podstrek da razmišljaju o budućnosti i pokušaju pronaći nešto za što će se školovati, bolje nego da samo zure kroz prozor i puste da vrijeme proleti.

– Kako se mogu školovati za prešanje cvijeća? – zanimalo je Eddieja, ali Nessino je trenutno oduševljenje splasnulo.

– Haj’mo se opet igrati nogometnom loptom na napuhivanje – rekla je.

Bio je to Eddiejev rođendanski dar. Njegov jedini poklon. Nije je zapravo želio, ali njegova je majka čula u trgovini Dunneovih da je to nešto što svako dijete želi te godine pa ju je otplaćivala pet tjedana. Bilo joj je drago što se igraju njome. Eddie je potajno mislio da je glupa i zamorna te da se stvori previše pljuvačke od pokušaja da se papirnata lopta napuše kroz papirnatu cjevčicu koje postanu izvakane i raskvašene.

Kad je zabava završila, stajao je pod mjesecinom na vratima ružičaste kuće i promatrao kako Leo skakuće uzbrdo prema svome domu. S tog je mjesta vidio zidove *Glenu*. Došavši do ulaznih vrata mahnula mu je.

Nessa i Maura otišle su nizbrdo, Maura prema redu baraka gdje je živjela. Eddie se nadao da joj otac te večeri neće biti pijan. Paudie Brennan ponekad je bauljao po gradu vičući i vrijeđajući ljude.

Nessa Ryan otrčala je naprijed. Živjela je u Ryanovom hotelu. Mogla je jesti što god je željela kad god je željela. Rekla je to Eddieju kad joj je objasnio za tortu i pitu od jabuka. No, na njegovu se licu očito pokazala neka vrsta isprike, jer je Nessa brzo dodala da ne dobije baš toliko *torte* koliko želi. To je zapravo vrijedilo samo za krumpiriće i sendviče.

Mjesec je jarko svijetlio, iako je bilo tek sedam sati. Majčin šivaći stroj već je zujao. Sigurno sjedi slušajući radio, okružena papirnatim krojevima i velikom lutkom koje se bojavao kao dijete, a koja je uvijek bila umotana u neku gotovo dovršenu haljinu. Majka mu se uvijek smiješila, ali kad bi je vidio samu činilo mu se da joj je lice tužno i umorno. Volio bi da ne mora toliko naporno raditi. A stroj će zujati sve dok on ne zaspi. Tako je otkad pamti. Eddie se pitao promatra li njegov otac odnekud isti taj mjesec. Je li se sjetio da mu je sin danas napunio deset godina?

Te je noći Eddie napisao pismo ocu.

Ispričao mu je o proteklom danu i prešanom cvijeću koje je toliko zadivilo Nessu Ryan. Onda se upitao ne bi li se ocu činilo da je to pomalo šmokljanski te je prekrizio taj dio. Ispričao je ocu da će u susjednom gradu biti veliko vjenčanje te da majka neće šiti samo vjenčanicu, nego i haljine za dvije djeveruše, majku i tetku mlade. Gospođa Barton odjenut će gotovo cijelu crkvu. I napisao je kako je majka rekla da je posao došao baš u pravi tren, jer se nešto mora učiniti s krovom, a ona nema dovoljno novca za popravak.

Onda je ponovno pročitao taj zadnji odlomak i upitao se neće li otac pomisliti da se žali. Nije ga želio naljutiti sad kad ga je tek pronašao.

Trgnuvši se, Eddie je shvatio da nije pronašao oca, nego da samo zamišlja. Ipak, bilo je nekako utješno. Prekrizio je rečenicu o skupom krovu i ostavio dobre vijesti o haljinama za vjenčanje. Ispričao je ocu kako su u školi razgovarali o zanimanjima i kako u Engleskoj ima mnogo posla za radišne mladiće, samo mora

imati dovoljno godina. Mislio je da mu je otac možda u Engleskoj. Ne bi li bilo prekrasno kad bi ga tamo slučajno susreo i otkrio da ima dobar posao s mnogo izgleda za budućnost?

Te je godine često pisao. Reкао je ocu da je umro Bernard Shaw, za slučaj da se on nalazi negdje gdje ne može čuti tu novost. Gospodin Kelly iz škole ispričao im je da je on bio velik književnik, ali da je bio pomalo protiv crkve. Eddie je pitao oca iz kojeg bi razloga ljudi mogli biti protiv crkve.

Otac nije odgovorio, dakako, jer pisma nikad nisu bila poslana. Nije bilo adrese na koju bi ih poslao.

Nije Eddie bio baš *toliko* usamljen i bez prijatelja. Imao je prijatelje, naravno da jest. Često je odlazio u *Glen* i igrao se s Leo Murphy. Dobacivali su se lopticom preko mreže na teniskom terenu, a Leo je imala i fantastičnu ljuljačku na velikom hrastu. Nije znala da je to hrast dok joj on nije rekao te joj pokazao lišće i žireve. Bilo je neobično imati svo to drveće, a ne znati koje je koje.

Eddie je često donosio kući orahovo lišće i prislanjao ga na papir te olovkom pratio njihov rub. Obožavao je oblik orahovog lista – bilo je mnogo više cik-cak linija nego kod platane ili jablana. Volio je i lišće kestena, a nikad se nije igrao one glupe igre kao druga djeca u školi – guljenja zelenih slojeva kako bi se vidjelo tko će napraviti najsavršeniji file, poput ribe bez mesa, samo kostur. Eddie je volio strukturu lišća.

Nije o tome pisao ocu, ali ga je izvijestio kad se de Valera* (* *amon de Valera* (1882.-1975.), *irski političar, borac za nezavisnost i prvi predsjednik, jedno vrijeme zatvaran i u oporbi, poslije ponovno na visokim državnim položajima i dugogodišnji predsjednik Republike Irske.*) vratio, i kako je Nessa Ryan pričala da je jedne noći izbila užasna svađa u hotelu i da su morali poslati po redarstvenike jer neki ljudi nisu smatrali da je njegov povratak sjajna stvar. Nastavio je pisati i navodio mnogo prilično osobnih stvari.

Ipak, nikad nije spomenuo kako se boji da bi ga netko mogao zaprositi na njegov dvanaesti rođendan. Činilo se da je to veoma glup strah. No, Eddie se užasno bojao Eileen Dunne iz škole, koja se strašno glasno smijala i imala nekih petero braće koji bi se obračunali s njim kad bi je odbio.

– Nisi razmišljala o tome da me zaprosiš u petak, zar ne? – s nadom je upitao Leo Murphy. Samo je podigla oči s knjige.

– Ne – rekla je Leo. – Razmišljala sam kako je engleski kralj umro i kako je moj otac uzrujan zbog toga.

– Hoćeš li?

– Hoću li što? Biti uzrujana?

– Ne. Zaprošiti me.

– Zašto bih to učinila? Ti nikad nisi zaprosio *mene*.

– Radi se o danu, znaš. Na taj dan žene smiju.

– Muškarci smiju svaki drugi dan u godini.

Eddie je sve smislio. – Zamisli da te sad zaprosim i da se zaručimo, onda bih mogao reći da nisam slobodan ako me netko zaprosi u petak.

Izgledao je veoma zabrinuto. Leo se nije nimalo usredotočila na problem. Čitala je knjigu. Uvijek je sa sobom imala knjigu. Taj se put radilo o *Dobrim suprugama*. Eddieju se to učinilo pravom koincidencijom.

– O čemu se *radi*, Eddie?

– Samo reci da. Nećeš to morati učiniti.

– Onda da.

Eddieja je zapljusnuo val olakšanja. Nije priređivao zabavu za dvanaesti rođendan, bio je prestar za to. Dobit će bicikl, rabljeni bicikl. Majka mu je rekla da se na sam rođendan može odvesti njime u školu. Eddie je rekao kako bi to ostavio za dan poslije. Majka ga je nježno pogledala. Bio je neobično stvorenjce, hirovito i složeno, ali joj ni u jednom trenutku nije predstavljao problem, a to je bilo više nego što se mogla nadati onoga dana kad je onaj nitkov napustio njihov dom.

Ljudi su ponekad govorili da joj je sigurno bilo teško samoj podizati dječaka. No, po mišljenju Une Barton njih su dvoje vodili prihvatljiv zajednički život. Sin joj je pričao duge i opširne priče, volio je pomagati u kuhanju za njih dvoje te je marljivo brisao posuđe. Željela je imati više novca ili vremena te ga odvesti na morsku obalu ili u zoološki vrt u Dublin. No, nije to bilo za njihovu sortu. Bilo je to za dječake čiji očevi nisu pobjegli.

Eddie nije želio nikoga podsjetiti da mu je rođendan, kako Eileen Dunne ne bi ušle lude misli u glavu, ili mlađoj sestri Maure Brennan, Geraldini. No, činilo se kako

nijedna djevojčica nije shvatila da ima priliku zaprositi Eddieja niti bilo koga drugog. Mnogo ih je više zanimalo otac Barry, koji im je došao pričati o misijama i pokazati im Misionarski časopis u kojem su se nalazile nagradne igre i kutak za prijatelje putem pisama. Prema njegovim riječima, u svim su dijelovima svijeta postojali ljudi koji su željeli razmjenjivati misli s mladim Ircima. Mogli bi se sjajno zabavljati dopisujući se s mladima iz različitih zemalja.

Otac Barry bio je veoma ljubazan. Dok je govorio, imao je nekako sanjarski izgled, a ponekad je zatvarao oči kao da mu je mjesto o kojem govori nekako bliže nego mjesto na kojem se nalazi. Eddieju se to sviđalo. I on je često zamišljao da je vani s drvećem i cvijećem dok je trebao razmišljati o zbrojevima na ploči. Otac Barry pričvrstio je na zid stranicu s imenima dječaka i djevojčica koji su se željeli dopisivati. Jedan je od njih naveo da voli botaniku, cvijeće i biljke. Ime mu je bilo Chris i živio je u Glasgowu u Škotskoj.

– To baš nije naročito udaljeno mjesto za pisanje – rekao je Niall Hayes odbacujući taj prijedlog. On je izabrao dječaka iz Argentine.

– Ima više izgleda da će mi odgovoriti ako nije predaleko – rekao je Eddie.

– To je glupost – rekao je Niall.

Duboko u srcu Eddie se složio s njim. Možda je dječak iz Škotske želio nekoga egzotičnijeg, a ne dječaka iz gradića u Irskoj. Ali, pravi razlog što je odbarao Chrisa Taylora bio je to što markica za Škotsku neće biti preskupa i što je dječak rekao da voli život biljaka. Eddie je uvijek mislio da je botanika vrsta vune. Provjerio je kod gospođice Ross. Nije se želio upustiti u dopisivanje o pletenju, ovcama i sličnim stvarima. Dječacima baš ne dolikuje da vole pletenje. Gospođica Ross je rekla da botanika znači biljke i stvari koje rastu.

Napisao je dugo pismo Chrisu. Bilo je neobično pisati pismo koje će usitinu otići u poštanski sandučić. Drugi dvanaestogodišnjaci možda su morali gristi olovke i razmišljati što bi mogli napisati da ispune još jedan list papira, ali ne i Eddie Barton. Bio je naviknut na pisanje dugih pisama o situaciji općenito u svijetu i posebno u Shancarrigu.

Povratno pismo stiglo je veoma brzo, no bilo je naslovljeno na gospođicu E. Barton. Na njemu je bio pečat pošte u Glasgowu. Eddie ga je dugo promatrao. Sigurno

je za njega. Majčino je ime bilo Una. Ali, zašto ga je Chris Taylor nazivao gospođicom? Goreći od stida, otvorio je pismo.

Draga Edith,

tvoje se ime nije baš dobro vidjelo u pismu, a možda imaš irsko ime, ali nadam se da sam u pravu i da se zoveš Edith.

Pismo se nastavilo, bilo je prijateljsko i zanimljivo, sadržavalo je mnogo podataka o škotskim jelama i borovim češerima, zahtjev da mu pošalje nekoliko prešanih cvjetova, pitanje bi li bilo dobro naučiti latinska imena stvari, jer bi ih se tako možda lakše pronašlo u knjigama – Chris je otišao u knjižnicu i proveo dva sata tražeći običan javor, no nije ga mogao naći jer nije znao da se zove *Acer*.

Eddie je oduševljeno čitao dalje. Bilo je lijepo od Chrisa što se potrudio toliko napisati, naročito kad se uzme u obzir da je očito mislio kako je Eddie djevojčica, i to djevojčica pod imenom Edith. Bljak. Čak je pitao kakav je to samostan ako se učitelji zovu gospođica Ross i gospođa Kelly i nisu časne sestre.

A zatim je na posljednjoj stranici Eddie doživio još gori šok. Chris se opraštao s nadom da će uskoro dobiti odgovor, govoreći kako je oduševljen što je našao srodnu dušu s druge strane mora, a zatim se potpisao

Christine

Chris je bio djevojčica.

Dok je razmišljao o glupoj pogrešci oblijevao ga je hladan i vruć znoj. Neće mu više pisati kad sazna da ne ide u školu u samostanu poput nje, kad sazna da je on dvanaestogodišnjak nakostriješene kose u vrećastim hlačama. Šteta, jer ona je bila upravo osoba s kojom bi se volio dopisivati. A bila je to njezina greška. Ne njegova. Ona je imala ime koje je moglo značiti bilo što. On je imao savršeno normalno muško ime, Eddie. Nije mogao ni zamisliti što bi mu rekli u školi da saznaju kako si je našao *djevojčicu* iz Škotske s kojom će se dopisivati, dok su svi ostali pronalazili dječake iz Indije ili Južne Amerike.

Tipično za šmokljana kao što je Eddie Barton, reći će.

Želio je poslati Chris, radilo se o dječaku Chrisu ili djevojčici Chris, nekoliko prešanih cvjetova. Eddie je iznenada shvatio da će upravo to učiniti, *pretvarat* će se da je djevojčica. Samo je treba nagovoriti da na kovertu više ne piše gospođica.

I tako su Eddie Barton i Christine Taylor četiri godine pisali jedno drugome duga, duga pisma, otvarajući srca onako kako nisu mogli nikome drugome.

Chris je pisala kako je njezina majka maštala o preseljenju izvan grada, u kuću na imanju s vrtom i garažom, iako nisu imali auto. Chris je ta ideja bila odbojna, jer bi bila kilometrima udaljena od knjižnice, galerije i drugih mjesta koja je posjećivala nakon škole. Djevojčice iz škole nije zanimalo ništa drugo osim odlazaka u trgovinu slatkisima i priča o momcima. Chris je poslala svoju sliku u školskoj odori i željela da joj Edith pošalje svoju. Eddie je u očaju poslao jednu Leinu, koju je ukrao za vrijeme posjeta *Glenu*.

Chris je napisala da ga nije zamišljala tako visokim. Iz pisama je dobila osjećaj da je nizak i zdepast, a da mu kosa strši. Eddie je drhtio čitajući, kao da ga je razotkrila. Zahvaljivao je nebesima što je Škotska tako daleko i što ona nikad neće doći u posjet. Bilo bi još bolje da je u Argentini, onda uopće ne bi morao misliti o tome.

Bilo je teško nastaviti pisati o izmišljenom školskom životu kad je s četrnaest godina napustio školu u Shancarrigu i svaki dan odlazio autobusom u veliki grad k Braći. Rekao je Chris da nije nimalo sretan u školi i da više voli pisati o drugim temama, kao što je stablo oskoruše, kao što je činjenica da mu majka ima glavobolje od prenapornog rada, a da se on pita postoji li način da sazna gdje mu je otac, samo da bi ga izvijestio kako stoje stvari.

Pisao je o ocu Barryju, koji je propovijedao o selu u Peruu pod imenom Vieja Piedra, a onda morao prestati. Ljudi su govorili da se biskupu ne sviđa što novac iz biskupije odlazi na strana mjesta umjesto da se troši kod kuće. Činilo se da je Chris to bilo razumljivo. Pitala ga je zašto ne pomaže majci u šivanju – to nije teško, mogli bi zajedno raditi.

Eddie je gorio od frustracije zbog toga. Shvatio je da zvuči kao sebičnjak koji ne želi pomoći, a zapravo je njegov jedini zločin to što je dječak. Svi znaju da se dječaci ne bave šivanjem.

U školi mu je išlo veoma loše, no nije to mogao reći Chris. Kako joj je mogao ispričati o Braći koja su bila glasna i gruba prema njemu, koja su ga često udarala pojasem kad je to najmanje očekivao, a jedan mu se čak rugao zbog mucanja?

Kad je trebao napuniti šesnaest godina Chris ga je zamolila za još jednu sliku. Nije imao nijednu Leinu. Nije se usuđivao zamoliti je osobno te joj je napisao poruku.

– Iz opsežnog i složenog razloga koji ću ti jednoga dana objasniti trebam tvoju fotografiju. Želim da znaš kako to nema nikakve veze s onim obećanjem o vjenčanju na koje sam te jednom primorao. Slobodna si od tog zavjeta, ali mogu li sljedeći tjedan dobiti sliku?

Nije odgovorila, no neposredno prije njegova šesnaestog rođendana neočekivano ju je susreo usred grada.

– Jesi li zaboravila na sliku? – upitao je.

Leo je izgledala smetena. Nije se sjećala.

– Molim te, Leo, veoma je važno. Znaš da ne bih tražio da nije. Mogu li doći k tebi i vidjeti imaš li koju?

I *bilo* je važno. Chris mu je poslala svoju sliku prošli mjesec kad je napunila šesnaest godina. Bila je tamnokosa djevojčica velikih očiju i lijepog osmijeha.

– *Ne*. – Nikad je nije vidio tako nepopustljivu.

– Hoćeš li mi je onda donijeti?

Pogledala ga je kao da razmišlja koji bi način najmanje poremetio njezin život.

– O, Bože, donijet ću ti je – rekla je.

Izgledao je povrijeđeno. – Mislio sam da smo na neki način prijatelji – rekao je.

– Da, da, naravno da jesmo – smekšala se.

– Pa nemoj mi onda otkinuti glavu. To nema nikakve veze s našim zarukama.

– Što?

Eddie je zaključio da Leo Murphy nikad nije slušala što drugi govore. Nije bila poput Chris Taylor, kojoj je bilo stalo do svega.

Osim, naravno, što je mislila da je Eddie djevojčica, njezin suborac na bojišnici života. Eddie je morao napisati da je i on dobio mjesečnicu s jedanaest godina. Prisilio se izjaviti da obožava filmsku zvijezdu Fernanda Lamassa i da mu se sviđa crveni tartan za zimsku suknju.

No, Chris je uglavnom pisala o zanimljivim temama – samo bi se tu i tamo prizemljila na te ženske stvari. To bi ga uvijek zateklo.

Poslao je fotografiju i čekao.

Znao je da će mu za rođendan poslati čestitku, obično s cvijećem, vrpcama i potpuno neprimjerenim predmetima koje nikome nije mogao pokazati. Te je godine dobio koverticu.

– Ne otvaraj do srijede, dvadeset devetoga – pisalo je na njoj.

Eddie ju je spremio kako bi je pročitao kad bude sam. Majci je već prije objasnio da ima prijatelja s kojim se dopisuje, dječaka iz Škotske.

– Što kaže mali Škot? – s vremena na vrijeme upitala bi majka.

– Ništa naročito. Piše o cvijeću i drveću – odgovorio bi Eddie.

– Barem nećeš skrenuti na krivi put, pretpostavljam – rekla bi gospođa Barton.

Eddie je znao da zvuči osornije nego što zapravo jest.

U spavaćoj je sobi otvorio Chrisino pismo i doživio takav šok da je morao sjesti.

– Uvijek sam si govorila da ću ti, kad oboje napunimo šesnaestu, priznati kako sam od samog početka znala da si dječak. Bojala sam ti se to reći da mi ne bi prestao pisati. *Sviđa* mi se to što si dječak. Ti si najdivniji dječak kojeg sam ikad upoznala. Sretan ti rođendan, dragi Eddie, i hvala ti na prijateljstvu.

Prvo je osjetio sram. Kako se usudila praviti budalu od njega četiri godine? Zatim zbunjenost. *Kako* je znala? Pristao je imati mjesečnicu, ići u samostan, nositi crvenu kariranu suknju. Zatim ga je obuzeo potpuno drukčiji osjećaj. Osjećaj uzbuđenja. Znala je da je dječak i sviđao joj se. Bojala se da će ga izgubiti. Otišao je do ladice u kojoj je čuvao njezina pisma. Ponovno je iščitavao dijelove.

– S tobom je tako lako razgovarati. Zaista si pun razumijevanja. Imaš fantastičan um, ljudi su ovdje takve neznalice.

Eddie Barton imao je šesnaest godina i bio zaljubljen. Otišao je u Barnu. Bilo je ledeno, ali nije mario. Pronašao je staru kladu, sjeo na nju i razmišljao o tom novom preokretu u životu. Mora odnijeti pismo na poštu prije šest sati. Nije bilo govora o odlasku u školu, trebalo je toliko toga promisliti.

Tijekom dana obuzelo ga je ogromno žaljenje što je napisao neke stvari, čitave odlomke za koje je sigurno znala da su laži. Zatim ga je spopala ljutnja. Zašto je tražila od njega da pomaže majci u šivanju kad je znala da je dječak? No, uglavnom je želio da pismo koje će joj napisati bude savršeno te da joj kaže što osjeća, a da je ne preplaši. Ponovno je izvadio njezinu sliku. Velike, tamne oči, kao da je Talijanka. Zatim mu je srce stalo. Ona nije imala pojma kako on izgleda. Mislila je da izgleda poput Leo Murphy. Nije, doduše, ali svejedno nije imala pojma. Eddie je poželio da je visok i jak, da izgleda poput Richarda, rođaka Nialla Hayesa koji je došao u posjet. Svi su govorili kako je zgodan. Eddie je više nego ikad priželjkivao pronaći oca i pitati ga za savjet.

No, otac se nije pojavio za Eddiejev šesnaesti rođendan, kao što se nije pojavio ni za jedan drugi, te je znao da će pismo morati napisati sam.

Odlučio je otići do gospođice Ross i njezine majke te ih zamoliti da ga tamo napiše. Bit će toplo i suho. Neće biti bojazni da će ga majka pitati što radi i reći nešto što će ga sigurno razdražiti. Često je obavljao posao u vrtu gospođice Ross, njoj neće smetati što se pojavljuje na takav divlji i hladan dan.

Upravo je dolazila iz škole na ručak kad je stigao. Nosila je kišni ogrtač s pojasom koji je šuštao dok je hodala. Eddie se pitao nosi li i Chris takav ogrtač. Mogao bi je pitati, ali to mu se učinilo nekako preosobnim, taj šušteći zvuk. Bilo je to nešto o čemu nije želio da ona zna, kao ni o osjećaju koji se budio u njemu.

Gospođica Ross izgledala je umorno i blijedo. Rekla je da je on uslišenje njezinih molbi. Kad bi joj samo htio nacijepati nekoliko cjepanica, mogao bi ne samo sjediti i pisati čitavo poslijepodne, nego bi mu dala i veliku zdjelu juhe.

– Danas mi je rođendan, gospođice Ross. To je razlog – rekao je.

Činilo se da je potpuno zadovoljna tim objašnjenjem i nije pitala zašto je bez dopuštenja izostao iz škole. Nije mogla zamisliti da bi brat O'Brian rekao šesnaestogodišnjem momčiću neka proslavi taj dan.

– Kakvo pismo? Je li to molba za posao? – upitala je gospođica Ross.

– Ne, više kao pismo prijatelju – zajapurio se odgovarajući.

– Aha, pa, ako je prijatelj u samostanskom internatu, ne zaboravi da bi ga časne sestre mogle pročitati. – Gospođica Ross bila je puna mudrosti.

– Ne, prijatelj nije u internatu. – Eddie je znao da zvuči usiljeno.

– Onda je sve u redu. – Gospođica Ross zvučala je kao da pokušava biti vesela kako bi mu ugodila. A možda i kao da je pomalo zavidna.

Prije nego što je počeo pisati pismo, pogledao je po sobi. Nikad prije nije posebno primjećivao tu kuću, razmišljao je o njoj kao o mjestu na kojem mora skinuti cipele kad ulazi iz vrta. Sjetio se kako je Maura Brennan, njegova prijateljica iz škole u Shancarrigu, uvijek govorila kako voli tu kuću i kako će imati upravo takvu kad ostari, s ljupkim namještajem koji će laštiti sve dok ne zablista, s porculanskim ukrasima na policama i debelim, bogatim, baršunastim zastorima. Eddie se divio bojama; činilo se da se sve slaže jedno s drugim, a ne kao u njegovu domu, gdje je tepih bio smeđ, zastori žuti, a stolnjak zelen – izgledalo je kao da je svaka stvar odabrana s namjerom da bude u neskladu s drugima. Znao je da se nije radilo o tome, nego o činjenici da nisu imali dovoljno novca da kupe lijepe stvari. Majka je imala izvrstan ukus za odjeću koju je šivala. Uvijek je savjetovala mušterijama što im se slaže s očima ili tenom.

No, ipak, to mu nije pomoglo u pisanju Chris Taylor.

Dugo je sjedio, dok je starinski stojeći sat otkucavao. Gospođica Ross vratila se u školu, a njezina je majka otišla na kat na popodneveni odmor.

– Najdraža Chris – napisao je Eddie, – ne mogu ti reći koliko je dobar osjećaj to što mogu pisati kao ja. Toliko sam često to priželjkivao, ali kad sam jednom započeo s tom glupavom laži morao sam nastaviti kako mi ne bi prestala pisati. Tvoja su pisma najvažnija stvar u mome životu. Ne bih mogao podnijeti da ih više ne dobijam.

A zatim je bilo lako. Stranica za stranicom. Pokušao se zamisliti kako sjedi u kućici u Glasgowu. Nazivala ju je “dvije gore, dvije dolje”, što se odnosilo na broj soba. San njezine majke o preseljenju na imanje nikad se nije ostvario. Njezin je otac držao golubove i gotovo ga ništa drugo nije zanimalo. Dvojica braće bila su na moru i dolazila kući samo povremeno u kratke posjete. Željela je ići u umjetničku školu, ali nije bila dovoljno dobra. Majka joj je govorila neka se zaposli u cvjećarnici i bude zahvalna; većina ljudi mora raditi poslove koje mrze. Chris barem voli cvijeće pa će imati prednost.

Što bi ta djevojčica željela čuti od Eddieja, sad kad se otkrilo da je muškarac? Znao je jedno. Više se ne smije pretvarati.

– Nizak sam i plećat, a kosa mi strši. Mislim da ti nikad nisam zapravo ispričao o školi i koliko je mrzim, jer dok sam trebao biti djevojčica nisam ti mogao povjeriti kako su grubi i kako misle da sam tupoglavac. Ja ne mislim tako, a tvoja me pisma navode na pomisao da u meni ima nečega.

Nije mu bilo teško pronaći riječi. Kad je još jednom pročitao pismo, vjerovao je da će ga ona smatrati poštenim obrazloženjem za sve te godine prijevare. Nije bilo previše ispričavanja, više se radilo o ispravljanju lažnih navoda.

Iznenadio se kad se gospođica Ross vratila iz škole.

– To je pismo i pol, Eddie – rekla je s odobravanjem.

– Biste li vi rekli da sam tupoglavac, gospođice Ross?

– Ne, ne bih, i nisi – rekla je.

Nasmiješio joj se i otrčao. Pogledala je kroz vrata i vidjela kako se uputio prema pošti, poskakujući i preskačući lokve.

Pisma su dolazila brzo i bila su debela. Pisali su jedno drugome o nadama i strahovima, o knjigama i slikama, o bojama i uzorcima. Ništa nisu skrivali.

– Ako se ikad sretnemo, moram ti pokazati paprat u šumi Barna – jednom je napisao.

– Kako to misliš “ako se ikad sretnemo”? Valjda “kad se sretnemo”! – odgovorila je, a on se skamenio jer je znao da joj je u pismima predstavio Shancarrig suviše lijepim, suviše uzbudljivim, suviše romantičnim.

– Taj dječak sigurno ne radi ništa drugo nego samo piše pisma – rekla je njegova majka kad je jednog dana iz Škotske stigla uobičajena debela koverta.

– Nije dječak, djevojčica je. – Eddie je znao da će kad-tad morati objasniti.

– Kako to misliš? Iznenada se pretvorio u djevojčicu? – Gospođi Barton nije se sviđala činjenica da je djevojčica.

– Ne, to je druga osoba. – Eddie je osjetio da daljnje objašnjavanje ne bi ništa pomoglo.

– Zašto Škotska? – upitala je majka.

– Lijepa je i udaljena – nasmiješio se. – Ako već moram pisati djevojčici, mama, nije li bolje da pišem nekoj u dalekoj zemlji?

– U tvojim godinama uopće ne bi trebao pisati djevojčicama. Poslije će biti dovoljno vremena za to. I previše, ako si sin svoga oca.

Tijekom godina često se spominjalo zanimanje Teda Bartona za žene, uvijek nejasno i uopćeno, nikad određeno i detaljno. Eddie se odavno odrekao nade da će dobiti više podataka od onih površnih crtica koje je već znao. Otac je izbačen iz kuće zbog općepoznate veze s drugom ženom. Kad je one noći napustio Shancarrig ta žena nije pošla s njim. Možda je čak bila netko koga je Eddie poznavao. Netko s kim je razgovarao. Kad bi to barem bila neka draga osoba, poput gospođice Ross, možda bi mu mogla reći više o muškarcu koji je napustio njihove živote.

– Jel' se mom ocu ikad sviđala gospođica Ross? – iznenada je upitao majku.

– Maddy Ross? – Majka ga je iznenađeno pogledala.

– Da. Je li možda ona bila njegova ljubav?

– Pa, uzevši u obzir da joj je bilo dvanaest ili trinaest godina kad je otišao iz grada, nije baš vjerojatno, ali to ne znači da tu mogućnost treba odbaciti. – Rekavši to, majka je čak uspjela razvući usne u iskrivljen osmijeh.

Eddie je pomislio kako je manje ogorčena. Mora se sjetiti napisati to Chris – među njima nije bilo tajni. Ispričala mu je kako joj je otac dobio otkaz u brodogradilištu i kako joj majka radi dodatnu smjenu u tvornici. Chris je subotom radila u lokalnoj cvjećarnici. Nije mislila da će posao s cvijećem tako izgledati. Bio je veoma mehaniziran, svodio se na uštogljene aranžmančice i užasne prevarantske načine da cvijeće izgleda živo kad je već gotovo uvenulo.

Pisali su jedno drugome kad su trebali ulagati posljednje napore u učenje. Christine je govorila da su u njezinom samostanu svi snobovi i ne vole djevojke čije majke rade u tvornici. Eddie je pisao da Braća imaju na zubu svakoga tko ima barem malo duše i da su ga otpisali kao beznadežan slučaj. Rezultati ispita za oboje su bili unaprijed određeni.

U ljeto 1957. oboje su pisali o lošim rezultatima, slabim ocjenama i ograničenim izgledima za budućnost.

– Razgovarala sam s bratom O'Brienom. Misli da nema smisla pokušati ponavljati godinu – mračno je rekla Eddiejeva majka. Išla je autobusom u veliki grad

kupiti materijale, konce, patent zatvarače i rezervne dijelove za šivaći stroj. Iskoristila je priliku i posjetila školu.

Nije to bio radostan susret.

– Rekla sam mu kako drugi dječaci imaju očeve koji to mogu platiti, ali da mi nismo toliko sretni da znamo gdje ti je otac sad i gdje se nalazio posljednjih dvanaest godina. – Lice joj je imalo onaj stari, ogorčeni izraz koji je Eddie mrzio.

– Mama, ti si ga izbacila. Ti si mu rekla da ode. Ne možeš ga i dalje kriviti za sve nakon njegova odlaska, nego samo za ono što je učinio prije no što je otišao.

– A to je bilo dovoljno za čitav život, u to možeš biti uvjeren.

– Uvijek me *uvjeravaš* u te stvari, ali mi ih nikad ne objašnjavaš.

– O, govoriš što želiš, baš kao i on.

– I je li brat O'Brien bio suosjećajan? Kladim se da nije. Ne mari on ni za čijeg oca, ni majku, ni za koga uopće.

Majka ga je čudno pogledala.

– Nije bio suosjećajan. Ni prema tebi ni prema meni. Ali, mislim da mari za ljude. Rekao je da nema svrhe jadikovati što nemam muža, kad se ionako uglavnom žene dolaze raspitivati i savjetovati, bez obzira jesu li im muževi živi, s njima, ili nešto drugo.

– I što još?

– Rekao je da si utuvio u glavu kako si predobar za tu školu, iznad njih i njihovih jednostavnih navika. I da bi to bilo u redu kad bi bio pravi umjetnik, koji izgara za slikanjem ili pisanjem, ali kako stvari stoje, on ne zna što će postati od tebe. Zvučao je kao da mu je žao.

Eddie je čuo zvuk istine u tome. Od brata O'Briena moglo se očekivati da kaže tako nešto, ali u njegovim je riječima bilo istine. Vidio je krupnog čovjeka crvena lica kako žali što nije mogao pronaći mjesto za dječaka. Brat O'Brien bio je sretan kad su njegovi dječaci odlazili u banke, osiguravajuća društva, državnu službu, a veoma rijetko čak i na sveučilište.

Za Eddieja Bartona nije bilo mjesta.

Da nije kao uže za spasavanje imao pisma koja su mu davala podršku i snagu, Eddie bi tog ljeta bio veoma potišten. No, Chris je pisala svaki dan. Rekla je kako se

moraju izvući iz te situacije. Ona nije željela raditi u tvornici poput majke, niti se školovati za cvjećaricu.

Počeli su govoriti o ljubavi, svako su pismo završavali sa sve više žudnje i želje da se susretnu. Eddie je rekao da je u pismima možda učinio Shancarrig suviše privlačnim. Možda bi se mogli susresti u nekoj stranoj zemlji s toplim vjetrovima i palmama. Chris je rekla da se ljudi ne mogu voljeti ako se sretnu u sivim ulicama oko njezina doma. I ona je bila za neko egzotično mjesto.

Svijet mašte postao je važan dio dopisivanja. Gotovo je nadvladao praktičnu stranu. Chris Taylor zaposlila se u robnoj kući u Glasgowu. Rekla je da mrzi taj posao. Bio je zamoran. Noge su je boljale više nego inače. Eddie je upitao zar je noge inače bole, jer to nikad prije nije spomenula. No, nije više pisala o tome pa je pomislio da je to samo tako rekla.

Eddie Barton zaposlio se u željezariji Dunneovih. Mrzio je taj posao. Pisao je Chris o danima koje je provodio razgovarajući sa zemljoradnicima koji su dolazili kupiti žicu za kokošinjce i dijelove za plug. Rekao je da je sit drljača i grablji, a bude li još jednom morao razgovarati o lanenom ulju ili crvenom oksidu za bojanje štagljeva, uistinu će leći na pod i umrijeti. Pisao je o tome kako su Dunneovi priglupi. Njihova tetka, Nellie Dunne, vodila je trgovinicu živežnim namirnicama i dopuštala kupovanje na kredit, što je bio jedini razlog da ljudi odlaze tamo. Eddie je radio za starog gospodina Dunnea i njegove sinove Briana i Liama. Eileen, njegova vršnjakinja, radila je u Ryanovom hotelu, a uvijek ga je zavodnički pogledavala kad bi ušao.

– Ne govorim ti to... – pisao je, – da bih sam sebe učinio važnim ili te napravio ljubomornom, nego kako bih se podsjetio koliko sam sretan što glupave djevojke poput Eileen s takvim napadnim nastupom ne igraju nikakvu ulogu u mom životu, sad kad znam što je ljubav. Sad kad imam tebe.

Ponekad je pisala da ide na ples, ali većinu vremena prosjedi u stolici na balkonu i razmišlja o onome što je napisao u posljednjem pismu.

Nessa Ryan i Leo Murphy s vremena na vrijeme došle bi u trgovinu popričati s njim. Dunneovima nikad nije smetalo što razgovaraju, jer su one bile najbliže visokoj klasi od svih u Shancarrigu. Kad bi došla Maura Brennan ili netko drugi iz baraka bilo bi drukčije. Ali, činilo se da starom gospodinu Dunneu predstavlja osobito

zadovoljstvo kad u posjet dođu mlada gospođica Ryan iz hotela i mlada gospođica Murphy iz *Glana*.

– A kako je dobar bojničar? – upitao bi za Leina oca.

– Razgovara sam sa sobom, kao i obično – jednom je promrmljala Leo, a svi su se zahihotali.

Gospodinu Dunneu nije se sviđalo takvo nepoštovanje.

– A kako su svi u vodećem irskom hotelu? – upitao bi Nessu Ryan o hotelu njezine obitelji.

Nessa bi uvijek odgovarala: – Dobro, hvala.

Eddie je pisao Chris kako Leo izgleda napeta i zabrinuta, a ne bi trebala imati ni najmanju brigu u životu. Dobila je šest petica u završnoj svjedodžbi. Imala je sav novac na svijetu. Mogla je ići na fakultet u Cork, Galway ili Dublin, a ipak se činilo da je uvijek nešto izjeda.

Chris je odgovorila da nikad ne možeš znati kakve brige more ljude. Možda se Leo ne osjeća dobro, možda se radi o njezinom zdravlju. Kako izgleda?, upitala je Chris. Eddie je posramljeno odgovorio da Leo izgleda kao on, odnosno da su slike koje joj je poslao dok je trebao biti djevojčica bile njezine.

– Veoma je zgodna – zabrinuto je napisala Chris.

– Nikad to nisam primijetio – odgovorio je. – Možda sam trebao ostati djevojčica.

– Ne, divan si ovakav kakav jesi – napisala je u sljedećem pismu.

Znali su da moraju razgovarati. Nijedno kod kuće nije imalo telefon, ali Chris bi mogla otići u javnu govornicu, a Eddie bi mogao čekati poziv u Ryanovom hotelu. Nekoliko su tjedana to isprobavali u pismima.

– Možda ti se neće sviđjeti moj glas, a meni tvoj kad se budemo čuli – napisala je Chris. – Ali važno je zapamtiti da se sviđamo jedno drugome pa glasovi nisu bitni.

– Kako to misliš, *sviđamo* se jedno drugome? – pisao je Eddie. – Mi se volimo. To moramo zapamtiti u subotu navečer.

Dogovorili su se za subotu kako bi je cijeli tjedan s radošću iščekivali.

Odjenuo je svečanu odjeću i čistu košulju.

– Opet u grad, pretpostavljam. – Činilo se da je majka jedva podigla pogled, ali uočila je da je elegantno odjeven.

– O, ne, mama. U Shancarrigu se baš nema kamo posebno ići u grad.

– Pa kamo onda ideš, ako smijem pitati? – Ton joj nije bio tako oštar kao riječi. Žarko je željela znati.

– Samo do Ryanovog hotela, mama, na šalicu kave.

– Eddie...?

– Da, mama.

– Eddie, znam da te gnjavim, ali nećeš...

– Mama, rekao sam ti da ne pijem. Kad sam jednom probao, nije mi se svidio ni miris ni okus.

– Ne mislim na piće. – Odmjerila ga je od glave do pete, momka spremnog za sastanak, za romansu.

– Na što onda misliš?

– Nećeš se spetljati s onom Eileen Dunne, zar ne? Loše bi bilo imati ih na suprotnoj strani...

– Meni govoriš! Zar ne radim za njih?

– Ali, Eileen...

Kleknuo je pokraj majke i pogledao je u oči.

– Kad bi bila posljednja žena u Irskoj, ne bih je želio.

Svatko bi znao da govori istinu. Majka ga je otpratila s olakšanjem u srcu.

Chris je trebala nazvati u osam. Eddie se smjestio u predvorju. Telefon će zazvoniti na recepciji, a tko god bude na dužnosti pogledat će po prostoriji i reći: – Eddie Barton, ne znam... ah, da, eno ga – i pokazati Eddieju neka ode u govornicu. Zatim će razgovarati s njom. S djevojkom koju voli.

Još jedna prednost subote bila je u tome što užasna Eileen Dunne neće biti na recepciji. Subotom je radila u blagovaonici, haljine tijesno pripijene uz stražnjicu i grudi, s bijelom pregačicom kojom ih nije nimalo pokušavala prekriti.

Eddiejevo je srce lupalo tako snažno da ga je podsjetilo na veliki sat u školi u Shancarrigu i zvuke koje je proizvodio dok su otkucavale sekunde.

Uskoro, uskoro. Deset minuta. Devet.

Skočio je trideset centimetara u zrak kad je začuo zvono telefona. Nije ni primijetio da je Eileen Dunne te večeri ipak radila za recepcijom. Samo da ništa ne prokomentira, samo da ne kaže ništa glupo što bi Chris mogla čuti čak u Škotskoj.

– Da, tu je. Pričekajte. *Edd...ie?*

Stvorio se kod recepcije.

– Da?

– Netko te treba na telefon. Hoćeš li preuzeti ovdje na recepciji? Bože, danas igledaš k'o cirkusant.

– Idem u kabinu – rekao je, crven od bijesa.

– U redu. Pričekaj dok prespojim ovu prokletu stvar. Ima više žica i utikača nego ježeva guzica. Ideš u grad na ples?

Otrčao je u mračnu telefonsku govornicu, a ruke su mu se tresle. Prokleta Eileen Dunne, nek' ide do vraga. Molim te, Bože, da Chris nije čula.

– Halo? – rekao je za probu.

Na liniji je sigurno bila škotska telefonistica. Jedva ju je razumio. Govorila je nešto o poteškoćama u dobijanju veze.

– Možete li me spojiti s Chris, molim vas? – Znao je da mu glas podrhtava, ali bila je zapravo sreća što nije odmah spojena. Tako barem nije čula tu idiotsku glupaču Eileen. Samo još tren i razgovarat će s njim.

– Ja sam Chris – uspio je dešifrirati neobičan govor. – *Misliš, ne mo'š me čut?*

To nije bio Chrisin glas. Zvučalo je poput nekoga tko imitira škotskog komičara. Svaka je riječ bila *mo'š* i *o'š*.

– To nikako nisi ti, zapravo ti, Chris? – rekao je. Sigurno se šalila.

– Uh, Eddie, prestan-der s tim irskim pjevušenjem. K'o da slušam tipove na Božićnim koncertima u crkvi, s njihovim ća ovo, ća ono.

Nastala je tišina. Shvatili su da nijedno od njih nije glumatalo. Takvi su zapravo bili. Tišinu je prekinuo zajednički smijeh.

– O, Bože, Eddie... zaboravila sam. U mojim si mislima govorio normalno.

Srce mu je bilo prepuno ljubavi. Taj čudan govor nije mu nimalo smetao. – I ja sam mislio da ćeš ti biti poput prave osobe – rekao je.

A zatim je sve bilo kao u pismima. Dok nisu istekle tri minute.

– Volim te, Chris, više nego ikad.

– I ja tebe volim – rekla je.

Živjeli su za subote, ali sudeći prema onome što su pisali, telefonski razgovori nikad nisu bili onako dobri kao što su očekivali. Ponekad doslovno nisu razumjeli što onaj drugi govori te su trošili dragocjeno vrijeme na objašnjavanje.

Očajnički su se željeli vidjeti. Vrijeme je bilo dugočasno.

– Bolje da se što prije sretnemo, prije no što budemo prestari da se prepoznamo – napisala je.

– Dok još uvijek pamtim što smo napisali jedno drugome.

Oboje su čuvali pisma u kutijama za cipele. To se činilo sitnicom, ali ipak je bila spona... još jedna spona među njima. No, oklijevali su pozvati jedno drugo u rodno mjesto. Eddie ne bi mogao podnijeti objašnjavanja, uređivanje gostinjske sobe, ispitivanja majke, oči Shancarriga.

Ako mu je bilo teško razumjeti njezin glas, onda će mu njezina obitelj i susjedi u Glasgowu biti potpuno nerazumljivi, rekla je Chris.

Očito je čeznula za Barnom i brdom s velikom stijenom, stijenom po kojoj je gradić dobio ime. Željela je vidjeti Eddiejevu ružičastu kuću i upoznati njegovu majku.

Želio je da ona dođe i nije želio da dođe. Želio je zauvijek napustiti Shancarrig, a ipak to nije mogao učiniti. Jedan je muškarac već napustio njegovu majku, Eddie nije mogao otići.

A onda se na kraju čuo kako je poziva. Zaista to nije namjeravao učiniti, došlo je samo od sebe.

Bio je to dug i težak dan kod Dunneovih, kad ništa nije išlo kako treba. Stari gospodin Dunne bio je k'o sam vrag, Liam mu se podrugivao, Brian mu naređivao, a da bi stvari bile još gore, njihov rođak Foxy, koji je išao s Eddiejem u razred, došao je kući u posjet.

Foxy je radio na gradilištima u Engleskoj. Po svemu što se pripovijedalo dobro mu je išlo. Počeo je s kuhanjem čaja za Irce nadničare koji su gradili velike ceste u Britaniji. Svake je godine dolazio kući, sjajnih očiju te vrcav kao i prije.

Eddieju je inače bilo drago vidjeti Foxyja, koji je bio dosjetljiv i uvijek spreman za šalu.

No, tog dana nije bilo tako. – Ne daj mu da ti se tako obraća – rekao je Foxy Eddieju kad ga je gospodin Dunne nazvao glupom šeptrljom.

– Lako je tebi govoriti, Foxy. Tebi je on samo stric, ali meni isplaćuje tjednu plaću.

– Bez obzira na to, dopuštaš mu da te gazi. Ostat ćeš tu čitav život, u trgovačkoj kuti, zakopan iza pulta.

– A što ćeš ti postati? – Eddie je uzvratio paljbu.

– Otišao bih odavde, do vraga. Ne bih sjedio slušajući strica kako se pravi važan i priča baljezgarije, dok strina Nellie dopušta ljudima da se gadno zaduže samo zato što su visoka klasa. Ja sam u Engleskoj i zaradit ću hrpu novca. A onda ću se vratiti i oženiti Leo Murphy.

Bio je to najduži govor kojeg je Foxy ikad održao. Eddie je bio iznenađen.

– A hoće li se Leo udati za tebe?

– Ne, za sada neće. Ne dok sam ovakav. Nitko se ne bi udao ni za za tebe ni za mene, Eddie. Mi smo idioti. Imamo samo jedno dobro odijelo, a u hlačama ništa osim guzice. Moramo učiniti nešto sa životom, a ne samo stajati tu k'o budale. Koja bi žena željela ovakve kao što smo mi?

– Ne znam. Možda imamo neki svoj šarm. – Eddie se pravio bezbrižan, ali je osjećao da je Foxy u pravu.

Foxy se nestrpljivo okrenuo od njega. – Mogu te zamisliti kako za dvadeset godina još uvijek to govoriš, Eddie. Ovo nas mjesto sve čini usporenima i glupima. Podsjeća me na blatnu rijeku koja nas povlači sve dublje.

Eddie je cijeli dan razmišljao o tome. Te se večeri nije svečano odjenuo za telefonski poziv. Bio je njegov red da nazove telefonsku govornicu u Glasgowu.

– Dođi u Irsku. Dođi u Shancarrig – rekao je kad se Chris javila na telefon.

– Kada? Kada da dođem?

– Što prije možeš. Sit sam života bez tebe – rekao je. – U mom životu ne postoji apsolutno ništa osim tebe.

Pisma su promijenila ton. Sad je bilo izvjesno. Radilo se o “kad”, a ne “ako”. Bilo je određeno. Postojala je ljubav, potreba, iznenađost činjenicom da druga osoba osjeća baš isto o svemu.

Razrađivali su pojedinosti.

Vlasnik cvjećarnice dat će Chris dvotjedni godišnji odmor. Eddie će od Dunneovih moći dobiti dva tjedna slobodno. Chris će se ukrcati na brod iz Stranreara do Larnea, a onda možda na vlak do Belfasta?

– Hoću li te dočekati tamo? Nikad nisam bio na sjeveru Irske. Tebi će to biti poznato, crveni autobusi, crveni poštanski sandučići. Kao u Engleskoj.

– Kao u Škotskoj – ispravila ga je. Nikad u životu nije bila u Engleskoj.

Ili da sjedne na vlak za Wales, a zatim na brod iz Holyheada? Možda bi to bio ljepši put. Vidjela bi luku Dun Laoghaire i nešto Dublina prije nego što se ukrca na vlak za Shancarrig.

– Ne želim da sama lutaš uokolo i sretnoš dublinske momke. Dočekat ću te kad siđeš s broda – predložio je.

Chris je odbila, željela je sama doći vlakom u Shancarrig. Znala je kako izgleda postaja i da je u to doba godine cvijećem ispisana riječ Shancarrig. To joj je napisao prije mnogo vremena.

Eddie je može čekati na peronu.

Molio se da tih četrnaest dana bude lijepo vrijeme, da sunce sja kroz grane u Barni, da se svjetluca na rijeci Grane. Znao je da se ne smije moliti da se drugom ljudskom biću dogodi nešto loše, ali nadao se da će Eileen Dunne na nekin način dospjeti u bolnicu kad Chris stigne, da ga Nessa Ryan neće gledati s visoka, a da će ga Brian i Liam Dunne te njihov zlovoljni otac pustiti na miru jer je na godišnjem odmoru.

Najviše od svega nadao se da će njegova majka biti ljubazna prema Chris. Nikad nitko nije odsjeo kod njih, a Eddie je oličio zidove i obojao stolariju u zagušljivoj sobici koju su prije nazivali ropotarnicom. Majka je bila neobično šutljiva.

– Kakva je ona djevojka? – bilo je jedino što je pitala.

– Djevojka kojoj pišem, mnogo joj pišem. Sviđa mi se preko pošte i telefona. Pozvao sam je da dođe ovamo kako... pa, kako ne bih ja bio taj koji će otići od tebe.

Majka je skrenula pogled, kako joj ne bi vidio zahvalnost na licu. Ali on ju je ipak vidio.

– Sašit ću zastore za sobu – rekla je.

Samo da se svide jedna drugoj.

Za užinu su pripremili šunku, kuhanu šunku s rajčicama i čokoladnu tortu sa četiri čokoladna bombona na vrhu.

Majka je spremila šivaći pribor kako bi sve izgledalo kao u normalnoj kući. Na prozorima ropotarnice visjeli su plavi zastori, a pokrivač za krevet bio je iste boje. Na improviziranom toaletnom stoliću nalazio se malen plavi prekrivač, a Eddie je nabrao kiticu cvijeća.

Bilo je gotovo vrijeme. Vlak dolazi u tri. Još samo četiri sata. Tri. Dva. Vrijeme je.

Liam Dunne stajao je na peronu, čekao je pošiljku koju je redarstvenik trebao dopratiti vlakom.

– Što radiš? – upitao ga je Liam. – Zar ne bi trebao biti na godišnjem? Ako ništa ne radiš, mogao bi mi pomoći...?

– Svakako *jesam* na godišnjem i čekam nekoga – čvrsto je rekao Eddie.

Vlak je zazviždao i pojavio se iza ugla. Sišla je. Nosila je velik četvrtast kovčeg sa čvrstim pločicama preko uglova, poput kožnatih trokutića koji služe za zaštitu.

Imala je crvenu jaknu i mornarskoplavu suknju, mornarskoplavu torbu preko ramena i velik, vedar osmijeh.

Na trenutak se uplašio da bi od Liama Dunnea mogla pomisliti da je on. Liam je bio visok i zgodan, iako dug i tanak. Eddie se osjećao poput bačve. Poželio je da mu kralježnica sukne uvis i učini ga vitkim.

Počeo je hodati prema njoj i ugledao njezino stopalo. Chris Taylor imala je veliku ortopedsku cipelu. Natjerao se da skrene pogled s cipele na njezino nasmiješeno, revno lice.

Liam je bio zaposlen s redarstvenikom, vukli su stvari iz teretnog vagona, te ih nitko nije gledao.

Eddie nikad u životu nije nikoga poljubio, osim nespretnih pokušaja na plesu. Zagrlio je Chris.

– Dobrodošla u Shancarrig – prvo je rekao, a zatim je veoma nježno poljubio. Privila se uz njega.

– Nisam ti rekla za nogu – rekla je s uznemirenim izrazom lica.

– Što za nogu? – Prisilio se ne pogledati je ponovno kako bi provjerio koliko je loše. Može li hodati? Vuče li je? U glavi mu je bila zbrka.

– Nisam htjela da me sažaljevaš – rekla je.

– Ja? Sažaljevati *tebe*? Stvarno si luda – rekao je.

– Mogu hodati i sve to, mogu i držati korak s drugima. Moći ću pregledati svaki kutak Barne s tobom nakon užine.

Izgedala je veoma mlada i uplašena. Sigurno odavno brine o tome, kao što je on brinuo da mjesto nije tako lijepo kao što ga je opisao.

– Ne znam o čemu govoriš – pokušao ju je razuvjeriti, ali znao je da ne uspijeva.

– Moja noga, Eddie. Jedna je kraća od druge, vidiš. Nosim specijalnu cipelu.

Osjetio je koliko joj je bilo teško izgovoriti to. Sigurno je često uvježbavala tu rečenicu. Tjerao se da što prije pronađe prave riječi.

Spustio je pogled na njezino stopalo u crnoj cipeli s velikim, debelim, podignutim džonom i petom.

– Boli li? – upitao je.

– Ne, naravno, ali radi se o tome kako izgleda.

Uhvatio ju je za ruke. – Chris, jesi li luda? – upitao ju je. – Gdje ti je pamet? To sam ja, Eddie, tvoj najbolji prijatelj. Tvoja ljubav. Zar si i na trenutak pomislila da se dio nagodbe sastoji u tome da nam noge moraju biti iste duljine?

Ispalo je da je to bilo točno ono što je trebalo reći. Chris Taylor briznula je u plač i stegla Eddieja kao da nikad neće pustiti. – Volim te, Eddie.

– I ja tebe volim. Dođi, idemo kući. – Ponio je kovčeg te su došli do izlaza iz postaje.

Chris je još uvijek brisala suze. Liam Dunne je stajao i promatrao ih.

– Ne obaziri se na njega – pokazao je glavom u Eddiejevom pravcu. – Taj je tip pravi tupoglavac. Uvijek iznervira ljude i natjera ih u plač. U Shancarrigu ima mnoštvo pravih muškaraca.

Vedro mu se nasmiješila.

– Kladam se da ima. Došla sam čak iz Škotske da ih istražim. – Zabila je ruku ispod Eddiejeve te su izašli kroz kapiju.

Eddieju se učinilo da je visok tri metra.

– Tko je to bio? – prošaptala je.

– Liam Dunne. Očajni...

– Ne moraš mi govoriti. Znam sve o njemu. Mlađi sin, onaj koji će preuzeti ako Brian ode u Englesku, a stari umre.

– Sve znaš – u čudu je rekao.

– Osjećam se kao da dolazim kući.

Dok su koračali cestom, a on joj pokazivao Ryanov hotel u kojem je sjedio čekajući telefonske pozive, crkvu odakle mu je otac Gunn veselo mahao, *pubove* i trgovinu živežnim namirnicama Nellie Dunne, znao je da je po mnogo čemu ona zaista došla kući. Znao je da je bio u pravu, ona je središte njegova života. Sve će biti u redu kad je dovede kući majci.

Poslije više nitko nije točno znao kako je i zašto Chris Taylor došla živjeti u Shancarrig. Jedan dan nitko nikad nije čuo za nju, a drugi je dan bila tamo, kao da je oduvijek dio njihova mjesta.

Kad bi o njoj ispitivali gospođu Barton, rekla bi im da je božanstvena djevojka i spretna u šivanju. Nije bilo te stvari koja joj nije išla od ruke. Trebalo je, na primjer, samo pogledati način na koji ih je navela da se počnu baviti unutarnjim uređenjem. Kad je stigla, Chris Taylor veoma su se svidjeli zastori i prekrivač za krevet u njezinoj sobi. Njezine su pohvale bile bezgranične: gospođa Barton bila je genij.

Eddie nikad nije mislio da je majčino šivanje nešto više od pukog zarađivanja za život; znao je da nije naročito voljela neke od žena kojima je izrađivala haljine. Nije shvaćao da je njezin rad u sebi sadržavao umjetnost.

Chris mu je otvorila oči. – Pogledaj samo kako vrpca pada, pogledaj kako je složila boje... Eddie, lako je vidjeti odakle dolazi tvoja umjetnička crta...

Majka se zarumenjela od zadovoljstva. Nije bilo posprdnih primjedaba o ocu. Chris je zapravo uspjela povesti njihov prvi razuman razgovor o davno otišlom Tedu Bartonu.

– Pretpostavljam da je bio čovjek koji se nije mogao skrasiti. Iz mnogo je razloga bolje za njega da je otišao.

Na svoje iznenađenje, Eddie je čuo kako se majka složila s time. Stvari su se zaista počele mijenjati.

Chris je bila dio Shancarriga.

Viđali su je dok je ulazila i izlazila iz Dunneove trgovine posjetiti Eddieja ili mu predati poruku, viđali su kako odlazi u hotel, gdje se sprijateljila s Nessom Ryan. Nitko se nikad nije omalovažavajući obraćao Chris Taylor, kao što su to često činili s Eddiejem Bartonom. Razgovarala je s Nessinom majkom o pokuštvu i tkaninama. Hotel će dobiti novčanu potporu za preuređenje kako bi postao elegantniji, mjesto gdje bi i turisti mogli odsjedati, a ne samo ljudi na poslovnim putovanjima.

Hotel nije mogao ostati isti kao što je bio. Činilo se da je Chris znala na koji ga način treba izmijeniti – karniše, lijepe drvene karniše prekrivene tkaninom, kao što je vidjela u američkim časopisima, tkanina se prikvači na šperploču, a zatim se zastori pravilno naboraju ispod nje. I, dakako, prekrivači za krevet u istoj boji.

Nessa Ryan i njezina majka bile su veoma uzbuđene.

– Kako ćemo započeti? Hoćemo li morati pozvati nekog iz Dublina? Tko bi to mogao napraviti?

– Mi ćemo – jednostavno je rekla Chris.

– Mi?

– Gospođa Barton i ja. Dopustite nam da uredimo jednu sobu kao uzorak pa onda odlučite.

– Drvene karniše...? Ne možete valjda i njih napraviti...?

– Može Eddie, on bi mogao nabaviti šperploču. Liam Dunne mogao bi mu pomoći...

Soba je bila ogroman uspjeh. Odlučeno je da će se cijeli hotel urediti na isti način. Odabrale su tkaninu koja će se slagati s bojama Eddiejevog prešanog cvijeća, s njegovim velikim hrabrim crtežima cvijeća iz šume Barna, lokalnog obilježja, posebno naručenima od mjesnog umjetnika.

– Ne možeš me zvati mjesnim umjetnikom – suprotstavio se Eddie.

– Pa iz mjesta si. Živiš ovdje, zar ne? – jednostavno je rekla.

Planovi su se pokrenuli. Chris i Eddiena majka bile su u stanju obaviti to same, ali trebale su nekoga tko će organizirati, tko će izabrati prave tkanine, nekoga sa smislom za boje, nekoga čije se slike već nalaze na zidu.

Rumena i sretna Chris je priopćila plan Eddieju.

– Možeš napustiti Dunneove. Imat ćemo svoj posao, svi...

– Ne mogu ih napustiti... ako se vjenčamo, morat ću te uzdržavati.

– Što znači *ako*? Zar si se predomislio? Došla sam ovamo i živim s tobom, besramno sam se smjestila u tvojoj kući, a ti kažeš “ako”?

– Želim ti postaviti jedno pitanje onako kako treba.

– Ne ovdje, Eddie. Idemo u Barnu.

Eddiejeva je majka stajala pokraj prozora i promatrala kako zajedno odlaze, hramajuća prilika te neobične, snažne škotske djevojke, i zdepasta prilika njezina vlastitog sina, koji je narastao otkad je Chris došla k njima.

Nije znala kakva je to obitelj u Škotskoj mogla pustiti kćerku da odluta u drugu zemlju, kao da ih uopće nije briga za to.

Nije više mnogo marila za prošlost. Nekad je živjela u njoj i osjećala njezin teret, a sad je mislila samo na budućnost, na prosidbu koja će se dogoditi u šumi i biti prihvaćena, na novi život koji se nalazi pred svima njima.

DOKTOR JIMS

U Shancarrigu su ga samo nekih šest tjedana poznavali kao doktora Blakea. Zatim su ga svi počeli zvati doktor Jims. To je imalo veze s Maisie, naravno. Maisie, koja nijedno ime nije mogla pravilno izgovoriti, čak ni ako je bilo tako uobičajeno kao James. Bilo joj je rečeno da pozove doktora Jamesa na telefon, a ona je ispred čitave čekaonice rekla da traže doktora Jimsa. Ime je nekako ostalo. James Blake bio je premlad da ga se zove punom titulom, barem dok je veliki doktor Nolan držao vlast u Shancarrigu.

Jims Blake potpuno se navikao da ljudi traže pravog liječnika kad dođu u *Terrace*, a ako bi se na noćni poziv odazvao doktor Jims, izražavane su najozbiljnije sumnje. Naučio je reći da samo drži utvrdu za pravog liječnika, a da će doktor Nolan doći u prikladnji sat kako bi dao odobrenje.

No, bio je to dobar ortakluk – mudri starac koji je znao sve tajne Shancarriga i vitki, revni mladić, sin sitnog zemljoradnika iz okolice. Starac je noću pio više vinjaka nego što je bilo dobro za njega, a mladić je ostajao do kasno budan čitajući stručne časopise i izvješća... Vodili su miroljubiv suživot. Imali su Maisie, koja ih je obojicu obožavala i prezirala činjenicu da su se ljudi stalno razboljevali i morali uznemirivati jedina dva muškarca u njezinu životu, velikog doktora Nolana i jasnog mladog doktora Jimsa.

Doktor Nolan uvijek je govorio da bi Jims Blake trebao naći ženu, a Maisie je uvijek govorila da ima još dovoljno vremena za to.

Stvari su se zaoštrile 1940. godine, kad je doktoru Nolanu bilo sedamdeset, a doktoru Jimsu trideset godina. Bilo je mnogo posla. U gotovo svakoj kući u okolici trebalo je poroditi dijete. Malenu djevojčicu Leonoru gore u *Glenu*, prvu kćerku Ryanovih iz hotela, još jednog Dunnea u barakama, sina žene divljeg Teda Bartona, još jednog člana čopora Paudieja Brennana.

Doktor Jims vraćao bi se umoran u veliku kuću u *Terraceu* – visoku građevinu iz reda zgrada nasuprot hotelu. Činila je srce grada u trokutu s nizom trgovina. U blizini se zaustavljao autobus, a gibanja u Shancarrigu mogla su se skicirati sa svakog prozora. Posao je doktora Jimsa odvodio i u udaljenija područja, no središte je života ostajalo u tom malom krugu oko zgrade u kojoj je živio.

Iako je bilo udobno, na neki način to nije bio pravi život. Doktor Nolan znao je to izraziti riječima. – Neću dopustiti da učiniš istu pogrešku kao ja – rekao je starac. – Liječnik treba ženu, zaista i istinski. U stara sam vremena imao prilike i mogućnost izbora, kao što ti imaš sad. No, bio sam istovremeno suviše čvrst i suviše lakomislen u svojim navikama. Nisam želio sve poremetiti dovodeći ženu. Mislio sam da zapravo ne trebam suprugu.

– I niste – hrabrio ga je doktor Jims. – Zar vam život nije bio ispunjen...? Gdje bi se našlo mjesto za ženu? Vidio sam i suviše liječničkih supruga koje su zanemarene, izostavljene... možda bi medicinska struka trebala polagati zavjet o celibatu, kao svećenici. To je nešto što bismo mogli staviti na dnevni red sastanka Irske liječničke udruge.

– Ne sprdaj se s tim, Jims. Ozbiljan sam.

– I ja sam. Kako bih se mogao oženiti? Odakle mi učešće za kuću? Još uvijek šaljem nešto novca kući na farmu. Znae to. Morat ću malo odvrćati pogled, da slučajno ne bih pomislio kako trebam ženu.

– A od koga ga odvrćaaš? – Starac je ispijao vinjak, gledajući duboko u ćaašu, a ne u partnera.

– Ni od koga posebno.

– A ne možda od Frances Fitzgerald?

– Oh, ne prićajte bedastoće. Što bih ja mogao ponuditi Frances Fitzgerald?

No, Jims Blake je znao da ga je starac prozreo. Oćajnićki je želio napredak odnosa s Frances, krenuti dalje od teniskih mećeva u nazoćnosti drugih ljudi te večernjih kartanja u *Glenu* ili Ryanovom hotelu.

Nadao se da drugima to nije tako oćito.

No, izgleda da mu je doktor Nolan ponovno proćitao misli.

– Nitko to ne bi naslutio osim mene – rekao je uvjeravajući ga. – A možeš joj ponuditi polovicu ove kuće.

– To je vaša kuća.

– Neće biti zauvijek. Trebam sve više ovoga da mi olakša bol u utrobi. – Podigao je ćaašu s vinjakom kako bi pokazao na što misli.

– Bol u utrobi bila bi manja kad biste pili manje toga.

– Kažeš ti, s bahatošću svojstvenom mladosti... Uredit ćemo ti gornja dva kata. Dunneovi mogu doći u ponedjeljak, prionuti uz lopate i motike te vidjeti što se može učiniti. Frances će željeti vlastitu kuhinju... neće joj se svićati da se Maisie povlaći za njom.

– Charles, ne mogu... ne znamo ćak ni je li Frances zainteresirana...

– Znamo – rekao je doktor Nolan.

Jims Blake nije ćekao da se to slegne.

– Ali, ne mogu si priuštiti... – započeo je.

Lice Charlesa Nolana trznulo se od bola i ljutnje. – Prestani biti tako malodušan, prestani cmizdriti... Ne mogu ovo, ne mogu ono... Jesi li na taj naćin postao lijećnik...?

Lice mu se zacrvenjelo dok mu je pokušavao objasniti.

– Slušaj me, Jims Blake, zašto misliš da sam te uzeo u ovu kuću? Razmisli o tome. Nije to bilo zbog tvojih velikih, imućnih veza i klase. Ne. Uzeo sam te jer si bio borac i ustrajan mladić. Svidjelo mi se tvoje mršavo, blijedo lice i tvoja odlučnost. Svidio mi se način na koji si ih prisilio da ti dopuste studirati i prihvaćao se poslova kako bi zaradio dodatni novac koji ti oni nisu mogli pružiti. To je ono što ljudi trebaju kod liječnika – nekoga tko neće odustati.

– Mogao bih vam plaćati mjesečno, pretpostavljam. Mogao bih preuzeti više posla.

– Dječče, zar ne obavljaš već sad čitav posao? Dajem ti samo ono što je pošteno da ti pripadne...

I tako je bilo dogovoreno. Doktor Jims trebao je dobiti gornji dio kuće. Svi su govorili da je to veoma razborito. Konačno, doktor Nolan nije se pomlađivao. Nije li razborito napraviti mu spavaću sobu u prizemlju?

Maisie je malo otpuhivala, naročito kad je postalo poznato da se doktor Jims udvara gospođici Fitzgerald.

Braća Dunne dolazili su redovito, razmišljajući treba li kuhinja gledati prema prednjoj ili stražnjoj strani. Možda bi bilo dobro da ima pogled na grad. S gornjeg kata *Terracea* pružao se lijep pogled na Shancarrig. Ali, s druge strane, kuhinje su tradicionalno gledale prema dvorištu. Dvourmili su se oko toga.

Prije no što su pronašli rješenje njihov se posao pokazao nepotrebnim. Doktor Charles Nolan umro je od kroničnog oboljenja jetre koje je više godina zanemarivao, a kuću je oporukom ostavio partneru, doktoru Blakeu.

Prije smrti razgovarao je o tome s Jimsom. – Ti si dobar momak. Nastavit ćeš dobro raditi ovdje, samo ako naučiš...

– Još su godine pred vama. Prestanite držati oproštajne govore – rekao je Jims Blake čovjeku na samrti.

– *Namjeravao sam reći, samo ako naučiš da postoje ljudi, uključujući mene, kojima je sasvim drago što se približavaju kraju života, koji ne žele da im se govori kako su pred njima još godine bola i smetenosti...*

Jims je uhvatio partnera za ruku – bio je to jednostavan znak solidarnosti u trenutku kad riječi ne bi vrijedile.

– Tako je već bolje – rekao je doktor Nolan. – A sad, hoćeš li mi obećati da ćeš imati obitelj i pravi život? Nemoj biti prisiljen ostaviti ovu kuću nekom fakinčiću od mlađeg parnera, kao što sam ja morao!

– Ne možete mi sve ostaviti... – Bio je zabezeknut.

– Nadao sam se da ću je ostaviti i Frances. Reci mi da si napravio nešto po tom pitanju...

– Jesam. Nadamo se da ćemo se vjenčati... – Glas mu je zapeo u grlu, jer je shvatio da njegov dobročinitelj neće biti nazočan na vjenčanju.

– To je dobro, veoma dobro. Sad sam umoran. Sutra me odvedi u bolnicu, Jims. Ne želim umrijeti u kući u koju ona dolazi kao mlada.

– To je vaša kuća. Umrite gdje god želite – planuo je Jims na njega.

Starac se nasmiješio. – Volim te čuti da tako govoriš. A mjesto na kojem želim umrijeti je bolnica. Reci onom mladom ocu Gunnu neka mi dođe tamo, da ne uznemiri Maisie dolaskom ovamo. I primakni tu bocu vinjaka da je opet mogu dohvatiti.

Shancarrigu nije trebalo dugo da prizna doktora Jimsa kao pravog liječnika. Sve se promijenilo. Nije više bilo starog doktora Nolana koji je znao njihove tajne pa su ih umjesto njemu govorili doktoru Jimsu. Sad je bio oženjen, dakako, a žena mu je bila veoma blaga osoba – jedna od Fitzgeraldovih koji su vodili veliki posao s mlinovima.

Bili su dobar par – tako su drugi mislili. Ali vidjeli su samo površinu. Nisu znali za strast, ljubav i razumijevanje. Frances, nježnog, dostojanstvenog lica koje se često preobražavalo uz brz osmijeh od kojeg bi se čitava ozarila, bila je žena o kakvoj nikad nije mogao ni sanjati.

Došuljala bi se iza njega i obavila mu ruke oko vrata. Hranila bi ga komadićima hrane sa svog tanjura kad Maisie ne bi gledala. Kad bi ga pozivali noću, Frances bi mu ponekad ostavljala poruku na jastuku: “Probudi me, želim ti pošteno poželjeti dobrodošlicu kad dođeš kući.” Na svaki je način povećavala njegovo samopouzdanje. Jims Blake koračao je lakšeg koraka i s osmijehom u očima.

Zajednica ga je još više poštivala zbog činjenice da mu je doktor Nolan ostavio kuću. Ako je stari doktor toliko držao do njega, onda je sigurno dobar čovjek.

Jims Blake ponekad je osjećao da nije zavrijedio svo to poštovanje koje je dobijao u Shancarrigu.

Posjećujući svoju neveselu obitelj na sumornoj farmici i vidjevši na kakav bi život bio osuđen da se nije tako žestoko borio studirati medicinu, osjećao je krivnju. Ražalostilo bi ga što imaju tako malo, a čak su i novac koji im je davao pohranjivali ispod madraca, nenavikli da majci i ocu priušte bolji životni standard.

Pokušavao je objasniti Frances taj osjećaj krivnje, ali ona bi ga smirivala. Učinio je za obitelj sve što je mogao. To je sigurno bilo onoliko koliko se od nekoga moglo očekivati – ne bi ni mogao učiniti ništa više.

Frances je govorila da su sad *oni* obitelj – ona, Jims i beba koju očekuju. Ništa ih ne veže za čemernu obitelj Blakeovih na vlažnoj farmici, kao ni za udaljene, suzdržane Fitzgeraldove zadubljene u posao. Oni su malena jedinka, sami za sebe.

A neko je vrijeme tako i bilo.

Jims je često pomišljao kako bi duh staroga doktora Nolana bio zadovoljan da čuje kako *Terrace* broj tri odzvanja smijehom. Prvo je rođena Eileen, a onda Sheila. Nisu još imali sina i nasljednika, ali, kako su ljudi govorili, Bog će poslati dječaka kad za to dođe vrijeme.

Bilo je mnogo pokušaja da začmu dječaka, ali svi su završavali pobačajima.

Frances Blake bila je krhka žena. Napori da održi trudnoću do kraja uzimali su velik danak njezinom zdravlju.

Nekoliko se puta Jims pitao što bi stari doktor savjetovao da je imao posla s obitelji u takvoj situaciji. Mogao je gotovo čuti glas doktora Nolana.

– To je nešto što biste trebali riješiti među sobom... Dobri Bog gore na nebesima nema knjigu pravila koja kaže da moraš učiniti ovo ili ono i koliko puta... Dobri Bog očekuje da upotrijebimo vlastitu pamet...

I možda bi nastavio objašnjavati najosnovnije pojedinosti o dobu visoke i niske plodnosti, predlažući da bi bilo mudrije prepustiti se, kako je govorio – bračnim dužnostima – u to drugo doba.

No, uvijek bi nagovarao muža i ženu da razgovaraju jedno s drugim.

Jimsu Blakeu nekako je bilo teško razgovarati s vlastitom suprugom.

Problem je bio još veći jer ju je toliko volio. Želio ju je i htio je zaštititi. Bilo je teško uskladiti to dvoje. Izračunao je njezinu ovulaciju što je pomnije mogao, pokušavali su voditi ljubav onda kad je bilo najmanje vjerojatno da će začeti. Držao je njezino lice u rukama i uvjeravao je da su im dvije djevojčice sasvim dovoljne, da ne trebaju pokušavati dobiti sina. Želio je da žive ne tjerajući je na dodatno naprezanje, ne dovodeći njezino zdravlje u opasnost.

Ponekad je izgledala žalosna, a on nije znao je li to možda zbog toga što se bojala da je više ne želi kao nekada. A možda je to bilo i zato što je doista žudjela dati mu sina. Nije mogao vjerovati da između dvoje ljudi koji se toliko vole još uvijek mogu postojati područja nerazumijevanja. A ipak, svaki put kad bi joj prišao činila se toliko voljna i željna da je morao vjerovati kako i ona to želi.

Kad je Frances 1946. godine ponovno zanjela, Eileen i Sheila imale su pet, odnosno četiri godine – bile su dva anđelića koja su sjedila u pamučnim spavaćicama i crvenim flanelskim kućnim ogrtačima dok im je on čitao priče. Nadao se da će im se taj put pridružiti sin.

U najhladnijoj zimi u povijesti Irske Frances Blake rodila je sina. I u kući s vatrom u kaminu u svakoj sobi, s bobicom iz bolnice iz velikog grada koja joj je pružala pomoć, kao i sa suprugom koji je do dobi od trideset sedam godina donio na svijet tisuće djece... ona je umrla.

Nikad nisu ni razgovarali o imenu djeteta. Nisu se usuđivali nadati da će poživjeti, niti su se usuđivali nadati da će biti dječak.

Otac Gunn, koji je stigao u kuću primivši vijest o rođenju i smrti, raspitivao se je li dijete bolešljivo i treba li obaviti žurno krštenje.

– Mislim da je dijete dovoljno zdravo. – Glas Jimsa Blakea bio je šupalj.

– Pa, onda ćemo to ostaviti još neko vrijeme. Krštenje će donijeti radost u kuću. – Otac Gunn bio je optimističan. Pokušavao je vidjeti neko svjetlo na kraju onoga što se činilo beskonačnim crnim tunelom te neuobičajene zime. Bilo je mnogo više sprovoda nego krštenja.

– Možda biste to mogli riješiti sada, oče. – Mladi liječnik izgledao je blijed i napet.

– Ne sad, Jimse. Pričekaj malo. Pusti dječaka da se navikne na život, pronađi mu kumove, smisli ime. Pred njim je život, Frances bi mu to željela.

– Možda neće preživjeti, bolje da to sad učinimo.

Nešto na licu Jimsa Blakea govorilo je ocu Gunnu da to nije istina. No, nije mogao zatvoriti nebeska vrata pred malenom dušom.

Još uvijek je na sebi imao stolu.

– Bill Hayes je dolje, on bi mogao biti kum. A kuma?

– Maisie će stajati uz njega.

– Ali, dječak će poslije možda željeti...

– Nije važno što će dječak poslije možda željeti. Hoćemo li to obaviti ili nećemo?

Otac Gunn izgovorio je riječi sakramenta krštenja polijevajući svetu vodu po glavi Declana Blakea. Pitao je hoće li imati još jedno ime – ljudi obično imaju dva.

– Declan će biti dovoljno – rekao je Jims Blake.

Maisie, lica crvenog od plakanja, glasa gotovo nečujnog od teške upale grla, dala je zavjet zajedno s Billom Hayesom, mjesnim odvjetnikom: njih će se dvoje brinuti za duhovnu dobrobit djeteta.

Bill Hayes, odvjetnik iz Shancarriga, imao je djecu iste dobi kao Jims Blake, uključujući novorođenu djevojčicu koju je četiri tjedna prije toga sigurno i bez poteškoća rodila žena koja je preživjela porod.

Iako inače nikad nije ostajao bez teksta kad se radilo o pravnim pitanjima, Bill Hayes u tom je trenutku bio potpuno nesposoban izraziti smislenu sućut.

– Da si čovjek od pića napio bih te, Jimse – rekao je.

– Ali ni ti nisi čovjek od pića, Bille.

– No, mogao bih postati ako bi ti to pomoglo.

Liječnik je odmahnuo glavom.

Vidio je suviše ljudi koji su se odlučili za to rješenje.

– Hoću li sjesti s tobom dolje pokraj vatre?

Jadni Bill Hayes uistinu nije bio u stanju prisjetiti se uobičajenih riječi utjehe koje su mu tako lako padale na um kad bi u uredu tješio ljude koji su izbačeni iz oporuka ili su izgubili parnice. Sad mu se ništa nije činilo prikladnim.

– Ne. Idi kući, Bille. Molim te. Sjedit ću sam. Doći će liječnik iz grada. On će noćas boraviti u gostinjskoj sobi... u slučaju da me pozovu u službu. On će noćas obavljati dužnost umjesto mene. Ja ne bih nikome bio od koristi.

– Je li Frances znala da je rodila sina? – upitao je Bill Hayes. Znao je da bi njegova žena to željela znati; nije to bilo pitanje koje bi inače postavio.

– Ne. Nije znala ama baš ništa.

– No, no. Kad odraste služit će vam obojima na čast. Znam to.

Jim se pokušao prisjetiti da ima sina, dječaka koji će odrasti u toj kući, kao što su i djevojčice odrasle. Djetešce koje će hraniti na bočicu i koje će plakati noću. Djetešce koje će se osmjehivati i mahati sićušnim šakama. Dječaćića koji će sjediti u kućnom ogrtaču i željeti da mu se čitaju priče.

Iznenada mu je sve to postalo previše. Navirale su mu druge slike. Dječaćić sa školskom torbom kako s mukom korača cestom do škole. Dječak s palicom za *hurling** (**Vrsta tradicionalne irske igre s loptom i palicom, slične hokeju na travi.*) kako ide na utakmicu. Gotovo mu se zavrtjelo u glavi od sve te odgovornosti.

Preplavio ga je osjećaj usamljenosti. Više nikad neće biti Frances. Neće biti Frances, koja je bila tako ponosna na djevojčice u svijetloplavim kaputićima kad je odlazila s njima u crkvu na misu. Neće biti Frances da razgovara s njim uveče. Ležala je tamo, već hladna kao led. Sutra će je odnijeti u crkvu, a zatim će čitav Shancarrig hodati za lijesom do groblja.

Doći će njegovi otac i majka, njegove sestre i brat, u rukama će im se njihati krunice, gurkat će se laktovima, šaputati. Nikome ni pomoć ni podrška.

Doći će Fitzgeraldovi, žene u šeširima s prezirom će gledati žene Blakeovih s rupcima za glavu. U kući će se voditi ukočeni i naduti razgovori.

Nitko od njih ne zna kako je užasno što je njegova žena umrla i što se on osjeća odgovornim. Da taj put nisu uspjeli... taj put kad su začeli dijete... Frances bi večeras bila živa i zdrava.

Pozdravio se s Billom Hayesom koji je otišao s određenim olakšanjem. A zatim je sjeo pokraj vatre i pokušao nabrojati blagodati u svome životu, kao što je uvijek nagovarao pacijente da učine.

Dobar brak s Frances naveo je kao blagodat. Gotovo sedam godina velike strasti, velikog prijateljstva, sretnog vremena punog nade.

Nabrojao je kćerke, nabrojao je veliku kuću u *Terraceu* koju mu je ostavio njegov dobri, dragi partner. I veliku, postojanu liječničku praksu. Kao blagodat naveo je činjenicu da je pobjegao od vlastite obitelji i da je dobroga zdravlja. Nije nabrojao sina, dijete koje još nije napunilo ni jedan dan života.

Svi su govorili da je to bio najgori sprovod kojem su ikad nazočili – kiša je šibala po crkvi, tragovi starog snijega sklizali su se po zemlji, ledeni istočnjak pratio ih je na putu do groblja.

Jim Blake ustrajao je da djevojčice odvedu kući nakon mise. Zapravo, stojeći i rukujući se sa župljanima koji su mu izražavali sućut, od kojih su mnogi imali teške prehlade i gripu, molio ih je da ne dođu na grob.

– Stvari su ionako dovoljno loše, nemojte još dobiti upalu pluća – savjetovao im je.

No, ljudi su u Shancarrigu osjećali da je jedino ispravno i učtivo ispratiti sprovod do posljednjeg počivališta. Žalosna skupina stajala je dok je vjetar vitlao kaputima grobara i odnosio s vrha lijesa ono malo cvijeća, koje se sudaralo u mrtvačkom plesu oko grobova.

Vrativši se u *Terrace* prigušenim su se glasovima pitali kako će se on snaći. Što će učiniti? Gubitak Frances nije bio samo gubitak supruge, bio je to gubitak osobe koja se brinula za cijeli dom. Troje dječice. Svaki put kad bi netko rekao troje on bi se šokirao.

Mislio je na Eileen i Sheilu i njihova lišca. Zaboravio je na bebu.

Govorio si je da to nije nimalo zdravo. I dok su njegova rodbina i prijatelji ispijali šeri i jeli sendviče u prizemlju, on se, sav izmučen, popeo na kat pogledati sina.

Kad je ušao u sobu dijete je spavalo.

Sićušan i crven poput sve djece, činio se zagušen i preplavljen posteljinom, dok su mu savršene šačice s minijturnim noktima počivale na jastuku. Je li samo

umišljao ili je ta beba uistinu izgledala bespomoćnija i usamljenija od bilo kojeg drugog djeteta? Kao da je znao da je bez majke od trenutka kad je došao na svijet.

– Učinit ću sve što budem mogao za tebe, Declane – obećao je naglas. Učinio je to neobično službeno, osjetio se distanciranim govoreći te riječi. Činile su mu se poput ugovora ili pogodbe između stranaca, a ne riječi oca upućenih tek rođenom sinu.

Nije čuo da je netko ušao u sobu koju su nazivali dječjom, ali kad se okrenuo ugledao je Noru Kelly, mladu učiteljicu udanu za školskog učitelja.

– Mogu li ga uzeti? – nježno je prošaptala, kao da je u bolesničkoj sobi.

– Naravno, Nora.

Gledao je kako žena koja čezne imati vlastito dijete podiže sićušno djetesce i privija ga na grudi.

Nije ništa rekla, samo je šetala po sobi.

Stav joj je bio kao da je oduvijek njegovala djecu. Držala ga je sigurno, s očiglednom ljubavlju. Nitko osim Jimsa Blakea nije znao broj pretraga kojima se podvrgla kako bi pokušala otkriti zašto ne može zanijeti.

Gledao je gotovo hipnotizirano kako korača amo-tamo, tiho i nježno pjevušeći dječaćiću.

Nije znao koliko su vremena proveli tamo, tvoreći neobičnu sliku liječnika, učiteljice i djeteta. No, osjetio je kako ga obuzima polagani unutarnji poriv da joj da svoga sina. Više od ičega na svijetu želio je reći Nori Kelly: – Odvedite ga kući, vi nemate dijete, nikad ga nećete imati. Ne želim ovo dijete koje je ubilo Frances... Odnosite ga kući i podignite kao svoje vlastito.

U civiliziranijem društvu to bi i bilo učinjeno. Ali zašto bi to u Shancarrigu bio skandal, nešto o čemu bi čitav okrug pričao, a povrh toga i zločin protiv državnog zakona, da osoba izađe iz sobe s djetetom koje toliko očajnički želi, da ga uzme iz doma gdje ga ne trebaju?

Zatim se pribrao.

– Idem dolje, Nora. Ostanite još malo ovdje ako želite.

– Ne, bolje da i ja pođem dolje, doktore.

Znao je da joj je kroz glavu prošlo isto rješenje te da ga je odbacila, isto kao on.

U takvim i sličnim prilikama gospođa Kennedy, blijeda, žalobna domaćica oca Gunna, dolazila je na svoje. Gotovo se neprimjetno ušuljala u kuću ožalošćenih, dajući savjete, pomažući i organizirajući. Stigla je sa zalihom snježno bijelih stolnjaka koje im je predala te je u tren oka zbrojila što će sve biti potrebno u kući kako bi se pružilo gostoprimstvo ljudima koji će doći izraziti sućut. Obavila je kratak razgovor s hotelom preko puta *Terracea* o dodatnim šalicama, čašama i tanjurima, dok je Maisie sve slušala kršeći ruke. Gospođa Kennedy imala je autoritet svećenika, jer je toliko dugo radila s njima.

Nikad se nije upletala, samo je davala upute.

Maisie ne bi znala da uz sendviče treba poslužiti dobru vruću juhu niti da je potrebno isprazniti jednu sobu za kapute i kišobrane. Gospođa Kennedy uspjela je neizravno dati do znanja da ona u takvim situacijama predstavlja glas reda i prisebnosti. I tako su je u bogatim i siromašnim kućama širom Shancarriga ljudi slušali i podržavali, osjećajući kako ih svladava olaškašnje što je netko uzeo stvar u svoje ruke.

Jims Blake pozdravljao je ljude, prihvaćao izraze saučešća, ulijevao im piće, raspitivao se o njihovom zdravlju, no činio je to samo dijelom mozga. Razmišljao je kako će urediti stvari. Činio je to po načelu eliminacije. Nije želio da jedna od njegovih neudanih sestara dođe živjeti u kuću i morat će to jasno reći prije no što se netko ponudi. Također nije želio nikoga s Fitzgeraldove strane obitelji, iako je bilo manje vjerojatno da će se oni prijaviti.

Maisie se ne može brinuti za bebu. Bilo bi preskupo plaćati medicinsku sestru da živi u kući. Što li će učiniti?

Kao što je često činio, upitao se što bi napravio stari Charles Nolan. I ponovno je začuo glas, gromak kakav bi i bio. – Nisu li okolna sela krcata djevojkama koje umiru od želje da se otrgnu s roditeljskog lanca? Svaka od njih sigurno je odgojila hrpu braće i sestara. Bit će u stanju brinuti se za jednu bebu.

Odmah se osjećao bolje te se čak uspio nasmiješiti Foxyju Dunneu, jednom od najsmionijih od cijelog Dunneovog klana iz baraka – crvenokosom dječaku u odrpanim hlačama koji je došao na vrata izraziti žaljenje.

– Žao mi je zbog vaše patnje – rekao je Foxy stojeći samopouzđano na hladnoći ispred *Terracea* broj tri.

– Hvala ti, Foxy. Lijepo od tebe što si svratio.

Dječak je pogledavao iza njega, prema stolu na kojem se nalazila hrana i sok od svježe iscijeđenih naranči.

– Pa, onda... – rekao je Foxy.

– Želiš li ući unutra i... žalovati?

– To je veoma ljubazno od vas, gospodine – rekao je Foxy i već prošao mimo njega te se za dvije sekunde stvorio pokraj stola.

Maisie je gledala s neodobravanjem i bila ga spremna izbaciti. Gospođa Kennedy strašno se namrštila.

Doktor Jims odmahnuo je glavom.

– Gospodin Dunne je došao izraziti sućut, Maisie. Gospođu Kennedy, možete li mu, molim vas, dati komad torte?

Rezervirao je medicinsku sestru na mjesec dana i počeo potragu za djevojkom koja će mu odgojiti sina. Nije trajalo dugo.

Pronašao je Carrie, krupnu dvadesetčetverogodišnju djevojku tamne kose, koja je živjela na obronku i bila veoma nezadovoljna životom koji je uključivao kuhanje za šestero braće koja je nisu nimalo poštivala. Nekoliko je puta bio u njihovoj kući, obično kako bi se pobrinuo za ozljede nastale od vršilice ili nekog drugog posla na farmi. Nikad nije liječio djevojku, ali kad su ga pozvali da zašije očevu glavu nakon još jedne nasilne svađe s nekim od poljoprivrednih strojeva, Jimsu Blakeu sinula je ideja da bi Carrie možda bila sretna kad bi joj ponudio to mjesto i bolje prilike.

Dok su hodali prema dvorišnoj kapiji rekao joj je za svoj naum.

– Zašto ja, doktore? Malo sam neobrazovana za kuću kakvu vi imate.

– Bit ćeš dobra. Mogla bi se snaći s djetetom. Snalaziš se s ovom gomilom. – Pokazao je glavom u pravcu kuće u kojoj se brinula za braću, starije i mlađe od sebe, otkad joj je umrla majka.

– Nisam baš naročito elegantna – rekla je.

– U redu si. Ali evo ti ipak nekoliko funti, u slučaju da si želiš kupiti odjeću za put.

Izrazio je to na lijep način. Znao je da put, koji je značio nošenje nekoliko osobnih stvari prvim prijevoznim sredstvom koje bude išlo do grada, nije važan, ali je zamaskirao činjenicu da djevojka nema što odjenuti.

Maisie je pomalo frktala nosom čuvši za dolazak nove osobe, ali ne previše. Na koncu, jadni mladi doktor još uvijek žaluje i ne smije ga se uzrujavati. A od početka je bilo jasno da će Carrie pomagati Maisie u kući. Neće biti govora o hrani na poslužavniku kao za otmjenu medicinsku sestru.

Decanu Blakeu bilo je tek deset dana kad ga je Carrie uzela u naručje.

– Pomalo je nalik mome – tiho je rekla doktoru Blakeu.

– Imala si vlastito dijete? – Svijet je bio pun iznenađenja. Nikad se nije savjetovala s njim o trudnoći.

– Gore u Dublinu. Dali su ga, tako je bilo najbolje. Sad ima tri godine, tu negdje.

– Kao što si rekla, bilo bi teško podići ga. – U glasu mu se nazirao uobičajeni nježan ton pun suosjećanja, ali riječi su dolazile iz srca. Ta sramežljiva djevojka sigurno nije mislila da je bilo najbolje što su njezinog trogodišnjeg sina dali drugim ljudima.

– Dobro ću se brinuti za ovog momčića, doktore Jims – rekla je.

To ga je podsjetilo na vlastiti zavjet djetetu. Svi tom djetecu obećavaju neku vrstu brige, kao da se boji da je neće dobiti.

Konačno je te godine došlo i ljeto, a doktor Jims uzeo je kćerkice za ruku i poveo ih u školu u Shancarrigu.

Prošetao je s njima kroz sve tri učionice te im pokazao globus i kartu svijeta. Uperio je prstom u tintarnice ugrađene u stolove te im rekao da će uskoro umakati u njih vlastite olovke i pisati zadatke. Ozbiljno su proučavali tablice koje su prikazivale slova irske abecede.

– Kad odete odavde znat ćete govoriti irski – obećao im je.

– S kim ćemo ga govoriti? – upitala je Eileen.

Gospođa Kelly stajala je na vratima i uputila im jedan od rijetkih osmijeha.

– To je dobro pitanje – sa žaljenjem je rekla.

Doktor Jims ponovno ju je slao u Dublin na daljnja ispitivanja, ali nijedan od rezultata nije bio ni približno od koristi. Specijalisti nisu mogli pronaći nikakav razlog zbog kojeg Kellyjevi ne mogu začeti dijete. Sjetio se čudnog poriva da spakira dijete u njezine ruke onog nestvarnog dana u *Terraceu*. Znao je kako je gotovo rekao nešto toliko uznemirujuće, nešto što se više nikad ne bi moglo povući.

Činilo se da ona ponovno razmišlja o istoj stvari kao i on.

– Kako je Declan? – upitala je djecu. – Još malo pa ćete i njega voditi u školu sa sobom.

– O, bio bi beskoristan. On nikad ništa ne govori – rekla je Eileen.

– I popiškio bi se na pod – dodala je Sheila, za slučaj da netko stvarno pomisli upisati bebu u školu.

– Ne još. Beba će u petak imati tek deset tjedana. I vi ste bile takve u njegovoj dobi – rekla je gospođa Kelly strogim učiteljskim glasom. Eileen i Sheila plaho su se povukle.

Jims Blake zapazio je da je Nora Kelly znala točnu dob dječaka kojeg joj je želio dati.

Da su njega pitali, ne bi znao odgovor prije nego što bi izračunao koliko je proteklo od onog travanjskog dana kad je Frances umrla.

– Dođite, djevojke. Ne smijemo zadržavati gospođu Kelly – počeo ih je usmjeravati kući.

– Sigurna sam da umirete od želje vratiti mu se – rekla je.

– Da, da, naravno. – Glas mu je zvučao prijetrovno i znao je to.

Zatvarajući vrata škole upitao se je li neprirodno što ne žuri kući vidjeti zaspalo djetesce. Nije tako mislio. Kad su Eileen i Sheila bile bebe satima ih nije viđao, a i onda samo kad mu ih je Frances pokazivala nakon kupanja. Sigurno se većina muškaraca tako osjeća?

Ne smije se stalno zadržavati na onom snažno nabijenom trenutku na dan ženinog sprovoda. Razumno razmišljajući, naravno da nije imao namjeru dati dijete na čijem je porodu ona umrla. Bilo je budalasto uporno se vraćati na to s osjećajem krivnje.

Gajio je savršeno normalne osjećaje prema tom djetetu, a zapošljavanje Carrie bilo je nadahnuto. Zaista je imala prirodan majčinski nagon i činilo se da zna kako u kući žele što manje znakova bebine nazočnosti.

Djevojčice su se svake večeri išle igrati s njim u dječju sobu te slušati priče o Carrienoj divljoj braći i užasnim ozljedama koje su zadobijali. Nije im ništa rekla o djetetu koje je rodila u Dublinu, a zatim dala na usvojenje. Sjedila je njišući u naručju zamjensku bebu Declana.

Jims Blake navraćao je s vremena na vrijeme. Ne svaki dan.

Znao je da bi gospođi Kelly iz škole to bilo nevjerojatno.

Te je večeri ušao u dječju sobu.

Carrie je sjedila za stolom na kojem su se nalazili nalivpero, tinta i nekoliko listova uprskanog papira.

– Nikad mi nije išlo pisanje, doktore – rekla je.

– Svakome ide nešto drugo. Nisi li prekrasna s djetetom?

– Svatko bi volio bebu – odbacila je njegovu primjedbu slegavši ramenima.

– Da – rekao je.

Nešto u njegovu glasu nagnalo ju je da podigne pogled. – Ma, u vašem je slučaju to drukčije... Mislim, vi ste muškarac i sve to, a vaša je jadna žena umrla kad ga je rađala.

– Ne krivim ga zbog toga. – To je bila istina. Jims Blake krivio je sebe, a ne svoga sina, za Francesinu smrt.

– Naučit ćete ga voljeti. Čekajte dok vas počne zvati tata... i počne vam se vješati za noge. U toj su dobi tako ljupki.

Shvatio je da je sigurno mislila na svoju braću. Nije vidjela vlastito dijete kako odrasta.

Promijenio je temu. – Mogu li ti kako pomoći s pisanjem... ili je osobno? – Vidio je kako ga je Carrie pogledala. Umnogome je on imao isti status kao otac Gunn, bio je čovjek koji je znao tajne, čovjek kojem su se one mogle reći.

Jedan od Carriene braće bio je u zatvoru. Nitko drugi od obitelji nije mu pisao. Željela je da dobije osjećaj kako ga nisu zaboravili i kako će biti mjesta za njega kad izađe. Rekla je to jednostavno i puna povjerenja.

Sjeo je za stol i izvadio nalivpero.

Napisao je pismo dječaku čiju je glavu zašio prije nekoliko godina, i to kao da pismo dolazi od Carrie. Ispričao mu je o promjenama na farmi, o novoj staji, kako su pustili da donje polje zaraste u travu. Ispričao je kako Jacky Noone ima novi kamion i kako se Cissy udala. Rekao je da Shancarrig izgleda lijepo na ljetnom suncu te da će ga ono sačekati i pozdraviti kad dođe kući.

Zastajkujući, Carrie ga je naglas pročitala, a na oči su joj navrle suze. – Vi ste tako dobar čovjek, doktore. Znali ste što sam željela reći, iako ja to sama nisam znala.

– Evo, uzmi moje nalivpero kao poklon. Napraviti ćeš manje nereda nego da to svoje umačeš u tintu. – Djetesce je počelo plakati i liječnik je ustao. Izišao je kroz vrata ne pogledavši ga. – Prepiši ga, Carrie. Nema koristi poslati dječaku moje pismo. Prepiši ga, a sljedeći ću ti put dati još ideja.

Podigla je dijete i sa zbunjenim izrazom lica pogledala doktora. Čovjeka koji je bio tako ljubazan da je potrošio vrijeme pišući pismo njezinom bratu zatvoreniku, koji joj je poklonio svoje kvalitetno nalivpero, ali koji nije želio podići vlastitog sina starog deset tjedana.

Kad je Declan Blake napunio tri godine Carrie mu je ispekla tortu s tri svijećice te su priredili zabavu u dječjoj sobi. Maisie je za tu prigodu napravila posebne palačinke. Djevojčice su mu darovale slatkiše i svi su pjevali “Sretan rođendan” prije nego što je ugasio svijećice.

Jims Blake promatrao je maleno, uzbuđeno sinovo lice, prćasti nosić i ravnu, sjajnu kosu opranu posebno za taj dan. Nosio je novi žuti džemper koji mu je sigurno Carrie kupila u gradu. Ostavljao je Carrie novac za dječju odjeću, a Maisie za hranu. Zajedno su veoma dobro vodile njegovo kućanstvo.

Kad je rođendanska pjesmica završila imao je čudan osjećaj praznine, kao da se nešto očekuje od njega.

Prije samo deset godina Charles Nolan ga je u toj kući požurivao da se oženi. Deset godina posjećivanja ljudi, slušanja njihovih nevolja i otkrivanja njihovih nada, bile one realne ili daleko izvan njihova domašaja. No, nije poznavao vlastite nade. Govorio si je da ih nikad nije imao vremena razraditi.

Djeca su i dalje gledala u njega.

U mislima je upitao starog Charlesa Nolana što učiniti i začuo se kako govori...

– Zašto ne otpjevamo “Lijepo ime Declan”...?

Oči su im zasjale, Carrieno se lice smekšalo, djevojčice su uzvikivale pripjev, a Declan je pljeskao od radosti što je središte tolike pažnje. Jims Blake poželio je da je taj trenutak potraje još dugo.

Nije ni sanjao da će dan kad Declana treba povesti u školu doći tako brzo.

– Veliki dan za vas, doktore, vidjeti svog sina kako kreće od kuće sa školskom torbom – rekla je Carrie.

Jims Blake pogledao je dijete. – Ovo je svakako velik dan. Zar ne, Declane?

Declan ga je ozbiljno pogledao, kao da je stranac. – Da, jest. – Izgovorio je to sramežljivo i napola se skrio iza Carrie, stružući lagano novim cipelama po zemlji, kao da mu je neugodno.

Vjerojatno je svoj djeci te dobi neugodno u očevom društvu, rekao si je liječnik. Gledao je s prozora kako mu sin na klimavim nogama odlazi u školu.

Liječnik je namjeravao upitati kako je prošao dan, ali bio je u kućnom posjetu kad je Declan došao kući, a ni sljedećeg jutra nije bilo vremena za razgovor. Prošlo je već punih tjedan dana kad je saznao da je nastao problem oko Carrienog odvođenja Declana u školu.

– Druga ga djeca zovu bebom – objasnila je Carrie.

– S pet godina on je premalen da cijeli taj put prijeđe sam – suprotstavio se otac.

– Druga djeca to čine. Svi mali Dunneovi dolaze sami iz baraka...

– Ti Dunneovi uopće nisu djeca, oni su kao majmuni. Penjali su se bosonogi po drveću s dvije godine.

Jims Blake bio je ozlojeđen što se uopće pravi usporedba.

– Ali, užasno je što mu se rugaju. Možda bi mogao ići s djevojčicama...

– Djevojčice kažu da ga ne žele povlačiti za sobom. One imaju svoje prijateljice...

Carrie ga je pogledala kao da ju je izdao. Jims Blake osjetio je val samosažaljenja. Zašto se uvijek sve prikazuje kao da je on u krivu? Mislio je da radi

samo najbolje za sve njih, nije htio opterećivati Eileen i Sheilu naređujući im da vuku za sobom malenog brata, a sad je na kraju ispao najgori na svijetu.

Nijedan od njegovih pacijenata nije se suprotstavljao onome što bi on rekao. Uzimali su tablete, pili sirupe, mijenjali obloge i zavoje, odlazili u bolnice na pretrage i nitko nikad nije sumnjao u njega.

Samo se kod kuće svaki njegov potez činio sumnjivim.

Poslije, dok je pomagao Carrie s pismima podvlačeći lagano olovkom pravopisne pogreške, kao što je činio svaki tjedan, ona ga je zabrinuto pogledala.

– Vi ste veoma dobar čovjek, doktore.

– Zašto to kažeš?

– Ispravljate me, a ne vrijeđate me. Pišem “*đe*” umjesto “*gdje*”, a vi samo kažete “Ne bi li bilo bolje staviti *gdje*, tako će biti jasnije...” Ne kažete da sam glupa guska.

– Ali ti *nisi* glupa guska.

– Možda ne biste cijelo vrijeme trebali podučavati mene. Možda biste trebali vježbati kukice s Declanom.

– Kukice?

– To je način na koji ih uče pisati.

– Ne želim ići protiv gospođe Kelly i njezinih metoda.

Ipak je pogledao u Declanovu bilježnicu i postavio mu upućeno pitanje. – Jesu li to dakle kukice?

– Jesu, tata.

– Jako dobro. Jako dobro, nastavi s njima – rekao je. Imao je poznati osjećaj da nije rekao pravu stvar.

Otkad je organizirao zajedničko pjevanje pjesmice “Lijepo ime Declan” za dječakov treći rođendan malo je kad bio siguran da je rekao pravu stvar.

Eileen i Sheila uvijek su se raspitivale o njegovim pacijentima, još otkad su bile sasvim malene.

– Hoće li gospođa Barton umrijeti? – Voljele su tihu krojačicu koja je živjela sa sinom jedincem u ružičastoj kući na brdu.

– Ne, naravno da neće. Samo ima gripu.

– Hoće li gospođica Ross roditi bebu? – Vidjele su je kako plete i pomislile da to dvoje ide zajedno.

– Je li bilo mnogo krvi u sudaru?

Otklanjao je njihova pitanja, štitio tajnost i širio dramatičnost, a istovremeno uvijek bio svjestan da ga sin nikad ništa ne pita.

Kako su godine prolazile, bio je sve više svjestan toga. Djevojke su napustile školu u Shancarrigu i otišle u internat dobre samostanske škole udaljene osamdeset kilometara. U kući su sad ostali samo liječnik, Maisie i Declan.

Carrie je sama dala ostavku nakon Declanove prve pričesti.

– Sad mu je sedam godina, doktore. Odrastao je momak. Zna se odijevati, pospremiti sobu, napisati zadaću i sve ostalo. Ne trebate mene.

– Možda razmišljaš o udaji? – Nije bilo toga što doktor Jims nije vidio ili znao.

– Ne želim puno reći o tome.

– A je li on otac dječaćića?

– Jest. Zahvaljujući vama, doktore, bila sam mu u stanju malo pisati, ispričati mu kako stvari stoje, reći mu što mislim. Vi jako dobro znate navesti čovjeka da kaže što mu je na duši. Previše je ljudi svuda oko nas koji sve drže zatvoreno u sebi.

Bio je zadovoljan zbog njezine pohvale. – Imat ćeš još jedno dijete. Znam da nikad nećeš zaboraviti prvo, ali sad ćete biti obitelj. – Bio je ispunjen srećom zbog te tamnokose, krupne djevojke koja je imala tako loš start u životu.

– A možda ćete vi imati priliku bolje upoznati sina kad ja odem.

– Ah, i to će doći, doći će. Razmišljao sam da mu prenesem pisaći stol ovamo gore, kako bi tu pisao zadaću.

– Djevojčice su je uvijek pisale dolje, znate, bliže središtu zbivanja.

– Ali, svidjet će mu se ovdje. Bit će neovisniji. Zar ne?

– Možda će se osjećati pomalo isključen. – Oči su joj bile zabrinute.

– Ni slučajno, na taj će se način moći bolje usredotočiti. U svakom slučaju, dosta o tome. Dolazit ćeš nam u posjet?

– Naravno da hoću. Bilo je ovo sedam najboljih godina mog života. U ovoj sam kući zapravo odrasla. Bila sam veoma privilegirana. – Pokušao je to zaniijekati. –

Zaista tako mislim, doktore Jims. Kad sam došla ovamo nisam ni znala upotrijebiti riječ kao što je privilegiran. Nije li to živi dokaz?

Nakon njezina odlaska trudio se uključiti u sinov svijet.

Činilo se da je svaki put odvrćen.

Declan bi tiho pisao zadaću u sobi koju su nekad zvali dječjom, a zatim bi silazio u prizemlje i sjedio s Maisie u kuhinji dok je spremala večeru. Doktor Jims toliko je često izbivao da se činilo jedino razumnim da dječak jede s Maisie. Osim toga, dok ga je Carrie čuvala jeo je s njom.

Pokušavao je smisliti nešto što bi zanimalo Declana. – Jeste li već počeli s razlomcima, momče?

– Ne znam.

– Moraš znati. Ili jeste ili niste. – Glas mu je iznenada postao nestrpljiv.

– Možda jesmo. Ponekad ti nazivaš stvari jednim imenom, a u školi ih nazivaju drugim.

– A kako ti je prijatelj Dinnie?

– Vinnie.

– Da, Vinnie. Kako je?

– Mislim da je dobro, tata.

– Pa, sigurno znaš je li dobro ili nije? – Nestrpljivost je ponovno narasla bez nadzora, ton glasa promijenio se.

– Mislim, nisam ga odavno vidio.

– Zar više niste prijatelji?

– Ne znam. Možda jesmo. On živi u gradu, a ja ovdje.

Osjećaj krivnje. Zar nije slušao? Zar mu je to ikad rečeno? Sigurno se i drugi roditelji tako zbune kad se radi o prijateljima njihove djece.

S djevojkama je, dakako, lakše, to svi znaju. Nikad nije imao poteškoća s Eileen i Sheilom. Znao je tko su im prijatelji. Govorile su o njima, dovodile ih u *Terrace*. Kad bi došle kući iz internata uvijek bi išle potražiti Nessu Ryan iz hotela i Leo Murphy, kćerku bojnika Murphyja iz *Glenu*.

Dječake je teško dokučiti. Čini se da žive u vlastitom tajnovitom svijetu. Jims Blake prisjećao se svog djetinjstva na sumornoj farmici sa strogim, nerazgovorljivim

ocem koji mu je jedva kad dobacio riječ. Činilo mu se da se ponaša potpuno drukčije od tog tihog muškarca, a opet je nailazio na otpor.

Djevojčicama je bilo veoma lako razgovarati s njim. Eileen bi došla i sjela na podnožak u njegovoj radnoj sobi, obgrlivši koljena. – Leo Murphy je ove godine postala sva čudna i uobražena – žalila se.

– Ma zaista? – Jims Blake imao je vlastite brige vezane za mentalno zdravlje Miriam Murphy, djevojčine majke.

– Da. Nije me htjela pustiti unutra kad sam došla u *Glen*, samo je rekla da se danas ne može igrati. *Igrati*, kao da sam ja dijete ili kao da je ona dijete.

– Znam, znam – umirivao ju je.

– A i Nessa Ryan isto kaže za nju, postala je prava uobraženka. Ne želi nikoga pustiti u kuću, kao da netko uopće želi ući.

– Možda bi ti Maisie mogla napraviti šalicu finog čaja...

– Nessa kaže da Leo ne želi ići ni u čiju tuđu kuću.

– Barem imaš Nessu – rekao je utješnim glasom.

Eileen je poskočila. – Da, tko treba Leo Murphy i njezinu veliku kuću? Naša je ionako puno elegantnija od njihove.

– Ne razmeći se našom srećom što imamo lijepu kuću – rekao je.

Pokušavao im je objasniti sve o sreći koju su imali jer im je pokojni doktor Nolan darovao tako krasnu kuću, ali njegove vjerne kćeri to su odbacivale. Govorile su da misle kako je njihov otac to zavrijedio, a i više.

Bude li dobila mnogo petica u završnoj svjedodžbi Eileen je namjeravala upisati fakultet. Bit će arhitektica. Veoma bi to voljela. Opatice su rekle da je strašno pametna i da će se do vremena kad bude završila školovanje svijet, a svakako i Irska, pomaknuti prema razini na kojoj će ženski arhitekti biti sasvim prihvatljivi. Konačno, bit će to 1960-te. Zamisli!

A Sheila je željela postati medicinska sestra te je on već ispipavao u koju bi je bolju bolnicu u Dublinu mogao ubaciti na stažiranje.

Declan će, naravno, studirati medicinu, a glavna je stvar bila upisati ga u dobar internat. Razgovarao je s Jezuitima, Benediktincima, Lazaristima i Redom Svetog Duha. Svi su imali i prednosti i nedostataka. Provjeravao je arhive, postignuća,

nastavne programe i odabrao onaj koji je imao najbolji ukupni rezultat. Loša je strana bila što je bio najudaljeniji od kuće.

– Tamo ga nećeš moći često posjećivati – rekla je Eileen.

– Dolazit će kući za praznike. – Doktor Jims znao je da zvuči naoštreno. Opet.

– Ali, tako je lijepo primati posjete u školi. Obožavale smo tvoje posjete nedjeljom.

Posjećivao ih je svaki drugi tjedan. Zimi je put bio dug i vlažan. Nikad nije poveo Declana. Prvo je vjerovao da je premlad i prenemiran za dugu vožnju te da bi djevojčice mrzile kad bi im zanovijetao u prostoriji za posjete. A poslije se to nije činilo prikladnim prijedlogom.

Desetogodišnji dječak sigurno ne bi *želio* da ga se nedjeljom odvlači u školu za djevojčice, čak i da je bio pozvan. Smatrao bi da je to stvar za mlakonje.

To ljeto prije nego što je Declan krenuo u internat doktor Jims je namjeravao provoditi više vremena s njim, ali bilo je toliko mnogo posla. Kao prvo, cijela ta situacija s djetetom Maure Brennan.

Uvijek je volio Mauru, jedinu Brennanovu kćerku koja je ostala u Shancarrigu. Druge su odavno otišle u Englesku na nezadovoljavajuća radna mjesta. Maura je bila sanjar i prihvaćala ono što joj je život pružao. Sjećao se dana kad joj je potvrdio trudnoću.

– Nikad me neće oženiti, doktore Jims – rekla je, a velike suze samo što joj nisu skliznule iz očiju.

– Nisam baš tako siguran u to. Nisi li ti sjajna prilika za muškarca? – rekao je, ali nije od srca vjerovao u te riječi. Mislio je da će se Gerry O’Sullivan izgubiti, ali bio je u krivu, Gerry je ostao. Vjenčali su se, a on je otišao u *pub* Johnnyja Finna ispiti čašu u njihovo zdravlje.

A kad ju je porodilo upravo je on bio taj koji je vidio treću vjeđu na djetetovim očima. Upravo je on morao reći Mauri O’Sullivan, kako se ponosno nazivala, da joj je sin rođen s Downovim sindromom.

Sjećao se kako je grlio djevojku i govorio joj da će sve biti u redu. Čak i kad mu je otac Gunn rekao da se Gerry O’Sullivan, dječakov otac, ukrcao na vlak u Shancarrigu i nestao prije krštenja, sjećao se da je čuo vlastiti glas kako izgovara riječi utjehe, govoreći Mauri da će sve biti dobro.

I bio je u pravu rekavši joj da će vječno voljeti malog Michaela neopisivo snažnom ljubavlju. To je bila istina, premda Gerry O'Sullivan više nikad nije viđen na ulicama Shancarriga.

Kamo god se okrenuo postojala je neka životna priča... u malim kućama, kao i u velikima.

U *Glenu* se događalo nešto strašno loše, a on nije znao kako se uhvatiti u koštac s time. Franka Murphyja, tihog čovjeka koji je hrabro podnosio ratne rane, mučilo je nešto mnogo ozbiljnije od ozlijeđene noge koju je bez kuknjave povlačio za sobom.

Jims Blake slutio je da se radilo o njegovoj ženi. No, Miriam Murphy bila je osoba koju nikad nije pregledao. Uvjeravala ga je da je snažna kao konj. Bila je privlačna žena koja je lako prelazila preko onoga što bi je naljutilo, a njemu se sviđala njezina zlatnonarančasta kosa i način na koji je izgledala neusiljeno, elegantno šećući velikim vrtovima s plitkom košarom i starim svilenim rupcem prebačenim preko ramena.

Ljudi iz Shancarriga odavno su se navikli na činjenicu da gospođa Murphy nikad ne silazi u kupovinu. U trgovinama su vodili njihove račune, a dostavljače koji su dolazili biciklom gospodarica *Glenu* uvijek je ispraćala srdačnim mahanjem. Posao su obavljali sa služavkom Bidy ili samim bojnikom.

No, tog je ljeta Miriam bila nekako drugačija. Praznina u njezinim očima bila je više nego uznemiravajuća. Kao i oprezni, zaštitnički Frankov pogled, koji prije nije postojao. Charles Nolan često mu je govorio o obiteljima koje su čuvale tajne, koje su u svom krugu skrivale labilne osobe. Obično je bilo najbolje ne zabadati nos.

Jims Blake se pitao što bi stari Charles mislio o situaciji u *Glenu*. Nije samo bojnik bio tjeskoban, nego je i njihova kćerka Leo, prisna prijateljica njegovih kćeri, također počela pokazivati znakove napetosti. Susreo je djevojčicu vozeći se pokraj Barne.

- Želiš da te povezem do kuće, Leo?
- Idete li tim putem?
- Auto ide kamo god ga usmjeriš.
- Hvala, doktore.
- Jesi li ovog ljeta stekla mnogo novih prijateljica, Leo?

Bila je iznenađena. Ne, ispostavilo se da nije stekla nijednu. Zašto on to pita? Ne želeći prikazati vlastitu djecu kao tužakala nabacio je kako ih ne posjećuje.

– Išli smo malo na ljetovanje, znate, na obalu.

To je bila istina. Čuo je Billa Hayes a kako govori da je boжник spakirao pse i sve ostalo u automobil te se odvezao bez upozorenja.

– O, ali sad si se vratila, a i dalje te nitko ne viđa. Mislio sam da su te odveli Cigani. – Upravo su se uvezli kroz ulazna vrata *Glenn* kad je to rekao. Pogledala ga je, lica blijedog poput kreča. – U redu je, Leo, samo sam se šalio.

– Mrzim šale o Ciganima – rekla je.

Pitao se nisu li je preplašili u šumi. Mračni, sumnjičavi i uvijek na oprezu, jednom su mu dali fazana kad im je porodilo dijete. Bez osmijeha i ponosno predali su mu pticu umotanu u travu, kako bi mu zahvalili za pomoć koju nisu tražili, ali su je prihvatili jer je upravo prolazio za vrijeme teškog poroda.

Boжник se pojavio na vratima. – Neću vas pozvati unutra – rekao je.

– Ne, ne. – Njegov ugled diskretnog čovjeka kojem se sve moglo reći počivao je na činjenici da su razgovori završavani kad su drugi tako htjeli. Nikad nije ispipavao korak dalje, ali lice mu je uvijek bilo otvoreno i spremno saslušati što su drugi željeli reći.

Njegov sin Declan nikad nije želio ništa reći.

– Hoće li ti se svidjeti ići u tu školu, Declane, što misliš?

– Neću zapravo znati dok ne stignem tamo.

Postoji li još gdje na svijetu takav sitničav dječak, tako nesklon razgovoru?

Maisie je željela znati kako se smjestio. Je li krevet bio prozračen? Ima li još dječaka iz njihovog dijela svijeta?

Doktor Jims nije znao odgovoriti ni na jedno od tih pitanja. Jedino se sjećao kako mu je sinova ruka mahala na rastanku. Nije se priljubio uz njega, kao nekoliko drugih dječaka koji nisu bili spremni pustiti majke da odu. Niti je ćaskao i upoznao se s drugima, kao što su radili neki društveniji momci.

Svake su nedjelje morali pisati kući. Declan je pisao o proslavama svetaca, šetnjama, predstavama, izrađivanju reljefne zemljopisne karte. Jims Blake znao je da svećenici nadgledaju ta pisma, koja su trebala ostaviti dobar dojam o školi i

tamošnjim aktivnostima. Ponekad je neko pismo ležalo neatvoreno na stolu u predvorju, zajedno s reklamama farmaceutskih tvrtaka koje su dobijali svi liječnici s popisa iz imenika.

Declan nije pisao Eileen, koja je stanovala u studentskom domu u Dublinu i studirala arhitekturu. Nije pisao ni Sheili, koja je radila kao medicinska sestra u jednoj od najboljih dublinskih bolnica. Poslao je Maisie rođendansku čestitku, ali veoma su malo znali o njegovom školskom svijetu.

U izvješćima je stajalo da zadovoljava, ocjene su mu bile prosječne, mjesto u razredu pri vrhu donje polovice.

Školski praznici činili su se dugi i bezoblični. Liječnik je imao dojam da jedva čeka vratiti se u školu.

– Želiš li pozvati nekog prijatelja da odsjedne kod nas?

– Ovdje? – Declan se iznenadio.

– Pa, ima dovoljno prostora. Možda bi im se svidjelo.

– Što bi radili, tata?

– Ne znam. Što god rade, što god ti radiš bilo gdje drugdje. – Sad se razljutio.

Teško je podnosio tu naviku odgovaranja na pitanje drugim pitanjem.

Od tog prijedloga nikad nije bilo ništa. Kao ni od poziva da ide u Dublin.

– Što bih radio dva dana u Dublinu?

– Što drugi rade u Dublinu? Mogli bismo posjetiti tvoje sestre, odvesti ih na ručak. To bi bilo lijepo, zar ne? – Shvatio je da zvuči kao da razgovara s dječakom od pet godina, a ne petnaestogodišnjakom. Dječakom koji se udaljio od Eileen koja je već bila gotovo izučena arhitektica, i od Sheile koja je već bila gotovo kvalificirana medicinska sestra.

Nikad nije došlo do posjeta. Niti do izleta na konjske utrke u Galwayu, o kojem se dugo pričalo kao o nagradi za Declanovu završnu svjedodžbu.

Jims Blake rekao je da može staviti ruku na srce i zakleti se da je učinio svaki mogući pokušaj da se približi sinu, ali je svaki put odbijen.

Nije to bilo nešto o čemu bi inače razgovarao s drugim muškarcima, ali ipak je to spomenuo Billu Hayesu. – Čini li ti se da oreš tvrdu zemlju kad pokušavaš izvući riječ iz svoga sina Nialla, ili on razgovara s tobom?

– Niall bi razgovarao s pticama na drveću kad bi mislio da će ga slušati. Ima kompletnu priču za svaki trenutak u danu. Ali nije baš spretan u ophođenju s klijentima.

Bill Hayes mrko je odmahnuo glavom. Činilo se da je i on pomalo razočaran sinom. Iako je završio za odvjetnika, nije pokazivao znake sposobnosti privlačenja novih poslova, niti čak obavljanja poslova koje su već dobili.

– A razgovara li s *tobom*? – Doktor Jims bio je uporan.

– Kad me uspije navesti da slušam, što baš nije često. Ne želim slušati opširne opise planina i jezera kad ide izvan grada sastaviti oporuku nekom farmeru. Želim čuti je li to pravilno obavio, jesu li čovjekovi poslovi sređeni i je li sve u redu.

Doktor Jims uzdahnuo je. – Kod mene je upravo obrnuto. Ne mogu ga čak navesti ni da razgovara o upisu na fakultet. Stalno se izvlači.

– Razgovaraj s njim za vrijeme jela. Ne daj mu hranu dok ne odgovori na tvoja pitanja... To će ga natjerati na odgovor. Dječaci vole jesti.

Jimsa Blakea bilo je stid reći zašto to ne bi upalilo, priznati da njegov sin još uvijek jede u kuhinji s Maisie, iz navike, iz tradicije. Nema smisla postavljati stol za dvije osobe u blagovaonici. Tko zna kad će jadnog doktora pozvati na dužnost?

No, ljeta 1964. odmicalo je. Morali su se obaviti dogovori, platiti školarine, osigurati mjesta na medicinskom fakultetu, rezervirati smještaj.

– Declane? Nitko ne bi rekao da živimo pod istim krovom, momče...?

– Ja sam uvijek tu – rekao je dječak. Nije zvučao buntovnički ni naoštreno, izgovorio je to kao jednostavnu činjenicu.

Jimsa Blakea ipak je iznerviralo.

– I ja sam uvijek tu – rekao je. – Osim kad sam izvan kuće na poslu, kao što ćeš i ti biti.

– Neću studirati medicinu, tata.

To ga nekako nije iznenadilo. Očekivao je tako nešto.

– Kad si odlučio da nećeš? – Glas mu je bio hladan.

– Nikad nisam odlučio da *hoću*, to je bilo samo u tvojoj glavi. Nije bilo u mojoj.

Razgovarali su poput stranaca, ljubazno ali odlučno.

Declan se želi pridružiti tvrtci za trgovanje nekretninama. Otac njegovog prijatelja Vinnieja O'Neilla voljan je primiti ga. Svidjet će mu se taj život. Privlače ga takve stvari, razgledavanje kuća, pokazivanje mjesta mušterijama. Zna razgovarati s ljudima, isticati prednosti određenog mjesta. Dobro će zarađivati. Vinnie odlazi u svećenike. U obitelji nema nijednog drugog dječaka, samo djevojčice. Gospodin O'Neill ga voli, dobro se slaže s njim.

Jims Blake sumorno je slušao priču o čovjeku kojeg nije poznao, čovjeku pod imenom Gerry O'Neill. Po mjestu je viđao natpise njegove tvrtke za nekretnine. Taj se čovjek dobro slagao s Declanom Blakeom i na neki ga način smatrao sinom sad kad je njegov vlastiti sin namjeravao postati svećenik. Bez riječi je prihvatio planove, planove koji su uključivali Declanovo preseljenje u veliki grad. Očito će moći stanovati u Vinniejevoj sobi. Bit će lakše ako bude na licu mjesta, što prije to bolje.

Vinnie bi sljedeći tjedan trebao otići u sjemenište. Declan se namjeravao preseliti preko vikenda.

Jims Blake čuo je da Declan neće mnogo nedostajati Maisie, jer je sad velik dio njezina života usredotočen na crkvu. A i navikla je da ga nema dok je bio u internatu.

– A što je sa mnom? – upitao je Jims Blake. – Ne pitaš se hoćeš li nedostajati meni?

– Ah, tata, ti si osoba za sebe. Neću ti nedostajati.

Dječak je to rekao s potpunom iskrenošću, a kad je shvatio da se na očevu licu zaista pojavio izraz usamljenosti, izgledao je zbunjen.

– Ali, čak i da sam otišao studirati medicinu, zar ne bih cijelo vrijeme izbivao?

– Vratio bi se kako bi mi pomogao s praksom i preuzeo je. To sam mislio.

Nastala je tišina. Duga tišina.

– Žao mi je – rekao je Declan.

Jims se poslije pitao je li trebao zagrliti sina. Je li mu trebao na neki način izraziti ispriku za hladnoću i distanciranost u tih osamnaest godina, nadu da će nadolazeće godine biti bolje. No, slegao je ramenima. – Učini što želiš – rekao je. A onda se čuo kako govori: – Uvijek si to i činio.

Znao je da je to najkonačnije zbogom koje je mogao reći.

Ponekad, kad je bio u gradu, Jims Blake posjetio bi O'Neillove. Poput osobe koja si stavlja sol na ranu, žarko je želio vidjeti čovjeka i dom gdje je Declan Blake osjećao pripadnost. Gerry O'Neill, rumen muškarac s obiljem anegdota o ljudima i mjestima, sam je sebe smatrao velikim pripovjedačem. Jims Blake smatrao ga je dosadnim i samouvjerenim. Sjedio je i u čudu promatrao kako se O'Neillova žena, kćerke i Declan smiju i potiču ga da još priča.

Najstarija se kćerka zvala Ruth, zgodna djevojka, očeva ljubimica. Pohađala je poslovni tečaj u lokalnoj školi za tajnice kako bi im jednog dana mogla pomagati u poslu. Govorili su o *O'Neillovim Nekretninama* kao o davno osnovanoj i uglednoj obiteljskoj tvrtci, a ne smiješnoj, beznačajnoj firmici koju je osnovao sam Gerry O'Neill na temelju svoje pričljivosti.

– Pozovi ponekad Ruth u *Terrace*, hoćeš li? – predložio je Jims sinu.

Primijetio je da Declana veoma privlači tamnooka djevojka iz njegove nove obitelji.

– Ne znam baš...

– Ne tražim od tebe da živiš ovdje, kažem ti samo da dovedeš djevojku na nedjeljni ručak, za ime Božje. – Ponovno grube, neprijazne riječi koje nije želio izgovoriti. Činilo se da mu je sin ostao zatečen.

– Aha, dobro. Naravno... jednom.

Jims Blake razmišljao je o zapošljavanju pomoćnika. Sad je shvaćao koliko je stari Charles Nolan uživao kad je on prije mnogo godina došao živjeti u njegovu kuću. I kako se osjećao spremnim ostaviti mu kuću, kao i praksu. Jims je mislio da će se isto dogoditi s Declanom. Predviđao je večeri kakve je provodio s Charlesom – raspravljali bi o člancima iz *Lanceta* i *Irskog medicinskog zbornika*, ili se pitali kakva je to nova univerzalna krema s očito čarobnim svojstvima koju su dobili od neke tvornice lijekova.

Svaki je tjedan primao telefonski poziv od Sheile iz bolnice u Dublinu te pismo od Eileen, koja je sad radila u arhitektonskom uredu u Engleskoj.

Gotovo je zaboravio kako je Frances izgledala i kako se osjećao u njezinom zagrljaju. Nije se smio osjećati kao starac – konačno, bio je tek u kasnim pedesetima – ali ipak je imao nejasan osjećaj da je njegov život, onakav kakav je bio, završio.

Declan je napokon doveo Ruth na ručak. A djevojka je bezbrižno i hitro čavrljala, kao u vlastitom domu. Postavljala je pitanja, izgledala je zainteresirana za odgovore. Pitala je Maisie o aranžiranju cvijeća za oltar. Maisie je rekla da je izvrsno odgojena djevojka i da je Declan veoma sretan što je susreo nju, a ne neku budalastu, neumjerenu djevojku na kakvu je mogao naletjeti u gradu.

Na kraju trećeg posjeta preuzela je inicijativu, nagnula se prema njemu i poljubila ga za rastanak.

– Hvala, doktore Jims – rekla je. Mirisala je na sapun *Knight's Castile*, svježe i ugodno. Nije ga iznenađivalo što mu je sin toliko opčaran njome.

Bio je užasnut vidjevši Declana nekoliko tjedana poslije. Dječak je stigao u četvrtak poslijepodne, kad je Maisie imala slobodno. Bio je bijel kao kreč, a podočnjaci su mu se pretvorili u ljubičaste sjene.

Koračao je po kući dok posljednji pacijent nije otišao. – Hoće li ih biti još?

– Moram ići na selo. K jednom od Carriene braće. Sjećaš se Carrie?

– Naravno. Mogu li poći s tobom?

Jims Blake nekako je pronašao pravi trenutak za tišinu i nije rekao krive riječi. Nije pitao što dječak radi tamo u radni dan i zašto izgleda tako grozno. Umjesto toga, nasmiješio se i otvorio mu vrata predvorja. Zajedno su otišli do auta, otac i sin, niz stube *Terracea* broj tri, kao što je uvijek želio hodati sa svojim sinom.

Nisu progovorili ni riječ vozeći se do farme gdje se jedan od Carriene braće ponovno nabo na dio zadržalog stroja. Declan je bez riječi gledao kako otac čisti ranu i zašiva je.

Razgovor je započeo na putu kući.

Zaustavili su se u sjeni Stare stijene, velikog goletnog spomenika po kojem je Shancarrig dobio ime. Šetali su u svježe poslijepodne, dok su sjene drveća postajale sve dulje.

Jims Blake saslušao je priču. Užasnu priču o mladiću koji je pozvan u kuću dobrog čovjeka. Kako će Gerry O'Neill umrijeti od muke kad sazna da je Ruth trudna. Kako njezin brat Vinnie, koji se školuje za svećenika, nikad neće oprostiti takvu izdaju.

Mladić tjedan dana nije ni spavao ni jeo, a može se pretpostaviti da nije ni djevojka. Bio je to kraj puta. Declan je želio da pobjegnu, ali Ruth nije željela ići, a u prisebnijim je trenucima i on zaključio da je ona u pravu.

– Shvaćaš koliko je situacija loša kad sam se morao obratiti tebi – rekao je ocu.

Jims Blake progutao je odgovor. U neko drugo doba možda bi dao primjedbu koja bi natjerala momka natrag u oklop iz kojeg se s teškom mukom izvukao. Nije pitao što Declan želi od njega. Znao je ono što je sam Declan jedva naslućivao. I tako je umjesto toga učinio ono što je namjeravao čitav život – stavio je ruku oko sinovih ramena.

Pretvarao se da ne primjećuje kako je dječak ustuknuo od iznenađenja. – Reći ću ti što mislim – rekao je. Glas mu je bio miran, gotovo radostan. Osjetio je kako se sinovo rame opušta ispod njegove ruke. – Imam jednog prijatelja gore u Dublinu, zajedno smo stažirali. Bavi se ginekologijom i porođiljstvom. Sad je specijalist. Prilično je poznat... Preporučit ću malu Ruth neka ode k njemu na D i K... O, ne brini, ta su imena uvijek uznemirujuća. Postupak se zove dilatacija i kiretaža, to je samo pregled grlića maternice pod anestezijom. Sređuju se eventualni poremećaji. Mnoge ih djevojke imaju...

Declan se okrenuo prema njemu i pogledao ga.

– Je li to...? Mislim, je li to isto kao...?

Jims Blake odlučio je kako će to odigrati. – Kao što sam ti rekao, ne može se znati kojim se sve imenima te stvari nazivaju, glavno je da će Ruth otići onamo i izaći za dan-dva, a sve može ići preko ove kuće i ove adrese. Nema potrebe gnjaviti nikoga drugog.

Vratili su se do auta i odvezli u Shancarrig. Raspoloženje nije bilo narušeno.

Sin je ušao s njim u *Terrace* broj tri i sjeo dok se palila vatra, jer večer je postajala sve hladnija. Declan je popio čašicu vinjaka i boja mu se vratila u obraze.

Jims Blake se prisjetio kako mu je stari doktor Nolan često govorio da se u životu događaju čudnije stvari nego što bi itko mogao zamisliti. Doktor Jims Blake složio se s njim sjedeći u toj sobi i shvativši da je jedina prijateljska večer koju je ikad proveo sa svojim sinom večer u kojoj je dogovorio pobačaj vlastitog unučeta.

NORA KELLY

Nora i Jim Kelly nisu imali slika s vjenčanja. Rođak koji je nosio fotoaparatus bio je nepouzdan. Nešto nije bilo u redu s filmom, poslije im je rekao.

Nije važno, rekli su oni.

Ali Nori je bilo važno. Nije bilo ničega što bi označavalo dan kad im je započeo brak. Nije to bilo naročito otmjeno vjenčanje. Za vrijeme Krize* (**Naziv za 2. svjetski rat.*), dakako, ljudi nisu bili skloni velikim i upadljivim zabavama, čak ni ljudi više klase i s više stila od Nore i Jima. No, njihovo je bilo posebno tiho.

Održano je tijekom korizme, jer su medeni mjesec željeli provesti za vrijeme Uskršnjih praznika, to dvoje mladih učitelja koji su zajedno kretali u život. Norina je majka čvrsto stisnula usne. Vjenčanje u korizmi značilo je jednu, i samo jednu stvar, a to je da se u bračnim povlasticama uživalo prerano te da je posljedica nenadana trudnoća.

No, kod njih to nije bio slučaj, Nora i Jim ni u čemu nisu prerano uživali. A trudnoća za koju je njezina majka strahovala da će osramotiti čitavu obitelj nije došla kao posljedica, čak ni nakon mnogo godina braka.

Mjesec za mjesecom Nora Kelly izvješćivala je supruga da ni taj put nema razloga nadati se začecu. Slijekali su ramenima i govorili da će se dogoditi prije ili poslije. Tako je bilo prve tri godine. Zatim su tješili jedno drugo labavim argumentima. Zašto bi dvoje učitelja koji moraju izlaziti na kraj s čitavom populacijom djece u Shancarrigu željeli donijeti na svijet još koje dijete?

Onda su odlučili potražiti pomoć.

Nori Kelly nije bilo lako obratiti se doktoru Jimsu. On je bio učtiv čovjek, ljubazan prema svima. Znala je da neće biti ni prividno stidljiv ni suviše znatiželjan. Vjerojatno će uzeti blok i zapisivati, zamišljeno kimajući glavom.

Nora Kelly bila je blijeda i kad se najbolje osjećala, a u tom se trenutku nije osjećala najbolje. Bila je sitna mlada žena lepršave svijetle kose. Plela ju je u pletenicu koju je lagano pričvršćivala na zatiljku.

Nitko u Shancarrigu nikad nije vidio da joj kosa raspušteno vijori. Smatrali su da joj je izraz pomalo strog, ali to je bilo prikladno za školsku učiteljicu. Njezin je krupni muž više sličio na lokalnog farmera nego na učitelja – bilo je dobro da u obitelji postoji bar neki autoritet.

Netko tko je poznao Noru prije udaje rekao je da je bila jedna od tri sestre koje su uvijek jurcale uokolo vozeći nesigurne bicikle po gradu udaljenom stotinjak kilometara. Govorilo se da su bile tri vragolanke. Ali to se nije činilo vjerojatnim.

U Shancarrigu nije imala rodbine, nije imala identiteta ni prošlosti. Bila je jednostavno školska učiteljica – razborita žena nesklona otmjenom oblačenju i hirovima. Nije baš bila ni naročito otmjena kuharica, sudeći prema onome što je kupovala u mesnici, no bila je savršeno osposobljena za podučavanje njihove djece. Činjenica da joj Bog nije podario djecu bila je, dakako, težak križ, ali tko će znati čitavu priču u takvim slučajevima?

Kao što je i očekivala, doktor Jims bio je oličenje ljubaznosti. Pregled je bio brz i služben, savjet nježan i praktičan – neki veoma jednostavni, možda čak narodni lijekovi. Doktor Jims rekao je da nikad nije prezirao mudrost koja se prenosila s koljena na koljeno. Spomenuo joj je da je jednom dobio lijek od Cigana. Oni znaju mnoge stvari koje moderna medicina još nije otkrila. No, narod su koji svoj način života čuva za sebe.

Bapski savjeti nisu upalili. Podvrgla se ispitivanju u bolnici u velikom gradu. Jim je morao dati uzorke sperme. Bilo je iscrpljujuće, neugodno i krajnje depresivno. Kellyjevima je na kraju rečeno da, koliko medicinska znanost može utvrditi 1946. godine, ne postoji razlog zbog kojeg ne mogu začeti dijete. Moraju živjeti u nadi.

Nora Kelly znala je kako je doktoru Jimsu bilo teško priopćiti joj tu novost one jeseni kad je njegova žena ponovno bila trudna. Njihove su djevojčice već gotovo kretale u školu i to je bio novi početak za obitelj. Vidjela je kako suosjeća s njom i

cijenila to još više jer nije izrazio riječima. Nije bilo lako biti žena bez djece u malom gradu, odavno je bila svjesna skrivenih pogleda koje su joj upućivali. Nora je znala da su putevi Gospodnji čudesni i izvan moći razumijevanja običnih ljudi, ali ipak joj je bilo teško shvatiti zašto je stalno davao još djece Brennanovima i Dunneovima iz baraka, obiteljima koje nisu mogle nahraniti niti se brinuti ni za djecu koju su već imale, dok je nju uporno zaobilazio.

Ponekad kad bi vidjela nova okrugla lišca kako dolaze započeti novi život u školi, bol u njezinu srcu bila je tako stvarna kao da je fizička. Promatrala je njihove klimave nožice i zapažala da najsiromašniji dolaze u prevelikim cipelama i predugoj odjeći. Kad bi ona i Jim imali vlastito dijete dobro bi se brinuli za njega. Činilo se da sve ostale žene u selu trebaju samo pomisliti na začecje i već ostanu trudne – žene koje su tvrdile da imaju dovoljno djece, žene koje su uzdisale i govorile: “Evo ga opet.”

Kad se rodio liječnikov sin, za vrijeme najhladnije zime koju je Shancarrig pamtio, one godine kad je rijeka Grane bila zamrznuta tri duga mjeseca, žena mu je umrla na porodu.

Nora Kelly držala je novorođenče u naručju i željela odnijeti dječaćića kući. Ona i Jim dobro bi ga odgojili. Izvadili bi dječju odjeću koju su kupili i sašili prije mnogo godina, a koja je sad mirisala na naftalin. Odrastao bi u njihovoj školi. Ne bi mu davali prednost pred ostalima samo zato što je sin učitelja.

Jedan zaneseni trenutak onoga dana u liječnikovoj dječjoj sobi, kad je došla izraziti sućut nakon sprovoda, pomislila je da će joj liječnik dati djetešce. No, to je, dakako, bila njezina mašta.

Nora je čula da parovi koji nemaju djece često postanu veoma privrženi jedno drugome. Kao da ih razočaranje ujedinjuje, a zajednički način života, bez remećenja obitelji, olakšava uspostavljanje prisnosti.

Priželjkivala je da se to dogodi i u njezinom slučaju, ali iskreno, nije mogla reći da je bilo tako.

Jim se udaljio. Njegove večernje šetnje postajale su sve duže. Ona je sjedila sama pokraj vatre ili se čak vraćala u učionicu i crtala karte za sljedeći dan.

Do vremena kad je napunila dvadeset osam godina njezin je suprug veoma rijetko dolazio k njoj voditi ljubav.

– Zaista, koja je svrha? – rekao joj je jedne noći kad se priljubila uz njega. Nakon toga uglavnom se držala svoje strane kreveta.

Složili su se da neće reći kako je to greška jednog od njih dvoje, ali Nora je razmišljala o svojoj strani obitelji. Njezine su dvije sestre imale malene obitelji – jedna je imala samo dvoje, a druga samo jedno dijete, dok se s druge strane činilo da se sestre i šurjakinje Jima Kellyja razmnožavaju kao zečevi.

Njezina sestra Kay, koja je živjela u Dublinu, imala je dva dječaćića. Ponekad su dolazili k njima. Nora je osjetila da joj srce preskače kad bi vidjela kako ih Jim s radošću uzima u naručje i sav ih sretan vodi u šetnju. Nije to činio na način na koji je podučavao djecu u školi. U učionici je bio strpljiv i pravedan, ali služben; nije bilo radosnog divljanja kao s nećacima. Običavao je uzeti dječaćiće za ruke i pustiti ih da gacaju po plićaku rijeke Grane, voditi ih da beru gljive na brdu u blizini Stare stijene ili da se šunjaju po šumi Barna tražeći medvjede i tigrove.

Norina sestra uvijek bi rekla: – On je rođeni otac, zar ne? – Nora bi uvijek zaškrgutala zubima na to.

Bila je više vezana za sestru blizanku Helen, iako je ona živjela s druge strane svijeta, u Chicagu.

Poslala joj je nejasne fotografije bebe, male Marije. Helen je otišla u Chicago kad je Nora upisala učiteljski koledž. Govorila je da nije naročito pametna i da više ne želi učiti. Željela je vidjeti svijet i biti sigurna da neće završiti u nekom pišljivom gradiću kao što je bio onaj iz kojeg su potjecale.

Shancarrig je zapravo bio mnogo manji i pišljiviji gradić nego njihovo rodno mjesto. Nora je bila sigurna da je Helen sažaljeva. Što je imala od sve te pameti? Brak sa sve šutljivijim Jimom, posao učiteljice u nekoj tamo žabokrečini i jalovost.

Helenin je život bio mnogo uzbudljiviji. Radila je kao konobarica u *Stouffersu*. To je bila kavana – jedna od mnogih kavana tog imena – a imali su i restorane. Upoznala je Lexija dok je dostavljao meso s kolodvora.

Krupnog, plavokosog, zgodnog Lexija, poljskog katolika, čije su je tamnoplave oči pratile kamo god je krenula. Helen je pisala kako ju je pozvao van,

kako ju je odveo da upozna njegovu obitelj. Kod kuće su govorili poljski, ali su joj na iskrivljenom engleskom poželili dobrodošlicu.

Kad su se vjenčali u jednoj od velikih poljskih crkava u Chicagu, nitko od Helenine obitelji nije došao pružiti joj podršku. Tko bi si mogao priuštiti put na drugi kraj svijeta 1942. godine, dok je svijet bio u ratu?

A zatim je 1944. rođena Maria, a krstio ju je poljski svećenik. Na zabavi povodom krštenja bili su posluženi kolačići od krumpira, samo što su ih oni nazivali *latke*, kao i užasna juha *polewka*, koju su svi ispijali u jednom gutljaju.

Maria je bila prekrasna. Helen je to stalno ponavljala u pismima. Nora je iz iskustva znala da nema smisla previše vjerovati bapskim pričama – one definitivno nisu bile od koristi u njezinoj nevolji – ali vjerovala je da blizanci nekako osjećaju jedni druge, čak i kad su udaljeni gotovo osam tisuća kilometara.

Čitala je i ponovno iščitavala Helenina pisma pokušavajući pronaći nagovještaj onoga što ju je mučilo, jer Nora Kelly je znala da život u South Sideu u Chicagu nije bio onakav kakvim ga je sestra opisivala u veoma čestim pismima.

Jednog proljetnog dana 1948. dobila je poriv da joj napiše:

– Znam da zvuči kao neumjeren zahtjev, ali zašto ne bi ovog ljeta dovela Mariju ovamo da nas vidi? Kad škola završi Jim i ja imamo vremena na pretek, a ništa nam ne bi donijelo više radosti.

Nora je srdačno pozvala i Lexija, ali se podrazumijevalo da neće biti u stanju uzeti toliko slobodnih dana. Helen, koja je sad radila skraćeno u restoranu, mogla bi srediti godišnji.

Nora je opisivala cvijeće i živice u Shancarrigu. Po njezinim je riječima rijeka svjetlucala, a šume su izgledale poput slike na poklopcu bombonijere.

Helen je odgovorila odmah u sljedećem pismu. Lexi neće moći ići na put, ali ona i Maria doći će u Shancarrig.

Nora nije mogla dočekati. Njihova starija sestra Kay rekla je da Helen sigurno pliva u novcu kad može tako bez razmišljanja sjesti u zrakoplov i doletjeti u Dublin. Ali, Nora je imala osjećaj da je vjerojatno trebalo mnogo objašnjavanja i opravdavanja, kao i nezamislivog škrtarenja i štednje. Šutjela je o tome. Sve će čuti kad Helen dođe kući.

Blizanke su osjetile olakšanje kad su, nakon velikog ponovnog susreta u Dublinu, napustile Kay i zajedno se ukrcale u vlak za Shancarrig. Držale su se za ruke i razgovarale, riječi su im ispadale i isprepletale se, završavale su jedna drugoj rečenice i započinjale nove... a uglavnom su govorile kako je djevojčica mnogo ljepša u prirodi nego na slikama.

Maria je bila predivna.

Imala je četiri i pol godine i osmijeh od uha do uha. Pjevušila je i mumljala sama sebi, a veselila se komadu kartona i bojicama koje joj je Nora donijela kao dar za dobrodošlicu.

– Sjajna si! – uzviknula je Helen. – Svi joj drugi daruju one glupave ukrase ili čipkane stvari koje pokida ili podere.

– Svi drugi?

– Poljaci – priznala je Helen te su se hihotale kao djeca, što su i bile kad su se rastale prije mnogo godina.

Sunce je sjalo dok je vlak ulazio u Shancarrig. Na peronu je stajao učitelj, Jim Kelly, čekajući da upozna šurjakinju i malenu nećakinju.

Maria je odmah krenula prema njemu. Pružila je uvis bucmastu ručicu, a on ju je čvrsto držao noseći teški kovčeg u drugoj ruci.

– O, Nora. – Helenine su oči bile pune suza. – O, Nora, tako si sretna.

Kad su napustili postaju i prolazili pokraj niza trgovina gdje se u posljednje vrijeme osjećala predmetom sažaljenja, učiteljica Nora koja nije mogla imati djece uistinu se osjetila sretna.

Nellie Dunne pogledala je kroz vrata.

– Danas izgledate baš dobro, gospođo Kelly! – rekla je.

– Ovo je moja sestra, gospođice Dunne.

– Imate djevojčicu, zar ne? – upitala je Nellie Dunne. Željela je saznati sve novosti kako bi ih ispričala onome tko sljedeći uđe u trgovinu.

– To je moja Maria – ponosno je rekla Helen.

Kad ih Nellie više nije mogla čuti Nora je progovorila. – Bit će to tema dana u mjestu kad saznaju da je netko povezan sa mnom proizveo dijete.

Helen je položila ruku na nadlakticu sestre blizanke.

– Šuti sad. Pred nama su tjedni i tjedni, o svemu ćemo razgovarati.

Veselo su se prošetali kroz Shancarrig i otišli kući pripremiti užinu.

No, pred Norom Kelly nisu bili tjedni i tjedni razgovora sa sestrom blizankom o životu u Chicagu i životu u Shancarrigu. Pet dana nakon dolaska Helen je poginula kad je odbjegli konj s kolima izletio pred autobus, koji je iznenada skrenuo kako bi ga izbjegao te udario Helen usmrivši je na licu mjesta.

Kad se to dogodilo Nora Kelly nalazila se s Marijom u trgovini Nellie Dunne. Djevojčica se pokušavala odlučiti između crvene i zelene lizalice, držeći ih uz žutu pamučnu haljinicu s ukrasnim naborićima, kao da bi joj se jedna od njih bolje slagala uz odjeću od druge.

Nora nikad nije uspjela istjerati te zvukove iz glave. Čula ih je uvijek iznova, svakoga zasebno, kotače kola, njištanje konja, nepravilan zvuk škripe autobusa koji je skretao u krivom smjeru, i dugačak vrisak. Zatim tišina, prije nego što su se začuli krici i povici te svi potrčali vidjeti što se može učiniti.

Ljudi su poslije govorili da nije bilo vriska, da Helen nije pustila ni glasa.

Ali Nora ga je čula.

Odveli su je u Ryanov hotel. Dali su joj vinjak, ljudi su je grlili, posvuda su se čuli trčeći koraci. Netko je otišao u školu po Jima. Bio je tamo i bojnik Murphy iz *Glena*, vojnik koji je pokušavao organizirati stvari na vojnički način.

Otac Gunn imao je stolu oko vrata. Dotrčao je iz crkve izgovoriti čin kajanja u beživotno uho mrtve žene.

– Sad je u raj – rekao je Nori otac Gunn. – Tamo je i moli se za sve nas.

Noru je preplavio osjećaj ogromne nepravde. Helen nije željela biti u raj i moliti za sve njih, željela je biti u Shancarrigu i ispričati dugu, složenu priču o neobičnom braku sa šutljivim čovjekom koji je pio, ne kao što piju Irci, nego drugačije. Željela je urediti da njezina kćerka redovito dolazi u Irsku, a ne da odraste govoreći poljski, jedva zamijećena među gomilom druge djece u obitelji. Lexijeva braća i sestre očito su proizvodili brojne male Čikažane. Helen se počela pribojavati da bi se Maria mogla izgubiti i nikad ne upoznati neovisan život, biti osoba i imati

vlastiti karakter, kao što ga imaju sva djeca u Shancarrigu. Nora joj je pričala o djeci koja tijekom školske godine pune učionice – svako od njih s prošlošću i budućnošću.

Nora nije mogla shvatiti. To se nije moglo dogoditi. Dok je sjedila u hotelskom predvorju, a masa ljudi dolazila i odlazila, svaka joj se minuta činila duga pola sata.

Glas narednika Keanea, koji je govorio o brzopletosti u Chicago ili mogućnosti telefonskog poziva, činio joj se stotinama kilometara daleko.

– Ne možemo pisati tom čovjeku i reći mu da je Helen mrtva. – Začula je svoj glas kao da je tuđi. Riječi su zvučale nestvarno. Narednik je objasnio da bi mogli poslati brzopletost i zamoliti ga da nazove Ryanov hotel, a netko bi čekao tamo i prenio mu poruku.

– Ja ću ostati – rekla je Nora Kelly.

Nitko je nije mogao odgovoriti. U Chicagu nisu bila tri sata poslijepodne, bilo je rano jutro. Lexi je raznosio meso. Moglo bi proći mnogo vremena prije nego što dobije brzopletost. Ona je odlučila biti u hotelu, kad god on nazove. Gospođa Ryan naredila je da se u poslovnu salu donese krevet; poslovni ljudi na putovanju shvatit će da se radi o izvanrednom stanju, da gospođa Kelly mora biti u blizini telefona, dan i noć.

Pila je čaj, a Mariji su donijeli žele. Crveni žele s vrhnjem na vrhu. Činilo se da svaku žlicu uzima usporenim pokretima.

A onda je u deset sati navečer čula kako joj dolaze reći da je poziv prespojen. Razgovarala je s muškarcem koji je govorio loš engleski. Do tada je ležala na krevetu s navučanim zastorima na prozoru, kako večernje sunce Shancarriga ne bi ulazilo u prostoriju. A sad je bilo gotovo potpuno mračno. Govorila je onako kako je uvježbavala, bez suza, pokušavajući mu što mirnije iznijeti sve podatke.

– Zašto ne plaćete za sestrom? – Imao je iskrivljen naglasak, poput stranca na filmu.

– Zato što bi moja sestra željela da budem snažna zbog vas – jednostavno je rekla.

Pitala ga je želi li razgovarati s Marijom, ali on je rekao ne. Rekla mu je da će Helenino tijelo sljedeće večeri biti preneseno u crkvu u Shancarrigu, a da će se

sprovod održati dan nakon toga te da se gospodin Hayes raspitao za letove. Cijeli je dan razgovarao na telefon sa zračnom lukom Shannon...

Prekinuo ju je. Lexi neće doći na sprovod.

Nora je doslovno ostala bez riječi.

Polagani glas nastavio je govoriti. To neće biti moguće, oni nisu ljudi s neograničenim novčanim sredstvima. Koga bi poznao da hoda s njim pokraj ženinog lijesa? Za nju će se moliti u njegovoj župi, u njegovoj crkvi. Ponovno se vratio na nesreću i kako se dogodila. Čija je to bila krivnja? Koji je dio Heleninog tijela tako povrijeđen da je umrla?

Nori Kelly činilo se da ta noćna mora traje beskrajno dugo. Tek kad je telefonistica rekla “šest minuta” shvatila je kako je malo vremena zapravo prošlo.

– Hoćete li sutra opet nazvati? – upitala je.

– Da kažem što?

– Da razgovaramo.

– Nema se o čemu razgovarati – rekao je.

– A Maria...?

– Hoćete li paziti na nju dok ne budemo mogli doći po nju?

– Naravno... ali ako namjeravate doći po nju, ne biste li mogli doći na Helenin sprovod?

– To će biti poslije.

Dani sprovoda prošli su, a da Nora zapravo nije ni bila svjesna što se događalo. Stalno je vidala Jima kako drži za ruku malu Mariju, čije se plakanje za mamom sve više smanjivalo. Rekli su joj da je mama na nebu s anđelima te joj pokazali slike svetaca na zidu i u crkvi kako bi joj objasnili kamo je mama otišla.

I dok su dani prolazili Nora je pregledavala sestrine stvari, dok je Jim vodio malu Mariju brati cvijeće u šumi.

Nora je sjedila na krevetu i gledala u sestrinu putovnicu te službene iskaznice za posao i osiguranje. Nije mogla pronaći povratnu zrakoplovnu kartu. Je li bilo moguće da je Helen namjeravala ostati tamo, ne vratiti se? Pronašla je pisma odvjetnika koja su se ticala “posla o kojem smo razgovarali”? Je li možda taj odvjetnik sređivao američki razvod? Je li onaj čudan ton značio da je Lexi bio suviše

uznemiren da bi razgovarao? Ili da je nestala sva ljubav i osjećaji koji su postojali u njegovom braku s Helen? U glavi joj se vrtjelo. Zašto nisu odmah razgovarale, ona i Helen? Bio je to dio polaganog ponovnog upoznavanja, oduševljene spoznaje da je jedna samo trebala započeti misao, a druga ju je znala dovršiti.

Kakav je to okrutni Bog koji im je mogao uzeti taj odnos samo pet dana nakon što su ga pronašle?

Kay, najstarija sestra, bila je praktična, kao i obično.

– Nemoj previše zavoljeti dijete – upozorila je Noru. – Taj bezosjećajni stvor vratit će se po nju kad mu to bude odgovaralo.

Kako su to ljudi mislili... nemoj je previše zavoljeti? Kako bi netko mogao ograničiti ljubav koju osjeća za tu djevojčicu velikih tamnoplavih očiju, guste, kovrčave kose i umiljate navike da je miluje po obrazu?

Nakon tjedan dana Nora se zatekla kako govori Jimu: – Je li dijete već zaspalo? – i shvatila da je uistinu počela smatrati Mariju svojim djetetom.

Njegov je odgovor bio nježan. – Pročitao sam joj priču, ali želi još jednu od No, kaže da No zna bolje priče.

Nasmiješio joj se s ljubavlju, kao nekad. Nije se više okretao od nje u krevetu, pružao je ruke prema njoj kao prije. Činilo se da im je Maria učinila život potpunim.

– Pretpostavljam da je Kay bila u pravu rekavši da je ne trebamo previše zavoljeti – rekla je Nora jedne ljetne večeri dok su sjedili i gledali kako se Maria igra s tri pileta koje je u kutiji donijela gospođa Barton, krojačica, za zabavu djevojčici.

– Stalno se nadam da je neće željeti natrag – rekao je Jim. Po prvi puta u četiri tjedna to su spomenuli.

– Ne bismo smjeli previše gajiti nade... svaki bi muškarac želio svoje jedino dijete.

– Svaki bi muškarac došao na ženin sprovod – rekao je Jim.

Nora je redovito pisala pisma. Opisala je sprovod, cvijeće, obred. Pisala je o grobu ispod drveta na crkvenom groblju te kako nedjeljom ona i Maria idu položiti cvijeće na njega. Za godinu dana podignut će nadgrobni spomenik, Lexi joj mora javiti što želi da bude napisano na njemu.

Pričala mu je o vozaču autobusa koji više nikad neće biti isti kao prije nesreće – o čovjeku koji se sam penjao do Stijene iznad Shancarriga. Svi su mu govorili da to nije bila njegova greška. Nitko ga nije mogao kriviti, bila je Božja volja da se konj preplašio točno u tom trenutku. Ali on je rekao da više nikad neće voziti i dolazio je na grob sa cvijećem kad je mislio da nitko ne gleda.

Pisala je da Maria svake večeri govori “Bože, blagoslovi tatu” i mnoga druga imena, za koje je pretpostavljala da predstavljaju baku, djeda i rođake. Nije željela da misli kako je njegova strana obitelji zaboravljena. Rekla mu je da će se Maria pridružiti Mješovitim predškolicima kad u rujnu započne školska godina. Imala je gotovo pet godina – djeca s pet godina kreću u školu.

Pisala mu je o zgradi, velikom stablu crvene bukve na školskom igralištu te kartama na zidovima učionica. Prestala je govoriti “dok ne dođete po nju” i “za sada”. Umjesto toga, pisala je kao da je dogovoreno da će Maria ostati s njima neodređeno vrijeme.

Djeca su je potpuno prihvatila. Nikad im nije bilo čudno što gospođu Kelly zove “No”. Mislili su da je to zbog toga što je djetinjasta i mlađa od njih. Geraldine Brennan iz baraka odlučila joj je postati zaštitnica. Nora Kelly morala je dobro paziti da zaštita ne obuhvati i prisvajanje Marijinog malenog sendviča.

Vijesti koje su dolazile od Lexija bile su minimalne. Pisao je kako bi izrazio zahvalnost za njezina pisma. Rukopis mu je bio neškolovan, a shvaćanje gramatike slabo. Govorio joj je malo ili ništa o svojim namjerama. Mnogo je puta pitao za nesreću, koji je ishod parnice i je li stigla odšteta. Jednom se prilikom raspitivao je li Helen sa sobom imala dragocjenosti koje treba čuvati.

I ljudi u Shancarrigu počeli su razmišljati kao da Maria pripada Jimu i Nori. Čak su je zvali njihovim imenom.

– Hej, Maria Kelly, dođi ovamo da vidiš punoglavce! – čula je Nora jednog dana za vrijeme pauze za ručak, dok su se igrali u dvorištu. Srce joj je od zadovoljstva poletjelo u visine.

Nesreća joj je donijela dijete, vlastito dijete.

Dijete koje je proslavilo peti rođendan uz tortu i svijećice. Dijete koje je provelo prvi Božić u Shancarrigu i pjevalo Božićne pjesme pokraj jaslica u crkvi.

– Sjećaš li se crkve u Chicagu za Božić? – upitala je Nora umatajući djevojčicu u topao šal prije no što ju je povela natrag kući iz crkve.

Maria je odmahнула kovrčavom glavicom. – Ne mogu razmišljati – rekla je, a Nora se nasmiješila u mraku. Što je manje Maria razmišljala, to je vjerojatnost da će ostati s njima izgledala veća.

Gospodin Hayes, otac Nialla, dobroćudnog dječaka kojeg su drugi često gnjavili, došao ju je posjetiti.

– Moja supruga kaže da ga drugi dječaci tiraniziraju. Vaš će suprug vjerojatno reći da će ga to učiniti muškarcem. Pitam se ne bismo li se vi i ja radije sporazumjeli? – upitao je.

Nora Kelly nasmiješila mu se. Bilo je tipično za njega da tako rješava stvari, ispitujući postoji li blaži način prije nego što krene s paljbom.

– Mislim da se treba sprijateljiti s Foxyjem Dunneom – rekla je promislivši malo.

– Foxyjem? Tim vražićkom iz baraka?

– Prava je mudrica taj Foxy. Izvući će se on iz tih baraka i pobjeći od nereda u kojem odrasta.

– Dakle, kako bi se mogao sprijateljiti s tim momčićem? Ethel bi se bojala da će nam maznuti srebrninu. – Bill Hayes izgledao je kao da se kajе što je to rekao.

– Neće. Bio bi dobar saveznik Niallu. Niall je nježan. Ne treba još jednog nježnog prijatelja kao što je Eddie, nego treba borca na svojoj strani.

– Vi sve možete riješiti, gospođo Kelly.

– Voljela bih da mogu. Voljela bih znati kako da zadržim sestrino dijete. Voljela bih vjerovati da se devet desetina zakona temelji na posjedovanju.

– Suviše ste časni za to.

– Mislim da je moja sestra namjeravala ostaviti muža. Imam pisma odvjetnika... No, u njima se ne kaže mnogo.

– To je obično tako – skrušeno je priznao Bill Hayes.

Uzdahnula je. Govorio joj je isto što su govorili otac Gunn i doktor Jims. Nemojte ništa učiniti. Živite u nadi. Dobar je znak što nije došao šest mjeseci.

Kad je prošla godina dana bilo je još bolje.

Kad je došlo vrijeme za ceremonije Svete godine u školi i veliku svečanost posvećenja, Maria Kelly bila je dio njihove obitelji i dio Shancarriga. Zvala je Jima tata, a Noru mama No.

– Zvuči kao neka japanska riječ, ili nešto iz *Madam Butterfly!* – rekao je Jim Nori. U to je doba stalno bio dobre volje.

– Ne može me zvati majkom, sjeća se svoje majke – rekla je Nora.

– No, čini se da je zaboravila oca – prošaptao je Jim.

Marijine večernje molitve uključivale su dugačak popis prijatelja iz škole, kao i piliće – sad kokoši – koje joj je darovala gospođa Barton. Molila se za sve moguće nevjerojatne ljude, kao na primjer za malenog Declana Blakea, kojeg je u kolicima gurala ona čudna, rastresena služavka Carrie. Maria je voljela Carrie i Declana te često pitala mamu No mogu li i oni imati bebu poput Declana da se igraju s njom. Molila se za Jessicu, kuju Leo Murphy koja je slomila šapu, a molila se i da joj Foxy Dunne daruje jednog od crvi iz staklenke za marmeladu. No, poljska imena i očevo ime više nisu bili na popisu.

Nije joj trebalo dugo da shvati kako je u povlaštenom položaju kćerke u školi.

– Što bi se dogodilo da ne znaš tablicu množenja? – s velikim ju je zanimanjem upitala Geraldine Brennan. – Jel' bi i ti dobila packe kao i mi?

– Ne, ne bi. – Catherine Ryan iz hotela bila je sveznalica. – Može odrasti, a da ništa ne zna, ako to želi.

– To je jako nepošteno – žalila se Geraldine Brennan. – Samo zato što moji mama i tata nisu učitelji mene ovdje mogu prebiti k'o vola u kupusu, a ti možeš raditi što hoćeš.

Maria Kelly nije voljela slušati kako drugi kritiziraju tatu i mamu. Učila je više nego ikad.

– Idi u krevet, dijete. Pokvarit ćeš oči – rekao je Jim Kelly dok je Maria učila pjesmicu na svjetlosti uljanice.

– Moram je znati, *moram*. Meni je mnogo gore nego drugima. Ne budem li znala svaku riječ, morat ćete me istući, jer će inače drugi ružno pričati o tebi i mami No.

Jim i Nora Kelly te su noći šapatom razgovarali. Nijedno vlastito dijete ne bi im donijelo veće zadovoljstvo i sreću. Činilo im se da su je dobili kao dar Božji 1948., prije pet dugih godina.

Poštar Mattie svakoj je kući u Shancarrigu donosio dobre i loše vijesti. Znao je kad su stizale doznake iseljenika, znao je kad pismo nije bilo dobrodošlo. Uvijek je blago oklijevao prije nego što bi gospođi Kelly uručio pismo s poštanskim žigom Chicaga.

Dostavljajući kovertu s američkim markicama koja je bila veća i deblja nego inače i izgledala ozbiljnije od kratkih i naizgled sklepanih kakve su prije dolazile, Mattie je upitao može li ući i popiti čašu vode. Gospođa Kelly ulila mu je šalicu čaja.

– Ne želim vam smetati ni ništa slično... samo, ako ste slučajno dobili loše vijesti... Znam da ste danas sami. Zar nije učitelj odveo djecu gore na Staru stijenu?

To je bila istina. Početkom drugog polugodišta svake godine Jim bi organizirao izlet. Išla bi cijela škola – svih pedeset šestero djece. Obično bi išao i otac Gunn te poveo postarijeg monsinjora O'Toolea, ako se ovaj osjećao sposobnim. Stari monsinjor htio se uvjeriti da djeca ne misle na Staru stijenu kao na neko pogansko mjesto. To je bio problem s drevnim spomenicima koji su potjecali iz doba prije Svetog Patrika... Ljudi ih nisu povezivali s Bogom.

Nora Kelly odlučila je taj dan ne ići, i eto, kao što je htjela zla sreća, stigle su novosti iz Chicaga. Je li to možda pravna dokumentacija? Ruka joj je drhtala. Otvorila ga je. Unutra su se nalazili isječci iz novina, opis kako je Marijin otac Lexi otvorio vlastitu trgovinu, vlastitu mesnicu, prekrasnu prodavaonicu mesa. Želio je da njegova kći to sazna, da bude ponosna na njega.

Hoće li Nora biti tako ljubazna i pokazati ih Mariji? A možda bi i ona mogla pisati. – Sad je već velika djevojčica, čudno je što ne piše. – Nora Kelly zabila je glavu u ruke i plakala sjedeći za kuhinjskim stolom.

Mattie, koji je gorko požalio što nije ostavio pismo na stolu kao što je inače činio, ispružio je ruku i tapšao je po ramenima koja su se dizala i spuštala.

– Sve će biti u redu, gospođo Kelly. Suđeno vam je da bude vaša – ponavljao je, stalno iznova.

Nora Kelly se pribrala, umila i počešljala. Stavila je na glavu ljetni šešir, crni slamnati, i uputila se cestom prema *Terraceu*, nizu kuća u Shancarrigu gdje su živjeli doktor Jims Blake i gospodin Bill Hayes, odvjetnik.

Gledajući kroz otvorena vrata preko pulta svoje trgovine, Nellie Dunne vidjela je učiteljicu kako žustro korača, rumenih obraza, odlučnog izraza lica. Možda ide k liječniku? Možda ima novosti za njega. Često se govori da žena zatrudni upravo onda kad prestane brinuti o tome hoće li dobiti dijete.

No, Nora Kelly uspela se stubama do Hayesove kuće. Njezin je posao bio pravne, a ne medicinske prirode.

Činilo se da je gospodin Hayes primijetio promjenu na njoj, odlučnost da jednom za svagda sredi pitanje odštete.

– Je li se nešto dogodilo, gospođo Kelly? – blago je upitao. – Želim reći, do sada ste vi sami to odgađali, govoreći da vam novac ne može vratiti sestru i da djetetu ništa ne nedostaje. – Ponašao se ljubazno, ali ispitivački.

– Znam – složila se Nora Kelly. – Tako sam i mislila. Ali sad mislim da moja jedina nada leži u tome da dobijem odštetu, kolika god bude, i dam mu je.

– Njemu?

– Njezinom ocu. Ne zanima ga ništa drugo, vjerujte mi.

– Ali, odšteta je za Mariju, isto kao i za njega.

– Dat ćemo mu cijelu ako nam dopusti da zadržimo dijete.

– O, Nora, Nora... – Otac Nialla Hayesova obično je nije zvao imenom. Činio se uznemiren.

– Što mi pokušavate reći, gospodine Hayes?

– Pretpostavljam da želim reći kako ne možete kupiti dijete.

– A ja želim reći da upravo to namjeravam učiniti – rekla je, dok su joj se obrazi žarili, a oči sjajile, suviše sjajile.

Bill Hayes umorno je izvadio registrator te su zajedno pregledali pisma od *CIE* – prijevoznike tvrtke i agenata osiguranja te preslike vlastitih pisama njima. Govorilo se o iznosu. Trebalo ga je konačno dogovoriti. Najviše bi mogli dobiti dvije tisuće funti, a najmanje tisuću dvjesto. Ako bi se složili prihvatiti iznos bliži donjoj granici slučaj bi mogao prije biti riješen. No, možda bi, budući da je prošlo toliko vremena, trebali ustrajati na većem iznosu.

- Uzmite koliko možete dobiti, gospodine Hayes.
- Oprostite, ali ne bi li vaš muž možda trebao...?
- Jim je isto tako očajnički želi zadržati kao i ja. Čak i više, ako je to moguće.
- Nema apsolutno nikakve garancije...
- Znam, ali moram mu *nešto* ponuditi. Napisao je kako ima vlastitu trgovinu.

Strahovito je ponosan na nju. Sad je poželio da mu ona piše... – Usna joj je podrhtavala.

– Možda se sad po prvi put osjeća sposobnim. Znae Amerikance, oni mnogo polažu na to da imaju vlastiti posao...

– Molim vas, nemojte ga braniti. Mogla bih podnijeti da je odmah došao po nju i odveo je. Ali ne sad. Ne nakon što ju je sve te godine ignorirao i zanemarivao...

– Mogla bi dolaziti na praznike...

Usne Nore Kelly pretvorile su se u tanku liniju. – Imate dobre namjere, gospodine Hayes, ali to mi ne pomaže.

– U redu, gospođo Kelly. Pokrenut ću to, onoliko koliko se stvari mogu pokrenuti u pravu. – Bill Hayes pokazao je rukom na police pune koverata i spisa povezanih svijetloružičastim vrpcama.

– Hoćeš li napisati kratku poruku ocu? – te je večeri Nora upitala Mariju.

– Zašto? Da mu zahvalim za dan koji smo proveli na Staroj stijeni? – Izgledala je iznenađena.

Nora je progutala knedlu i jedva bila u stanju govoriti. Maria je Jima smatrala ocem. Čovjek koji je bio tako ponosan na novu trgovinu u kojoj se prodavalo najbolje meso u Chicagu za nju uopće nije postojao.

Nakon nekoliko dana ponovno je načela tu temu.

– Dobili smo pismo od tvog tate Lexija iz Chicaga. Želi da vidiš slike njegove nove mesnice.

Maria je uzela isječke iz novina.

– Bljak! Pogledaj te mrtve životinje kako vise – rekla je, vraćajući ih.

– To je njegov posao. Kao i oca Jimmyja Morrisseyja. – Nora je željela ostaviti stvari na tome, ali nije se usuđivala. – U svakom slučaju, Maria, bilo bi dobro da mu napišeš pismo i kažeš da trgovina izgleda veoma lijepo.

– Ne izgleda! – rekla je Maria i počela se zarazno hihotati.

Njezina kosa, sad duga ali i dalje kovrčava, bila je povezana šarenom vrpcom. Uvijek je bila zadubljena u knjigu – rani dani dugih čitanja priča za laku noć isplatili su se. Bila je visoka, preplanula i snažna. Imala je gotovo deset godina i bila djevojčica koju bi svatko volio zvati kćerkom.

– Ali, on bi to volio čuti – ustrajala je Nora.

– To bi bilo samo pretvaranje. – Ponovno je privukla isječak iz novina i promatrala – Nora je bila sigurna u to – sliku visokog, zgodnog muškarca koji je stajao pokraj trgovine.

– Je li to on? – upitala je.

– Jest.

Izgledala je tjeskobno, a tamnoplave oči činile su se zabrinute.

– Što ću napisati?

– O, što god misliš. Što god ti padne na um. Ne mogu ti to diktirati.

– Ali, ništa mi ne pada na um. Ne znam. Ne osjećam se sigurno kad razmišljam o... svemu tome.

Nora Kelly zagrlila je Mariju. – S nama ćeš biti sigurna, mazo. Vjeruj mi, hoćeš.

Maria se iskobeljala iz zagrljaja. Bilo je suviše dirljivo.

– Da. U redu. Dobro. Napisat ću nešto. Hoću li reći “izgledaš dobro i bogato”?

– Ne, Maria. Što god rekla, molim te nemoj reći to.

– Ah, mama No, ne znam što bih rekla. Mislim da ćeš mi ipak morati diktirati.

– I ja mislim – složila se Nora.

Održavale su pisma na razini poštovanja i suzdržanosti, govoreći malo o životu u Shancarrigu, ne spominjući ništa o Kellyjevima koji su bili njezini pravi roditelji, nego izražavajući nejasne osjećaje naklonosti prema strancu u Chicagu.

Nora je oduševljeno primjećivala kako Maria kratko i neobavezno čita ukočena povratna pisma, a svako je započinjalo s “Moja draga kćeri Maria”.

Čovjek nije imao puno za reći, a i to malo bilo je loše rečeno.

– Ne ide mu baš pravopis, tati Lexiju – rekla je Maria.

– No, no! – ispravio ju je Jim.

– Je li on tajna? Znaju li ljudi za njega?

– Naravno da nije tajna, ljubavi. Zašto to misliš?

– Zato što ne pričamo o njemu. A i nitko drugi nema tatu kilometrima daleko.

– Pričamo o njemu, a i pišeš mu. Naravno da nije tajna. – Nora je žarko željela otkloniti sav čar i tajanstvenost.

– Pišeš li mu ti, mama No?

– Pišem, ljubavi. Ali o poslu.

– Poslu u mesnici? – Bila je iskreno zbunjena.

– Ne. O pravnim stvarima, znaš, nakon nesreće tvoje majke...

– Zašto moraš pisati o tome?

– O, znaš. Birokracija. Formalnosti. Sve to. – Nora je bila neodređena.

Maria je izgubila interes. Umjesto toga, željela je reći mami No za gospođicu Ross.

– Vidjela sam je jutros kako se penje na stablo – rekla je, hihoćući se na pomisao kako elegantna gospođica Ross uistinu stavlja nogu na nižu granu i podiže se u više dijelove stabla.

– Gluposti! To si umislila.

– Ne, nisam. Jutros u šest sati gledala sam kroz prozor, a ona je ušla u školsko dvorište. Kunem se.

– Što bi, pobogu, radila tamo u to doba dana?

– Pa, vidjela sam je. Cijelu je noć bila budna. Vraćala se iz Barne.

– Mislim da previše čitaš priče – više ne možeš razlučiti što je stvarno, a što izmišljeno.

Nora je odmahнула glavom. Sama pomisao na gospođicu Ross kako se penje na stablo bukve. Zaista!

– Gospođice Ross?

– Da, Maria.

– Gospođice Ross, jeste li se jučer ujutro penjali na stablo bukve?

Lice gospođice Ross bilo je crveno. – Jesam li što, dijete?

– Radi se samo o tome... samo... rekla sam mami No, a ona je rekla “gluposti”.

– To je upravo to, Maria. Glupost.

Gospođica Ross okrenula se i otišla.

Nora je čula razgovor. Nešto u načinu govora mlade učiteljice zazvučalo je neistinito.

– Prevarila sam se o gospođici Ross – rekla je Maria.

– Možda je to bilo svjetlo. U to doba jutra sve je puno neobičnih sjena – blago je rekla Nora.

Razmijenile su poglede i činilo se da Maria nekako zna da Nora zna kako priča nije izmišljena. Kako se to možda zaista dogodilo.

– Nikad vam nisam propisno zahvalio što ste nas pravilno savjetovali o tom vražićku, Foxyju Dunneu – rekao je gospodin Hayes Nori Kelly kad ga je sljedeći put posjetila. – To je bila točno prava stvar za malog Nialla. Foxy ga je naučio loviti zečeve, imamo ih šest u dvorištu. Sve mužjake. Foxy ga je naučio i to razlikovati.

Nora se nasmijala. – Nema toga što taj mali ne zna.

Bill Hayes pogledao je kroz prozor u dvorište. – Pogledajte ono. Pokazao je Niallu kako sagraditi pravu kućicu za njih i žicom ograditi prostor oko baračice. Veoma profesionalno, a još je dijete.

– Daleko će dogurati – rekla je Nora. Znala je također da će posjećivanje *Terracea* civilizirati Foxyja Dunnea. Češljao se i prao ruke, a da mu to nitko nije naređivao. Jeo je polagano, kao njegovi domaćini. Brzo je učio.

Nora je voljela razgovarati s Billom Hayesom. Bio je šutljiv čovjek, a ljudi koji ga nisu dobro poznavali možda su mislili da je pomalo suviše pedantan i uvijek prezaposlen. No, ničiji život nije jednostavan. Nora Kelly znala je da mu sigurno ne cvjetaju ruže u braku sa zlovoljnom Ethel Hayes, koja se već odavno nije nasmiješila. Znala je da je u *Terraceu* broj pet svačiji posao siguran i tajan. I da će dobiti najbolji mogući savjet.

– E sad, niste došli razgovarati sa mnom o zečevima i kućicama. Baš sam nemaran. – Vratio se za radni stol i podigao nekoliko papira. – Dobili smo ponudu... oduševljeni su što će nakon pet i pol godina moći okončati slučaj.

– Koliko?

– Tisuću tristo. Sad, mogli bismo dobiti...

– To je u redu, a ovdje je i potvrda od Jima da se slaže, kako ne biste mislili da sve to radim na svoju ruku.

– Ne, ne... – Ali uzeo je potvrdu.

– Pisat ću mu večeras. Kad bismo mogli dobiti novac?

– O, za tjedan-dva.

– I postoji li zakonski određeni postotak koji pripada njemu, odnosno koji pripada Mariji?

– Savjetujem da polovica bude za nju, da se uloži...

– Vi znate što namjeravamo učiniti s njezinim dijelom, zar ne?

– Da, i moram ponoviti koliko je to nerazumno iz svakog kuta gledanja. Pretpostavimo da dijete ostane s vama, hoće li vam zahvaliti što ste samo tako poklonili naslijeđe koje joj je zakonski pripalo?

Nora Kelly nije slušala... večeras će mu pisati.

Otišla je na poštu kupiti markicu, a Ketty Morrissey podigla je pogled prema njoj kroz rešetke.

– Pa nije li to slučajnost! Prije pola sata stigao je brzojav za vas. Namjeravala sam poslati Mattieja da vam ga odnese.

Nora je osjetila hladnoću. Ruka joj je drhtala dok je otvarala kovertu te je pred očima Katty Morrissey i Nellie Dunne, koja se iznenada stvorila tamo, kao i uvijek kad se trebala odigrati neka drama, pročitala kako Lexi u petak ujutro stiže u zračnu luku Shannon i kako će biti kod njih u petak poslijepodne.

– Želite li čašu vode, gospođo Kelly?

– Ne, gospođice Dunne, hvala lijepo. Ne želim ništa slično. – Nora Kelly skupila je svaki atom snage i izišla iz poštanskog ureda, ostavivši Nellie i Katty da kažu jedna drugoj, prije nego što to ispričaju ostatku Shancarriga, kako je učitelju i učiteljici isteklo vrijeme. Pravi je otac na putu iz Sjedinjenih Država da odvede dijete kući.

– Ne izgledate dobro, gospođo Kelly. – Maddy Ross pojavila se iza nje dok je prelazila most na putu kući.

– Ni vi, gospođice Ross – uzvratila je Nora. Ta mlada učiteljica pred kojom je bio život – život u braku i s djecom – sigurno ne suosjeća s njom.

– Dobro sam. Pomalo umorna. Ne spavam noću. Mnogo šećem po šumi, to mi razbistri glavu. – Izgledala je čudno, gotovo divlje.

Jim je stalno ponavljao kako je za dobro škole u Shancarrigu neophodno zadržati gospođicu Ross. Plaća je bila mala, a Ministarstvo je bilo voljno platiti samo minimum. A jedino je Maddy Ross, koja je imala kuću i majku s određenim vlastitim sredstvima, bila sposobna živjeti od onoga što je svakog mjeseca dobijala u koverti.

No, Nora je ponekad imala osjećaj da je gospođica Ross lakomislenija i nepromišljenija od njihovih najluckastijih četrnaestogodišnjakinja. I više je puta pomislila, Bog joj pomogao, da gospođica Ross gotovo flertuje s mladim ocem Barryjem. Nora je to mišljenje zadržala za sebe, ne povjerivši se čak ni Jimu.

– Imate li ponekad osjećaj da će svijet eksplodirati od radosti? – upitala ju je Maddy Ross dok su zajedno hodale cestom.

Nora Kelly, koja je mogla proći i bez tog grozničavog razgovora, kratko je odgovorila da ni u kom slučaju ne misli tako, a naročito ne danas. Pa ako bi je gospođica Ross ispričala, rado bi ostala sama i prepustila se svojim mislima.

Vidjela je kako se Maddy Ross skupila poput životinje koja je primila udarac.

No, nije sad imala vremena razmišljati o tome; glupostima mlade učiteljice može se i poslije pozabaviti. Sad se morala uhvatiti u koštac s događajem kojeg se užasavala od tjedna nakon što joj je sestra umrla – s dolaskom svoga šurjaka u Shancarrig kako bi odveo kući svoju kćerku.

Hodala je kao u snu. Od Helenine smrti Nora nije imala taj osjećaj da je izvan svoga tijela, da promatra drugo biće koje čini pokrete: puni čajnik, postavlja stol.

Kad je Jim došao kući, nepomično je sjedila za stolom. Vidio je brzojav i nije morao mnogo pitati.

– Kad dolazi? – upitao je.

– U petak.

– Nora. O, Nora, ljubavi moja. Što ćemo učiniti?

Prekrio je lice rukama i zaplakao poput djeteta. Mogu li otići iz Shancarriga i negdje se sakriti? Ne, to je smiješno, on bi pozvao redarstvenike. Mogu li se pretvarati

da je Maria suviše bolesna za putovanje? Mogu li reći gospodinu Hayesu da im nađe pravnog zastupnika u Dublinu koji bi vodio parnicu protiv njezinog odvođenja? Svako je rješenje bilo manje vjerojatno od prethodnog.

Mogli bi zamoliti Mariju neka ga preklinje. Ne. To nikako ne smiju učiniti.

Možda bi to bilo uistinu najbolje za dijete. Udoban život u Novome svijetu. Mnoštvo rođaka, gotova obitelj, dobrodošlica kod kuće, kao da su tih pet godina otkad je 1948. odletjela iz zračne luke u Chicagu bile samo stanka u njezinom stvarnom životu.

Nora i Jim Kelly shvatili su da se nalaze u situaciji u kojoj ne mogu baš ništa učiniti. Morat će čekati petak i ono što će on donijeti.

Kad su brzopjav pokazali Mariji već su se dovoljno međusobno umirili te su bili u stanju govoriti ne pokazujući osjećaje.

– Namjerava li me odvesti odavde? – upitala je Maria.

– Pa, ne znamo što planira, zar ne? Uostalom, napisao je samo “stižem vam u posjet”. Nije rekao ništa o... što će biti nakon toga.

– Ne želim ići.

– Hej, to nije dobar početak – rekao je Jim Kelly.

– A što je dobar početak? – Maria je bila rumena od uzbuđenja. Nisu ni shvatili da je postala toliko neovisna, toliko jaka u svojim uvjerenjima. – Ovo je moj dom. Vi ste moji roditelji. Ne želim otići s nekim koga se ne sjećam, s nekim tko nije došao po mene kad mi je prava majka umrla.

– Nije mogao. I ne smiješ ga početi pretvarati u neprijatelja.

– On *jest* neprijatelj. Ne želim ga susresti, pobjeći ću.

– Ne, Maria, molim te. Molim te, to bi bilo najgore.

– Što bi bilo najbolje?

– Pretpostavljam da bi bilo najbolje razumno razgovarati s njim i iznijeti mu razloge, reći mu kako Shancarrig smatraš svojim domom, a nas svojim... pa, svojim...

– Svojim roditeljima – tvrdoglavo je rekla Maria.

– Neće to željeti čuti – rekla je Nora.

– Baš me briga što želi čuti. Zašto bih ga trebala preklinjati da mi dopusti ostati u vlastitom domu?

– Zato što život nije pravedan, a tebi je tek deset godina.

Maria je otrčala kroz vrata, preko dvorišta i polja prema šumi.

Kad je kasno uvečer došla kući bila je veoma šutljiva. I blijeda. Nora, koja je poznavala svaki otkucaj djevojčicina srca, znala je da postoji još nešto, nešto što nije imalo veze s onim što će se dogoditi u petak.

– Je li se dogodilo nešto što te uplašilo?

– Ti sve znaš, mama No.

– Jesi li nešto vidjela?

– Da. – Pognula je glavu.

Norini su se obrazi zažarili. Kako je život mogao biti tako okrutan – da se netko baš danas razotkrio pred djevojčicom?

– Možeš mi reći – rekla je.

– Ne mogu zapravo. Zaista je jako grozno. Nećeš mi vjerovati.

– Hoću. Uvijek ti vjerujem.

– Vidjela sam kako se gospođica Ross i otac Barry ljube – izlanula je.

Nora je odmah znala da govori istinu. Bez najmanje sumnje shvatila je da se to doista događalo pred njezinim očima.

Božji svećenik i njihova Mlađa Asistentica.

No, čak su i skandal, i potreba da se to taktično priopći ocu Gunnu, i čitav niz popratnih komplikacija izbljedili u usporedbi sa šokom koji je doživjela Maria.

– Sjećaš se kad si mi ispričala kako se gospođica Ross penjala na stablo? Nisam ti zapravo povjerovala, ali kasnije jesam. A sad ti svakako vjerujem. No, Maria, ti i ja imamo toliko mnogo briga. Potisnimo to iza svega ostalog, a poslije ćemo razgovarati o tome. Samo ti i ja. Najbolje je ne reći nikome, baš nikome. Takve stvari moraju imati objašnjenje.

– Ne šalji me tati Lexiju.

– Bit ćeš snažna i dobra kad dođe. Pomoći ću ti na svakom koraku tog puta. Zamolit ćemo ga da dio vremena provodiš s nama, a dio s njima. Hej, ne bi li to bilo

sjajno? Dvije zemlje. Dva kontinenta. I svi te želimo. Ne može se svatko time pohvaliti.

– Hoće li to uspjeti?

– Da – rekla je Nora Kelly, znajući da nikad u životu nije rekla takvu neistinu.

Preživjeli su četiri dana do petka.

Ljudi su bili veoma ljubazni, što su Kellyjevi i očekivali, ali također veoma taktični, što nisu očekivali. Činili su praktične stvari.

Gospođa Ryan iz hotela provjerila je vrijeme leta, a budući da je trebao stići rano ujutro, izračunala je kad ga se može očekivati u Shancarrigu. Možda oko ručka. Ako bi im tako bilo lakše, mogli bi ručati u Ryanovom poslovnom hotelu, predložila je, u zasebnoj prostoriji.

Gospodin Hayes, odvjetnik, ponudio je da prođe s njim kroz sve točke sporazuma i naglasi kako bi bilo najbolje postupiti.

Doktor Jims svratio je i donio tablete za spavanje, za slučaj da su im noći duge.

Leo Murphy, kćerka bojnika iz *Glena*, rekla je da Maria, ako želi, može doći k njima i igrati se loptom na teniskom terenu. Iako je četiri godine mlađa, to će biti u redu, jer je situacija tako teška.

Dok su mu oči sjajile od iskrenosti, mladi otac Barry rekao je da je Bog prije svega Bog ljubavi te da će otvoriti srce tog čovjeka kako bi uvidio ljubav Kellyjevih prema Mariji.

Nora Kelly radije nije željela preduboko razmišljati o Bogu ljubavi kojeg je tumačio otac Barry, ali mu je ipak zahvalila.

Otac Gunn rekao je da su poljski katolici veoma privrženi Gospi te da bi mu gospođa Kelly trebala pokazati pločicu na zidu kao uspomenu na posvećenje škole Blaženoj djevici.

Foxy Dunne je rekao da je čuo kako je došlo do nekih problema te da pozna neke veoma snažne tipove, ili ih poznaju njegova braća, ako im zatreba pojačanje. Jim Kelly složio je najstrože moguće lice odbijajući tu ponudu, ali je uhvatio Foxyja za ruku i rekao mu da je sjajan momak.

Eddie Barton ispričao je majci da ponovno dolaze kotlokrpe – ne bi li bilo super kad bi oteli Mariju, a da onda bude pronađena i da je dovedu natrag nakon što se taj čovjek vrati u Chicago?

Gospođa Barton prepravljala je Norinu najbolju haljinu stavljajući joj čipkane ukrase na prednjicu, okovratnik i manšete. Željela je da prilikom posjeta izgleda ravnopravna bilo kojoj ženi u Chicagu. – Govorim vam samo ono što je Eddie rekao, za svaki slučaj. Moglo bi uspjeti – rekla je dok su joj usta bila puna pribadača.

– Bog vas blagoslovio oboje – rekla je Nora Kelly, promatrajući svoj blijedi odraz u zrcalu.

Umnogome je to bilo poput kaubojskog filma u kojem svi čekaju da u grad dođe revolveraš. Poštar Mattie slučajno je čekao s biciklom dolje pokraj postaje, samo čekao, gledajući, moglo bi se reći, u neodređenu daljinu. Narednik Keane sjedio je na prozorskoj dasci pokraj autobusnog stajališta, dobacujući tu i tamo koju riječ Nellie Dunne, koja je obišla pult i stajala na vratima trgovine.

Morrisseyevi iz mesnice često su izlazili na ulicu, a izgledalo je da je gospođa Breda Ryan iz hotela pronalazila brojne posliće koji su je dovodili na ulazni trijem zgrade.

Iako to nitko nije htio priznati – i nitko se nije pretvarao da vidi kako se zastori na župnom dvoru pomiču dok je gospođa Kennedy promatrala s jednog, a otac Gunn s drugog prozora – svi su čekali.

Netko je trebao otići javiti Kellyjevima novost točno u trenutku kad muškarac uđe u grad. Nikad nisu ni pomišljali da će stići autom, a budući da se radilo o običnom automobilu, a ne velikom američkom cadillacu, nitko nije znao da je to Lexi kad se dovezao u Shancarrig i osvrnuo uokolo kako bi pronašao školsku zgradu.

Budući da je nije vidio u središtu grada ni u blizini crkve, pošao je cestom preko Granea i stigao do ogromnog stabla crvene bukve, gdje je stajala prizemnica s natpisom *Narodna škola u Shancarrigu*.

Iza nje nalazila se kamena kućica Jima i Nore Kelly. Sjedili su čekajući vijest o tome kojim je putem došao. Ni u kom slučaju nisu očekivali njega glavom i bradom.

Bio je krupan i zgodan, svijetla kosa kovrčala mu se iza ušiju, a oči su mu bile tamnoplave. Sigurno je imao nekih trideset šest ili trideset sedam godina. Izgledao je mnogo mlađe – sličio je na filmsku zvijezdu.

Nora i Jim stajali su na vratima, stisnuti jedno uz drugo kako bi si međusobno pružili snagu. Nora je žudjela uhvatiti muža za ruku, ali to bi izgledalo previše djevojački. Nije im priličilo tako se ponašati, bok uz bok bilo je dovoljno.

– Ja sam Alexis – rekao je. – Vi ste Nora i Jim?

– Želimo vam srdačnu dobrodošlicu u Shancarrig – rekla je Nora, nadajući se da je neiskrenost tih riječi skrila iza osmijeha koji je prikovala za lice.

– Moja kćerka Maria? – rekao je.

– Mislili smo da će biti najbolje da ode k prijateljici. Odvest ćemo vas k njoj kad god budete željeli. – Jim je govorio glasno, pokušavajući prikriti podrhtavanje u glasu.

– Ta kuća njene prijateljice? – upitao je.

– Udaljena je deset minuta pješice, možda dvije-tri minute vašim autom. Ne brinite. Tamo je, zna da dolazite – rekao je Jim. Pomislio je da osjeti sumnjičavost u Lexijevom glasu.

– Mislili smo da bi bilo poštenije prema vama da joj to ne morate reći u njezinom vlastitom domu... tamo gdje ona smatra da joj je dom. – Nora je pogledom obuhvatila kuhinju kućice u kojoj je provela čitav bračni život.

– Reći joj?

– Pa, razgovarati s njom. Susresti je, upoznati je. Što god želite učiniti. – Jim je znao da mu glas zapinje. Nije bilo lako boriti se s tim Lexijevim jednosložnim riječima. Nekako je očekivao nešto potpuno drugačije.

– Dobro je što ovaj trenutak nije ovdje. Mogu li sjesti?

Pohrlili su dati mu stolicu i ponuditi mu čaj ili viski.

– Imate domaću rakiju? – upitao je.

U Norinoj je glavi zazvonilo za uzbunu. Sjetila se kako joj je sestra Helen pričala o tom mrzovoljnom opijanju, šutljivom gutanju čistog alkohola.

– Ne. Bojim se da mjesni učitelj mora davati dobar primjer. No, *imam* bocu irskog viskija koju sam kupio u baru, ako će vas to zadovoljiti.

Nasmiješio se. Lexi, čovjek koji im je došao odvesti kćerku, nasmiješio se poput prijatelja. – Trebam piće da vam kažem ono što moram.

Srca su im bila poput olova dok su ulijevali piće u tri čašice, kako ne bi pomislio da su suviše suzdržani. Predložili su zdravicu.

– Ponovno ću se oženiti – rekao im je Lexi. – Oženit ću djevojku, Karinu, ona je isto Poljakinja. I njezin otac ima mesnicu pa ćemo ih spojiti. Mnogo je mladija (**napomena lektoru: ne mijenjati, jer Lexi ponekad pravi gramatičke greške - u nastavku ima još nekoliko primjera!*) od mene, Karina. Ima dvadeset dvije godine.

– Da, da. – Nora je zadržavala dah nestrpljivo očekujući što je sljedeće.

– Kažem istinu vama. Bilo bi puno lakšije za naš brak da Karina i ja započnemo vlastitu obitelj... da započnemo kao svaki drugi par. Da se upoznamo, imamo vlastitu djecu...

Nora je osjetila kako joj zrak šišti kroz zube. Tako je snažno stegnula čašicu da se pobjerala da će joj se smrskati u rukama. – I pitali ste se...? – rekla je.

– I mislio sam možda, ako je moja kćerka Maria sretna ovdje... onda je možda ovo mjesto gdje hoće biti... Ali, znate, nije pošteno da je ostavim s vama... vi imate svoj život. Toliko dugo bili ste tako dobri prema njoj...

Suze su se slijevale niz Norine obraze. Nije ih čak ni pokušavala obrisati.

Lexi je nastavio. – Često sam pitao za financije, jer želim da imate novca za to. Ali, uvijek kad govorim o novcu vi ne odgovorite. Bojim se da možda nemate novca. Bojim se da vam dam novac, ne želim da mislite da vas pokušavam podmititi...

Jim Kelly ustao je iz stolice. – O, Lexi, gospodine, strašno bismo voljeli zadržati je ovdje. Ona će uvijek biti vaša kćerka. Kad god je budete željeli ići će k vama na praznike... ali svim srcem želimo da ostane s nama.

Nora je veoma mirno progovorila. – A možda će vas više smatrati ujakom Lexijem nego tatom Lexijem, što mislite? – Nije znala gdje je pronašla snagu da izgovori riječi koje Lexi želi čuti. Nije vjerovala da ih je pogodila sve dok nije vidjela kako mu se lice ozarilo.

– Da, da. To bi bilo puno bolje za Karinu, da misli o njoj kao o nećaki, ne o kćerki. Jer, na mnogo načina, ona to sad i je.

Krajičkom oka Nora je vidjela kako se na stablu bukve u školskom dvorištu pomakla sjena. Bio je to Foxy Dunne koji se vrzmao uokolo.

– Foxy! – pozvala je. Ušao je šepireći se. Taj je čovjek bio neprijatelj, nije želio biti uljudan prema njemu. – Foxy, možeš li nam učiniti uslugu? Maria je u *Glenu* s Leo Murphy. Bi li otišao tamo i rekao joj neka dođe kući i da je sve u redu?

– Dalek je put do *Glenu* – neočekivano je rekao Foxy.

– Deset minuta, tukče mali – rekao je Jim Kelly.

– Bilo bi lakše kad biste mi dopustili da se odvezem po nju. – Gledao je u ključeve automobila na stolu.

– Hej, koliko ti je godina? – upitao je Lexi.

– Sve sam već vozio. To je neviđeno lako.

– Ima trinaest i pol godina – rekla je Nora.

– To je odrastao čovjek – rekao je Lexi. – Ali da ga nisi ogrebao. Večeras ga moram vratiti u zračnu luku Shannon. – Dobacio mu je ključeve.

Večeras. Taj se čovjek večeras vraća svome novom životu. Bez Marije.

Sunce je obasjavalo kuhinju dok su pričali, dok su poput prijatelja sjedili i razgovarali o prošlosti i budućnosti, sve dok nije stigla Maria, lica blijedog od putovanja. Foxy ju je provezao tri puta oko Shancarriga kako bi izvukao maksimum iz vožnje, a onda je spazio narednika Keanea te nagazio na gas kako bi je što prije dovezao do školske zgrade.

Nora je zagrlila djevojčicu.

– Krasno smo se napričali, ljubavi – rekla je. – Ovo je Lexi, možda čak ujak Lexi. Večeras se vraća u Ameriku pa te želio vidjeti i malo upoznati prije nego što ode.

Marijine su oči bile razrogačene dok je pokušavala shvatiti što je rečeno.

– Prije nego što ode i ostavi te ovdje s nama. A svi smo se složili da je to mjesto gdje želiš biti – rekla je Nora Kelly, koja je jednom obećala svojoj kćeri Mariji da će sve biti u redu i koja je sad ispunila to obećanje.

U Ryanovom poslovnom hotelu gospođa Ryan nosila je hlače. Svi su to znali. I to je bila sreća, jer da je Conor Ryan oženio neku plahu mišicu, mjesto bi već odavno propalo.

Conor Ryan ni u kom slučaju nije oženio mišicu vjenčavši se s Bredom O'Connor. Niska, tanka djevojka nemirnih očiju i ravne, sjajne, crne kose bila je daleka rođaka Ryanovih. Upoznali su se na obiteljskom vjenčanju. Conor Ryan rekao joj je kako razmišlja o odlasku u Englesku i pristupanju Britanskoj vojsci. Samo da pobjegne ispod roditeljske čizme – oni su vodili rupu od hotela u zaista zabitom gradiću.

– Što ćeš postići odlaskom u vojsku? Mogao bi izbiti rat pa bi poginuo – rekla je.

Conor Ryan dao je naslutiti da možda ne bi bila velika razlika između toga i ostanka s roditeljima.

– Ne mogu biti baš tako grozni – rekla je Breda.

– Jesu. To je mjesto staro k'o Noina arka. Ali, arka je bila sigurna i suha, a ljudi su htjeli ući u nju. Taj je hotel više poput mrtvačnice.

– Zašto ga ne unaprijediš?

– Tek su mi dvadeset tri godine, nikad mi to ne bi dopustili – rekao je.

Breda O'Connor istog se trenutka odlučila udati za njega. Kad je Britanija objavila rat Njemačkoj već su bili zaručeni.

– *Dakle*, nije li ti drago što nisam dopustila da odeš u vojsku? – rekla je Breda.

– Još nisi počela živjeti s mojim ocem i majkom – odgovorio je s poraženim, rezigniranim pogledom od kojega ga je odlučila izliječiti.

– Niti ću – poletno je rekla. – Sagradit ćemo vlastitu kuću.

Kad je sporedna zgrada pretvorena u nastambicu za mladence, otac Conora Ryana rekao mu je da je izabrao rasipnicu, djevojku koja misli da plivaju u novcu.

Majka Conora Ryana rekla je da neće dopustiti da joj se mlada uobraženka koja misli da je popila svu pamet svijeta jer ima diplomu iz domaćinstva petlja u posao. Conor nijednu od tih novosti nije prenio budućoj mladenki. Breda će dovoljno brzo saznati kakvi su. Uvjeravala ga je da ju je pošteno upozorio.

Dogodilo se da nikad nije u potpunosti saznala koliko su prezirali njezin dolazak u kuću i udaju za njihova sina koji je još bio dijete.

Breda nikad nije čula kako su njegovi roditelji proricali da će postati poniznija kad izrodi nekoliko djece u toj cementnoj baraci koju si je dala sagraditi.

Conorovi roditelji podlegli su teškoj gripi koja je u zimi 1939. godine poharala pokrajinu.

Dva tjedna nakon zimskog vjenčanja Conora i Brede isti su župljani stajali u crkvi na dvostrukom sprovodu mladoženjinih roditelja.

Ljudi su odmahivali glavom. Mladoj će djevojci biti strašno teško samo tako uskočiti. Bit će to previše za nju. Ona je samo sićušno stvorenjce. A želi li čovjek da se Conor Ryan pokrene, mora mu zapaliti vatromet pod guzicom. Bit će to kraj Ryanovog poslovnog hotela u Shancarrigu.

Grdno su se prevarili.

Breda Ryan odmah je preuzela nadzor. Već na sam dan sprovoda. Uvjerila je ožalošćene da će biti dobrodošli ako se vrate u hotelski bar na piće, radije nego da odu u *pub* Johnnyja Finna, kao što su planirali učiniti iz nekog poštovanja.

– Najbolji izraz poštovanja koji možete uputiti mom svekru i svekrvi je da dođete u njihov hotel – rekla je Breda Ryan.

Za tjedan dana svi su znali kako ne voli da je se zove *mlada* gospođa Ryan.

– Majka moga supruga otišla je na zasluženi počinak i, Bog joj se smilovao, nije više ovdje te ne treba svoje ime. Ja sam sad gospođa Ryan – rekla je.

A i bila je. Gospođa Ryan iz jedinog hotela u Shancarrigu, dijela trokuta koji su ljudi zvali srcem grada: s jedne strane *Terrace*, gdje su živjeli bogataši poput liječnika i odvjetnika, gospodina Hayesa, a s druge strane niz trgovina: trgovina živežnim namirnicama Nellie Dunne, ljekarna gospodina Connorsa, još jedni Dunneovi koji su vodili željezaru, mesnica, trgovina tekstilom – ono malo dućančića koji su oskudno zarađivali za život poslužujući ljude iz Shancarriga i s okolnih farmi. Treću stranu trokuta činio je Ryanov hotel.

Nije bio naročito privlačan, onako čitav obojen tamnosmeđom bojom, s podovima prekrivenim linoleumom. Sve su sobe imale masivne kamine od hrastovine, a slike na zidovima nalazile su se u tamnim, teškim okvirima. Uglavnom su prikazivale nevjerojatne romantične prizore s muškarcima u žaketima, kakvi nikad

nisu viđeni ni u Shancarrigu ni u okrugu, kako pružaju ruku damama u isto tako nepoznatim krojevima haljina.

U predvorju se nalazilo nekoliko vjerskih slika... ispred one sa Srcem Isusovim gorjela je malena crvena svjetiljka. Vitrine u predvorju i blagovaonici bile su prenatrpane staklom koje se nikad nije upotrebljavalo za stolom, kao i *Belleek* porculanom.

Gospođa Ryan planirala je sve to promijeniti i poboljšati, ali prvo se trebala pobrinuti da ljudi počnu dolaziti u hotel onakav kakav je bio.

Objesivši teške zastore ispred kuhinjskih vrata osigurala je da goste na ulasku ne dočeka vonj iz kuhinje. U blizinu recepcije postavila je oglasnu ploču zatvorenu u staklo, u koju je redovito stavljala obavijesti o koncertima, lovačkim balovima ili drugim prvorazrednim događanjima u susjednim gradovima.

Namjeravala je učiniti hotel samim središtem Shancarriga, mjestom na koje će ljudi dolaziti po informacije. Vozni redovi autobusa i vlakova također su bili tamo, vidljivi svima, a nadala se da će to potaknuti putnike da uđu i popiju piće ili kavu dok čekaju.

Tek je započela s planovima kad je shvatila da je trudna.

Prvo je dijete rodila 1940. godine, malenu djevojčicu koju je porodio mladi doktor Jims, jer je beba stigla usred noći, a doktor Nolan postao prestar da izlazi u svako doba dana.

– Ljupka kćerkica – rekao je. – Jeste li to priželjkivali?

– Nikako nisam. Željela sam snažnog sina da mi vodi hotel. – Smijala se držeći djetesce.

– Pa, možda će ga voditi dok ne dobije brata. – Doktor Jims uvijek je bio srdačan.

– Nije to život za ženu. Pronaći ćemo bolji posao za Vanessu. – Privila je dijete uz sebe.

– Vanessa! To je bogme ime!

– O, treba imati velike planove, doktore. Uvijek sam u to vjerovala.

Conor Ryan natočio je liječniku vinjak te su dva muškarca prijateljski sjedila u baru u 4:30 ujutro, ispijajući u čast novoga života u Shancarrigu.

– Neka Vanesa doživi 2000. godinu – rekao je doktor Jims.
– Neće li Nessa tad biti još mlada, pa bit će joj tek šezdeset godina! Zašto joj želite kratak život? – rekao je novi otac.

Od početka je bila Nessa. Čak ni njezina odlučna majka nije uspjela nametnuti ljudima u Shancarrigu svoju volju po tom pitanju. A kad joj se rodila sestra, nazvana je Catherine, a treća djevojčica Nuala. Nije bilo snažnih sinova da vode hotel. No, do vremena kad su shvatili da ih nikada neće ni biti, žene su se tako dobro snašle u hotelu da odsustvo dječaka nije ni zamijećeno.

Nessa je uvijek vjerovala da je najgori mogući spoj izgleda svojih roditelja.

Imala je majčinu kosu, ravnu poput metle. Ni gomila papilotni nije uspijevala stvoriti nagovještaj valovite kose ili barem blago zavijenih vrhova. A od oca je naslijedila široka ramena i velika stopala. Zašto nije mogla dobiti njegovu kovrčavu kosu i majčinu sitnu građu? Život je bio veoma nepravedan. Svi su se divili ljudima kovrčave kose.

Kao što ju je imala Leo.

Otkad je Nessa pamtila, Leo Murphy bila joj je najbolja prijateljica. Leo je bila djevojčica koja je živjela gore u *Glenu*. Bila je gotovo jedinica. Nije baš bila pravo jedino dijete kao Eddie Barton, sin krojačice, ali Leina su dva brata bila veoma stara i nisu živjela kod kuće.

Nessa je poznavala Leo čak i prije nego što su krenule u školu u Shancarrigu. Leo je pozivana da se dođe igrati k njoj. Gospođa Ryan rekla je kako želi da Vanessa stekne pravu prijateljicu prije no što krene u školu i bude prisiljena družiti se s huliganima poput Dunneovih i Brennanovih.

– Što znači huligani? – upitala je Nessa majku.

– Nije važno, ali ionako se nećeš družiti s njima.

– Zato i ideš u školu, kako bi naučila što znače takve riječi – rekao je Conor Ryan, otvarajući novine na stranici s utrkama kako bi provjerio može li odabrati vjerojatnog pobjednika poslijepodnevnih utrke.

Prvi dan u školi Nessa Ryan sjela je pokraj Maure Brennan. Zajedno su učile praviti kukice.

– Zašto se zovu kukice? – upitala je Nessa dok su dvije djevojčice polako povlačile linije u obliku slova S u pisankama.

– Izgledaju pomalo kao kukice koje vise na lancu iznad vatre. Znaš... one na koje se objese lonci – objasnila je Maura.

Nessa je taj podatak ponosno priopćila majci.

– Što? Zar su te stavili sjediti pokraj jedne od Brennanovih iz baraka? – ljutito je rekla.

– Ne puni joj glavu takvim stavovima. Zar siroto Brennanovo dijete nema pravo sjediti pokraj nekoga? – Nessin otac zbog nečega je branio Mauru Brennan. Majka je još uvijek bila bijesna zbog toga, o čemu god se radilo.

– Ne govoriš tako kad njezin otac dođe ovamo razbijajući sve pred sobom i psujući k'o kočijaš.

– Otkad si mu onaj put ono rekla, posao ga vodi samo u Finnov *pub*.

– Zvučiš kao da ti je žao, kao da ti nedostaje ta ništarija i pijandura. Bio je to sretan dan za ovu kuću kad sam ga istjerala. I ti si se složio.

– Jesam, jesam.

– Pa o čemu sad onda govoriš?

– Ne znam, Breda... – Odmahnuo je glavom. Nessa je zaključila da je u većini slučajeva... odgovor njezinog tate uglavnom “ne znam”. Nije bio upućen u stvari kao njezina majka. Stvari kao što su vođenje hotela i držanje nadzora.

– Da ne sjedim pokraj nje? – upitala je Nessa.

Majčino se lice smekšalo. – Ne obaziri se na mene, otac ti je u pravu. Nije dijete krivo.

– Mi nemamo kukice za lonce, zar ne?

– Ne. Imamo štednjak, kao svi normalni ljudi. Pretpostavljam da Brennanovi kuhaju na vatri. Nisi li danas u školi vidjela Leo Murphy?

– Sjedila je pokraj Eddieja. Učiteljica ih je prekorila zbog brbljanja.

– Što se još dogodilo? Pričaj mi o svemu.

– Igrali smo se oko stabla, znaš, uhvatili smo se za ruke i pjevali “Ringe, ringe, raja”.

– I ja sam to radio – rekao je otac.

Vidjela je kako mu majka prilazi i stavlja mu ruku na rame. Smiješili su se. Osjetila se sigurno. Možda majka ipak voli oca, iako ne zna voditi hotel. Kad bi netko došao u hotel, tražio bi gospođu Ryan, a ne gospodina, barem ako je to bio netko tko je poznavao to mjesto. Inače bi došlo do zastoja dok gospodin Ryan ne bi poslao po suprugu.

Nessa je odrasla znajući da u kriznoj situaciji treba pozvati majku, a ne oca. U početku je mislila da je tako i u drugim obiteljima.

Ali, naučila je da to nije bio posvuda slučaj. Otkrila je da majka Leo Murphy ne zna gdje se što nalazi, nego bojnici Murphy i služavka Bidy zajedno vode *Glen*. Leo se nikad ni zbog čega nije morala obraćati majci. To je bila ogromna sloboda.

Saznala je da majka Maure Brennan mora ići prosići jer gospodin Brennan popije sav novac koji zaradi. Kad se Nessa čudila zašto ga gospođa Brennan ne zaustavi riječju ili pogledom, kao što bi to učinila njezina majka, Maura je slegla ramenima. Rekla je da žene to ne rade.

Niall Hayes rekao je da njegova majka nema pravo glasa u kući. Njegov je otac plaćao sve račune i bavio se svime što se događalo. Foxy Dunne rekao je da njegova majka nikad ne otvara usta ni o kojoj temi, ali, dakako, njegov ih otac nikad ne zatvara te se njih dvoje tako upotpunjuje.

Samo je Eddie, čiji je otac bio mrtav ili otišao ili tako nešto, rekao da njegova majka vodi glavnu riječ. Ali, također je rekao da ona to ne voli. Stalno misli da bi u kući trebao biti muškarac.

Ponekad su se čak šalili na račun Nessine majke, koja je bila toliko različita od ostalih žena u Shancarrigu. Nessa to baš nije naročito voljela, ali je u srcu morala priznati da je istina. Majka se za Nessin ukus previše zanimala za nju. Željela je znati sve što se događalo.

– Zašto želiš toliko mnogo znati? – jednom ju je upitala Nessa.

– Želim biti sigurna da nećeš učiniti iste pogreške kao ja. Želim ti pokušati pomoći u djetinjstvu. – Majčin se odgovor činio veoma jednostavnim i izravnim, kao da razgovara s nekim svoje dobi, a ne s visine.

– Ostavi dijete na miru – rekao je otac, kao i mnogo puta do tada. – Ne traje li djetinjstvo samo veoma kratko vrijeme? Nek' uživaju u njemu.

– Ne znam baš za veoma kratko vrijeme – rekla je Nessina majka. – Oko mene ima dosta ljudi koji nikad nisu odrasli.

Kad bi se ljudi zaustavljali na ulici i divili malenoj Nessi Ryan, često bi je upitali: – A čija si ti maza? – Bio je to samo pozdrav, a ne pitanje, ali Nessa ga je ozbiljno shvaćala.

– Ničija – odlučno bi odgovorila. – U hotelu ima toliko posla da nema vremena za maza. – Ljudi bi se smijali tom ozbiljnom načinu djevojčicinog govora, koja je poput papigice ponavljala ono što je vjerojatno čula kod kuće.

Majka se nije slagala s tim. – Ti si najmaženije dijete u državi. Prestani govoriti ljudima da te nitko ne tetoši – rekla je.

Ali, Nessa nije tako mislila. Pitala se je li nahoće. Jesu li je tamnopusi Cigani, obitelji koje su svake godine prolazile kroz grad, ostavili na pragu hotela? Je li pronađena gore na Staroj stijeni, gdje ju je ostavila neka prekrasna, mila plemkinja duge kose, koja se našla u velikoj, tajnoj nevolji i napustila dijete te pobjegla?

Nessa nije točno znala što želi, ali je točno znala da želi nešto drugo, a ne ono što je dobila. Nikad neće biti u stanju zadovoljiti majku, što god radila, a otac joj je suviše mekan i dobroćudan da bi se njegovo mišljenje uvažavalo.

Ponekad, kad se osjećala posebno puna vjere i bliska Bogu, molila ga je da je učini omiljenom i voljenom.

– Ne tražim da budem lijepa, Bože, znam da ne smijemo tražiti dobar izgled. Ali, molim te da me više vole. Omiljeni su ljudi veoma sretni. Mogu ići uokolo i stalno činiti dobra djela. Iskreno ti kažem, Bože, čak i djeca. Bila bih sjajno dijete i sjajna odrasla osoba. Samo pokušaj, vidjet ćeš.

U doba djetinjstva Nesse Ryan u Ryanovom su se poslovnom hotelu dogodile mnoge promjene.

Nakon beskrajnih racioniranja i oskudica benzina kao posljedica rata u Europi, iznenada su se na cestama ponovno pojavili automobili. Umjesto da hotelski gosti stignu vlakom na željezničku postaju u Shancarrigu i dođu pješice do hotela koji je zauzimao jednu stranu zelenog trokuta – tog središta i srca mjesta – oni su se počeli dovoziti pred hotelski ulaz. Većina ljudi nerado je ostavljala automobil na ulici, iako je to bio najbolji dio Shancarriga. Posjetitelji nisu znali da je *Terrace*, gdje je na broju

tri prvo živo doktor Nolan, a zatim doktor Jims, a na broju pet obitelj Hayes, bio među najotmjelijim adresama u okrugu. Željeli su sigurno parkiralište za svoje automobile.

Hotel više nije bio tamnosmeđe boje. Mračni su tonovi zamijenjeni bež bojom i onim što je Breda nazivala divno odmarajućom bojom pistacije. Obišla je druge finije hotele i otkrila da je ta blijedozelenkasta nijansa po najnovijoj modi.

Umjerenije slike u teškim okvirima premještene su u glavnu spavaonicu, izvan vidika posjetitelja.

Sagrađeno je više kupaonica, a noćne su posude diskretno skrivene u ormariće pokraj kreveta, umjesto da stoje ispod kreveta kao što se očekivalo.

Žene koje su posluživale u blagovaonici Ryanovog poslovnog hotela sad su bile odjevene u elegantne zelene haljine, bijele pregače i bijele polukapice. Dani crnih oprava bili su prošlost. U ulaznom su se predvorju nalazile udobne stolice, potičući goste da razmišljaju o tome kako je nekada bilo.

Dok su Nessa i njezine sestre, Catherine i Nuala, bile male, držali su ih podalje od gostiju hotela, ali su naučene da kažu dobro jutro i dobro večer svakome koga bi susrele, čak i pijancima crvenog lica koji možda nisu bili u stanju odgovoriti.

Nessina je majka raščistila hotelsko dvorište. Stari i pokidani strojevi odneseni su, sporedne su zgrade obojane. Mjesto se više nije koristilo kao odlagalište otpada. Gostima je rečeno da postoji prostrano parkiralište.

A i posjetitelji su se promijenili.

Mnogi američki vojnici koji su upoznali Europu tijekom ratnih dana vraćali su se u doba mira dovodeći žene, pogotovo ako su u obiteljskom stablu postojali irski korijeni. Odsjedali su u hotelima širom zemlje i pokušavali pronaći pretke. Postali su uobičajen prizor, ponekad još uvijek u odorama, i izgledali veoma pristalo dok su se prijavljivali u Ryanovom poslovnom hotelu.

Otac Gunn rekao je da ga je iscrpilo traženje korijena u starim crkvenim knjigama.

Bilo je i trgovačkih putnika. Isti su ljudi dolazili redovito, jednom mjesečno, ponekad svaka dva tjedna. Obično su dvije ili tri sobe bile rezervirane za predstavnike različitih tvrtaka koji su dolazili vršiti narudžbe u Shancarrigu i okolnim područjima.

Nessina se majka odnosila prema njima s velikim poštovanjem. Govorila je suprugu da će oni biti kraljeznica posla. Conor Ryan slijegao je ramenima. Obično ih

je smatrao dosadnom gomilom, a pored toga suviše umjerenom, od koje nema zarade za barom. Blijedi, umorni ljudi, nervozni zbog prodaje, nemirni, nespokojni.

Nessina je majka ustrajala na ideji poslovne sale sa zapaljenom vatrom u kaminu. Po prostoriji je bilo smješteno nekoliko stolova za kojima su poslovni ljudi mogli ispunjavati knjige narudžaba i pušiti. Također su si mogli donijeti šalicu čaja ili kave.

Conor Ryan smatrao je to rasipanjem. Zašto nisu mogli sjediti u baru kao svi ostali? Zamijetio je da je veoma malo njih pratilo utrke konja ili pasa, ni u najboljim vremenima nije se s njima dalo naročito mnogo razgovarati.

U školi su se svi uvijek zanimali za hotel i tamošnja zbivanja. Pitali su što farmeri jedu za doručak na dane sajma jednom mjesečno i je li koje grlo stoke ikad išlo unazad i razbilo prozor, kao što se jednom dogodilo u trgovini živežnim namirnicama kad je Nellie Dunne zaboravila postaviti zaštitnu ogradu.

Nessa je pričala o obilnom doručku koji se služio cijelo prijepodne i kako su se očevi i sinovi izmjenjivali – jedan bi pazio na životinje dok bi drugi jeo velike hrpe slanine i jaja koje su bile naslagane na tanjurima.

– Tko je bila tvoja najbolja prijateljica kad si bila dijete? – upitala je Nessa majku dok joj je Breda Ryan četkala tamnu, sjajnu kosu kojoj se uporno divila bez obzira na Nessine pritužbe.

– Nismo tad imali vremena za najbolje prijatelje. Budi mirna, Vanessa.

– Zašto me zoveš Vanessa? Nitko drugi to ne čini.

– To ti je ime. Evo, izgleda prekrasno.

– Izgledam k'o vještica iz školske predstave.

– Zašto uvijek govoriš tako grozne stvari o sebi, dijete? Ako ti vjeruješ u te budalaštine, i drugi će.

– Smiješno, i Leo je to isto rekla.

– Ta je mala veoma pametna glavica – odobravajući je rekla gospođa Ryan.

– Sljedeće ćemo godine svaki dan ići zajedno autobusom u samostan. Možda će mi onda biti bolja prijateljica.

U jednom od rijetkih trenutaka nježnosti Nessina je majka čvrsto zagrlila kćerku.

– Imat ćeš mnoštvo prijateljica. Samo čekaj i vidjet ćeš! – rekla je.

– Bolje da što prije počnem. Skoro mi je četrnaest godina – neraspoloženo je rekla Nessa.

U pričama iz časopisa Nessa je čitala o djevojkama čije su majke bile poput prijateljica. Ona je željela imati takvu majku, a ne tako žustru i sigurnu u sve kao što je njezina. Nessa nikad nije doživjela da je njezina majka u krivu ili bez riječi. Njezin je otac, s druge strane, bio druga priča, uvijek se češkao po glavi govoreći da nema pojma o ovome ili onome. No, Nessa je imala osjećaj da je njezina majka rođena s odgovorima na sva pitanja.

Posljednji dan škole u Shancarrigu Nessa Ryan je pri fotografiranju stajala između Nialla Hayesa i Foxyja Dunnea. Gospođa Kelly svake je godine na taj dan fotografirala djecu i svi su se morali lijepo odjenuti da bi buduće generacije vidjele kako su razredi koji su prije njih prošli kroz iste učionice izgledali pristojno.

Sad je to već bila tradicija. Službena fotografija ispod stabla vani ispred školskih vrata. Posljednji trenutak godine, upriličen kako bi ih smirio nakon druge tradicije – urezivanja imena i razuzdanog jurišanja po učionici uz skupljanje knjiga i olovaka te pjevanje pjesmice:

*Nema više irskog, nema ni francuskog,
Nema više sjedenja u tvrdoj školskoj klupi,
Stolove i stolice baci niz stepenice,
Izmlati učitelja, učiteljicu lupi.*

Činjenica da se u Shancarrigu nikad nije učio francuski i da u školi nije bilo stepenica bile su pojedinosti koje ih nisu zabrinjavale. Širom svijeta djeca su pjevala tu pjesmu na zadnji dan škole.

Oni kojima je bilo tek trinaest godina i koji su se nakon ljeta morali vratiti u istu školu sa zavišću su ih promatrali. Bio je to dan kad su ispisivali imena na stablo. Dječaci su donijeli džepne nožiće. Svi su bili zauzeti kopajući po površini stare bukve.

Nessa je željela uživati u tome kao ostali. Svi su izgledali tako zagrijani za taj čin. Maura Brennan tjednima je planirala gdje će staviti ime. Eddie Barton rekao je da

će svoje urezati unutar crteža cvijeta, kako bi izgledalo posebno u nadolazećim godinama. Foxy nije ništa govorio, ali je svejedno ostavljao dojam upućenosti.

Nessa je uzela slobodni nož od učitelja Kellyja i napisala: Vanessa Ryan, lipanj 1954. Osjećala je da postoji još nešto što treba reći, ali nije znala što.

Sunce im je išlo u oči dok su škiljili prema fotoaparatu gospođe Kelly.

– Stanite uspravno! Prestanite se vrpeljiti vi tamo! – govorila je znajući da su to posljednje naredbe koje će im ikad uputiti.

Foxy Dunne pomilovao je Nessinu kosu, koja joj je slobodno padala po ramenima. – Veoma lijepo – rekao je.

– Miči ruke od mene, Foxy Dunne - odbrusila je.

– Samo se divim, gospođice šefice. Divim se, to je sve. – Nije izgledao ni najmanje zbunjeno.

Zamisli samo, Foxy, iz te očajne kuće Dunneovih, usudio se dotaknuti njezinu kosu.

– Veoma je lijepa, tvoja kosa – rekao je Niall Hayes. Pošteni, pouzdani, dosadni Niall, koji nikad nije imao originalnu misao. Izgovorio je to kao da se pokušava ulagivati Foxyju i ispričati se za njegove stavove.

– Dakle – rekla je, ostavši bez teksta. Na njezino iznenađenje, osjetila je kako su joj lice i vrat pocrvenjeli od te pohvale. Nessa Ryan nikad prije nije dobila kompliment od dječaka. Stavila je ruku na lice kako ne bi vidjeli da se zarumenjela.

– Svi se nasmiješite. Nessa, odmah skini ruku s lica. Leo, vidim li još jednom da si isplazila jezik, bit će nevolje. Velike nevolje.

Svi su se nasmijali i bila je to vesela slika za školski zid.

Odlazeći posljednji put zajedno iz škole u Shancarrigu, Nessa i Leo držale su se ispod ruke, a Maura Brennan hodala je uz njih. Maura se namjeravala zaposliti kao služavka ili u tvornici, rekla je da ne želi otići u Englesku kao njezine sestre. Nessa je osjetila nalet suosjećanja prema toj djevojci koja nije imala iste mogućnosti kao ona. Nessin je otac za Brennanove i Dunneove iz baraka rekao da su im u životu podijeljene veoma loše karte, s veoma malo aseva.

– Ne opisuj sve kartaškom terminologijom – ispravila ga je gospođa Ryan.

– Tako je. Onda bih mogao reći da omjeri na kladionici stoje veoma čvrsto na štetu Brennanovih i Dunneovih – rekao je cereći se.

No, Maura Brennan nikad se nije žalila.

Uvijek je bila suglasna sa svime i veoma tiha, kao da je odavno prihvatila činjenicu da ih otac sramoti, a majka stalno traži milostinju. Foxy Dunne bio je drugačiji, ponašao se kao da se njegova obitelj sastoji od grofova i vojvoda, a ne pijanica i besposličara. Gledajući Foxyja Dunnea čovjek nikad ne bi rekao da je njegovom ocu i braći zabranjen pristup u većinu javnih prostora u gradu. Nisu čak smjeli doći ni u željezariju njihova strica Jimmyja.

Foxy se nije ispričavao zbog njih niti ih je branio. Činilo se kao da ih smatra odvojenim od sebe.

Nessa je ponekad željela biti takva. Bolilo ju je kad je njezina majka bila oštra prema njezinom lakomislenom ocu. Nerviralo ju je kad bi otac samo slijegao ramenima, ne preuzimajući nikakvu odgovornost.

– Jedna Ciganka proriče budućnost. Kažu da je fenomenalna – rekla je Maura.

– Hoćemo li otići da nam prorekne sudbinu? – Leine su oči zasjale.

Nessa je znala da bi njezina majka bila zaista veoma ljuta kad bi se ona približila logoru kotlokrpa. I Leina bi se majka ljutila, ali Leo nije marila. Bilo bi prekrasno biti tako slobodan.

– Samo će vam ponoviti ono što vi kažete njoj – rekao je Foxy. – Oni to tako rade. Pitaju te što želiš biti, a onda ti poslije dvije minute kažu da će ti se to dogoditi.

– Ali, to je nepošteno – pobunio se Niall Hayes.

– To je život, Nialle. – Foxy je govorio kao da je naučio mnogo više o svijetu u polusrušenoj baraci nego Niall Hayes, odvjetnikov sin koji je živio u *Terraceu*.

– Dakle? Hoćemo li? – Leo je bila za kad god se radilo o nečemu uzbudljivom.

– Mogli bismo čitati iz dlanova ako želimo saznati što će nam se dogoditi – iznenada je rekao Eddie.

Nessi se to učinilo mnogo sigurnijim. Majka joj nikad ne mora saznati. – Kako bismo to mogli učiniti? – upitala je.

– Jednostavno je. Postoji linija života i linija ljubavi, i mnogo brazdi za djecu. – Eddie je zvučao veoma uvjerljivo.

– Gdje si sve to naučio? – upitao je Foxy.

– Zainteresirao sam se za to preko prijatelja – rekao je.

– Je li to prijatelj s kojim se dopisuješ? – upitala je Leo. On je kimnuo.

Nessu je preplavio osjećaj ljubomore. Kako to da je Leo znala sve o svima drugima, a gotovo ništa o Nessi, koja joj je trebala biti najbolja prijateljica?

– Ako ćemo to učiniti, haj'mo onda – oštro je rekla Nessa.

Prošli su kroz šumu Barna i krenuli gore prema Staroj stijeni.

Nitko nije morao predvoditi ni odlučivati kamo će se ići. Kad je trebalo učiniti nešto važno uvijek se išlo na Staru stijenu.

Eddie im je pokazao linije života. Činilo se da je svakome od njih ta linija dugačka.

– Što misliš, koliko godina predstavlja jedan centimetar? – upitao je Foxy.

– Ne znam – priznao je Eddie.

– Mnogo, rekla bih. – Maura je željela vjerovati u najbolje.

– A sad, linija srca. – One su se razlikovale. Izgledalo je kao da je Nessina na jednom mjestu prekinuta.

– To znači da ćeš imati dvije ljubavi – objasnio je Eddie.

– Ili će dvaput voljeti istu osobu. Znaš, možda će ti u sredini slomiti srce, a onda ti se vratiti – naslućivala je Maura.

– Mogla bih ja slomiti *njegovo* srce, o kome god se radilo. – Nessa je zabacila glavu.

– Aha, naravno. To tu ne piše. Vratimo se linijama. – Eddie se želio odmaknuti od škakljive teme.

Foxyjeva linija ljubavi bila je blijeda.

Također i Leina. – Je li to dobro ili loše? – upitala je Leo.

– To je dobro. – Foxy je bio odlučan. – To znači da nijedno od nas neće imati mnogo ljubavnih avantura dok ne dođe vrijeme da se vjenčamo jedno s drugim.

Svi su se nasmijali.

Eddie se prebacio na djecu. Znat ćeš koliko ćeš ih imati po broju sićušnih linija koje idu postrance od podnožja malog prsta. Maura će imati šestero. Zahihotala se. Bit će poput majke, rekla je, koja ne zna kad treba stati. Leo će imati dvoje. Kao i Foxy. Odobravajući je kimnuo glavom. Činilo se da Eddie i Niall neće imati nijedno. Uporno su pretraživali ruke i ispuštali glasne krike tobožnjeg oćavanja.

Nessa je imala tri linijice.

– To je troje lijepih malih Ryanovih koje ćeš donijeti u hotel – s odobravanjem je rekao Foxy. Već je naglasio Leo da oboje imaju podudarajući rezultat na rukama – dvoje.

– Neće biti Ryanovi – oštro ga je ispravila Nessa. – Nosit će ime moga muža.

– Aha, ali ako si barem malo nalik na mamu svi će ih smatrati Ryanovima – rekao je Foxy.

Nessa mu nije željela dati do znanja koliko ju je to razljutilo. Borila se s gnjevnim suzama koje su joj gotovo potekle zbog njegovog podrugivanja.

– Ne daj da te uzruja – rekla je Leo. – Pusti ga nek' priča.

– Lako je tebi. Ti ne mariš za svoju obitelj – odbrusila je Nessa.

Ostali su još uvijek brojali buduću djecu. Leo i Nessa sjedile su podalje od njih.

Iako su se Nessine oči sjajile, nije si dopustila zaplakati. Osjećala je kako mora nastaviti govoriti, kako bi je to moglo spriječiti da zaplače. – Ako netko kaže nešto o tvojoj majci ili ocu, Leo Murphy, ti se samo nasmiješ.

– Nije važno *što* oni govore, Nessa, idiotkinjo. Važno je samo ako te to uzruja, jer inače se radi tek o riječima koje lebde u zraku.

Leo je, kao i obično, izgubila interes.

Otišla se pridružiti ostalima, koji su otkrili liniju na dlanu koja je predstavljala novac. Činilo se da će jedina koja će imati bogatstvo vrijedno spomena biti Maura Brennan iz baraka, ona za koju je to bilo najmanje vjerojatno.

Nessa se nije zadržala dovoljno dugo da čuje kakva joj je budućnost zacrtana po pitanju bogatstva. Možda bi Foxy mogao ispaliti koju šalu na račun ljubavi njezina oca prema konjima i hrtovima. Bila je bijesna zbog nepravde. Nije mu mogla uzvratiti. Nije mogla reći da je ocu Foxyja Dunnea zabranjen ulaz čak i u *pub* Johnnyja Finna, što je značilo da je morao biti nezamislivo pijan i izvesti nešto zaista spektakularno.

Niti je mogla reći da je jedan Foxyjev brat u zatvoru, a da se jedan ukrcao na brod za Englesku samo sat vremena prije nego što je policijska potjera i njega strpala u zatvor. Činilo se da je Foxyjeva obitelj tako krajnje očajna da je iznad tuđih ogovaranja.

A ipak, kad bi majka govorila iste te stvari o Dunneovima, Nessa bi se uzrujala. Uхватила bi se kako brani prijatelje kad je kod kuće i kako brani obitelj kad je s prijateljima.

Nije podnosila kad bi Maura Brennan brisala nos o rukav, jer je znala da bi njezina majka uzdahnula i odmahivala glavom.

Ali, bilo je jednako tako grozno ili još gore kad bi Eddie ili Naill bili nazočni dok je njezina majka oštro razgovarala s tatom i naređivala mu neka makne novine, odjene sako i barem se pretvara da vodi hotel. Nekoliko je puta vidjela kako su njih dvojica razmijenili poglede čuvši oštre riječi njezine majke.

Žarko im je željela objasniti kako je to bilo neophodno, jer bi tata zauvijek samo sjedio i prepričavao duga rodoslovlja pasa i konja s udaljenih trkališta, dok su ljudi čekali da ih netko posluži. Htjela je da znaju kako se njezin otac ne vrijeđa zbog toga, kao što bi možda činili drugi muškarci.

Nessa je željela da njezine prijatelje zanima o čemu su njezini roditelji razgovarali za večerom, ali nitko nije ni najmanje mario za to. Također je željela da njezina majka i otac slučajju priče o tome kako je Foxy toliko lud da mu se sviđa Leo, a da pri tome ne frkću nosom i ne kažu nešto omalovažavajuće ni o jednom od njih dvoje.

Prije se osjećala sigurna u obitelji. Jedan od mnogih nedostataka odrastanja bio je osjećaj da više nije sigurno kao što je nekad bilo.

Nekoliko dana nakon završetka polugodišta stigla je poruka da bi u samostanu koji je Nessa željela pohađati željeli unaprijed vidjeti nove učenice.

– Lijepo ćemo te odjenuti. Važno je ostaviti dobar dojam – rekla je majka.

– Ali, neće me odbiti, zar ne?

– Hoćeš li već jednom naučiti? Ako želiš da se ponašaju prema tebi kao prema važnoj osobi, onda moraš *izgledati* kao važna osoba.

– To su opatice, mama. One ne gledaju tako snobovski na svijet.

– Mo'š mislit' što ne gledaju. – Majka je bila nepopustljiva.

Bio je to lijep izlet. Leo je išla u svakodnevnoj odjeći, nije se nimalo dotjerala.

– Ona ni ne mora – rekla je Nessina majka kad su vidjele da Leo stiže u običnoj ružičastoj pamučnoj haljini s izbljedjelim cvjetnim uzorkom i otrcanim okovratnikom.

– Zašto?

– Zato što znaju tko je ona.

To je bila zagonetka.

Leo je taj dan bila izvrsno raspoložena, ona i Nessa svemu su se smijale i hihotalale. Još im je više sve bilo smiješno zato što su u samostanu morale imati tako ozbiljna lica.

Hodnici su bili dugi i zaudarali na sredstvo za čišćenje podova. Malene crvene svjetiljke gorjele su ispred kipova i slika Srca Isusovog, a malene plave svjetiljke ispred Gospe.

Majka Dorothy, nadstojnica, veoma im je ozbiljno govorila o potrebi uzornog ponašanja u školskoj odori. Rekla im je da će tamo sve biti veoma različito od Shancarriga. U njezinoj je priči Shancarrig zvučao kao da je na drugom planetu.

– Jeste li vas dvije dobre prijateljice? – upitala je majka Dorothy.

– U našoj su školi svi prijatelji. – Leo je slegla ramenima.

Činilo se da sjajne opatičine oči sve upijaju.

Leo je bila zagrijana za razgledavanje grada.

– Bolje da se vratimo – rekla je Nessa. – Pitat će se gdje smo.

Leo ju je iznenađeno pogledala. – Imamo skoro petnaest godina i došle smo vidjeti samostan u kojem ćemo biti zatočene sljedeće tri godine. Zbog čega bi se brinuli? – upitala je.

– Naći će već nešto – rekla je Nessa.

– Za krepat si – srdačno je rekla Leo.

A onda je nakon neka tri tjedna Leo postala gotovo potpuno druga osoba, barem što se Nesse ticalo. Nikad je se nije moglo vidjeti i činilo se da ne želi ni mrdnuti iz *Glena*. Tajanstveno je otišla na ljetovanje s majkom, ocem i ona dva ogromna, glupa psa, a da nikome nije rekla kamo ide.

To je ljeto bilo beskonačno. Nije bilo nikoga s kim se mogla igrati. Maura Brennan obilazila je gradić i posvuda se raspitivala može li biti služavka, a na koncu

ju je Nessina majka zaposlila kao sobaricu u hotelu. Maura je i spavala tamo, što je bilo glupo, jer je do baraka imala samo deset minuta pješice. No, s druge strane, majka je rekla Nessi neka se zapita bi li Maura željela spavati na tom mjestu i bi li ona željela da Maura spava na tom mjestu.

Eddie Barton bio je potpuno obuzet starim prešanim cvijećem i pisanjem pisama. Niall Hayes stalno se tužio na školu u koju je trebao krenuti u rujnu. Činilo se kako traži potvrdu da će sve biti u redu.

Nessa je priželjkivala da je Leo sličnija Niallu, da ovisi o njoj, da traži njezin savjet. Također je mislila da bi Niall trebao biti sličniji toj žilavoj djevojčici iz *Glenn*, koja je bila u stanju sama preživjeti, vodeći svoje bitke.

Njezina je majka to primijetila, kao i uvijek.

– Rekla sam ti sto puta, vodi i drugi će te slijediti.

– Mogla bih ja voditi tisuću kilometara, ali Leo me nikad ne bi slijedila. – Nessi bi bilo draže da to nije priznala, no izletjelo joj je prije nego što je bila svjesna. Breda Ryan razočarano je uzdahnula. – Žao mi je, mama, ali tebi je drukčije. Ti si rođeni vođa. Neki ljudi to jednostavno imaju u sebi.

Majka ju je zamišljeno pogledala.

– Razmišljala sam o tvojoj kosi – neočekivano je rekla.

– Ma, nemoj razmišljati o njoj! – uzviknula je Nessa. – Nemoj uvijek misliti da bi svi drugi mogli biti bolji, samo kad bi postupali kao ti.

– Nessa! – Majka je bila šokirana tim ispadom.

– Zaista tako mislim. Imam petnaest godina. U nekim bih zemljama bila udana i imala vlastitu obitelj. *Ti* uvijek sve znaš najbolje. *Ti* znaš da tata ne smije pričati o hrtovima. *Ti* znaš da ne smijemo nikoga zvati frajer jer ti misliš da je to vulgarno, moramo reći dječak ili muškarac, ili nešto što nitko drugi ne govori.

– Pokušavam vas barem malo naučiti dobrom ponašanju. Stilu, to je sve.

– Ne. To nije sve. Ne daš nam da budemo normalni. Maura je iz nekog razloga ispod nas. Obitelj Leo Murphy je iznad nas jer živi u velikoj kući. Ti si *tako* sigurna u sve, jednostavno *znaš* da si u pravu. – Nessino je lice bilo crveno i ljutito.

– Što je prouzročilo ovo, ako smijem pitati?

– Moja kosa. Vodila sam običan razgovor s tobom, a onda si iznenada rekla da želiš razgovarati sa mnom o mojoj kosi. Nije me briga *što* želiš, neću to učiniti. Neću

to učiniti. Otići ću tati i reći mu da želiš da je ošišam, ili obojam, ili napravim užasnu punđu kao što je tvoja. Što god ti željela, ja to neću učiniti.

– U redu, u redu... ako je to ono što osjećaš. – Majka je ustala s namjerom da napusti dnevnu sobu.

Nessa je još uvijek bila razdražena. – Tako je. Sad ćeš otići dolje tati i prestrašiti ga. Reći ćeš mu da sam tako teška da ne možeš izaći sa mnom na kraj, a onda će jadni tata doći ovamo i pregovarati sa mnom i moliti me da se ispričam.

– Zar misliš da ću to učiniti? – Majka je izgledala rezervirano i iznenađeno.

– Godinama to radiš. – Toliko je daleko otišla da više nije bilo važno što govori.

– Slučajno sam ti zaista namjeravala reći nešto o tvojoj kosi. Da nikad nije izgledala bolje i da bi se trebala lijepo ošišati. Htjela sam ti predložiti da odemo zajedno u Dublin na jedno dobro mjesto za koje sam se raspitala.

– Ne vjerujem ti!

– E, pa vjeruj što hoćeš. Adresa je ovdje na papiriću. Namjeravala sam ti reći da bismo u srijedu mogle otići na kratak izlet. Ali, sad idi sama.

– Kako mogu ići sama? Nemam novaca.

– Namjeravala sam pitati tvoga oca da ti da novac.

– Ali sad nećeš. Shvaćam. Misliš da sam propustila šansu jer sam se loše ponašala. – Nessa se neveselo nasmijala, kako bi pokazala da zna kako odrasli funkcioniraju.

– Pitaj ga sama, Nessa. Suviše si zamorna da bih i dalje razgovarala s tobom.

Nessa nije pitala oca pa je on to sam spomenuo u utorak navečer. Zašto nije otišla na jednodnevni izlet u Dublin i lijepo se ošišala? Rekla je da ne želi ići, rekla je da je majka mrzi, rekla je da joj majka želi nabiti osjećaj krivnje, rekla je da joj kosa izgleda užasno, poput konjskog repa.

Rekla je da ne želi ići sama u Dublin.

– Povedi Leo. Obje ću vas počastiti – rekao je.

– Ne možeš, tata.

– Mogu. Ja donosim neke odluke u ovoj kući.

– Ne donosiš.

– Donosim, Nessa. Donosim one koje želim donositi. – Bilo je nečega u njegovu glasu. Potpuno mu je povjerovala.

Leo je pošla s njom u Dublin.

Frizerka je satima šišala i uređivala Nessinu kosu. – Trebala bi dolaziti svaka tri mjeseca.

– Jel' može za pet godina? – upitala je Nessa.

– Ne obazirite se na nju – prekinula ju je Leo. – Izgleda tako sjajno da će vam dolaziti svaki tjedan.

– Stvarno sjajno? – upitala je Nessa.

– Što stvarno sjajno?

– Stvarno sjajno izgledam? Jesi li to rekla samo zato da bi bila ljubazna prema njoj?

– Ali, strašno dobro izgledaš. *Sigurno* to znaš. Sličiš na Jean Simmons ili tako nekoga – rekla je Leo kao da je to bilo očito, jasno k'o dan.

– Kako bih mogla znati? Nikad mi to nitko nije rekao.

– Ja ti kažem.

– Ti si mi prijateljica. Možda mi to govoriš samo da bi me ušutkala – žalila se Nessa.

– O, Bože, Nessa. Ponekad stvarno znaš biti zamorna – rekla je Leo.

Bila je to ista riječ koju je upotrijebila Nessina majka. Bolje da malo pripazi.

Tijekom svih godina koje je Nessa Ryan provela odlazeći svakodnevno u školu u veliki grad njezin odnos s majkom bio je ponekad bolji, a ponekad lošiji.

Nije joj koristilo razgovarati s Leo, jer se činilo da ona ne smatra majku dijelom svoga života. Ako Nessa nije mogla ići u kino bilo je to zato što joj je majka rekla da mora čistiti srebrninu. Ako Leo nije mogla ići u kino bilo je to samo zato što su Lance i Jessica – psi – morali ići u šetnju, ili zato što je morala pomoći ocu oko nečega.

Gospođa Murphy nikad se nije spominjala.

Nessa je čula da je gospođa Murphy iz *Glena* slaba žena i da vjerojatno pati na živce, ali o tome se nije mnogo razgovaralo ispred djece. Leo se činila veoma

rastresena, kao da kod kuće nešto nije u redu, ali čak ni kad su najprisnije čavrljale nije je se moglo ubijediti da govori o tome.

A bilo je tako malo drugih ljudi s kojima je mogla razgovarati.

Nije uspijevala razgovarati s Maurom Brennan, koja je radila kao sobarica u hotelu. Svaki put kad bi se zaustavila na hodniku popričati s Maurom, ona bi se nervozno osvrtnala oko sebe.

– Ne, Nessa. Tvojoj majci ne bi bilo drago što ćaskamo.

– To je glupost, Maura. A ionako me nije briga što je njoj drago.

– Ali mene jest. To mi je kruh.

Na to se nije moglo odgovoriti.

Ponekad je gospođa Ryan bila fantastična, kao onda kad im je svima organizirala poduku iz plesa – Leo, Nessi i njezinim mlađim sestrama Catherine i Nuali te dvjema Blakeovim djevojčicama. Ludo su se zabavljale.

Ponekad je majka bila užasna – kao kad je rekla ocu da ode iz bara one noći kad je zaradio osamdeset pet funti na hrtu. – Samo nisam željela da izgubi *dvjesto* osamdeset pet funti, Nessa – kasnije je objašnjavala. – Išao je na ulicu tražiti hrtove ili bilo što nalik na njih, kako bi im platio piće.

Nessa se pjenila zbog toga. Majka je trebala dozvoliti ocu da zadrži dostojanstvo. Trebala mu je dopustiti da proslavi tu noć.

Majka je bila prekrasna po pitanju gramofona i Nessa je stvorila vlastitu zbirku: “Three Coins in the Fountain”, “Rock Around the Clock”, “Whatever Will Be Will Be”. No, kad je kupila “Young Love” Taba Huntera majka je već opet postala užasna, govoreći da Nessa završava školu s veoma slabim završnim ocjenama.

Nije bilo ni govora o fakultetu, nije bilo planova za karijeru, ništa osim uobičajenog utočišta onih koji nisu znali što bi sa sobom – tajničkog tečaja u gradu.

Nessa je to ljeto postala veoma svojeglava. Otac ju je nekoliko puta u ime mira u kući zamolio da se potruđi osigurati im sretan dom.

– Tako si slab, tata – odbrusila mu je u jednoj prilici. Isti je tren požalila. Bilo je to toliko slično onome što bi rekla njezina majka.

– Ne, ja zapravo nisam slab. Samo želim miran život, a ne da se ljudi koje volim svađaju k'o cigani, to je sve – blago je rekao.

– Zašto me toliko gnjaviš? – upitala je majku. – Mislim, to neće usrećiti ni jednu od nas, a uzrujava tatu.

– Ne razmišljam o tome kao o gnjavaži. Mislim da ti na taj način dajem hrabrost i snagu da živiš vlastiti život. Da budeš odvažna. Iskreno ti kažem. – I vjerovala je tim majčinim riječima.

– Jesi li ti uvijek bila hrabra?

– Ne, nisam. Naučila sam to došavši u ovu kuću. Kad sam se morala uhvatiti u koštac s parom na zidu.

– S kim?

– Tvojim svetim djedom i bakom – britko je rekla majka.

Nessa je šokirano podigla pogled prema starim Ryanovima, o kojima se u njihovoj kući uvijek govorilo s divljenjem i poštovanjem.

– Zašto ti je trebala hrabrost da se uhvatiš u koštac s njima? – upitala je.

– Željeli su da tvoj otac živi pod staklenim zvonom, a da mu oni dobacuju kockice šećera – rekla je gospođa Ryan.

Kad je tako govorila doimala se veoma normalnom, kao netko s kim možeš razgovarati, no nije to činila dovoljno često.

I tako je tog ljeta kad je napunila osamnaest godina Nessa nevoljko započela s tečajem stenografije i daktilografije.

Leo Murphy nije željela ići s njom, navodeći niz nejasnih i nezadovoljavajućih opravdanja da je potrebna u *Glenu*. Bilo je to zbrkano doba u Shancarrigu.

Eddie Barton bio je toliko potišten zbog posla kod Dunneovih da je jedva podizao pogled kad bi došla popričati s njim. Niall Hayes bio je u Dublinu pripremajući se za studij prava. Foxy je radio na gradilištima u Engleskoj. Blakeove su studirale u Dublinu. Nije smjela razgovarati s Maurom. Majka ju je toliko zapitkivala s kim ide u kino u veliki grad da to ponekad nije bilo vrijedno truda.

Onog vikenda kad je u grad došao Richard Hayes, Nessa je bila spremna za uzbuđenje u životu.

Bio je veoma zgodan, a ne zdepast poput Nialla. Bio je visok, vitak i veoma odrastao, nekih sedam-osam godina stariji od Nesse – bilo mu je dvadeset pet ili

dvadeset šest godina. Poslali su ga iz Dublina zbog nekog sramotnog događaja s nekom djevojkom.

Svi su to znali.

Prognan je u Shancarrig. Gdje očigledno neće biti djevojaka. Ili barem ne djevojaka vrijednih gledanja.

Nessa se veoma, veoma pomno odijevala sve dok mu nije zapala za oko.

– Stvari se zaista popravljaju – rekao je. – Ja sam Richard Hayes.

– Bog, Richarde – rekla je Nessa glasom koji je uvježbavala nekoliko tjedana.

Osmijeh mu je bio topao, ali je izazvao nervozu u njoj. Žudjela je otrčati i zamoliti nekoga za savjet, a dogodilo se da ju je upravo u tom trenutku pozvala majka.

– Sad ti znam ime – rekao je.

– Samo me majka zove Vanessa – rekla je.

Ali, bilo joj je drago što je umakla.

Majka je sve vidjela. – Kakav zgodan mladić – rekla je.

– Da. – Nessa se ugrizla za usnicu.

– Nemaš ama baš nikakve konkurencije – uvjerala ju je majka. – To je muškarac koji voli lijepe djevojke, a ti si najljepša djevojka u Shancarrigu.

Sljedeći put kad su se susreli predložio joj je da ga povede u šetnju.

– Voljela bih, ali moram vježbati te užasne logograme – rekla je Nessa.

– Stenografija izlazi iz mode, uskoro će svi pisati na strojevima – rekao je.

– Možda si u pravu, ali to se neće dogoditi prije nego što ja budem polagala završni ispit. Pa, možda se budemo vidjeli kasnije navečer – rekla je. U njegovim je očima vidjela da je učinila pravu stvar. Bio je zainteresiraniji nego ikad.

– Svakako, Vanessa – rekao je glumeći naklon.

Vodila ga je u duge šetnje po okolici.

Odvela ga je na Staru stijenu i ispričala mu sve legende o njoj. Odvela ga je do škole i pokazala mu stablo u koje su urezivali imena. Povala ga je do groblja i uputila ga na najstarije nadgrobne spomenike. Pokazala mu je djecu koja su lovila ribe u rijeci i objasnila mu kako se rukama može uhvatiti ribica ako je uspješ uloviti između kamenja.

Pričala mu je o poštaru Mattieju koji nije išao na misu, ali je znao dostaviti pismo svakome ako je na njemu pisalo samo ime i Shancarrig. Odvela ga je da upozna oca Gunna i oca Barryja, rekavši im da mu je ona vodič. Gospođa Kennedy, domaćica svećenika, gledala ih je s neodobravanjem te se Nessa samo nasmijala, sjela na stol i rekla da je dovela Richarda Hayesa kako bi probao legendarne ječmene kolačiće gospođe Kennedy.

Nasamo je rekla Richardu da su legendarni po tome što su tvrđi poput kamena.

Nessa je odvela Richarda Hayesa u posjet gospođici Ross i u trgovinu Nellie Dunne. U neka tri dana obišli su svaki kutak u okolici.

– To ti je uvod – veselo mu je rekla. – Tako nećeš moći reći da ti nitko nikad nije pošteno pokazao mjesto. – Osjetila je da je oduševljen njome, da je smatra bistrom, samouvjerenom mladom ženom.

A to je uistinu i bila.

Bila je ponosna na tamnu, gustu kosu, na čisti ten, na žarko žute i crvene bluze, a naročito se ponosila što se u njegovu društvu nije ponašala glupavo i hihotala kao što su činile mnoge druge djevojke. Majka joj je dala taj dar, to uvjerenje da je ravna svakom Adonisu koji dođe u Shancarrig.

Ali, Nessa se nije imala namjeru zadovoljiti slabijim muškarcem, kao njezina majka. Ona neće pristati ni na što manje od najboljeg, kakvim je njezina majka očito smatrala njezina oca. Nessa neće trebati dosadnog, priprostog, prosječnog momka. Ne više. Ne otkad je vidjela pogled pun divljenja koji joj je uputio muškarac poput Richarda.

Muškarac poput njega dolazi u grad kao što je njihov jednom u pedeset godina. Imala je sreće što mu je zapela za oko, morala je osigurati da to ne izgubi. Bio je muškarac o kojem je mogla sanjati dan i noć, netko tko je mogao ispuniti sve njezine misli. No, iz nekog si razloga nije zapravo dopuštala razmišljati o svojim osjećajima prema njemu, tom očaravajućem, ućtivom Richardu Hayesu, koji je očito svaki slobodan trenutak želio provesti u njezinom društvu. Željela je, dakako, misliti da mu se doista svidjela, ali neki glas upozorenja govorio joj je da će moći zadržati njegovu pozornost samo ako ne bude pokazivala da joj je stalo.

Bila je to gluma.

Život ne bi trebao biti gluma. Ipak, nekako je osjećala da nisu ravnopravni. Morala je to odigrati veoma pažljivo.

Čula je, naravno, mnogo priča o tome zašto je morao doći pomagati u uredu strica Billa. Neki su ljudi govorili kako je gospodin Hayes postao prezaposlen da bi sam vodio posao, a da se baš nije mogao previše nadati da će njegov sin Niall ikad naučiti dovoljno o poslu. Niall je pohađao Sveučilište u Dublinu, gdje će i odraditi praksu u pravobraniteljskom uredu. Proći će još četiri ili pet godina prije no što bude potpuno kvalificiran – stari Bill Hayes bio je potpuno u pravu što je primio tog bistrog mladića u tvrtku.

Drugi su govorili da je Richard poslan u Shancarrig kako bi čekao da se stvari slegnu – govorilo se o nezgodi u Dublinu vezanoj uz sučevku kćerku. A pričalo se i o raskinutim zarukama te o neodržavanju ženidbenog obećanja u posljednji trenutak.

U svim je tim pričama Richard Hayes, rođak pouzdanog Nialla, prikazivan kao plejboj.

Vladao je opći dojam da je Shancarrig uistinu mačji kašalj za nekoga tko je toliko vidio i proživio kao taj zgodni mladić od nekih dvadeset pet godina, koji je na juriš osvojio njihovo mjesto.

– Nije li fantastičan? – rekla je Leo kad ga je prvi put vidjela.

– Veoma je lako razgovarati s njim. – Nessa je požurila obznaniti najboljoj prijateljici koliko je uznapredovala u utrci kojoj su se, kako se činilo, pridružile sve žene u Shancarrigu.

– Voljela bih da češće dolazi u bar – rekla je Nessina majka. – Tako zgodan i šarmantan mladić privlačio bi mnoge.

– Rekao bih da su tog momčića često molili da napusti bar – rekao je Conor Ryan glasom čovjeka koji sve vidi i sve zna.

Gerry O’Sullivan, njihov naočiti mladi barmen, neočekivano se složio s njim.

– Pravi je zavodnik – rekao je. – Tip zbog kojeg bi žene otkinule jedna drugoj glavu.

– A, to nam ne treba – čvrsto je rekla gospođa Ryan. – Možda je i dobro što nije svako veče ovdje.

– Postoji li netko u Shancarrigu tko bi ubio drugu ženu zbog muškarca? Ovdje uopće nema takve strasti i takvih iskri. – Conor Ryan vratio se čitanju prognoza utrka u gradovima koje nikad neće posjetiti, na trkalištima kojima nikad neće prošetati.

Breda Ryan zamišljeno je pogledala prema prijamnom pultu gdje je Nessa marljivo vježbala tipkanje. Morali su vježbati sat vremena dnevno kod kuće, a ona je tipke hotelskog pisaćeg stroja prekrila neprozirnom ljepljivom trakom kako ne bi vidjela slova na njima.

Nessina je kosa sjajila, oči se svjetlucale, a dekolte bio dubok. Kad se radilo o Richardu Hayesu, nisu morali daleko tražiti strast i iskre.

Nessa je odbila tri majčina pokušaja razgovora o seksu.

– *Znam sve o tome, nisi li mi ispričala odavno, kad sam dobila prvu mjesečnicu?*

– Sad je priča drukčija, treba uzeti u obzir druge stvari... molim te, Nessa.

– Nema drugih stvari, ne želim o tome razgovarati. – Izmigoljila je.

Nije željela čuti kako joj majka govori nešto grubo ili zastrašujuće. Ionako je bila dovoljno prestrašena. Bili su to problemi koje nijedna majka ne može riješiti.

Richard Hayes govorio je Nessi da je prelijepa. Svraćao je u hotel i sjedio za recepcijom kako bi razgovarao s njom. Bilo je to usred poslijepodneva, u doba kad je bilo malo posla u hotelu i kad je Richard vjerojatno trebao biti u stričevom uredu.

Rekao je Nessi da je prekrasna crnka i da ga podsjeća na Dijanu, božicu lova.

– Je li ona bila dobra ili zla?

– Bila je prelijepa. Zar ne znaš za nju?

– Ne, časnice su se sestre nekako više zadržavale na Novom zavjetu. To je ona što je bila izuzetno čedna, zar ne?

– To je njezina priča i drži je se – nasmijao se, a ona se zacrvjenjela. Učinilo joj se da je gleda kao da i njegove misli idu u tom smjeru.

Zamišljeno ju je pomilovao po obrazu.

– Što se ovdje događa ako djevojka nije baš potpuno čedna? – upitao je.

– Pošalju ih bakama ili u Englesku. – Nadala se da joj obrazi nisu više tako crveni. Radilo se samo o tome da joj je gledao u grudi i procjenjivao je kao što bi činio muškarac koji želi voditi ljubav.

Ili je to samo umišljala. Nessa tih dana nije znala je li išta bilo stvarno ili je samo zamišljala čitav niz pogleda, pokreta i osjećaja koji uopće nisu postojali.

– Bio bih veoma pažljiv kad bismo... učinili nešto što bi moglo prouzročiti tvoj odlazak baki – rekao je. – Znaš, veoma pažljiv. Ne bi uopće bilo opasnosti.

Odněkud je izvukla samouvjeren odgovor.

– Ah, ali o tome neće biti ni govora, Richarde – rekla je.

Bio je zainteresiraniji nego ikad.

– Bojiš se?

– Ne. Mogli bi postojati i drugi razlozi zašto bi ti ljudi mogli reći ne.

– Ali, sviđam ti se, znam to – razigrano je rekao.

– No, *volim* li te i voliš li ti *mene*? To bi se trebao upitati prije nego što kreneš tamo kamo se ide.

– Kao na primjer na Staru stijenu?

Bio je u Shancarrigu tek desetak dana i već je znao kamo idu ljubavnici. U malenu kotlinu u šumi Barna gdje je započinjala cesta prema Staroj stijeni.

– Kad bismo samo znali što je ljubav, Vanessa Mary Ryan, mogli bismo vladati svijetom. – Pravio se kao da teško uzdiše.

– A bismo li dobro vladali njime, Richarde Aloysiuse Hayesu? – nasmijala se.

– Kako si to znala?

– Pitala sam Nialla što znači RAH na tvojoj torbi za tenis.

– I rekao ti je? Prasac jedan!

Počeli su se natezati i smijati. Uhvatio ju je za zglob.

– Ne šalim se, ti si najljupkija djevojka u široj okolini.

– Nisi vidio druge.

– Oprostit ćeš, ali jesam. Išao sam u istraživanje, ponio sam torbu za tenis gore u *Glen*, ali nisam dobio ni igru ni užitak od tvoje takozvane najbolje prijateljice, tog nervoznog stvorenjca kovrčave kose.

– Ne govori tako o Leo.

– A proučavao sam i Madeleine Ross.

– Ona je prastara.

– Starija je od mene tri godine. I da vidim koga još. Lijepu malenu Mauru Brennan koja radi u Ryanovom *Ritzu*, ali mislim da je ona bila na Staroj stijeni s mladim gospodinom O’Sullivanom. Uskoro ćemo čuti vjenčana zvona ako se nisam grdno prevario.

– Maura? Trudna! Ne vjerujem.

Podigao je ruke u obranu.

– Možda se varam – rekao je.

– Ona je luda. Gerry O’Sullivan nikad je neće oženiti... – Nessa je dopustila da joj to izleti.

– Aha... dakle, nije samo pitanje vole li se. Pitanje je i hoće li frajer oženiti curu, zar ne?

Bilo je jedan – nula za njega. – Moram ići – rekla je.

Noge su joj se toliko tresle da se jedva uspela stubama i ušla u sobu. Tamo je pronašla svoje sestre Catherine i Nualu koje su, svjesne krivnje, naglo odskočile od njezinog toaletnog stolića gdje su čitale njezin dnevnik.

– Mislila sam da bi trebala biti na recepciji – rekla je Catherine, odmah prelazeći u napad.

– Nismo pročitale ništa osobno, zaista – molila je Nuala, koja je bila mlađa i prestrašenija.

A imala je i razloga za prestrašenost.

Nessa Ryan, osamnaestogodišnjakinja koju je želio najzgodniji muškarac u Irskoj, nadvisila se nad njima.

– Poslije ćete imati priliku sve objasniti – rekla je vadeći ključ iz brave. – Zaključat ću vas unutra dok ne pronađem majku.

– Nemoj reći mami! – zauralala je Nuala.

– Mami se neće svidjeti ono što si naumila – zaprijetila je Catherine.

Ali, Nessa je bila u prednosti. Nije ništa zapisala u dnevnik, sve se nalazilo na stražnjim stranicama njezine bilježnice za stenografiju, koju je uvijek nosila sa sobom.

Došla je napisati još, ispričati si o strasti u njegovu glasu, o žmarcima koje je osjetila kad ju je uhvatio za zglob, o tome kako je rekao da bi je mogao voljeti.

Nije se obazirala na preklinjanja i jadikovke koji su dopirali iz sobe, nego je krenula pronaći majku.

U hodniku je susrela Mauru Brennan koja je nosila posteljinu.

– Je li sve u redu, Maura? – upitala je.

– Zašto pitaš?

– Pa, ne znam. Izgledaš drukčije.

– I *jesam* drukčija. Idući se tjedan udajem za Gerryja. Nisam još svima rekla.

Tek smo se dogovorili.

– Udaješ?

– Znam. Nije li to sjajno?

Nessa je ostala zabezeknuta. Možda postoji drugi sustav pravila, možda te momci zaista ožene ako odeš s njima na Staru stijenu. Možda su njezina majka, časne sestre i pamfleti *Katoličkog društva istine* bili u krivu. Sabrala se.

– To je sjajno, Maura – rekla je. – Čestitam.

Nessa je pronašla majku i izvijestila je o dvije kriminalke zaključane u sobi.

– Gadno ih kazni – naredila je.

– Jesu li pronašle nešto za čitanje, nešto što nisu trebale? – Majčine su oči bile uznemirene.

– Budem li ti još jednom morala reći da se nema što pronaći i da se nema o čemu raspravljati, *poludjet* ću. – Gotovo je uzvikivala te riječi.

Na njezino iznenađenje, majka ju je zadivljeno pogledala.

– Znaš, mislim da bi Richard na kraju mogao biti dobar za tebe. Napokon postaješ samouvjeren. Još će od tebe biti vođa.

To je bila istina. Osjećala je da zna bolje kontrolirati situaciju. Bila je oduševljena što je majka zauzela tako strog stav prema Catherine i Nuali. A to je, neočekivano, učinio i otac.

– Ljudima se mora dopustiti da imaju osobni život i snove – rekao je dvjema mrzovoljnim djevojčicama kojima su tjedan dana bili zabranjeni izlasci. – Užasna je stvar nasilno upasti u nečiji život iz snova.

– Unutra nije bilo ničega – rekla je Catherine.

– Tim si riječima samo pogoršala situaciju.

Djevojčice su bile zaprepaštene.

Ta Nessa, koja je obično upadala u nevolje s roditeljima, ta Nessa, koja je očijukala s rođakom Nialla Hayesom, bila je ni manje ni više nego pohvaljena što je učinila nešto tako opasno kao što je bilo zaključavanje njih dvije u spavaću sobu.

– Zamisli da je izbio požar? – Catherine je čak nabacila tu mogućnost.

Nije dobila veliku potporu.

– Onda biste izgorjele – rekla je majka.

Eddie Barton ponekad bi došao čavrljati.

– Jel' hofiraš s Richardom Hayesom? – upitao je Nessu.

– Što znači hofirati?

– Ne znam, i ja sam se često pitao. No, činiš li to?

– Ne. On dođe i ode. Veoma je zgodan, vjerojatno prezgodan za mene.

– Znam što misliš – nimalo laskavo rekao je Eddie.

– Baš ti hvala, prijatelju.

– Ne, nisam tako mislio. Dobro izgledaš, mnogo bolje nego kad smo bili djeca, iskreno... – Eddie je bio zbunjen i uhvatio se kako pravi pokrete koji su pokazivali koliko bolje Nessa sad izgleda. Pokreti su upućivali na grudi i uzak struk. No, nije se činila uvrijeđena. – Izgled je važan, zar ne? – Izgledao je nervozan.

– Pretpostavljam, iako ljudi stalno govore da nije.

Eddie je prolazio rukom kroz nakostriješenu kosu. – Volio bih da i momci postaju zgodniji, svi momci, kao što se izgleda događa svim djevojkama.

– Zar ti nisi zgodan momak, Eddie? – Mislila je da joj je glas bezbrižan i ohrabrujući.

– Nemoj zbijati šale sa mnom. – Lice mu je bilo crveno.

– Ne zbijam.

– Da, zbijáš. Imam kosu kao Bog zna što i po cijeli dan povlačim metlu po proklesoj Dunneovoj trgovini. Tko bi me pogledao?

Izletio je iz hotela, ostavivši zbunjenu Nessu. Koliko je njoj bilo poznato, Eddie nikad nije pozvao van nijednu djevojku iz Shancarriga, a nije ni pokazivao zanimanje za neku drugu žensku osobu iz okolice. Doduše, s vremena na vrijeme dolazio je u hotel i obavljao misteriozne telefonske razgovore sa Škotskom. Bilo je to preteško za razumjeti, a ionako je imala mnogo važnijih stvari na umu.

Richard je vozio Nessu u kino u grad stričevim automobilom.

– Dopušta ti da ga voziš?

– On ne izlazi navečer.

– Niall ga nikad nije vozio.

– Niall nikad nije pitao.

Niall Hayes stanovao je s prijateljem iz razreda. Zajedno su pohađali trojedni tečaj knjigovodstva. Mrzili su ga. Niall je poslao Nessi nekoliko pisama i razglednica u kojima je pisao kako mu je užasno. Nadao se da će fakultet biti bolji.

– Mislim da se strahovito sviđaš Niallu – rekao je Richard poljubivši Nessu u stričevom autu.

Ona se odmakla.

– Ne mislim tako – rekla je hladno, ne hihoćući se. Majka je bila u pravu. Zaista je odrasla otkad je Richard došao u Shancarrig.

– O, ja mislim. Zar te ne vodi u kino? Zar Niall ne planira izlete na Staru stijenu s tobom kao i ja? – Ponavljao je vlastite riječi o mlađem rođaku.

– Niall me nikad nije pitao.

– Niall se sutra vraća, Ethel mi je rekla – rekla je Nessi gospođa Ryan.

– To će uzdrmati grad do temelja – rekla je Nessa.

– Ti i on uvijek ste bili dobri prijatelji. – Majčin je glas bio blag pa se Nessa postidjela.

– To je istina, bili smo. Ali, mama, postao je tako bezvoljan. Nije lako razgovarati s njim.

– Nisu svi tako šarmantni kao njegov rođak Richard.

– Richard je normalan. Ljubazan je prema ljudima, ugodan. Ne gundā i ne prigovara stalno kao Niall.

– Možda Niall ima razloga za gundanje i prigovaranje.

– Kakvih razloga može imati, više nego svi mi ostali?

– Pa, njegova omiljena djevojka zanesena je njegovim rođakom, njegovo mjesto u tvrtci nije više ni približno onako sigurno kao nekad... i nema majku koja je tako puna razumijevanja kao tvoja. Ima onu turobnu staru Ethel.

Nasmijale su se onako kako su se sad ponekad smijale – poput sestara, poput prijateljica.

– Što bi *ti* učinila za Nialla da si mu prijateljica? – upitala je Nessa. Učinilo joj se da je majka veoma pomno promatra, ali nije bila sigurna.

– Ohrabrila bih ga da se bori za svoje mjesto. On je Billov sin. To je *njegov* posao. Rekla bih mu da u životu postoji samo nekoliko prilika i da ih treba ugrabiti. O, pretpostavljam da bih mu malo pričala o tome kako ne treba odgađati stvari.

– Možda me neće poslušati.

– Ne. Ljudi često ne slušaju one koji im žele dobro.

– Je li tata slušao tebe?

– O, da. Ali to je bilo drukčije, ja sam voljela tvoga oca. Još uvijek ga volim.

– Ja ne *volim* Nialla, ali mi je jako drag.

– Onda nemoj dopustiti da ga *zgaze* – rekla je Breda Ryan.

Nessa je pozvala Nialla u hotel na piće. To se činilo tako odraslim postupkom.

– Izgledaš sjajno – rekao je.

– Hvala, Nialle. I ti izgledaš dobro.

– Mislio sam, *lijepa* si poput... – rekao je.

– Kakav posao obavljaš u uredu? – Promijenila je temu.

– Arhiviram! Vadim stvari iz pokidanih koverti i stavljam ih u nepokidane kovertе. Bože dragi, i Dinny Dunne mogao bi to raditi kad je dobro raspoložen.

Niall je bio pun jada, a Nessa nestrpljivosti. Zašto nije dovoljno vatren da ustane i pokrene se, zašto nije naprosto očaravajući poput njegovog rođaka? Naposljetku, oni su sinovi dva brata. Sigurno je Richardov otac bio onaj koji je imao poleta i energije.

Richard je rekao stricu da mlađi muškarac treba ići u kućne posjete, što je značilo da je mogao koristiti automobil i čitav dan provoditi vani. Tko je mogao znati koliko mu je potrebno da sastavi oporuku ili sazna pojedinosti o tužbi zbog prava slobodnog prolaza? Tko je mogao izmjeriti koliko sati traje razgovor s krčmarom o ukidanju dozvole ili sa ženom o bračnom ugovoru koji uključuje farmu?

Richard je sa svima bio vedar i raspoložen.

Da su njega zamolili da arhivira napravio bi od toga najprestižniji posao u uredu. Zašto Niall to ne može uvidjeti? Zašto je pogrbio ramena, zašto izgleda poraženo? Zašto ne zabacuje glavu i ne smije se?

– Jesi li se često viđala s Richardom dok me nije bilo? – upitao je Niall presjekavši joj tijek misli.

– Dolazio je ovamo, veoma je živahan.

– No naravno, nije pouzdan – rekao je Niall.

– Ne budi takva baba, Niall. – Njezin bezbrižan glas skrivao je uzrujanost. Nije željela čuti ništa zbog čega bi njezina predodžba o Richardu Hayesu splasnula, nikakvu glupavu obiteljsku priču o sramoti ili beščašću.

– Mislim samo da bi trebala znati.

– Ah, znam ja sve o njemu – vedro je rekla.

– Zaista? – Niall je izgledao kao da mu je laknulo.

– Djevojka u svakom gradu. Prošli je tjedan čak ona Elaine došla ovamo iz Dublina. Ne, nema nikakvih tajni.

– Elaine je bila ovdje? Nakon svega što se dogodilo!

– Točno ispred tvoje kuće. Dovezla ga je zaista šminkerskim autom.

– Bit će pakla ako tko sazna za to. Ona je bila ta.

– Ta?

– Ta koju je... koja je ostala... ta.

– Ah, da, pretpostavljam da jest. – Nessino je srce bilo teško poput olova. Niall nije morao završiti nijednu rečenicu. Priče su ga već pretekle, sučeva kćerka za koju se govorilo da je ostala trudna.

Zamisli samo, dolazi u Shancarrig nakon svega i progoni Richarda.

Sigurno je prilično očajna.

– Dakle, to je u redu. – Niall je zaštitnički pogledao Nessu, kao da je sretan što je nije morao spašavati iz živog blata nesporazuma.

– Ovdje smo svi dobro, ljeto je bilo prekrasno. *Ti* zvučiš kao da ti je bilo užasno. – Navela ga je na daljnje nabranje vlastitih nevolja kako bi mogla slijediti tijekom svojih misli. Richard sigurno više nije spetljan s tom curom. A s druge strane, dakako, bilo je poznato da bi ona, za razliku od Nesse, otišla u krevet s njim. I da je to već učinila.

Je li to sve što on želi? Sigurno želi i druge stvari – zabavu i čavrljanje, i ljubljenje, i sedam godina mlađu djevojku koja izgleda kao Dijana, božica lova.

Kad bi barem mogla nekoga pitati. No, nije bilo nikoga.

Na dan vjenčanja Maure Brennan Leo je predložila da odu u crkvu.

– Mauri se to ne bi svidjelo. Ne želi se miješati s nama jer radi u hotelu.

– To je čista glupost – rekla je Leo. – Tvoja je mama ta koja ne želi da se Maura miješa s nama. Idemo.

Dok su sjedile čekajući da započne maleni, tužni obred, Nessi je bilo drago kad je vidjela da stižu Niall Hayes i Eddie Barton.

– Oni grozni Dunneovi dali su mi sat vremena slobodno – prošaptao je Eddie. Radio je za ugledniji ogranak Foxyjeve obitelji, u željezariji njegova strica. Činio se veoma nesretan zbog toga.

– Meni su dopustili da prekinem lijepljenje markica na kovertu – rekao je Niall.

– Ja bih trebala biti na tečaju daktilografije, ali sam rekla mami da imamo slobodan dan. Nadzire me poput kopca – požalila se Nessa.

– Nismo baš bili najuspješniji razred koji je izišao iz škole u Shancarrigu, zar ne? – upitala je Leo tiho se nasmijavši.

– Pa, mi ostali barem... – Nessa se zaustavila. Sjetila se da bi se Leo jako uzrujala kad bi je netko nazvao dokonom gospođom.

Leo joj je dobacila zahvalan osmijeh. Njih četvero sjedili su pružajući tihu podršku, gledajući kako se njihova prijateljica iz razreda Maura, trudna i sretna, udaje za Gerryja O'Sullivanana, niskog i zgodnog, s kumom, ali nijednim drugim prijateljem ni pripadnikom obitelji u crkvi.

– Ne izgleda naročito pouzdano – prošaptao je Niall.

– Isuse, Marijo i sveti Josipe, a za kog ti danas uopće misliš da je pouzdan? – prosiktala je Nessa.

– *Ja* sam pouzdan, kakav god inače bio. – Pogledao ju je i ona je iznenada primijetila da mu se zaista sviđa, i to ne samo na onaj neki stidljivi, ovisan način, kao što je uvijek mislila, nego mnogo više. Niall Hayes izgarao je za njom. Nije joj to dalo onakav polet kakav je očekivala. U danima kad se nije nikome sviđala bila bi sretna

da je imala nekoliko recki na pušci, naklonosti s kojima se mogla poigravati, srdaca koje je mogla slomiti.

Ali, Niall je bio suviše dobar prijatelj za to.

– Hvala – jednostavno je prošaptala.

Maura je bila oduševljena poklonom koji su joj kupili, vitrinicom sa staklenim vratima. Leo se sjetila kako je Maura jednom rekla da bi voljela skupljati vrijedne stvari i poslagati ih u vitrinu. Oči su joj bile pune suza radosnica kad su joj je donijeli u baraku u kojoj će živjeti – samo nekoliko metara od one u koju je njezin otac još uvijek svaku noć upadao pijan.

– Vi ste predivni prijatelji – rekla je isprekidanim glasom.

Nessi se učinilo da će je ugušiti poplava krivnje. Maura je godinama radila u Ryanovom hotelu, a jedva su razmijenile koju rečenicu. Da je samo bila tako hrabra kao Leo Muprhy, ne bi se obazirala na to što će uvrijediti majku i prijeći granice prisnosti između osoblja i vlasnika.

No, sad je postala hrabra i pokazat će to, iskoristit će to. Kad se vratila u hotel, majka je upitala gdje će se održati slavlje.

– Znaš dobro da će popiti par pića u *pubu* Johnnyja Finna, a za nekoliko ljudi koji će se dovući natrag u njezinu baraku jedna će Maura iznijeti na tanjurima onoliko hladne piletine koliko si bude mogla priuštiti.

– E, pa trebala je misliti na to... – započela je njezina majka.

– Ne, nije, po pravdi bi trebala ovdje imati primanje. Bila mi je školska prijateljica, a osim toga i ona i Gerry rade ovdje. Svatko s imalo pristojnosti pružio bi im barem to.

Breda Ryan bila je preneražena.

– Ne razumiješ...

– Ne sviđa mi se ono što razumijem. To je tako snobovski, tako smiješno. Čini li nas boljim ljudima to što nas gledaju kao nadređene Mauri Brennan iz baraka? Jesi li to oduvijek željela, položaj na nekakvoj ljestvici?

– Ne, nisam to oduvijek željela. – Majka je bila mirna i nije pokazala očekivan bijes zbog toga što je Nessa vikala na nju u predvorju hotela.

– Pa što si onda željela?

– Reći ću ti ako skineš taj drzak izraz s lica... i prestaneš vikati kao ribarska žena. Dođi. – Majka je razgovarala s njom kao sa sebi ravnom. Otišle su do bara.

– Conor, zašto ne uzmeš petaka iz blagajne i ne odeš u *pub* platiti nekoliko pića Gerryju i Mauri?

Nessin je otac podigao pogled, zadovoljan.

– Nisam li baš predložio...?

– I bio si u pravu. Idi dok su još dovoljno trijezni da znaju kako ih častiš. Nessa i ja pobrinut ćemo se za bar.

Promatrale su kako Conor Ryan revno odlazi pridružiti se slavlju, jedva se usuđujući povjerovati u svoju sreću. Nessa je nepomično sjedila i čekala priču. Gospođa Ryan natočila im je dvije čašice šerija, što nikad prije nije učinila. Nessa je odlučila ne komentirati; podigla je čašu do usta, kao da ona i njezina majka već godinama zajedno piju za šankom.

– Ljudi u različita doba života žele različite stvari. Ja sam željela muškarca pod imenom Teddy Burke. Željela sam ga od trenutka kad sam ga prvi put vidjela, kad mi je bilo šesnaest godina, sve do dvadeset prve. Punih pet godina. – Nessa je promatrala tu nepoznatu ženu koja je ulijevala šeri; bojala se progovoriti. – Teddy Burke imao je lijepu riječ za svakoga, ali to je bilo sve... riječ... a ja sam mislila da je bilo više. Mislila sam da sam posebna. Na tom sam temelju u mašti izgradila čitav život. Nisam mogla jesti. Izgubila sam zdravlje i ljepotu, onoliko koliko sam ih imala. Poslali su me na tečaj domaćinstva.

– Znaš, ne sjećam se zapravo tih godina. Pretpostavljam da sam pohađala tečaj – položila sam ispite i dobila svjedodžbu – ali mislila sam samo na Teddyja Burkea. – Napravila je tako dugu stanku da se Nessa osjetila sposobnom progovoriti.

Progovorila je poput prijateljice, ravnopravno. – A je li on znao, je li imao pojma...?

– Iskreno rečeno, mislim da nije. Bio je naviknut na to da mu se svi dive. Ja sam bila samo još jedna u nizu. – Majčine su oči bile daleko dok je sjedila u praznom hotelskom baru, tamne kose labavo smotane na zatiljku i pričvršćene sedefastom kopčom. Uredan okovratnik njezine svijetloružičaste bluze izvirivao je ispod tamnoružičaste veste – svaki milimetar njezine pojave govorio je da se radi o

uspješnoj poslovnoj ženi. Bilo je teško povjerovati u tu priču o mršavoj, preplašenoj djevojci zaljubljenosti pet godina u muškarca koji nije ni znao da ona postoji.

– No, u svakom slučaju, jednog sam dana čula da se Teddy Burke ženi za Annie Lynch, najneugledniju djevojku u tri okolne župe, koja je imala lošu narav i bila razroka. Sve se promijenilo. Ženio se njome radi njezine zemlje, njezinih jutara koja su se protezala dolje do jezera i preko zelenih dolina, radi prava na izlov ribe, radi stoke koju su posjedovali. Muškarac koji je bio tako zgodan i drag kao Teddy Burke mogao je trampiti sebe za zemlju.

– To me navelo da se zapitam što zapravo želim. A onda sam otišla na rođakovo vjenčanje i upoznala tvoga oca te odlučila da želim otići otamo gdje sam živjela i gdje ću se sjećati smijeha Teddyja Burka i njegova ophođenja s ljudima. Odlučila sam da želim učiniti tvoga oca snažnim i samopouzdanim kao što je bio Teddy kad je dobio zemlju, kao što je Annie Lynch oduvijek bila jer je imala zemlju... Čvrsto sam odlučila učiniti to.

Nastala je duga šutnja. Nessa je upijala ono što je čula.

– Jesi li ikad požalila?

– Ne, niti jedan dan, ne nakon što sam donijela odluku. I nije li ispalo dobro? Hotel je opstao; onaj par sa slika u predvorju dopustio bi da propadne, a tvoga bi oca pustili da ode u Britansku vojsku.

– Zašto mi to sad govoriš?

– Zato što si mislila da sam nas jedino željela postaviti iznad drugih ljudi. Možda sam to slučajno činila, ali nije mi bila namjera.

– Zna li tata za Teddyja Burkea?

– Nije se imalo što znati osim ludosti i snova mlade djevojke.

U hotel je ušao Mattie, nakon što je isporučio sva pisma iz svoje vreće.

– Ovaj će grad otići k vragu, gospođo Ryan – rekao je. – Svatovi urlaju “Blagoslovi ovaj dom” gore u *pubu* Johnnija Finna, a gospodarice kuće pijuckaju šeri u Ryanovom hotelu.

– A nikoga da natoči poštaru kriglu piva – nasmijala se Nessina majka.

Trenutak je završio i možda se više nikad neće vratiti.

Nakon toga Nessa je počela promatrati ljude u drugom svjetlu. Možda su svi imali ogromnu ljubav u životu, ili nešto za što su mislili da je ogromna ljubav. Možda

se gospodinu Kellyju iz škole sviđala barska pjevačica prije nego što se smirio s gospođom Kelly. Možda je Nellie Dunne nekad bila zaljubljena do ušiju u nekog trgovačkog putnika koji je prije mnogo godina došao u Ryanov poslovni hotel, ali koji je oženio neku drugu. Možda je jedan od onih staraca iz poslovne sale nekad bio Nellien predmet žudnje.

To nije bilo tako nemoguće.

Pogledaj samo Eddieja Bartona, koji se zaljubio u djevojku iz Škotske. Nikome zapravo nije bilo jasno kako je uopće stupio u vezu s njom, ali očigledno se godinama dopisivao s Christine Taylor i nazivao je iz hotela.

A onda je ona došla i sad živi s njegovom majkom. Nessa je bila zapanjena promjenom na Eddieju. Razgovarao je s Dunneovima, Foxyjevim rođacima, kao da im je ravan. Bio je s Christine u hotelu i razmatrali su mogućnost njegova unapređenja te način uređenja soba.

Ljubav čini nevjerojatne stvari ljudima.

Eileen Blake iz *Terracea* rekla je da se na putu iz Dublina zaustavila popiti kavu u Portlaoiseu i vidjela nikoga drugog nego Richarda Hayesa i neku djevojku, koji su uzimali sobu u hotelu. Kao muž i žena.

Govorilo se da je mala Maria Kelly iz škole u Shancarrigu bila s njim na plesu u velikom gradu, ali joj roditelji nisu znali za to jer je izašla i ušla kroz prozor preko grana starog bukvinog stabla koje je raslo u školskom dvorištu.

Nessa Ryan čula je obje te činjenice u razmaku od tri dana. Slučajno je nabasala na njih, nisu joj namjerno isporučene na vrata kao loša vijest.

Nije se osjećala onako kako se pribojavala – nije bilo osjećaja hladne izdaje, nije bilo bijesa što joj je muškarac rekao da je posebna i želio da bude njegova djevojka, a onda se isto tako ponašao s pola okruga. Veoma jasno i odlučno osjetila je kako je došao kraj njezinoj zanesenosti njime. Možda je ipak bila majčina kći, mnogo više nego što je ikad vjerovala. Nije ga se bila spremna odreći, ali bit će dio njezina života pod drugim uvjetima.

Richard je ušao u poslovnu salu hotela. Budući da u hotelu nije odsjeo nijedan trgovački putnik, Nessa je koristila tu prostoriju za pisanje domaćeg rada iz stenografije.

– Sutra moram ići u grad. Mogao bih te pokupiti ispred koledža – ponudio je.

Mogla je zamisliti poglede kolegica iz razreda kad se Richard Hayes nagne da joj otvori vrata automobila.

– A kamo bismo onda išli? – upitala je.

– Siguran sam da ćemo pronaći neko mjesto – rekao je.

Nessa se osvrnula i pogledala prema baru gdje su stajali njezini roditelji, daleko izvan domašaja zvuka.

– Ne slušaju. – Richard je bio nestrpljiv. No, to nije brinulo Nessu. Pogledala ih je i vidjela kako je majka nježno i s ljubavlju pomilovala očevo lice.

Shvatila je kako zaista nije bilo važno tko razgovara sa čovjekom iz pivovare i prodavačem kolača, tko zapošljava ili otpušta barmene. Nije imalo veze što se narednik Keane obraćao njeznoj majci, a ne ocu, kad se radilo o zakonima o dozvolama za prodaju pića. Majka je zaboravila Teddyja kakav god je bio, jer on ne bi bio dobar za nju. Pronašla je ono što je uistinu željela, nekoga s kim je mogla dijeliti vlastitu snagu. Nessa je po prvi put shvatila da je njezina majka dobila ono što je željela. A nije se radilo o zadovoljavanju s manjim.

I šokirano je shvatila da će i ona sama poći istim putem. Neće to biti posezanje za visinama ni traganje za vatrometom. Možda postoji sasvim drugačiji način življenja. Pred očima joj se, sasvim nepozvano, pojavilo zabrinuto Niallovo lice. Žarko je poželjela umiriti ga i reći mu kako će sve biti u redu.

Pogledala je ravno u Richarda, u njegove oči.

– Ne, hvala – rekla je. – O čemu god se radilo, ne. Hvala u svakom slučaju.

To nije bilo nimalo lako učiniti.

No, nije namjeravala živjeti u strahu od njega i njegove reakcije. Ništa nije bilo vrijedno toga.

– No, no, no. – Prezirno je pogledao po prostoriji. – Dakle, *ovo* će biti vrhunac tvojih dometa. Drugorazredni, otrcani hotel... odrasla žena i dalje zatočenica vlastite majke. – Činio se veoma ljutit i izbačen iz takta. Ljudi obično nisu tako razgovarali s Richardom Hayesom. Djevojke sigurno nisu.

Nessa je bila bijesna.

– Ovo *nije* otrcani hotel. Ovo je moj dom. *Moj* dom. Živim ovdje i izabrala sam živjeti ovdje. Ti čak ne možeš ni živjeti gdje želiš jer su te istjerali iz grada. Ne dolazi nam tu dijeliti kritike. Ne pristaju ti. I odgovori mi na jedno pitanje: Kako bih to dosegla više kad bih pošla s tobom u udolinu i povaljala se pet minuta na zemlji?

– Trajalo bi dulje od pet minuta – vragolasto je rekao. Nije ga izgubila. Još mu se više sviđala zato što ga je odbijala.

Kakva prekrasna moć.

Bilo je to stvaranje Nesse Ryan.

Nije flertovala s njim kao što su izgleda činile sve ostale žene u krugu od sto pedeset kilometara. Nije željela da govore kako je njegova djevojka.

Činilo se kao da je preokrenula njihov odnos, učinila ga poslovnim, punim naklonosti, ali ni u kom slučaju isključivim. Zadirivala ga je zbog najnovijih osvajanja, stvarnih i pretpostavljenih, znala je da ga izluđuje potpuni nedostatak ljubomore. Bila je sretna znajući da je želi. Susretala se s njim uvijek u društvu drugih ljudi.

Završila je koledž i počela raditi puno radno vrijeme za majku i oca.

Ona je bila ta koja je odlučila podići hotel na višu razinu. Stupila je u vezu s turističkom zajednicom i raspitala se za potpore te sredila da unaprijed dobiju novac za uljepšavanje zgrade. Zamolila je posjetitelje iz Amerike da pišu pisma svojim lokalnim novinama i hvale Ryanov hotel kako bi im priskrbili još gostiju.

Rekla je majci neka izbacij riječ “poslovni” iz naslova.

– Ako kažemo samo “Ryanov”, zvučat će kao *pub* – požalila se majka.

– Nazovi ga Ryanov Shancarrig hotel – rekla je Nessa.

Nekoliko se obrva podiglo. Nellie Dunne više je puta predsjedala razgovorima o novim idejama Ryanovih.

– Ta je mala pljunuta majka – rekla je Nellie. – Sjećam se kako je Breda O’Connor došla i preuzela cijeli posao od Conorovih roditelja. Ta će Nessa učiniti isto.

Ali, Nessa Ryan nije pokazivala nikakve znake trvenja s majkom i ocem. Smijala se zajedno s majkom kad bi se spomenuli Sveti baka i djed koji su zurili sa slike na zidu. Govorila je ocu da je zgodan u sakou i zamolila ga da na zid stavi lijepe

uokvirene slike trkaćih konja, kako bi možda privukli nekoliko ljubitelja konjskih utrka i ozakonili očevu vječnu temu razgovora.

Catherine i Nuali predstavljala je veliku zagonetku. Činilo se da najzgodniji muškarac u okolici čeka njihovu sestru Nessu, a ona mu je jedva posvećivala vrijeme. Ne mogavši razumjeti kako se to događa, promatrale su kako Nessa iz dana u dan postaje sve privlačnija. Njezina tamna, sjajna kosa uvijek je bila raspuštena, a šiške odrezane. Za taj stil nije imala nimalo zahvaliti frizerki, nego slici koju je vidjela u dječjoj knjizi, a koja je prikazivala Dijanu, božicu lova.

Nessa se dobro slagala s majkom. Njih su dvije često zajedno odlazile u Dublin tražiti opremu i tkanine. Već je u ranoj dobi stekla njihovo povjerenje te su joj dozvoljavali mnogo slobode, koja je kasnije bila uskraćena živahnijima Catherine i Nuali.

– Zašto ne smijemo same ići u Galway? Nessa je smjela – žalila se Catherine.

– Zato što ste obje tako nepouzdana i ne može vam se vjerovati. Vjerojatno biste se zavukle u živicu s prva dva cigančića koja sretnete na putu – veselo im je uzvratila Nessa. Osjetile su to kao veliku izdaju, među sestrama bi ipak trebalo biti barem *neke* solidarnosti. Kako je samo mogla spomenuti odlazak u živicu pred majkom i staviti joj bubu u uho?

– Nemam osjećaj solidarnosti s vama – rekla je Nessa. – Kradete mi šminku, nosite moje najlonke, špricate se *mojim* parfemom. Ne perete kadu, ni u kom pogledu ne pomazete u hotelu, ne možete dočekati da odete odavde. *Zašto* bih vam pomagala?

Kad se stvari tako postave, teško je odgovoriti na pitanje zašto.

– Krvno srodstvo – predložila je Catherine.

– Precijenjen pojam – rekla je Nessa.

– Hoćeš li pokušati upisati hotelijerstvo, što misliš? – predložila je majka. – Toliko bi toga naučila. U Dublinu postoji sjajan studij.

– Sretna sam ovdje – rekla je Nessa.

– Ne pitam te za Richarda... – započela je majka.

– Znam, majko. To je jedna od stvari koju volim kod tebe. – Nessa je odjurila prije no što je majka uspjela započeti.

Pitala se koliko će dugo trajati njegovo izgnanstvo u Shancarrig, a zbog Nialla se brinula da se Richard možda preudobno smjestio i učinio suviše stalnim i važnim u očima strica Billa.

Gospodin Hayes ponekad je dolazio na piće u Ryanov Shancarrig bar s bojničkom Murphyjem, Leinim ocem. Nessa je povremeno posluživala za šankom. Rekla je da joj to pomaže saznati što klijenti žele. Gospodin Hayes nije dao nikakvu naznaku o tome koliko će dugo njegov nećak ostati s njim, ali na Nessinu žalost nije pokazivao ni veliko oduševljenje sinovim povratkom.

– Teško je znati što je naučio tamo gore, ne možeš ni riječ izvući iz njega – čula je kako jedne večeri govori doktoru Jimsu Blakeu. Nije se željela uključiti u razgovor, ali je poslije načela tu temu.

– Čini se da Niall uživa u studiju i napornom učenju – rekla je.

– Ali malo to pokazuje, do vraga.

– Ma, dajte. Svi su očevi isti. Ipak, posao vam ide dobro. Niall će imati mnogo toga za preuzeti kad se vrati.

– O, ne znam. A što je s Richardom... – Pustio je da mu se glas izgubi.

– Ali, Richard neće zauvijek biti ovdje? – Glas joj je bio jasan i neprijetvoran.

Bill Hayes pogledao ju je u oči. – Nešto ga zadržava ovdje. Imao sam dojam da bi to mogla biti upravo ti? – rekao je.

– Ne, gospodine Hayes, ja nisam djevojka za Richarda. – Nije bilo glumatanja, nije bilo čežnje, izgovorila je to kao da iznosi činjenicu.

– Pa, nešto ga zadržava ovdje, Nessa. A ne radi se ni o plaći ni o društvenom životu.

– Pretpostavljam da će odšetati dalje, baš kao što je došetao. – Glas joj je bio neutralan, bezizražajan.

– Pretpostavljam. – Zvučao je zabrinuto.

Tjedan dana nakon toga Niall je došao kući.

– Čujem da ćeš za dvadeset prvi rođendan dobiti auto – rekao je Nessi.

– To bi trebalo biti iznenađenje, umukni – prosiktala je.

– Nisam znao da je tajna. Ipak, nije li to sjajno? Vlastiti auto.

– I ti bi ga mogao imati.

- A kako, smijem li upitati? Ja nisam obožavana kćerka u kući.
- Ne, ali si najstariji sin, a nikad ne pokazuješ ni najmanje zanimanje za očev posao.
- Samo se školujem za prokletog odvjetnika, ništa drugo. – Niall je bio uvrijeđen.
- Ali kakvog odvjetnika? Čak ga ni ne pitaš što se događa. Ne znaš ništa o konkurenciji.
- Richardu, pretpostavljam.
- Ne, ludo jedna. On je član obitelji, on je u tvojoj momčadi. Konkurencija. Znaš Gerryja O’Neilla, trgovca nekretninama iz grada? E, pa on ima brata koji obavlja mnoge pravne poslove, čak i u našim krajevima. Morate mu se suprotstaviti.
- Nisam to znao.
- Nisi ni pitao.
- Kad pitam mogu li pomoći kažu mi neka kidam spise i stavljam naljepnice na kovertu.
- To je bilo prije tri godine, ludice. – Stavila mu je ruku oko ramena. – Dovedi oca ovamo na pivo, ponašaj se prema njemu kao prema sebi ravnome.
- Ne bi mu se to svidjelo.
- I ja sam bila takva, cijelo sam djetinjstvo mislila da moja majka ne bi voljela ovo ili ono. Nisam bila u pravu. Oni žele da razmišljamo vlastitom glavom.
- Ne. Žele da budemo pouzdani – ustrajao je Niall.
- Da, u redu. Ti i ja i jesmo pouzdani, dakle to su dobili. A sad žele da imamo stavove, mišljenja, da se trudimo za opće dobro.
- Pogledao ju je s velikim divljenjem.
- Jesi li...? – započeo je.
- Znala je da je htio reći nešto o Richardu.
- Da? – Njezin je glas zaustavio njegovo pitanje.
- Ništa – rekao je Niall.
- Vidimo se večeras, ti, tvoj otac i ja.

Kad je Nessa Ryan za dvadeset prvi rođendan dobila automobil, prvo je povela majku i oca u vožnju po Shancarrigu, mašući svakome tko je prolazio. Više je puta

uhvatila majčin pogled u retrovizoru i obje su se nasmiješile. Prijateljice. Osobe koje su se razumjele. Činila je pravu stvar. Javno im je zahvaljivala, pokazala je Shancarrigu da je Breda O'Connor došla ovamo prije dvadeset dvije godine i trijumfirala u životu.

Kad se uputila prema kući bilo je šest sati i zvonilo je za večernju misu. Ljudi će uskoro početi dolaziti u hotel na piće. Bit će jesenskih turista koji će se prijavljivati – autobusi stižu uvečer.

Dok su prolazili pokraj kuće Eddieja Bartona, Eddie i njegova Škotlandanka Christine bili su u vrtu. Nessa je zaškripala gumama zaustavivši se.

– Poslije ću doći po vas. Pokupit ću Leo, Nialla i Mauru pa ću vas provozati – viknula je.

– Samo Eddieja – rekla je Christine. – Bit će to kao u stara vremena.

– I tebe.

– Ne, hvala. Ipak ne.

– Zna što radi – s odobravanjem je rekla Nessina majka.

– Kao i sve žene, čini mi se – rekao je Conor Ryan. Uzdahnuo je sretno, a ne rezignirano. Nessa je to sad znala. Nekad je mislila da njezin otac žudi za slobodom, a sad je vjerovala da živi životom kakvim želi.

Nessa je znala da Maura neće doći, ali će biti presretna što je pozvana. Bit će joj drago što će se ispred njezine barake zaustaviti auto i što će skupina otmjene gospode, kako ih je nazivala gospođa Brennan, izaći i moliti je da im se pridruži.

Ali, ona će ostati kod kuće i paziti na Michaela, dvoipogodišnjeg sinčića, milo djetesce, djetesce koje nikad nije upoznalo oca. Zgodni barmen Gerry O'Sullivan bio je dovoljno pouzdan da oženi Mauru, ali nedovoljno pouzdan da ostane s njom kad se rodilo hendikepirano dijete.

Nessa je potrčala uz stube *Terracea* broj pet. Vrata se nikad nisu zaključavala.

– Bog, gospodine Hayes. Došla sam povesti vašu desnu ruku u vožnju novim automobilom – rekla je.

– Čestitam, Nessa. Čuo sam za rođendan i za automobil. Richard će ti se za trenutak pridružiti – rekao je.

– Mislila sam na Nialla – uzvratila je.

– Ah, da – rekao je.

– Ne znam *zašto* vi niste vani na golf terenu, gospodine Hayes, uz svu tu pomoć koju imate ovdje. – Bila je nestašna, samopouzdana, znala je da mu je draga. Prije tri godine ne bi se usudila podići ni pogled prema njemu, a kamoli glas.

– O, mojoj se ženi to ne bi svidjelo.

Nessa je pomislila na Niallovu majku, krutu, mrzovoljnu ženu, uvijek odjevenu u smeđe ili maslinastozeleno. U njoj nije bilo iskre ni životnosti. Gospodinu Hayesu bilo bi bolje sa ženom poput Nessine majke, ili same Nesse.

Niall je čuo njezin glas. – Je li stigao auto?

– Jest. I došla sam te provozati u njemu. – Uхватила ga je pod ruku i pravila se da ne vidi kad se Richard pojavio na drugim vratima, popravljajući kravatu i pretpostavljajući da sav taj metež u predvorju znači da je netko došao po njega.

Richard Hayes stajao je na vrhu stuba dok je Nessa smještala Nialla na prednje sjedište.

– Nisi li htjela...? – započeo je Niall.

– Aha. Htjela sam doći po tebe, ali sam čekala do šest sati kako ne bih uzrujala tvoga oca. Idemo po Eddieja.

Ako je Niall i namjeravao reći nešto o Richardu, nije to učinio. Zadovoljno se zavalio u prednjem sjedištu. Eddie je došao sam. Chris je morala razgovarati o nečemu s njegovom majkom. Vozili su se dugom prilaznom cestom do *Glenu*. Leo ih je čekala na vratima.

– Hoću li pokazati auto tvojim roditeljima? – upitala je Nessa.

– Ne. Ne, radije nemoj – rekla je Leo.

Možda joj majka i otac ne mogu priuštiti auto. Ili joj možda majka nije dobro. Nitko odavno nije vidio gospođu Murphy, a Leina braća Harry i James nikad nisu dolazili kući, gdje god da su se nalazili. Bidy, njihova služavka, šutjela je kao zalivena, kao da štiti obitelj. Možda su imali tajne. Nessa nije marila.

Ne više.

I bila je u pravu što se ticalo Maure. Maura nije pošla s njima, ali je ispekla tortu i svi su je u veselom raspoloženju pojeli u njezinoj baraci. U vitrini sa staklenim vratima nalazilo se nekoliko predmeta – žlica u kutiji od ljubičastog baršuna, komad mramora iz Connemare i jedan od Eddiejevih prešanih cvjetova kojeg je stavio pod staklo kao dar za krštenje maloga Michaela.

Na kaminu je stajala uokvirena sličica Gerryja O'Sullivanana.

– Nije li sjajno kako se svi držimo zajedno? – rekla je Maura. A oni su kimnuli, ne mogavši reći ni riječ. – Još se samo Foxy treba vratiti kući i svi ćemo bit na okupu.

– Jako mu dobro ide – neočekivano je rekla Leo. – Kako sad stvari stoje, bit će u stanju kupiti čitav grad.

– Želi li on kupiti čitav grad? – upitao je Niall.

– Pa, želio bi biti važna osoba ovdje, to je sigurno – rekla je Leo.

– Zar ne bismo svi? – rekao je Niall.

– Ti i *jesi*, Niall. Ti si odvjetnik. Budem li ikad imala kakav posao, doći ću k tebi – rekla je Maura.

Dobrodušno su se nasmijali, Maura više od svih.

– Ali, sjećaš se kad smo gledali u dlan, *ti* si ta koja bi trebala biti bogata, a ne Foxy. Možda ćeš zaista imati nekog posla – rekao je Eddie Barton. Svi su se prisjetili dana kad su završili školu u Shancarrigu. Bilo je to prije sedam godina – činilo se kao čitav život.

Nessa ih je odvezla do podnožja Stare stijene. Izašli su iz auta i trčkarali uzbrdo, kao što su to prije često činili.

Bilo je teško pročitati im lica, ali Nessa je vjerovala da je Eddiejeva budućnost sigurna, čvrsto povezana sa Škotlandankom Chris koja je na neki neobjašnjeni način ušla u njegov život.

Znala je da se Maura nikad neće smatrati nesretnom. Željela je bolju kuću, a možda je i štedjela za nju – u baraci koju su posjetili nije bilo nikakvog znaka teško zarađenog novca.

Leo će uvijek biti nedokučiva, ali Nessa je danas razmišljala o Niallu, dobrom, pouzdanom Niallu. Leo i Eddie odšetali su do stijene s koje bi se trebao pružati pogled na četiri okruga. Ponekad je to bilo lakše na večernjoj svjetlosti. Mogao se vidjeti crkveni toranj u jednom okrugu i planina u drugome.

Niall je sjeo pokraj nje, u premalenoj jakni i zgužvanoj košulji. Kosa mu je bila meka i tamnosmeđa kao i Richardova, ali je bila neravna i nepravilno je padala. Gledao ju je zabrinutim očima.

– Bit ćemo veoma sretni, Niall – rekla mu je tapšući ga po ruci.

– Nadam se da ti hoćeš. – Glas mu je bio hrapav od velikodušnosti, dobrih želja za nju, i usamljenosti. Čula je to, kao što je njezina majka sigurno čula želju u glasu Conora Ryana prije mnogo godina i znala kako će s njom.

– Ti i ja – rekla je Nessa. – Vjenčat ćemo se, zar ne? Jednog dana ćeš me pitati?

– Ne rugaj se sa mnom, Nessa.

– Nikad u životu nisam bila ozbiljnija.

– Ali Richard?

– Što je s njim?

– Zar ti ne...?

– Ne.

– Pa, zar nisi...?

– Ne.

– Mislio sam da me ni ne vidiš – rekao je.

– Uvijek sam te vidjela. Još od dana kad si mi rekao da mi je kosa lijepa, onoga dana kad smo završili školu u Shancarrigu.

– Napisao sam tvoje ime na stablo – rekao je.

– Što si?

– Napisao sam JNH voli VR, veoma nisko blizu korijena. To je bilo istina onda, a istina je i sad.

– John Niall Hayes, Vanessa Ryan. Ma nisi!

– Hoćemo li ići pogledati? – rekao je. – Kao dokaz.

Prvi su se puta poljubili u zalazak sunca na njezin dvadeset prvi rođendan, na brdu s kojeg se pružao pogled na grad. Nessa je znala da je pred njom velik posao. Morat će se boriti s apatijom njegove mrzovoljne majke, s odbijanjem njegova oca da se odrekne moći. Morat će odlučiti gdje će živjeti i kako će živjeti. Richard će prije ili poslije krenuti dalje. Vjerojatno će to biti prije, sad kad je sve to isplanirano.

Tijekom godina uvjerit će Nialla Hayesa da se nikad nije imao razloga bojati Richarda – on joj nije bio ljubavnik, čak ni ljubav. Bio je netko tko je došao u pravi trenutak i dao joj poticaj da bude samopouzdana, nešto što njezinoj majci nikad nitko nije dao.

A ipak, razlog što se osjećala tako sigurnom umnogome je ležao u činjenici da je kći svoje majke.

RICHARD

Richard je mrzio pogled na Staru stijenu. To je značilo da su opet došli u Shancarrig na užasne ljetne praznike. Opet u mračnu, sumornu kuću strica Billa i strine Ethel, s odvjetačkim uredom u prizemlju i stambenim prostorom na katu. U spavaćim sobama bio je težak namještaj, nije se imalo što vidjeti, nije se imalo što raditi. Rupa od grada koji se nije ni zaslužio zvati gradom.

Otkad je pamtio provodili su tamo tjedan dana u srpnju. Tijekom svih ratnih godina, ili Krize, kako su ih nazivali, putovali su iz Dublina vlakom koji je vozio na treset. Ako je vrijeme na bilo koji način bilo loše, treset je bio loš i putovanje je trajalo čitavu vječnost.

Richardov je otac svake večeri pješao kilometrima sa stricem Billom. Obojica su nosili glogove štapove i veselo pokazivali prema mjestima na kojima su se igrali kao djeca – šljunkaste plićake rijeke Grane gdje su lovili ribe; veličanstvenu šumu Barna koja se toliko smanjila od doba njihove mladosti; ogromnu, ružnu hrpetinu kamenja koju su nazivali Stara stijena.

Stajali bi ispred škole u Shancarrigu i divili se staroj crvenoj bukvi u koju su 1914. kao četrnaestogodišnji blizanci urezali inicijale, KH i WH – Kevin i William. Richardu je bilo zlo gledati kako su puni sretnih uspomena ni na što.

On je bio zgodan i nemiran dječak. Taj tjedan prisilne dokonosti u starom očevom selu smatrao je gubitkom vremena. Čak i dok je bio jako malen pitao je moraju li zaista ići.

– Da, naravno, moramo ići. To je samo jedan od pedeset dva tjedna – rekla bi majka.

To mu je davalo nadu da se ni njoj nije sviđalo tamo. No, po tom pitanju nije bila tako popustljiva kao inače. Bila je neumoljiva.

– Tvoj otac ne traži mnogo od nas. Samo taj jedan tjedan. Učinit ćemo to, i to dragovoljno.

– Ali, tamo je tako dosadno, a strina Ethel je tako grozna.

– Nije grozna, samo je šutljiva. Ponesi nešto čime ćeš se zabaviti – knjige, igre.

Primijetio je da je majka nosila pletenje. Obično bi za tjedan dana u Shancarrigu uspijevala dovršiti dva džempera.

– Fantastično pleteš – jednom je rekla strina Ethel.

– Volim to. Tako smiruje – promrmljala je majka. Richard je zapazio kako nije spomenula da u Dublinu jedva kad uzima igle za pletenje i vunu u ruke. Gledala je na Shancarrig kao na doba za pletenje – njezino čistilište na zemlji.

Sva djeca strica Billa bila su veoma malena; najstariji dječak, Niall, bio je punih sedam godina mlađi od Richarda. Bio je petogodišnjak kad je Richardu bilo dvanaest i kad je tražio društvo.

Godine 1950. Richard je napunio sedamnaest. Bit će to njegovi posljednji praznici u tom odvratnom mjestu.

Stojeći na beskonačno dugoj ceremoniji posvećenja škole s biskupom, svećenikom i nadutim ljudima iz okolice, zakleo se da se nikad neće vratiti. Mjesto ga je činilo klaustrofobičnim, kao da će se ugušiti.

Te je godine Richard Hayes završavao jezuitski internat. Dobit će završnu svjedodžbu i polagati prijamni ispit te se upisati na sveučilište, ali neće studirati medicinu kao otac, nego pravo. Sljedećeg će ljeta moći biti opravdano odsutan na nekom tečaju ili u inozemstvu.

Nikad ga više neće dovući u tu selendru. Neka njegove sestre i dalje dolaze, činilo se da iskreno uživaju u jurišanju uokolo i igri sa seoskom djecom. Richard Hayes odradio je svoje.

Na obredu je bila samo jedna zgodna djevojka, u plavobijeloj haljini i slamnatom šeširu s trakom od istog materijala oko oboda. Zaklanjala je oči od sunca i pozorno slušala govore. Bila je vitka i imala tanak struk te lijepo, premda blijedo lice.

– Tko je ono, striče Bill? – upitao je.

– Madeleine Ross. Fina djevojka, mada pomalo pod majčinom vlašću, a vjerojatno će tako biti i nadalje.

– Čitav će život ostati ovdje? – Richard je bio užasnut.

– Neki od nas to dobrovoljno čine. – Stric je zvučao uvrijeđeno.

– O, znam, striče Bill, samo sam htio reći da izgleda tako mlada.

– I ja sam bio mlad kad sam se odlučio vratiti i živjeti ovdje, prije mnogo godina. Da je stari doktor Nolan u to doba trebao nekoga u ordinaciji i tvoj bi se otac vratio. Ovo je dom, znaš.

Richard je zadrhtao na samu pomisao.

Hayesovi iz Dublina živjeli su u Waterloo Roadu, savršenoj adresi za ljude čija djeca studiraju. Richard je mogao ići pješice na predavanja i, što je bilo još korisnije, na sva noćna zbivanja koja su išla uz studiranje. *Pubovi* u Leeson Streetu bili su mu doslovno na putu kući, studentski plesnjaci nalazili su se u blizini, a zabave u Baggot Streetu, gdje su momci imali stanove, bile su samo nekoliko koraka dalje.

Richard Hayes ponudio je urediti neupotrebljavani podrum roditeljske kuće kako bi živio u njemu. Kako bi učio. Da ne bude nikome na putu.

Njegovi otac i majka nikad nisu ni vidjeli ni čuli znake nepriličnog ponašanja. Bili su zadovoljni sinom, koji je bio savršeno šarmantan dolazeći svaki dan na večeru u šest sati, a vikendom na ručak. Uvijek se pristojno smiješio dajući Lizzie veliku vreću robe na pranje, a uspijevao ih je i držati podalje od svog dijela kuće.

– Imate dovoljno posla ovdje, doista. Ja ću sam održavati donje prostorije – govorio je s dječaćkim osmijehom. I tako je, a da nitko to nije shvatio, imao vlastiti, potpuno odvojen stan u podrumu. S osamnaest godina imao je slobodu o kojoj drugi studenti nisu mogli ni sanjati.

Njegovi roditelji nisu imali pojma da je kući dovodio čitav niz djevojaka i da nisu sve odlazile prije zore. Na zidovima su se nalazili poster, boce chiantija pretvorene su u svjetiljke, preko naslonjača, fotelja i njegova kreveta bili su prebačeni šareni indijanski prekrivači.

Studentske su zabave inače uglavnom bile veoma bučne, s glasnim pjevanjem i lomljavom. Zabave koje je priređivao Richard Hayes obično su bile za dvoje ljudi, ponekad za četvero. U njegovom podrumskom stančiću postojale su dvije sobe i trebalo je samo odlučno i samouvjerenom izaći, kao da imaš potpuno pravo biti tamo.

– Ne šuljaj se na dolasku i odlasku – upozorio je Richard jednu djevojku. – Izađi kroz kapiju kao da si mi donijela neku poruku na vrata. Ni u najluđim snovima neće povjerovati ni u što drugo.

I bio je potpuno u pravu vjerujući da njegovi roditelji ne znaju ništa o njegovu privatnom životu. Govorili su prijateljima i Richardovom stricu Billu u Shancarrigu kako im se čini da studij prava veoma dobro napreduje i da je njihov sin, za razliku od tolikih mladih huligana, očito kućni tip, što je i više nego što su mogli poželjeti.

I stoga su bili potpuno šokirani kad je uoči završnih ispita došlo do neugodnosti s Olive Kennedy i njezinim roditeljima.

Pokazalo se da je Olive ostala trudna, a da je krivac bio Richard Hayes.

Richard je taj prizor doživio poput predstave, poput filma o sudskom procesu. Činilo se da nitko ne govori istinu.

Ni Olive, koja je plakala i izjavljivala kako je mislila da će to biti u redu jer je Richard voli i jer su se planirali vjenčati. Ni njezini roditelji, Kennedyjevi, koji su govorili da im je kćerka upropaštena. Ni njegovi vlastiti roditelji, koji su stalno prosvjedovali, tvrdeći da njihov sin nikad ne bi mogao učiniti takvo što. Za ime Božje, pa on živi kod kuće, pod njihovim budnim okom.

Olive nije spomenula brojne noći koje je provela u podrumu u Waterloo Roadu – možda nije željela da njezina obitelj sazna za to. Nije se raspravljalo o mjestu začeca, nego samo o odgovornosti. I o tome što bi sad trebalo učiniti. Richard je govorio sasvim jasno. Izrazio je duboko žaljenje. Nije ništa poricao, ali je rekao da su on i Olive suviše mladi da bi razmišljali o vjenčanju. Nikad se nisu obvezali na to. Činilo se da je mislio kako ništa drugo nije potrebno.

Njegov stav, čvrst i pun poštovanja, odnio je pobjedu. Sve je postalo stvar pregovaranja: Olive će morati otići u Englesku i roditi dijete; vratit će se nakon što ga da na usvajanje te će nastaviti studij. Za to se očekuje neki novčani doprinos. Očevi su sklopili dogovor o tome.

– Olive, ni za što na svijetu nisam želio da se to dogodi – rekao je Richard dok su odlazili.

– Hvala ti, Richarde. – Spustila je pogled, zadovoljna što je on još uvijek poštuje i voli, bez obzira na činjenicu da su premladi za vjenčanje.

U tom je trenutku Richard Hayes, s olakšanjem polako izdahnuvši, shvatio da je nekom igrom slučaja očito pomalo srcolomac.

Mjesecima nakon tog događaja Richard je držao pognutu glavu i naporno učio. U nekoliko je navrata pozvao roditelje dolje u stan kako bi vidjeli znake nedužnog življenja marljivog sina.

Malo po malo, a da nije morao pričati nikakve priče, oni su počeli gledati na Olive kao na smutljivu, raskalašenu djevojku koja je željela uloviti njihova Richarda. Počeli su misliti kako se, suprotstavljen takvoj napasti, on ponašao dolično.

Ponosno su promatrali kako preuzima diplomu, kako ga primaju na odvjetničku praksu te kako dobija posao u prvorazrednom uredu u Dublinu. Čak i prije nego što je dobio prvu mjesečnu plaću dali su mu novac za odjeću – otišao je krojaču te je njegov dobar izgled bio očigledan svakome koga je susreo.

A naročito Elaine, jednoj od naučnica u uredu. Ona je bila nećakinja starijeg partnera i sučeva kćerka. Nosila je najskuplje kompletiće, biseri su joj bili pravi, torbice i svileni šalovi dolazili su iz Pariza. Viđeni zajedno bili su veoma elegantan par.

No, rijekto su ih viđali zajedno, jer Richard je govorio da joj nije prikladan pratitelj. Mladi odvjetnik bez prebijenog novčića, koji tek počinje...

– Nisi bez prebijenog novčića, moj ti stric plaća čitavo bogatstvo... – Običavala mu se vješati na ruku, kao da ga nikad ne želi izgubiti iz vida.

– Ali premladi smo, ti i ja... – molio ju je, znajući da joj je sve neodoljiviji što više prosvjeduje.

– Mogli bismo odrasti – rekla je gledajući ga ravno u oči.

I tako je Richard Hayes često viđao Elaine, sučevu kćerku, ali samo u svome stanu gdje ih nitko drugi nije vidio.

Tri su godine živjeli skrivenim životom, u uredu se ponašajući savršeno poslovno jedno prema drugome, čitave noći strastveno omotani jedno oko drugoga. Čudio se kako je tako jednostavno mogla reći roditeljima da ostaje kod prijateljica.

Dok je stajala na sunčevoj svjetlosti bez gaćica, odjevena samo u gornji dio njegove pidžame i pržila jaja za doručak, divio se sreći što je jedna tako lijepa i pametna djevojka odabrala biti s njim na takav način.

– Voliš li me uopće, Richarde? – upitala je prevrćući jaja u tavi.

Ležao je zavaljen u krevetu, uživajući i čekajući doručak koji će dobiti na poslužavniku u krevet prije nego što ustanu, odjenu se i odvojeno odu na posao. Volio je tajnovitu prirodu svega toga, činjenicu da nitko u uredu ne zna za njih.

– Kakvo neobično pitanje! Zašto pitaš? – rekao je.

– Uvijek je opasno kad ljudi odgovaraju na pitanje drugim pitanjem. – Nasmijala se, lijepa Elaine zlatne kose i skupe odjeće bačene na pod njegova stana.

– Ne, ozbiljno, voljeli smo se dvaput noćas i jednom jutros... A ti mi postavljaš tako čudno pitanje? – Izgledao je zbunjeno.

– Ne, mislila sam na pravu ljubav.

– To je prava ljubav. Meni je izgledala prilično stvarna.

– Trudna sam – rekla je.

– O, sranje – rekao je on.

– Vidim kako stvari stoje. – Elaine je bacila tanjur s pečenim jajima u sudoper i pokupila odjeću.

– Elaine, čekaj... nisam mislio...

Iz kupaonice je začuo njezin glas preko zvuka puštanja vode.

– Tako si prokleta u pravu, nisi mislio. Nisi mislio nijednu prokletu riječ koju si rekao.

Izišla je iz kupaonice, odjevena i bijesna. Prišao joj je.

– Ne diraj me. Rekao si što si imao za reći.

– Nisam ništa rekao. Moramo razgovarati.

– Ti si svoje rekao. Rekao si “sranje”. To si rekao.

U uredu je vladala nelagodna atmosfera. Nije ga željela pogledati u oči ni pristati na sastanak. A zatim je nestala na četiri dana.

Sam kod kuće, Richard se nije usudio dopustiti mislima da slijede tijekom kojim su krenule. Je li moguće da je otišla pobaciti?

U Dublinu 1958. godine te stvari nisu bile nepoznate. Bilo je raznih priča, nijedna od njih ugodna, o nekoj medicinskoj sestri... Odagnao je tu misao. Elaine to ne bi sama učinila.

No, s druge strane, nije li pokazao da ne želi biti uključen? Nazvao ju je kući; kad je rekao služavki svoje ime, rečeno mu je da Elaine ne želi razgovarati s njim.

Taj put nije bilo prijekora, nije bilo ni ratnog vijeća kao u slučaju Olive Kennedy. Umjesto toga stariji mu je partner rekao da je njegov posao u toj tvrtci završen.

– Ali, zašto? – uzviknuo je Richard.

– Mislim da znate. – Postariji čovjek, Elainein stric, ustao je i okrenuo mu leđa.

Bio je to najhladniji potez koji je Richard ikad vidio. A još je trebao objasniti roditeljima.

Prvo je htio pokušati pronaći novi posao, reći roditeljima da je odlučio promijeniti radno mjesto. Na taj se način ne bi činilo tako grozno. Nije računao na moć starijeg partnera, sučevog brata, i na skučenost dublinskih pravničkih krugova. Počelo se pričati o njemu. Nije znao što, ali bio je siguran da je imalo nekakve veze s tim kako je nepouzdan, zavodnik mladih djevojaka, muškarac koji nije voljan platiti svoje zadovoljstvo.

Nije bilo posla za Richarda Hayesa, čija dostignuća u pravu nisu bila baš tako zapanjujuća da bi se prešlo preko drugih stvari.

Rekao je roditeljima.

To nije bio lak razgovor. Postojalo je nekoliko rješenja, a Richard je s užasom shvatio da se jedino mogućim činio odlazak u Shancarrig.

U srpnju 1958. smjestio se u *Terraceu* broj 5. Neutješno je lutao po mjestu, bez zanimanja promatrajući crkvu s oglasima o nadolazećim događanjima, kao što je bio turnir u *whistu* za pomoć stanovnicima nekog sela u Južnoj Americi koji su izgleda trebali crkvu... baš onakvu kakva je bila crkva u Shancarrigu.

S rukama u džepovima prešao je rijeku Grane i šetao uzbrdo prema školi, prisjetivši se kako je tamo prije mnogo godina bio na nekoj zamornoj ceremoniji. Mjesto se nije nimalo promijenilo. Kao ni loše održavana obala rijeke s nizom oronulih nastambi, kao ni hrpica stabala koju su tako ponosno nazivali šumom Barna. Nije mogao podnijeti popeti se na Staru stijenu, što je često činio dok je bio dječak. Klonuo, pogrbljenih ramena, spustio se nizbrdo, prešao most i vratio se u mjesto.

Skupina djece igrala se na mostu. Okrenuli su se za njim kad je prošao. Shvatio je da će sve što bude radio u tom selu biti pod pomnim nadzorom stotine očiju. Bila je to užasna pomisao.

Sve vezano za Shancarrig bacalo ga je u depresiju.

Maleni, debeli svećenik sićušnih očiju, koji mu je poželio dobrodošlicu i rekao da će mu biti zadovoljstvo imati ga u zajednici – što je mislio reći time? I domaćica svećenika, koja je podsjećala na utvaru, s licem poput pikove dame – mrzovoljna žena prezimena Kennedy, koja je gledala ravno kroz njega i kao da mu je pročitala dušu. Hladno je kimnula kad se predstavio, kao da želi reći da pozna njegovu sortu i da joj se ona ne sviđa.

Stričev dom nije mu pružao mnogo veselja. Iako je stric Bill bio prijazan čovjek i učinkovit odvjetnik, na vrat si je natovarilo tako turobnu ženu. Strina Ethel pronalazila je malo razloga za radost u životu. A djeca se nisu nalazila visoko na ljestvici druželjubivosti.

Niall je imao nekih osamnaest godina i bio u dobi kad je trebao biti pun životnog poleta, no činio se izgubljenim i bez žara. Richardu nije palo na um da njegovom rođaku možda nedostaje samopouzdanje; on sam nikad nije bio u tom stanju. Čudio se što dječak nije tražio od oca da mu posudi forda parkiranog ispred *Terracea*. Tako bi bio u stanju obilaziti okolicu i pronaći šire obzore. U tom je mjestu sigurno postojao barem *nekakav* društveni život za mladića, ali Niall ga očito nije pronašao. Držao se kuće, krećući se između *Terracea* i Ryanovog hotela.

Richard se osvrnuo po sobi koju su mu dali: ogromni, teški, tamni garderobni ormar od mahagonija, koji je usprkos veličini jedva uspio primiti sva odijela i kapute mladog odvjetnika iz grada. Strina Ethel ponosno mu je pokazala kako iz slavine teče vruća i hladna voda – njegova je soba jedina imala umivaonik. Krevet nikad neće poželjeti dobrodošlicu družici. Provući djevojku uz te stube pokraj ureda, kuhinja, dnevnih i spavaćih soba bilo bi junačko djelo koje bi se malo tko usudio poduzeti. Morat će živjeti u celibatu ili pronaći nekoga s vlastitim stanom, što u Shancarrigu nije izgledalo nimalo vjerojatno.

Bilo je, dakako, lijepe djece.

Kao što je bila Nessa iz hotela. U njezinim je očima vidio ogromno zanimanje, revnost i stidljivost, želju da mu udovolji i strah da mu dosađuje.

Nije bio uobražen, bio je realan kad se radilo o takvoj vrsti reakcije. Ako si ljubazan prema djevojkama, ako im se smiješiš i slušaš ih, ako ti se samo *svidaju*, one se otvore poput cvijeta.

Pretpostavljao je da umjerena fizička privlačnost nije na odmet, ali vjerovao je da pravi ključ uspjeha leži u činjenici da mu se djevojke *svidaju*. Mnogi muškarci u Dublinu koji su zavidjeli Richardu na uspjehu toliko su žarko željeli osvajati da su zaboravili uživati u lovu. Sigurno je u tome tajna, ako ona uopće postoji.

Proveo je mnogo vremena udvarajući se Nessi Ryan. Ona je bila najbolja u gradu. Obavio je istraživački pohod.

Postojala je Madeleine Ross, učiteljica, veoma osjećajna i duhovno nastrojena, potpuno zadubljena u pokušaj preobraženja nekog mjesta sa španjolskim imenom koje je izgleda značilo Shancarrig na peruanskom ili kojem već jeziku. Slutio je da ona možda gaji čeznutljive osjećaje prema svećeniku koji je izgledao kao da je na samrti, ali bio je prilično siguran da nijedno od njih dvoje nije učinilo ništa po pitanju te brižno čuvane strasti, ako je uopće postojala.

Bila je tamo i žilava djevojka iz propadajuće georgijanske* (**Raskošni arhitektonski stil 18. stoljeća.*) vile pod imenom *Glen*. Imala je kovrčavu kosu, dobre noge i odlučno lice. A tamo je postojala i neka tajna. Možda se radilo o novcu, ili o ludom članu obitelji. Posjetio ju je i bio obeshrabren da ponovno dođe.

Bilo ih je još nekoliko, ali nisu zadovoljavale.

Nessa, zgodna, tamnokosa djevojka bistrih očiju, bila je jedina. Na njegovo iznenađenje, nije je uspio slomiti. Pomislio je da gubi moć zavodjenja. Njegovi dublinski osvajački maniri tu nisu palili.

Prijetio joj je da se više neće viđati... bile su to nježne prijetnje pune naklonosti, dakako, ali shvatila je poruku... i rekla ne.

I nastavila govoriti ne.

Neprestano ga je razdraživalo promatrati je u roditeljskom hotelu preko puta ceste i vidjeti kako iz tjedna u tjedan postaje sve privlačnija i samopouzdanija. Tamna joj je kosa sjajila uokvirujući joj lice, a nosila je žarkožute i crvene tonove kako bi istaknula njezinu boju. Smijala se i šalila s gostima, a vidio je kako je čak i Amerikanci gledaju s odobranjem.

Godine su sporo prolazile.

Godine njegova izgnanstva nisu, doduše, bile tako loše kao što se pribojavao, ali ipak je žudio vratiti se u Dublin.

Elaine mu je došla u posjet.

– Udajem se – rekla je.

– Voliš li ga? – upitao je.

– Prije nekoliko godina ne bi ti palo na um postaviti to pitanje. Mislio si da ljubav ne postoji.

– Znam da postoji. Samo nisam naišao na nju, to je sve.

– Hoćeš. – Bila je nježna.

– A što se tiče djeteta...?

– Nikad nije bilo djeteta – rekla je.

– Što?

– Nikad ga nije bilo. Izmislila sam to.

Iz lica mu je nestala sva krv.

– Poslala si me ovamo, podigla si galamu i izbacila me iz Dublina, sve na temelju laži?

– *Moglo* je postojati dijete, a tvoj bi odgovor bio potpuno isti: “O, sranje.” To je sve što bi rekao i da smo napravili dijete.

– Ali *ti*... Zašto si dopustila da te svi gledaju u tom svjetlu... rekla ocu i stricu... dopustila da ljudi misle...?

– Tad mi se to činilo vrijednim toga. Mnogo je vremena prošlo otada.

– A zašto mi to *sad* govoriš? Je li zabrana ukinuta? Je li naredba o priječenju pristupa opozvana? Mogu li dopuzati u Dublin i dobiti posao?

– Ne, radi se o nečemu mnogo sebičnijem. Željela sam ti to reći kako bih ti dala do znanja da nikad nije bilo djeteta, ni rođenog ni pobačenog. Željela sam da to znaš u slučaju...

– U slučaju čega?

– U slučaju... – Činilo se da joj nedostaju riječi. Mislio je da će mu reći kako je brinula da on možda razmišlja o djetetu, da ga je možda stid. On nikad nije razmišljao o tome kao o djetetu, stvarnom ili izmišljenom, kao što se sad ispostavilo.

– U slučaju da Gerald čuje za to. U slučaju da ti možda kažeš...

Shvatio je da ju je više strah da će Gerald saznati za njezinu prošlost nego ičega što se ticalo njega.

– Reci Gerald u da si čista k'o suza – rekao je. Bio je potpuno u pravu što se nije oženio tom prijetvornom ženom.

Nekako u to doba mlađi ga je rođak Niall zamolio za savjet.

– Ti nekako sve znaš, Richarde.

– O, da?

– Pa, znam da si zgodan i sve to, ali također znaš biti ljubazan prema ljudima tako da te zavole. Postoji li neki trik?

Richard ga je pogledao – njegovu nepočešljanu kosu, skupu, ali staromodnu jaknu, hlače koje su visjele. Dječakovo je držanje bilo ono što ga je najviše kočilo: ramena su mu bila povijena, pogled mu je bio spušten, a ne usmjeren prema ljudima s kojima razgovara; bila je to posljedica prirodne plahosti, ali ga je činilo naizgled slabim i nedostojnim povjerenja.

U drugo vrijeme i na drugom mjestu Richard bi možda dao bratski savjet dječaku; uostalom, Niall ga je zamolio, što sigurno nije bilo lako.

Ali, bilo je to krivo vrijeme.

Ta priča s Elaine uzrujala ga je. Počeo je sumnjati u vlastiti uspjeh kod žena, a bila je tu i činjenica da je ona mlada gospodična Nessa Ryan iz hotela preko puta ceste postala apsolutno suviše izazovna i samouvjerenja. Richard Hayes nije bio raspoložen za davanje savjeta.

– Nema trika – osorno je rekao. – Ljudi te vole ili te ne vole. Tako je to u životu. – Odvratio je pogled od silnog razočaranja u dječakovim očima.

– Misliš, ljudi ne mogu postati bolji, omiljeniji ili uspješniji?

Richard je slegao ramenima. – Nisam nikad vidio nekoga tko se promijenio, a ti?

Niall nije ništa rekao.

Za vrijeme objeda u *Terraceu* izgledao je potištenije nego inače. Richard se pitao koji će se posao pronaći za tog momka kad se za stalno vrati u Shancarrig, što će nedvojbeno učiniti. Možda bi imalo više smisla da ispeče zanat u nekom drugom odvjetničkom uredu. No, to je bila tvrtka njegova oca. Trebao bi se vratiti i tražiti

pravo na nasljedstvo, kako mu ga Richard ne bi preoteo. Richard ionako nije planirao ostati zauvijek. Nakon Elaineinog otkrivenja mislio je da je možda došlo vrijeme za povratak u Dublin.

No, onda je upoznao Gloriju Darcy.

Darcyjevi su bili pridošlice. To je značilo da tri generacije njihovih predaka nisu rođene i odrasle u Shancarrigu, kao što je bio slučaj sa svima ostalima. Kad su tek došli, smatrani su ljudima koje zanima samo laka zarada, ali to je bilo prije no što se njihova malena trgovina živežnim namirnicama pretvorila u veću trgovinu živežnim namirnicama i prije no što su počeli prodavati sijalice, tave i jedaći pribor te počeli uzimati zaradu Dunneovoj željezariji. Mike i Gloria Darcy veselo su se osmjehivali na svako gundanje.

– Nema li dovoljno za sve? – govorio je Mike smiješeći se od uha do uha.

– Ovo se mjesto tek počinje razvijati, u šezdesetima će tu doći do pravog procvata – govorila je Gloria zabacujući dugu, tamnu, kovrčavu kosu i smiješeći se poput Ciganke.

Često je nosila maramu oko vrata kako bi izgledala poput slike mlade Ciganke, ali ne poput onih visokih, šutljivih djevojaka kotlokrpa koje su navraćale u Shancarrig svako ljeto dok su bili utaboreni u Barni, nego više nalik na slike iz dječjih knjiga.

Malo po malo ljudi su ih prihvatili.

Gloria je bila upadljiva, sve su se žene u tome slagale. Richard je čuo kako njegova strina Ethel negoduje razgovarajući o njoj s Nellie Dunne i gospođom Ryan, no nisu mogle ukazati ni na što konkretno. Dekolte joj nije bio tako dubok da bi ga se komentiralo, niti su joj suknje bile prekratke. Radilo se samo o tome da je koračala elegantno i sigurno. Oči su joj švrljale uokolo te bi zasvijetlile pri susretu s drugim očima. Gospođa Gloria Darcy nije se prenemagala.

Richard ju je prvi put susreo kupujući britvice. Nije mu se sviđao ljekarnik, gospodin Connors, čovječuljak s neugodnim zadahom iz usta, koji je stalno nešto petljao i satima zadržavao ljude. Ugledavši paketić britvica u izlogu Darcyjeve trgovine prepoznao je to kao milostivu priliku za bijeg.

– Još nešto? – upitala ga je Gloria sa širokim i velikodušnim osmijehom, polako prelazeći jezikom preko donje usnice.

Da joj suprug nije stajao tridesetak centimetara dalje, Richard bi pomislio kako flertuje, kako mu daje mig.

– Za sada ne – rekao je potpuno istim tonom, a pogledi su im se susreli.

Vraćajući se u *Terrace* upozorio je sam sebe da ne bude glup. To bi bila najbedastija stvar koju bi čovjek mogao učiniti.

Ono što sad mora poduzeti je saznati koji bi novi posao mogao dobiti u Dublinu te napustiti gradić ne počinivši nikakav teži prekršaj. Za tri godine izгона u toj zabiti prilično je sustavno štedio zarađeni novac. Nije imalo smisla kupovati raskošnu odjeću u kojoj bi paradirao, nije imao kamo izlaziti na ručkove i večere, nije bilo odlaženja na utrke. Mnogo je naučio o pravnoj praksi na selu, ako će mu to uopće biti od kakve koristi u budućnosti. No, ljudska je priroda posvuda ista i možda je njegov boravak tamo bio bolje naukovanje nego što je ikad očekivao.

Bio je to dan kad su ranije zatvarali, jer je stric Bill obično navraćao do *Glena* i odlazio u šetnju sa starim bojnikom Murphyjem. Bilo je teško znati o čemu su njih dvojica razgovarali. No, tog je dana Bill Hayes još uvijek bio u uredu.

– U škripcu sam – rekao je Richardu.

– Reci mi o čemu se radi. – Richard je sjeo i ispružio noge, a lice mu je zračilo entuzijazmom i spremnošću da sasluša priču. Znao je da stric voli dobiti priliku za pričanje.

U kući nije bilo nikoga drugog, ni ozbiljne strine Ethel ni mrzovoljnog Nialla.

– Problem je gore u *Glenu*. Miriam Murphy me stalno naziva i govori kako želi srediti poslove.

– I?

– Pa, Frank kaže neka se ne obazirem na nju, da bulazni.

– Malo je luda, zar ne? – Richard je poticao strica da govori.

– Pretpostavljam, mislim, nije to nešto što bi se moglo pitati čovjeka. Nešto o čemu bi se moglo razgovarati s prijateljem. – Bill Hayes izgledao je zabrinuto.

Richard je mislio da je to najvažnija stvar o kojoj bi se trebalo razgovarati s prijateljem – je li ti žena skrenula ili nije – ali što je više slušao o braku to mu se činilo manje vjerojatnim da ljudi čine normalne stvari unutar bračnih spona.

– Dakle, što misliš da bi trebao učiniti? – upitao je. Bio je stručnjak saznati što drugi čovjek želi prije no što iznese vlastiti stav.

– Znaš, mislim da je nešto pritišće, možda čak neki zločin... izmišljeni, naravno.

– Pa, ako je izmišljen...

– Ali ako nije, ako je to nešto za što želi platiti neku vrstu odštete?

– Striče Bill, ti nisi otac Gunn. Ti nisi narednik Keane. Dužan si jedino sastaviti joj oporuku ili je ne moći sastaviti, ako ti je tako draže zbog bojnika Murphyja.

– Brine me sve to.

– Mogao bih je ja otići posjetiti. Na taj način nećeš izdati ni jedno ni drugo.

– Učinio bi to, Richarde?

– Otići ću danas dok ti i bojnik Murphy budete u rekreacijskoj šetnji. – Vedro se osmjehnuo.

– Ne znam što bih bez tebe, Richarde.

– U veoma skoroj budućnosti pomagat će ti vlastiti sin. Nećeš me trebati, uskoro ću se zaputiti u Dublin.

– Nemoj baš previše uskoro.

– U redu, neću previše uskoro, ali prilično uskoro. – Ustao je i potapšao strica po ramenu.

Što mu je predstavljala još jedna stara ludara koja je imala tko zna što za ispovijediti!

Ručao je u mračnoj blagovaonici *Terracea*. Razgovaralo se o drugim temama, a on je pričekao da se stric i bojnik dobrano udalje prije no što je krenuo prema *Glenu*.

Nije čak ni morao ulaziti u kuću potražiti je. Gospođa Miriam Murphy napola je ležala, a napola sjedila na kamenjari uređenoj u dvorištu. Bila je odjevena u dugu bijelu haljinu, možda čak spavaćicu. Kosa prošarana sijedima raspušteno joj je padala preko ramena.

Plakala je.

Uokolo je bila raštrkana vrtna garnitura. Richard Hayes privukao je jednu stolicu i sjeo.

– Ja sam iz ureda Billa Hayesa, njegov nećak. On kaže da imate veliku želju da sredimo neke stvari za vas.

– Premladi ste – rekla je.

– O, ne, gospođo Murphy, stariji sam nego što izgledam. Imam dvadeset osam godina, ozbiljno se približavam tridesetoj. – Njegov bi osmijeh slomio suzdržanost svake žene u Irskoj, ali misli gospođe Murphy bile su kilometrima daleko.

– Toliko je i on imao, ako mu se moglo vjerovati – rekla je.

Richard je bio u neprilici. – Dakle, što mislite da bismo trebali učiniti? – upitao je.

Znao je da njegov stric želi da žena kaže kako se predomislila, kako ne želi sastaviti oporuku, kako ne želi srediti poslove. Morat će je pokušati odvući u tom smjeru.

– Prekasno je da se bilo što učini. Učinjeno je – rekla je. On je kimnuo glavom, ne razumjevši.

Nastala je dugotrajna tišina. Činilo se da udobno lješkari, napola izvaljena preko kamenjarskih biljaka i nazupčanih rubova kamenja koje je tvorilo kamenjaru. Nije joj predložio da sjedne na neko udobnije mjesto – znao je da je to bilo nevažno.

– Dakle, možda bismo trebali sve ostaviti onako kako je? – Ohrabrujući ju je pogledao.

– Je li to dovoljno? – upitala je.

– Mislim da jest.

– Ne mislite da bismo im trebali ostaviti kuću, *Glen*, da se služe njome kad budu prolazili ovuda?

– Ostaviti kome točno?

– Ciganima.

– Ne, ne. Nikako. Ljudi im stalno pokušavaju ostaviti kuće. Oni žele biti slobodni – rekao je.

– Slobodni?

– Da, to najviše vole. – Ustao je, žarko se želeći maknuti od tih ludih, zapiljenih očiju. Za onu djevojku, Leo, nije bilo zdravo čitavo vrijeme provoditi u toj kući. Zašto ne ide na neku obuku, ne pronade neki posao?

– Ako vi mislite tako. – Nije se činilo da je gospođa Murphy osjetila olakšanje, nego samo kao da se pomirila sa sudbinom.

Hodao je dugačkim prilaznim putom s namjerom da se uputi nizbrdo prema Shancarrigu. O, Bože, htio je što prije otići iz tog mjesta. Koračajući cestom, ususret mu je dolazila Gloria Darcy.

– Opa! Kao što vidim, obrijali ste se. – Pogledala ga je ravno u lice.

– Kako to mislite?

– Jutros sam vam prodala britvice, nemojte reći da ste me već zaboravili? – Nije bilo nikakve dvojbe da ga je mamila. Smijeh joj je bio neizvještačen, shvatila je kakav dojam ostavlja na njega.

– Nisam, gospođo Darcy, pretpostavljam da vas veoma malo ljudi zaboravi – rekao je. Bio je jednako otmjen i laskav, dajući sve od sebe.

– A jeste li namjeravali ići ravno kući nizbrdo ili krenuti ljepšim putem kroz šumu?

Znao je da se nalazi na raskrižju. Mogao je reći da ga trebaju u uredu, da mora nadoknaditi neki posao, da mora nazvati Dublin. Mogao je reći bilo što.

No, umjesto toga, rekao je: – Nadao sam se da ću pronaći privlačno društvo za šetnju kroz Barnu i sad sam ga pronašao.

Smijali su se hodajući. Zadirivala ga je zbog gradskog odijela, a on je njoj rekao da se namjerno odijeva poput Ciganke iz predstave. Pitala ga je što je radio u *Glenu*, a on je odgovorio da između odvjetnika i klijenta postoji obveza tajnosti kao na ispovijedi. On je pitao nju imaju li Darcyjevi ispravne vlasničke papire za trgovinu, budući da je nisu kupili preko tvrtke njegova strica... Ona je rekla da se isti zavjet tajnosti primjenjuje i na poslovne aranžmane.

Ponovno izašavši na sunce i koračajući pokraj baraka prema mostu, bili su već itekako svjesni jedno drugoga. Bilo je tu mnogo više od privlačnih lica i zavodničkog ponašanja. Bili su ljudi koji su znali razgovarati i igrati se. Bili su jedno za drugo.

I tako je, odlazeći u kupovinu k njoj, znao da se radi o potezu, o stupnju udvaranja. Kupio je još britvica.

– Bože, sigurno imamo veoma jaku bradu – rekla je. Ponovno dok je muž slušao.

Kad je kupio pola kilograma rajčica upitala ga je ide li na izlet u šumu. Mike Darcy posluživao je drugog kupca.

– Ne, strina treba još, to je sve.

– Ali ne, jutros je bila ovdje i kupila veliku količinu – rekla je Gloria dok su joj oči vragolasto plesale gledajući ga.

Zadirkujući posjeti i bockanje trajalo je nekoliko dana.

– Baš lijepo od vas što mi tako često dolazite u posjet – rekla je, pritišćući tijelo uz pult. Oko vrata je nosila lančić, privjesak joj je stajao između grudi, a oči su ga slijedile baš kao što su trebale.

– Da, to je lijepo od mene. Vi mene nikad ne dođete posjetiti – rekao je Richard.

– Ah, ja se ne mogu izvlačiti na prekršajne prijave i traženje naknade – rekla je. – Vi možete izmisliti sve rajčice i britvice na svijetu.

– Dakle, morat ćemo se susresti na neutralnom terenu – predložio je.

Susreli su se poslije dva dana u crkvi, kamo su oboje došli na sprovod gospođe Miriam Murphy. Radilo se o upali pluća, rekao je doktor Jims Blake. Prouzročenoj izlaganjem hladnoći, rekao je netko drugi; gospođi Murphy prešlo je u naviku spavati vani na kamenjari u vrtu. Bila je činjenica da novac i položaj u društvu ne donose sreću.

Richard Hayes promatrao je sićušnu, vižlastu Leo koja je koračala crkvom držeći pod ruku oca koji se naslanjao na nju. Dva nepoznata čovjeka, braća iz inozemstva, došla su na sprovod. Izgledali su poput vojnika i nisu gotovo nikoga poznavali.

Primanje je održano u Ryanovom hotelu. Nessa je uredila jednu od soba u prizemlju pretvorivši je u prostoriju za posebne prigode. U toj je prilici upravo to bilo potrebno. Kava, sendviči i nešto pića. Tko je htio mogao je prijeći u bar. Takvo što nikad se prije nije održalo u Shancarrigu, uvijek se išlo natrag nečijoj kući ili u *pub*. Bila je to još jedna novost u hotelu koja je pobudila poštovanje.

– Veoma si pametno to smislila, Nessa – rekao je s divljenjem. I iskreno je to mislio.

– Leo je moja prijateljica. Nije joj lako primiti ljude u kuću. – Nessa nije imala vremena za razgovor s njim, tih se dana mnogo posvećivala mladom Niallu i to je već koristilo njegovom izgledu. Kosa mu je bila ljepše počešljana, nabavio je novi sako. Čak se činilo da nekako uspravnije hoda.

Gloria i Mike Darcy bili su na skupu, iako se Richard pitao jesu li pozvani u pravom smislu te riječi.

Dok su se ljudi kretali uokolo izražavajući sućut i pokušavajući smjestiti Harryja i Jamesa, koji su odavno napustili Shancarrig, Gloria se našla pokraj Richarda.

– Dakle, sad smo na neutralnom terenu – rekla je.

– Da, ali na veoma gusto naseljenom neutralnom terenu – rekao je i odmahivanjem glave preuveličano izrazio žaljenje.

– Možete li predložiti neko mjesto gdje bi bila manja gužva? – Nije mogla biti izravnija. Da ga je zamolila da vodi ljubav s njom ne bi to jasnije izrazila.

– Pa, budući da su moj stan, vaš stan i ovaj hotel isključeni, pokušajmo smisliti neko mjesto koje bi u ovom trenutku bilo napušteno. – Nije bio ozbiljan. U Shancarrigu nije postojalo mjesto na koje su mogli otići, jednostavno nije.

– Postoji *Glen* – rekla je. Vidjela je gnušanje na njegovu licu. Došli su izraziti sućut zbog smrti žene koja je čitav život provela u *Glenu*; nemoguće da je Gloria zaista razmišljala o korištenju prazne kuće. – Ne u kući, nego u domarevoj kućici.

– Kako ćemo ući? – Odmah je prešao preko svih moralnih prigovora na mjesto unutar posjeda. To je bilo nešto drugo.

– Stražnji je prozor otvoren, provjerila sam.

– Za dvadeset minuta? – upitao je. Trebat će mu deset da se oprost i dvije da ode u sobu po kondome.

– Petnaest – rekla je i ponovno prešla jezikom preko donje usne. Opraštao se učtivo i veoma brzo.

U tom je pravcu živio jedan stari, ćudljivi farmer. Da mu je netko postavio pitanje, mogao je reći kako je dobio poruku da ga posjeti, ali se onda ispostavilo da nije bio kod kuće. No, zašto poduzima te mjere opreza? Nitko ga neće ništa pitati. Nitko ni ne sanja da namjerava poduzeti ono što namjerava poduzeti.

Već je bila tamo kad je stigao, ležala je na kauču prekrivenom vunanim pokrivačem. Mjesto je zaudaralo na ustajalost, ali ne i na vlagu.

– Jesi li što ponio?

– Jesam, to me i zadržalo. Morao sam se vratiti u sobu po njih. Ne nosim ih uvijek, za svaki slučaj – nasmijao se lupkajući po džepu.

– Daj, ne budi tako neromantičan. Mislila sam na pjenušac ili tako nešto.

– Ne, bojim se da nisam. – Izgledao je pokunjeno.

– Nema veze, ja jesam. – Bijeli su joj zubi blistali dok je grizla foliju sa čepa boce. Na komodi su stajale šalice. Smijali su se i prebrzo pili, tako da im je pjenušavo piće ulazilo u nos. I poljubili su se.

– Jesi li svratila u trgovinu po bocu? – Divio se njezinoj brzini.

– Ne, ponijela sam je sa sobom u torbi na rame. – Smijala se vlastitom nestašluku i samopouzdanju koje je bilo potrebno za to.

– Dopusti mi da ti svučem tu crnu, pristojnu odjeću. Ne stoji ti – rekao je.

– Pa, bio je sprovod. Nisam mogla odjenuti crvenu suknju, ali... – Nosila je crvenu podsuknju obrubljenu bijelom čipkom i nije imala grudnjak, nego samo zlatni lančić oko vrata. Izgledala je tako divlje i raskalašeno ležeći tamo i smijući mu se da je jedva mogao izdržati trenutke čekanja.

– Čeznula sam za tobom, Richarde Hayes – rekla je. A on je uronio u nju kao da je pozna čitav život.

Nakon toga uvijek je bilo žurno i nikad jednostavno. Kad bi Murphyjevi barem živjeli urednijim životom, gundao je Richard u sebi. Da je mogao znati hoće li ostati u velikoj kući ili biti izvan nje, onda bi domareva kućica bila savršeno mjesto za njegove sastanke s Glorijom. No, nikad nisu bili sigurni. A ne bi mogli naći ispriku da ih je netko vidio kako ulaze i izlaze kroz prozor.

Trebalo im je nekoliko tjedana da shvate uzorak neobičnih kretanja Leo i njezina oca.

Leo se konačno upisala na tajnički tečaj, što je podrazumijevalo odlaženje u grad autobusom. To je dalo neki oblik njezinom danu. Bojnik Murphy, koji je išao u šetnje dugim ulicama sa starim psima koje je stalno dozivao, bio je manje predvidiv. Richard je pokušao saznati više o njegovim kretanjima ispitujući strica, no činilo se da

se dvadesetpetogodišnje prijateljstvo temeljilo na činjenici da Bill Hayes nije znao baš ništa o Franku Murphyju. Bilo je teško povjerovati u to, ali tako je bilo.

A došlo je i vrijeme kad je odvjetnička tvrtka *Hayes i sin* zamoljena da se pobrine za posjed. Richard i Gloria održali su mnoge sretne susrete pod izgovorom pokazivanja imanja klijentima.

Gloria se tako lako izvlačila iz kuće da je to bilo zastrašujuće.

– Zar te Mike nikad ne pita kamo ideš?

– Pobogu, ne. Zašto bi?

– Pa, kad bih ja imao tako prekrasnu ženu ne bih je pustio da odluta... u sam vrag zna kojem smjeru... – Stisnuo ju je i ponovno je držao uz sebe.

– Onda ne bi bio muž, nego tamničar – nasmijala se. Razmišljao je o tome.

Bilo je istine u onome što je rekla. Ako se oženiš osobom samo zato da bi je čuvao poput neke imovine, to podsjeća na zatvor. No, situacija se može promatrati i iz drugog ugla: Da je Mike bio oprezniji i više brinuo za svoju ženu, Gloria sigurno ne bi tako slobodno lutala.

Ponekad bi spomenuo njezinu djecu, sinčice Kevina i Seana.

– Što se tu ima govoriti?

– Ne bojiš li se da će saznati, da će te zamrziti zbog ovoga?

– Dragi Richarde, tebe izjeda krivnja. Mislim da bismo trebali početi s redovitim posjetima ocu Gunnu nakon ovih naših sastanaka.

– Ne zadirkuj me. Govorim to samo zato što te volim.

– Ne, ne voliš me.

– Volim. Nikad to nikome nisam rekao.

– Kažemo to u trenutku vođenja ljubavi, jer u tim trenucima svi vole. Ali, ne voliš me na svakodnevni način.

– Mogao bih.

– Ne, Richarde. – Stavila mu je prste na usne, a onda u usta, a zatim ga je poljubila te su izgovorene riječi ubrzo zaboravljene.

Bila je savršena ljubavnica. Nikad nije mogao ni sanjati o nekome toliko strastvenom i podatnom, o predivnoj ženi koja ga je smatrala poželjnim i koja se nije

bojala to reći. Duhovita, bujna, tajna ljubav čije bi tamne oči bljesnule kad bi se susreli u Ryanovom hotelu, trgovinama ili crkvi.

Nakon što su djevojke godinama željele više od Richarda, sad je postojao netko tko nije želio ništa više. Ni javno priznanje, ni obvezivanje, a – zbog teškog okova koji je već nosila na prstu – očito ni zaručnički prsten. Neko je vrijeme to bila savršena romansa.

A onda je počeo primjećivati sitne promjene u vlastitom stavu. Nije mogao reći da se Gloria promijenila, onda je oduvijek bila opuštena kad se radilo o njihovom izazivanju sudbine i strahu da će ih otkriti... i puna oduševljenja za zadovoljstvo koje pružaju jedno drugome.

Ne. Richard je bio taj koji se promijenio.

Nije mogao podnijeti pogled na nju kako drži sinčiće za ruku. Pomislio bi na vlastitu majku i oca, uglednog dublinskog liječnika i njegovu suprugu koja je bila veoma zauzeta igranjem bridža. Dok je odrastao u Waterloo Roadu, njihov je dom bio siguran. Njegova je majka uvijek bila pri ruci kad su je trebali. Što ako se šuljala u naručje ljubavnika dok je otac radio? Odbacio je tu pomisao kao neku maštariju zbog koje mora osjećati krivnju.

Nikad prije nije ni na koji način uspoređivao svoj život sa životom svojih roditelja, zašto sad uzima njihovo staloženo življenje i naporan rad kao neku vrstu primjera? Gloria je predivna majka Kevinu i Seanu. Ono što ima s Richardom je nešto potpuno drugo, nešto sasvim odvojeno.

A onda je Richardu postalo neugodno zbog Mikea, krupnog, zgodnog Mikea Darcyja, koji je imao isto tako bijele i ravne zube kao njegova žena, i koji je satima i satima stajao u trgovini živežnim namirnicama koju su tako naporno zajedno gradili. Mikea, koji bi se beskrajno namučio kako bi pronašao nešto što je Richard naručio, mršteći se dok je razmišljao gdje bi mogao nabaviti baš onakav velur kakav je Richard želio. Nije mu se sviđalo što je taj čovjek bio tako velikodušan kad mu je trebalo posvetiti vrijeme i pružiti pomoć. Mikeovo nevino lice izazivalo je u Richardu osjećaj stida.

Gloria se samo nasmijala kad je to spomenuo. – Moj i Mikeov odnos različit je od onoga što imamo ti i ja... Haj' mo ih držati odvojeno – rekla je.

– Ali, ja znam za njega, a on ne zna za mene.

– Zašto muškarci misle da je sve igra, s pravilima? – nasmijala se.

A bilo je i trenutaka kad se pitao zna li uopće što o Gloriji i Mikeu i njihovom odnosu. Vidio je kako se naginju jedno prema drugome u trgovini kad misle da ih nitko ne gleda. Vidio je kako Mike Darcy ponekad miluje ženino tijelo. Kad bi vidio da se dodiruju obuzeo bi ga potpuno nepoznat osjećaj luđačke ljubomore.

– Ne radiš ovo s Mikeom, zar ne? – preklinjao ju je jedno poslijepodne u domarevoj kućici.

– Nitko ne bi mogao raditi ovo što radimo ti i ja. To je naše.

– Ali, želi li on...? Mislim, da li ti i on...?

– Tako si zgodan kad si zabrinut, Richarde – rekla je.

– Moram znati.

Iznenada je sjela, a oči su joj bljesnule. – Ne, ne moraš znati. U ovome ne postoji ništa što se mora. Nismo gospodar i rob... Nemaš pravo znati ono što ti ne želim reći. Postavljam li ja tebi takva pitanja...?

– Ali, ti o meni nemaš što znati. – Bio je nesretan.

– Zato što sam odabrala gledati na stvari na taj način. Nisam znatiželjna, sumnjičava, ne pitam ono što ne bih trebala pitati. – U glasu joj se čuo ultimatum.

Prihvati stvari onakve kakve jesu ili više nećeš imati što prihvatiti. Žudio je saznati je li bila s drugim muškarcima otkad se udala za Mikea i jesu li oni pali na tom ispitu pa ih je otjerala.

Ubio bi svakog muškarca, svakog putnika koji uđe u Ryanov hotel, kad bi rekao da je dijelio postelju s Glorijom Darcy. Da, zgrabio bi tog čovjeka za vrat i tresao ga dok mu ne bi istisnuo posljednji dašak života, ne mareći za ono što bi rekli ili učinili promatrači ili zakon. Kako je Mike samo mogao stajati i puniti jedne vreće šećerom, a druge krumpirima, ne pitajući se kamo njegova žena odlazi poslijepodne?

Otkad se mladi Niall pridružio tvrtei, i Richard je sve teže uspijevao dobiti slobodno poslijepodne. Dječak je očito stekao novo samopouzdanje, a Richard je pretpostavljalo da je uzrok bio procvat njegova prijateljstva, pa čak i zabavljanja s blještavom mladom Nessim Ryan iz hotela.

Prošli su dani kad je Niall Hayes bio zadovoljan radeći bezvezne posliće, zadatke koji su se samo preuveličano mogli nazvati činovničkim. Sad je želio učiti,

dijeliti iskustva, proučavati Richardovo postupanje sa strankama. – Mogu li ići s tobom tamo gdje je onakva frka oko vlasničkih papira? – upitao bi.

Bio je to jedan od Richardovih tobožnjih razloga za izbivanje iz ureda. Opisao je teškog, starog, ćudljivog farmera kojem se trebalo ulagivati i laskati da bi otkrio dokumente.

– Ne, Nialle. Ne bi uspjelo... Taj je tip opasan k'o bijesan pas. Ne zna se što bi učinio kad bih poveo nekoga sa sobom. Postigao sam ovoliki napredak zato što idem sam i trošim prokleta mnogo vremena na njega.

– Pa, mogu li onda vidjeti njegov predmet? – upitao je Niall.

– Zašto? Zašto bi se zamario s tim starim prdonjom, ima mnoštvo drugog posla...

– Ali, nećemo li morati znati kad...?

Nije završio rečenicu, riječi su ostale u zraku – kad... se Richard vrati u Dublin – svi su znali da će se to dogoditi. U tvrtci nije bilo mjesta za dva partnerstva. Jednostavno nije bilo dovoljno posla; već su i dvije plaće predstavljale opterećenje za Billa Hayesa. Niall je bio njegov sin.

Richard će se u skoroj budućnosti sigurno vratiti.

Samo je Richard znao da nikad ne bi mogao napustiti Shancarrig i voljenu ženu.

– Zaista te volim – unaprijed se braneći rekao je Gloriji dok su jedne hladne večeri sjedili i pušili cigaretu pokraj naftne pećice u domarevoj kućici.

– Znam – rekla je, grleći koljena.

– Ne, ne znaš. Rekla si da ne bismo trebali razgovarati o ljubavi, da je osjećam samo u trenutku kad te uzimam. To si rekla.

– Prestani govoriti poput školarca, Richarde. – Izgledala je prekrasno sjedeći na treperavoj svjetlosti.

– O čemu razmišljaš? – upitao je.

– O tebi i o tome kako se dobro osjećam s tobom.

– Što ćemo učiniti, Gloria?

– Pa, odjenuti se i poći kući, pretpostavljam.

– Po pitanju svega?

– Ne možemo riješiti sve, možemo riješiti samo neke stvari, kao na primjer ne dopustiti da se kroz prozore vidi svjetlo i ne prehladiti se na smrt po toj kiši.

– Što ćeš reći... gdje si bila?

– To nije tvoja briga.

– Ali jest, brinem se za tebe.

– Onda me pusti da to sama riješim. – Ponovno je vidio upozorenje u njezinim očima i uplašio se.

Upoznali su se u kasno ljeto i nastavili se viđati cijelu jesen i hladnu, vlažnu zimu; uskoro će doći i proljeće. Morat će se pronaći neko rješenje.

No, proljeće je za Gloriju značilo da može nositi vedre žute i cvjetne haljine i bijele sandale te da može voditi ljubavnika u skrivene kutke Barne, u udoline sa zvončićima i mekanom proljetnom travom. Ponovno je osjetio bol. Kako je znala za takva mjesta? Nije tu odrasla – jesu li je drugi muškarci odvodili tamo? Ne samo što joj nikad nije smio postaviti to pitanje, nego nije smio ni misliti na to. Mrzio je činjenicu da trgovina tako dobro radi, želio je skrbiti o njoj i davati joj stvari, ali ona ih nikad nije željela uzeti.

– Što bih rekla, Richarde? Mislim, teško da bih mogla reći kako mi je zgodni mladi odvjetnik koji navraća u trgovinu i kupuje neumjerene količine britvica, poklonio srebrnu narukvicu, zar ne?

No, kako je blagostanje raslo, tako je Mike Darcy počeo kupovati ženi nakit. Pojavio se smaragdni privjesak, pojavili su se dijamanti. Nitko u Shancarrigu nikad nije vidio takvu rastrošnost. – Potpuno neprimjereno – rekla je Richardova strina Ethel odmahujući glavom.

Richard se svim srcem slagao s njom, no bio je dovoljno oprezan da to ne izrazi.

Na njegovo iznenađenje mladi je Niall imao suprotno mišljenje.

– Zašto ljudi rade ako ne zato da bi si kupili ono što žele? – upitao je.

– Nadam se da ti ne bi bacao novac na smaragde za Gloriju Darcy i njezinu sortu – rekao je njegov otac odbacujući sinove riječi, kao i obično.

Ali, Niall je sad već naučio uzvraćati. – Ne znam što misliš pod “njezina sorta”, ali kad bih volio ženu i na zakonit način zaradio novac, osjećao bih itekako opravdanim trošiti ga na poklone za nju – rekao je.

U sobi je odjednom zavladao muk i tjeskoba. Strina Ethel nekako je iznenađeno promatrala sina. Na njezinom džemperu nije bilo nakita; nikad nije nosila nikakav nakit osim zaručničkog prstena, vjenčanog prstena i kvalitetnog sata. Život bi možda bio bolji da je Bill Hayes koji put posjetio draguljarnicu i razgledao nakit.

– Hoćemo proslaviti godišnjicu? – predložio je Richard Gloriji.

– Kako? Večera za dvoje u Ryanovom Shancarrig hotelu, boca vina?

– Ne, ali učinimo nešto svečano.

– Mislim da je ovo što činimo već dovoljno svečano. – Nasmijala mu se.

– Sigurno želiš više, sigurno želiš više od šuljanja uokolo.

Uzdahnula je. Bio je to umoran uzdah majke koja ne može objasniti djetetu koje je tek prohodalo kako zavezati vezice na cipelama. – Ne, ne želim više – resignirano je rekla. – Ali, ti želiš pa ćemo za godišnjicu raditi što god budeš htio.

Bilo je teško smisliti što bi mogli raditi. Bila je prava zagonetka kako su godinu dana proveli kao ljubavnici, a da ih nitko nije otkrio. U mjestu te veličine i znatiželje to je zaista bilo čudo.

Možda bi mogli otići u Dublin. On bi lako pronašao izgovor, a sigurno bi i ona bila u stanju smisliti neki razlog za odlazak.

Prije no što joj to predloži morat će isplanirati što će raditi, jer bi inače mogla samo sleći ramenima i reći da isto tako mogu ostati u Shancarrigu. Želio ju je odvesti u dublinske barove i restorane, želio je da joj se ljudi dive te da budu privučeni njezinim lijepim licem i zvonkim smijehom. Želio ju je vidjeti u nekom drugom okruženju, a ne samo sa sivim, bezobličnim Shancarrigom u pozadini. Tijekom svih godina koje je proveo u Shancarrigu Richard nije uspio zavoljeti to mjesto; obasjavala ga je jedino Gloria i on ju je želio odvesti otamo.

Isplanirao je posjet Dublinu: dočekat će je u automobilu na željezničkoj postaji u Kingsbridgeu – on će otići dan ranije da bi bilo još manje sumnjivo; pokazat će joj znamenitosti – rekla je da ne poznaje dobro Dublin. Bit će njezin vodič.

Odsjest će u jednom od boljih hotela. On će prvo provjeriti sobu, uvjeriti se da je savršena... Hodat će ruku pod ruku Grafton Streetom. Budu li sreli koga iz Shancarriga, svi će se uzbuđeno smijati i govoriti kako je sjajno doći u Dublin – uvijek naletiš na nekog iz svog mjesta.

Što je više razmišljao o tome, Richard je sve više shvaćao kako ne želi da Gloria bude s njim u Dublinu samo jednu noć, nego da je želi zauvijek. Nije želio da budu u skrivenoj hotelskoj sobi, želio je da budu u vlastitoj kući. Zauvijek zajedno.

Postojale su ogromne prepreke na tom putu. Najveća, najzgodnija i najnevinija bio je Mike Darcy, koji se smiješio i srdačno pozdravljao, ne sluteći da mu žena voli drugoga.

A bila su tu i djeca. Richardu su se veoma sviđali ti tamnokosi dječaci krupnih očiju poput Glorijinih. Imali su očev spori, nahereni osmijeh, ali bilo je glupavo pronalaziti osobine i pripisivati ih jednom ili drugom roditelju.

Želio je bolje upoznati djecu, ali to je bilo nemoguće. Kad bi ih bolje upoznao, bilo bi im lakše doći u Dublin kao malena obitelj i živjeti s njim. Richard je iznenada shvatio da više ne planira samo ilegalni izlet u Dublin za proslavu godišnjice, nego da planira novi život. Mora usporiti.

Ne smije je požurivati i riskirati da je izgubi.

Godišnjica je ispala baš onako kako je želio, i bolje.

Hotel ih je bez poteškoća prihvatio kao gospodina i gospođu Hayes. Glorijino veliko prstenje nije izgledalo kao da ih je stavila za tu priliku, s pravom je počivalo na njezinoj ruci.

Popili su pjenušac u sobi i prošetali gradom. Pokazao joj je mjesta koja je volio kao dječak, obalu kanala od Baggot Streeta do Leeson Streeta. Uzbuđivala ga je neposredna blizina Waterloo Rooda. Bilo je sasvim moguće da njegov otac prođe pokraj njih na putu u knjižaru na Baggot Street Bridgeu ili da majka ide u mesnicu kako bi se potužila da prošle nedjelje but nije bio onako mekan kao što su očekivali te da je doktor bio veoma razočaran.

Nije vidio roditelje, ali vidio je Elaine, trudnu i zadovoljnu, kako izlazi iz automobila svoje majke. Nije ga vidjela, a u normalnim bi je okolnostima on pustio da

prođe ne zaustavljajući je. No, to nije bila uobičajena prilika. Želio joj je pokazati Gloriju, želio je da vidi veličanstvenu ženu koja ga je držala pod ruku.

Pozvao ju je i ona se dogejala.

– O, mami će biti žao što te nije vidjela – rekla je. No, on je pažljivo čekao dok se njezina majka nije udaljila automobilom. Pretpostavljao je da mu ime nije baš omiljeno u toj obitelji.

– Želim da upoznaš Gloriju Darcy. – Glas mu je bio prepun ponosa.

Ležerno su razgovarale. Gloria ju je upitala je li joj to prvo dijete. Gledajući Richarda ravno u oči, Elaine je odgovorila da jest i da je veoma uzbuđena.

Gloria je rekla da ima dva dječacića i da čovjek želi da nikad ne odrastu, ali da je ipak ponosan na svaku sitnicu koju naprave. Govorila je sve što je Elaine željela čuti. Također joj je rekla da su bapske priče o porodu preuveličane i da vjerojatno služe kako bi odvratile ljude od pomisli da imaju djecu prije vjenčanja.

– O, veoma nas je malo tako budalasto da to učini – rekla je Elaine ponovno pogledavši Richarda.

Šokirano je shvatio da je bio pravo sebično čudovište. Izenada mu je bilo drago što mu je Elaine lagala, što nikad nije nosila njegovu bebu. Ali Olive Kennedy jest. Otišla je u Englesku i rodila njihovo dijete. Gdje je to dijete sad? Djevojčica ili dječak u sirotištu, kod staratelja, usvojeno.

Kako je mogao ne mariti za to? Osjetio je da mu se oči pune suzama.

Popili su piće u *Shelbourne Baru* i ručali u restorančiću u blizini Grafton Streeta za koji je čuo da je veoma dobar.

Uspio je susresti troje površnih poznanika. To nije bilo loše za čovjeka koji je već četiri godine prognan iz glavnoga grada. Dobro je izabrao mjesto.

– Jesi li jako volio tu djevojku, Elaine? – upitala je Gloria.

– Ne, nikad nisam volio nikoga osim tebe – jednostavno je odgovorio.

– Učinilo mi se da si izgledao tužan kad smo odlazili, oči su ti bile pune suza... Ali, to nije moja stvar. Ja bih bila strašno ljuta na tebe kad bi zabadao nos u moje poslove – rekla je, toplo mu stisnuvši ruku.

Jedva je uspio progovoriti.

– Umrijet ću ne budem li mogao zauvijek biti s tobom, Gloria – rekao je.

– Tiho sad. – Stavila je prst u čašicu *Irish Mista* koji je pila i pružila mu ga da ga posiše. Uskoro se vratila stara želja, odagnavši na trenutak osjećaj izgubljenosti i tjeskobe prouzročen činjenicom da je mora vratiti stvarnom životu u Shancarrigu. Otišli su natrag u hotel te zapravo i istinski proslavili godišnjicu.

Nikad nije pitao koji je izgovor pronašla za Mikea, je li rekla da ide u kupovinu, posjet bolnici ili na sastanak sa starom prijateljicom. Znao je da nije željela da on sudjeluje u njezinim lažima. Vjerojatno nije bilo teško lagati Mikeu, koji je bio toliko zanesen i jednostavan da nije računao na izopačenost svijeta oko sebe, ženu koja ga vara, usputnog prijatelja Richarda Hayesa koji dolazi i odlazi iz trgovine, ali ne radi poslova koje je izmišljao, nego kako bi pasao oči na Gloriji, kako bi se podsjetio na prošli put i nestrpljivo iščekivao sljedeći.

Kevin Darcy pohađao je školu u Shancarrigu. Richard bi ga ponekad zaustavio na putu, pronalazeći izgovor da razgovara s njim.

- Kako su ti mama i tata? – upitao bi.
- Dobro su. – Kevin nije pokazivao veliko zanimanje.
- Što si naučio u školi? – ponekad bi ga pitao.
- Ništa naročito – odgovorio bi Kevin.

Jednom ga je vidio s posjekotinom na glavi. Christy Dunne je objasnila da je pao sa stabla. Richard je otišao u trgovinu izraziti žaljenje. Mike je bio vani, nadgledajući radove na novoj nadogradnji. Trgovina je sad bila gotovo tri puta veća nego kad su je kupili.

– O, za ime Božje, Richarde, to je samo ogrebotina. Ne paničari toliko – rekla je Gloria.

– Jako je krvario, zabrinuo sam se.

– Eto, ne moraš se brinuti, dobro je. Stavila sam mu veliki flaster i dala mu dva keksa, jedan za njega, a jedan za Christy. Nije pravio velik problem od toga. – Pogledao ju je s divljenjem. Kako može biti tako pribrana, tako dobra i mudra majka, kao i sve ostalo?

Još se više divio kad su tjedan dana nakon toga došli provalnici i ukrali nakit koji je Mike Darcy kupio supruzi.

Narednik Keane pretražio je čitavo mjesto, svuda se raspitivao, u *pubu* Johnnyja Finna bile su kotlokrpe, čovjek ne može cijelo vrijeme nadzirati cijeli grad.

Gloria je bila razborita. Bilo je to užasno, naročito zbog malenog smaragda, obožavala je gledati kako svjetluca. No, koja je bila druga mogućnost? Čuvati ih dan i noć, pretvoriti kuću u *Fort Knox** (* *Vojna utvrda u Kentuckyju gdje su pohranjene državne pričuve zlata SAD-a.*)? Bilo bi to kao da živi u zatvoru. Zadrhtala je. Richard se sjetio kako je jednom rekla da bi život sa sumnjičavim mužem koji bi je provjeravao za nju bio poput života s tamničarom. Trebala je slobodu.

Maura O'Sullivan, koja je čuvala djecu Darcyjevih i čistila im kuću, također je radila u kući njegove strine. Pokušao je saznati više o njihovom kućanstvu, no Maura, za razliku od ostatka Shancarriga, nije bila sklona tračanju.

– Što biste točno željeli znati? – rekla bi na način koji bi presjekao sva ispitivanja.

– Samo sam se pitao kako se obitelj nosi s gubitkom – neuvjerljivo je rekao.

Maura je kimnula glavom, zadovoljna. Svuda je vodila sina, dražesnog dječaka po imenu Michael, koji je imao Downov sindrom. Richard je volio dječaka koji je trčao ususret svakome tko bi ušao u prostoriju.

– Tata? – pun nade rekao bi Richardu.

Kad je to prvi put učinio, Maura je objasnila da je dječakov otac morao otići u Englesku te da Michael stoga za svakoga koga susretne misli da mu je otac.

– Tata, moj tata? – uvijek iznova pitao je Richarda.

– Na neki smo način svi mi mame i tate drugim ljudima – rekao je Richard.

Niall ga je čuo.

– Veoma si ljubazan, Richarde. Tebi je to tako prirodno. Mislim, užasno si ljubazan prema ljudima i zato si tako uspješan. – Richard se iznenadio: mladić još nikad nije održao takav govor.

– Ne, nisam. Zapravo sam sebičan. Čudim se što se to ne vidi.

– Nikad to nisam primijetio. Bio sam ljubomoran na tebe, dakako, zbog žena, ali nikad nisam mislio da si sebičan.

– Nisi više ljubomoran na mene?

– Pa, sviđa mi se samo jedna osoba, a ona me uvjerava da je nisi začarao... tako da... – Niall Hayes izgledao je sretan.

– I nisam, nikada. Smatrao sam da je krasna, kao što bi svatko mislio, ali to je bilo divljenje iz daljine, uvjeravam te.

– To i ona kaže. – Niall je zvučao samodopadno i zadovoljno.

– Nadam se da ne sputavam tvoj način rada? – Richard je želio izvesti to pitanje načistac. Činilo se da je pogodno vrijeme za to.

– Ne, naravno. Radi se samo o tome... Pretpostavljam da su svi očekivali kako ćeš... prije ili kasnije...

– Da, jednoga dana i hoću... ali ne još.

– Štediš, znam to. – Niall je bio pun razumijevanja.

– Kako znaš?

– Pa, nikad nikamo ne ideš. Voziš otrcan auto, ne kupuješ otmjena odijela.

– Tako je – priznao je Richard. – Štedim. – Shvatio je da mu to može biti paravan. Skuplja ušteđevinu kako bi kupio odvjetnički ured u Dublinu.

Mjeseci su prolazili. Gloria mu je kupila svilenu kravatu.

– Rekla si bez poklona. – S ljubavlju je prelazio prstima po zlatnobež kravati.

– Rekla sam da ti ne smiješ kupovati meni, to je sve.

– Želim ti kupiti dragi kamen. Ne smaragd, nego rubin, sićušan rubin. Dopusti mi – molio ju je.

– Ne, Richarde, ozbiljno. Kad bih ga nosila? Budi razuman.

Ipak ga je kupio. Predao joj ga je u domarevoj kućici.

Poslijepodneva koja su tamo provodili srijedom bila su potpuno sigurna. Bojnik Murphy išao je u šetnju s Richardovim stricem i po suncu i po kiši, a Leo se zaposlila u uredu jedne građevinske tvrtke u gradu. To se činilo nevjerojatnim poslom za nju, ali Gloria je čula kako je djevojka još uvijek u kontaktu s onim ludim Foxyjem Dunnom, koji je sve bolje zarađivao na gradilištima u Engleskoj. Govorilo se da se namjerava vratiti i osnovati vlastitu tvrtku. Govorilo se da on i Leo imaju dogovor.

– Foxy Dunne, sin Dinnyja Dunnea?

– O, Foxy je po pristojnosti poput papinskog nuncija u usporedbi s ocem. Znaš da taj gotovo svaku noć pijan ispada iz *puba*.

– No, no, no. – Shvatio je da poprima malograđanski mentalitet: bilo mu je zaista teško povjerovati da bi bojnik Murphy iz *Glena* dopustio da mu kćerka

razmišlja o jednom od Dunneovih iz baraka. Ipak, bilo mu je drago što je to značilo da je Leo otišla raditi na udaljeno mjesto. Tako je zrak bio čistiji.

Gloria je dugo promatrala rubin.

– Ne ljutiš se?

– Kako ću se ljutiti što si toliko potrošio na mene? Dirnuta sam, ali nikad ga neću nositi.

– Zar ne bi mogla reći...?

– Oboje dobro znamo da ne postoji ništa što bih mogla reći.

– Mogla bi ga nositi ovdje sa mnom.

– Da, hoću.

– Odnijela je rubin i dala ga ugraditi u iglu za kravatu. Zatim mu ga je vratila.

– Staviti ću lančić i nositi iglu na njemu dok sam ovdje, a ostalo vrijeme neka bude kod tebe. Nosi je na kravati koju sam ti dala i onda ćeš misliti na mene.

– Stalno mislim na tebe – rekao je.

Možda i previše.

Bio je to početak povlačenja. On je to vidio, ali se pravio da ne vidi. Bojao se da je netko drugi došao u grad, ali znao je da se ne radi o tome. Nije više pravila planove kako će se sresti na pet minuta, a iako je ležala i primala njegovu ljubav, nije ga više preklinjala da je voli, moleći, uzbuđujući i potičući ga da izvodi ono što nikad nije zamišljao mogućim.

Osjećao je da se radilo o Shancarrigu, već ih je previše pritiskao. Nastale su beskrajne komplikacije s nabavkom građevinskog materijala, gradnjom novog dijela zgrade, neprijateljstvom Dunneovih koji su govorili da ih ne oduševljava graditi trgovinu koja će im biti izravna konkurencija. Odgođena je isplata premije osiguranja za nakit. Bilo je poteškoća s isporukom novina koju su planirali, Nellie Dunne stvarala je probleme.

U stričevom je uredu Niall postao nemiran i navaljivao da ga se uključi u više slučajeva, da bude nazočan savjetovanjima s klijentima i advokatima, da općenito izučiti zanat. Richard je imao osjećaj da mu smeta na svakom koraku.

Došlo je vrijeme da odvede Gloriju otamo.

Počeo joj je objašnjavati i taj put nije želio slušati kad ga je htjela zaustaviti. – Ne, dovoljno sam dugo šutio. Moramo razmisliti. Prošle su gotovo dvije godine.

Moramo imati vlastiti dom, vlastiti zajednički život. Ne želim zlo Mikeu, ali on mora saznati, mora mu se reći. On je pošten čovjek, pristat će na ono što predložimo. Na najbolje rješenje... Može dolaziti u Dublin posjećivati dječake, nikad im nećemo tajiti tko im je pravi otac... Bilo bi mu draže da mu se od početka povjerimo... Dobro, ne baš od početka, ali od sada... – Glas mu se izgubio dok je promatrao njezino lice.

Sjedili su u domarevoj kućici. Nisu se razodjenuli. Cigarete i limena posudica koju su koristili kao pepeljaru i čistili nakon svakog posjeta kućici ležali su na stolu između njih. Bilo je to čudno mjesto za razgovor o budućnosti. Dok je govorio, njezino je lice poprimalo čudan izraz. Pokazivalo je krajnju zbunjenost i šok.

Prvo je pomislio da je taj izraz prouzročen činjenicom da će učiniti tako ogroman korak... povezanog s razdorom koji očekuje djecu. Morao ju je umiriti. – Razgledavao sam kuće u Dublinu, malo izvan grada, kako bismo imali privatnost i kako bi Kevin i Sean mogli pohađati školu lokalnog tipa, a ne neku ogromnu kao što je samostanska škola Kršćanske braće u samome gradu... – Zastao je. Nije pravilno protumačio njezin pogled.

Nije željela da je umiri, željela je da odmah prestane govoriti. – Ništa se od toga neće dogoditi, moraš to znati. *Richard*, *moraš* to znati.

– Ali, voliš me...

– Ne na taj način, ne tako da bih pobjegla s tobom...

– Zašto smo sve ovo radili...? – *Silovito* je mahao rukom pokazujući po prostoriji u kojoj su tako često vodili ljubav.

– To nije imalo nikakve veze s mojim odlaskom odavde. Nikad to nisam obećala, ta mogućnost nikad nije postojala.

Sad je on bio zbunjen i smeten. – O čemu se onda radilo? – upitao je, moleći da mu kaže.

Ustala je i hodala po prostoriji dok je govorila. Nikad nije bila ljepša. Govorila je o sretnim vremenima s *Richardom*, kako se zbog njega osjećala lijepom i željenom, kako mu nikad nije dala nikakvo jamstvo, nikakvu nadu za budućnost.

Rekla je da je njezina budućnost u *Shancarrigu* ili vrlo vjerojatno nekom drugom mjestu. Možda će trgovinu prodati *Dunneovima* i odseliti. Ona i *Mike* vole počinjati od nule. Činili su to već u drugim mjestima. To je izazov, tako im je uvijek sve uzbudljivo, novo.

Richard Hayes zapanjeno je slušao kako s poštovanjem i ljubavlju govori o Mikeu.

Bila je potpuno očarana njime na način koji Richard nikad nije mogao shvatiti. Njezina briga nije imala veze sa strahom da će Mike biti povrijeđen ili patiti. To je viša bila neka uključenost, ona je marila za ono što će on učiniti i odlučiti te kamo će on željeti poći.

– Ali, ti ga ne voliš! – Zinuo je od čuda.

– Naravno da ga volim, nikad nisam voljela nikoga drugog.

– Ali, zašto...? – Nije čak mogao ni završiti rečenicu.

– Nije mi mogao dati sve što sam željela. Nitko ne može drugoj osobi dati baš sve što ta osoba želi. Volim ga jer mi dopušta slobodu.

Richard je shvatio da govori istinu. – A zna li on...?

– Zna li što?

– O meni, o nama? Govoriš li mu? – Glas mu je postao ljutit i glasan. – Uzbuđuje li ga to da dolaziš kući i prepričavaš mu što smo ti i ja radili?

– Ne budi odvratan – rekla je.

– Ti si odvratna. Povlačiš se uokolo k'o ulična mačka, a onda se pretvaraš da si uzorita žena i majka.

Uputila mu je pogled pun predbacivanja. Znao je da je gotovo.

U doba kad je on migoljio iz veza i bježao od ljubavnih odnosa, nije bio tako iskren kao ona, nije bio izravan, izbjegavao je razgovor licem u lice, osim kad je to doista bilo neophodno. Pri srcu mu je postalo teško kad se prisjetio Olive Kennedy i načina na koji ju je zanijekao pred njezinim roditeljima.

Kad bi samo ponovno mogao proživjeti život. Pognuo je glavu.

– Richarde? – rekla je.

– Nisam mislio ono o uličnoj mački.

– Znam da nisi.

– Ne znam što da učinim, draga Gloria. Ne znam što da učinim.

– Otiđi odavde, napusti ovo mjesto, živi uspješnim životom u Dublinu. Jednog ćemo se dana susresti tamo i uljudno porazgovarati, kao ti i ona djevojka u Baggot Streetu, ona koja je čekala bebu.

– Ne.

– To ćeš učiniti – umirujuće je rekla.

– A ako odeš u drugi grad, hoćeš li pronaći nekoga novog?

– Neću nikoga tražiti, u to možeš biti siguran.

– A hoće li... hoće li on to trpjeti, hoće li okrenuti glavu...? – Nije mogao prevaliti preko usana ime Mikea Darcyja.

– Znat će da ga volim i da ga nikad neću ostaviti.

Nije se više imalo što reći.

Mnogo se toga sad trebalo učiniti.

Otići će u ured i nazvati nekoliko odvjetničkih tvrtki u Dublinu. Pitat će majku može li se vratiti u podrumski stan u Waterloo Roadu. Radit će dan i noć kako bi raščistio svoje predmete, kako bi Niallu sve ostavio u najboljem redu. Bit će u stanju stresti sa sebe godine provedene u Shancarrigu i početi iznova.

Pospremili su kućicu koju su po posljednji put posjetili. Kao i obično, čikove i pepeo cigareta usipali su u kovertu. Poravnali su namještaj na način kako je izgledao kad su prvi put došli na to mjesto. Izašli su kroz prozor, kao što su uvijek činili. Namjestili su grane koje su visjele skrivajući je.

Bio je nekako siguran da ona neće nikoga dovesti na to mjesto nakon što on ode. Blago se trznuvši zapitao se je li dovodila koga prije njega.

No, bila su to beskorisna nagađanja.

– Sad kad više nismo u prekršaju možemo zajedno otići kući – rekao je.

– Zašto ne? – Bila je vedra i srdačna, kao i prema svima.

– Dugim ili kratkim putem? – Ponudio je izbor.

– Panoramskom rutom – odlučila je.

Krenuli uzbrdo, otvorenim prostorom koji je vodio prema Staroj stijeni te natrag kroz šumu, pokraj kuće Maddy Ross, koja je sjedila za stolicem, možda pišući pisma onom svećeniku koji je otišao u misiju, onome koji joj se možda sviđao. Kakva uzaludna ljubav! U usporedbi s njegovom velikom strašću.

Došli su do mosta na kojem su se još uvijek igrala djeca, kao i onoga dana prije dugih pet godina kad je Richard Hayes došao u grad.

Druga djeca, ista igra.

Kad samo pomisli da je prije sat vremena zamišljao kako će Glorijina djeca ići u školu u Dublin. Mislio je da preuzima obitelj.

A sad je sve bilo gotovo.

Sad kad su mogli slobodno razgovarati nisu imali što reći jedno drugome. Misli su mu poletjele cestom do stare školske zgrade, do velikog bukvinog stabla prekrivenog inicijalima i imenima.

U prvim tjednima ljubavi prema Gloriji potajno je otišao tamo i urezao riječi *Gloria in Excelsis** (*lat. *Gloria in Excelsis Deo = Slava Bogu na visini.*).

Nije mu se to činilo bogohulnim, shvaćao je to kao slavljenje. Bude li tko vidio taj natpis u budućnosti, mislit će da se radi o hvalospjevu u čast Boga. Možda će pomisliti da ga je urezao neki svećenik. Richard neće otići tamo i precrtati urezane riječi. Bilo bi to djetinjasto. Dakako, mogao bi dovršiti priču. Mogao bi reći da tako prolazi slava svijeta: *Sic Transit Gloria Mundi*. Malo bi ljudi to razumjelo, a i ti koji bi razumjeli nikad to ne bi povezali s Glorijom Darcy, voljenom ženom vlasnika trgovine Mikea Darcyja.

No, i to bi bilo djetinjasto.

Dok su stajali na mostu, Maura O'Sullivan i njezin sin Michael prošli su pokraj njih – pokraj Glorije i Richarda koji više nikad neće razgovarati jedno s drugim.

– Dobar dan, gospođo Darcy, gospodine Hayes – rekla je.

– Moj tata? – Michael je potrčao prema njemu i obgrlio mu nogu. Richard je kleknuo kako bi pošteno uzvratio zagrljaj.

– Idi kući, Gloria – rekao je.

Otišla je bez riječi. Čuo je zvuk njezinih visokih crvenih potpetica koje su odzvanjale po cesti odlazeći prema središtu Shancarriga.

– Kako si, Michael? Postaješ pravi veliki momak – rekao je i zabio glavu u dječakovo rame kako nitko ne bi vidio njegove suze.

Dok je Leonora Murphy bila sasvim malena otac ju je običavao posjesti na krilo i pričati joj o djevojčici koja je imala kovrčicu *točno* na sredini glave. Na riječ *točno* lupnuo bi je prstom po glavi, kako bi joj pokazao gdje se kovrčica nalazila. Zatim bi nastavio s pjesmicom: *Kad je bila dobra, bila je jako, jako dobra, al' kad je bila zločesta, stvarala je užase prave*. Na zadnje bi riječi napravio jezivu grimasu i zaurlikao *UŽASE PRAVE*. To je uvijek bilo zastrašujuće, iako je Leo znala da će sve dobro svršiti, s velikim zagrljajem, a ponekad i bacanjem u zrak.

Nije se bojala tate, nego samo pjesmice. Zvučala je tako prijeteći, kao da je izgovara netko drugi.

U svakom slučaju, nije baš bila ni primjerena, jer Leo je bila djevojčica s mnogo više od jedne kovrčice. Imala je punu glavu kovrča zlatnonarančaste boje. Zapletale su se kad su je ljudi pokušavali počesljati. Njezina je majka nekoliko puta odustajala, očajavajući. – Sva je poput žičane četke, takvo što bi se moglo vidjeti na glavi nekog Cigančića. – Leo je znala da je to uvreda. Ljudi su se pomalo bojali Cigana koji su ponekad logorovali iza šume Barna, kad bi išli na konjske utrke u Galway.

Kad je Leo bila zločesta, kad nije htjela pojesti rižu ili svezati vezice na cipelama, Bidy joj je govorila da će je dati Ciganima kad prvi put prođu pokraj njihovih vrata. To se činilo užasnom sudbinom.

No poslije, kad je narasla, kad je mogla ići u istraživačke pohode, Leo Murphy pomislila je kako bi bilo uzbudljivo otići živjeti s kotlokrpama. Palili su logorske vatre. Djeca su trčala uokolo napola odjevena. Prolazili su šumom u potrazi za zečevima.

Šuljala bi se s prijateljima iz škole, Nessim Ryan, Niallom Hayesom i Eddiejem Bartonom. Ne usuđujući se ni pomaknuti virili bi kroz drveće i grmlje te promatrali čudesan, slobodan način života ljudi koje nisu sputavali zakoni i pravila.

Leo se nije mogla sjetiti zašto se nekad toliko bojala.

No, u to je doba još bila djetete. Sad kad je imala jedanaest godina i bila odrasla, drukčije je gledala na stvari. Zaključila je da u djetinjstvu mnogo toga nije ispravno shvaćala.

Kao prvo, nije shvaćala da živi u najvećoj kući u Shancarrigu. *Glen* je bila georgijanska kuća s velikim hodnikom koji je vodio do kuhinje i smočnice u stražnjem dijelu. Sa svake strane hodnika nalazile su se prostrane, skladne sobe: blagovaonica u kojoj je stol bio prekriven novinama i knjigama, jer su rijetko imali koga na večeri; salon u kojem stari glasovir godinama nije bio udešen i u kojem su psi spavali na jastucima iza velikih košara s cjepanicama za ogrijev.

U pozadini se nalazila prostorija za doručak u kojoj su jeli, te sportska soba u kojoj su se nalazile gumene čizme i puške te oprema za ribolov. Leo je tamo spremala bicikl kad bi se sjetila, ali najčešće ga je ostavljala ispred kuhinjskih vrata. Divlje mačke, koje je Bidy voljela hraniti s kuhinjskog prozora, ponekad bi dolazile i sjedile na biciklu. Jednom je mačka donijela sve svoje mačiće, jednog po jednog, i ostavila ih u košari bicikla, misleći kako će im to biti sigurno utočište.

Tog je dana Leo nepomična izraza lica promatrala kako ih njezin otac utapa u bačvi za kišnicu.

– Tako je najbolje – rekao je. – Život se sastoji od toga da činiš ono što je najbolje, ono što ne voliš.

Lein je otac bio bojničnik Murphy. Nekad je služio u Britanskoj vojsci. Zapravo je bio u ratu kad je Leo rođena. Znala je to jer joj je za svaki rođendan pričao kako je bio u Dunkirku i nije znao je li novorođenče dječak ili djevojčica. Budući da je već imao dva sina, vijest je – kad je stigla – bila fantastična.

Leina su braća bila daleko u školi. Nisu išli u školu u Shancarrigu, kao ostali dječaci, nego su ih već od malih nogu poslali u internat. Internat se nalazio u Engleskoj, gdje je živio djed. On je želio da mu netko od obitelji bude blizu i plaćao im je školarine, koje su bile ogromne. Bila je to slavna škola, koju su pohađali premijeri.

Leo je znala da to nije katolička škola, ali da Harry i James ipak idu na nedjeljnu misu. Također je znala da iz nekog razloga ne smije o tome razgovarati s prijateljicom Nessom Ryan, ni s gospođicom Ross, ni s gospođom Kelly, a naročito ne

s ocem Gunnom. Sve je to bilo savršeno dobro i ispravno, ali nije bilo nešto o čemu se pričalo.

Znala je da se i po drugim stvarima razlikuje od ostalih. Bojnik Murphy nije išao raditi kao ostali očevi. Nije imao posao ni farmu, nego samo *Glen*. Navečer nije odlazio u Ryanov hotel kao drugi muškarci, niti je svraćao u *pub* Johnnyja Finna *Poznat po najboljem piću*. Ponekad je odlazio u šetnju s ocem Nialla Hayesesa i išao na jednodnevne izlete vlakom u Dublin. Ali nije imao posao.

Njezina majka nije svako jutro odlazila u kupovinu. Nije išla k Dunneovima ni u mesnicu. Majka Eddieja Bartona nije joj šila haljine i bluze. Nije sudjelovala u aranžiranju cvijeća na oltaru za oca Gunna, niti je pomagala pri prodaji ručnih radova u školi. Leina je majka bila veoma lijepa i ostavljala je dojam velike zaposlenosti lepršajući iz sobe u sobu. Zaista je bila veoma lijepa žena, svi su to uvijek govorili. Gospođa Murphy imala je zlatnonarančastu kosu, kao i njezina kći, ali nije imala te neukrotive kovrče. Kosa joj je bila glatka i sjajna te se prirodno uvijala prema unutra, kao da je oduvijek bila takva. Jednom mjesečno majka je odlazila u Dublin, gdje bi je podšišali u salonu u blizini parka St. Stephen's Green.

Leo je nekako znala da se Harry i James neće vratiti u Shancarrig kad završe školu. Otkad je pamtila govorili su o Sandhurstu. Obojica su primljeni. Otac je bio oduševljen.

– Moramo svima reći – rekao je kad je stiglo pismo.

– Kome bismo mogli reći? – Supruga mu je uputila gotovo sanjarski pogled preko stola s postavljenim doručkom.

Otac je izgledao razočaran. – Hayesu će biti drago.

– Nitko osim tvog prijatelja Billa Hayesesa nikad nije čuo za Sandhurst – oštro je rekla Miriam Murphy.

– Ma, daj. Nisu baš tako grozni.

– Jesu, Frank. Ja sam ta koja je cijeli život provela ovdje, ti si pridošlica.

– Osamnaest godina i još uvijek pridošlica... – Uputio joj je osmijeh pun ljubavi.

Leina je majka rođena u *Glenu*, a kao dijete igrala se u Barni. Odlazila je loviti ribu u rijeci Grane te na izlete na Staru stijenu, po kojoj je Shancarrig dobio ime. Provela je tamo sve nevoljne godine nakon Uskršnjeg ustanka* (**Ustanak za irsku nezavisnost, započeo na Uskrs 1916. u Dublinu, krvavo ugušen nakon pet dana.*) i tijekom Građanskog rata* (**1922.-23., započeo rascjepom na dvije struje u Irskom parlamentu nakon potpisivanja londonskog sporazuma iz 1921. kojim je Irska podijeljena na Slobodnu Državu Irsku i Sjevernu Irsku.*).

Zapravo, budući da je u to doba bilo toliko mnogo nemira, roditelji su je poslali u samostansku školu u Engleskoj.

Nedugo nakon završetka škole upoznala je Franka Murphyja. Bili su dvoje Iraca usred mečeva kroketa i tenisa na jugu Engleske u ranim 1930-ima i to ih je privuklo. Frankovo poznavanje Irske bilo je površno, ali romantično. Uvijek se nadao da će se jednoga dana skrasiti tamo. Miram Moore bila je praktičnija. Rekla je da joj se kuća raspada. Trebat će mnogo više novca nego što će oni ikad imati da bi je se pretvorilo u san.

Miriamini su roditelji bili stari. Objeručke su prihvatili bistroga zeta. Nadali su se da će biti u stanju voditi njihovu prekrasnu, ali zapuštenu kuću i imanje. Nadali su se da će biti u stanju zadovoljiti njihovu prekrasnu, ali nemirnu kćerku.

Umrli su prije no što su uspjeli ocijeniti je li uspio ostvariti ijedno od to dvoje.

– Je li Sandhurst na moru? – zainteresirano je upitala Leo. Ako Harry i James iduće godine budu išli na plažu umjesto u školu, uistinu će biti veoma ljubomorna na njih.

Roditelji su se blago nasmiješili. Rekli su joj da se Sandhurst nalazi u Surreyju te da nema nikakve veze s pijeskom* (**eng. sand = pijesak*) kao Sandycove, Sandymount ili druga obalna mjesta koja je posjetila. Bila je velika čast upisati se tamo. Postat će časnici najvišeg čina.

– Hoće li imati veći čin od tate ako dođe do novog rata? – upitala je Leo.

– Neće biti novog rata, ne nakon prošloga.

Izgledao je tužno govoreći to. Leo je požalila što je načela tu temu. Otac je hodao uz pomoć štapa i trpio velike bolove. Znala je to jer je ponekad čula kako stenje

kad je mislio da je sam. Možda ne voli da ga se podsjeća na rat koji mu je uništio kralježnicu.

– Trebala bi im pisati, Leo – rekla je majka. – Voljeli bi dobiti pismo od sestrice.

Bilo je to poput pisanja strancima, ali pisala je. Ispričala im je kako sjedi u salonu, a Lance i Jassie leže ispruženi ispred vatre. Pričala im je o školskom koncertu i kako su svi željeli pjevati “I’ve Got a Lovely Bunch of Coconuts”, ali je gospođa Kelly rekla da je to prosta pjesma. Napisala im je kako ju je Eddie Barton naučio crtati različite vrste lišća, riba i ptica te im rekla da bi im mogla napraviti poseban crtež za Božić ako ga naruče.

Rekla je da joj je drago što će biti visoki časnici u vojsci, čak i ako više nikad ne bude rata. Rekla je da će ih razveseliti vijest da tata malo bolje hoda, a da mama izgleda mnogo manje žalosno.

Na njezino iznenađenje, obojica su gotovo odmah odgovorila, napisavši kako im je bilo jako drago čuti novosti od nje. Neobično je biti ni tu ni tamo, napisali su.

Leo je imala veliku sobu koja je gledala na vrt. Bila je to jedna od četiri velike prostorije koje su se nalazile oko velikog četvrtastog odmorišta. Nessa Ryan uvijek se divila prostoru na katu.

– Samo ovo odmorište je kao jedna soba – s divljenjem je rekla. – U hotelu je tako tiješno, sve su sobe označene brojevima.

Leo je rekla da se na tom odmorištu doručkovalo dok je njezina majka bila dijete. Kad samo pomisli da se sva hrana nosila gore, kako bi poštedjeli obitelj silaženja u prizemlje. Majka joj je ispričala da su obično objedovali u kućnim haljinama.

Nessi je bilo veoma zanimljivo što bojnici i gospođa Murphy imaju odvojene spavaće sobe; njezini roditelji spavaju u istom krevetu.

– Zar zaista? – Leo je bila očarana. Nabacila je tu temu u razgovoru s Bidy.

Nekako se činilo da to nije nešto o čemu se postavljaju izravna pitanja.

– Nemoj se raspitivati gdje i kako ljudi spavaju. To može stvoriti samo neprilike.

– Ali, *zašto*, Biddy?

– Ah, ljudi spavaju gdje žele. Tvoji roditelji spavaju svatko na svom kraju kuće jer tako žele. Ne diraj u to.

– Ali, gdje su tvoji roditelji spavali?

– Sa svima nama, u jednoj sobi. – To joj nije mnogo pomoglo.

Odlučila je upitati Harryja i Jamesa kad su došli kući u veoma kratak posjet. Oni su se pogledali.

– Pa, vidiš, tata je bio ranjen i to...

– Sve su se te stvari promijenile – završio je James.

– Koje stvari?

U očaju su pogledali jedan drugoga.

– Svakakve stvari. Nikakve stvari – rekao je Harry. A ona je znala da je tema zaključena.

Majka nikad nije razgovarala s Leo o životnim činjenicama. Da nije bilo Biddy i Nesse bila bi zaprepaštena prvom mjesecnicom. Iako je znala kako se rađaju mačići, psići i zečići, a prema tome i bebe, nije imala pojma o njihovom začecu. Usrdno se nadala da to nema nikakve veze s ponašanjem pasa i mačaka u određeno doba. Ionako nije znala kako bi ljudskim bićima bilo moguće izvesti takvo što, čak i kad bi jedno od njih dvoje pristalo. Mrzila je što je Nessa Ryan uvijek sve znala pa je nije htjela pitati, a znala je da Biddy u kuhinji uvijek jako pocrveni kad se spomene to pitanje.

Kad je Leo Murphy napunila četrnaest godina te su stvari već bile raščišćene, i premda to možda nije bilo na naročito zadovoljavajući način, barem je osjećala da je svladala sve tehničke podatke čitajući brošure i časopise.

Slagala se s Nessom i Maurom Brennan da je potpuno nemoguće vjerovati da su njihovi vlastiti roditelji ikad učinili takvo što, no živući dokazi da sigurno jesu bili su svuda oko njih.

Maura Brennan bila je u mogućnosti dodati podatak da se mnogo toga događa dok je muškarac pijan, a Leo je rekla da je veoma nepošteno što i ženama nije dopušteno napiti se, jer je to sigurno nešto užasno.

Maura je bila veoma draga. Nikad se nije nametala. Leo ju je na neki način voljela više nego Nessu Ryan, koja je znala biti mrzovoljna kad nije bilo po njezinom. No, Maura je živjela u najsiromašnijoj baraci. Njezina oca Paddyja često se moglo vidjeti kako sjedi na nečijim stubama s bocom u ruci, nakon što je čitavu noć proveo vani u pijančevanju.

Maura neće ići s njima u samostan sljedeće godine kad Leo i Nessa budu odlazile autobusom u srednju školu u gradu. A ipak se činilo da je Maura s četrnaest godina znala mnogo više o životu od svih njih.

Leo je smatrala veoma nepoštenim što neke obitelji, kao na primjer Maure Brennan i Foxyja Dunnea, moraju živjeti u propadajućim barakama pokraj rijeke i nositi otrcanu odjeću. Foxy Dunne bio je mnogo bistriji od Nialla Hayesesa i mnogo je brže davao odgovore u školi, ali on nije imao bicikl ni poštenu odjeću, a nikad ga nitko nije vidio u cipelama odgovarajuće veličine. Maura Brennan bila je mnogo ljubaznija i obazrivija od Nesse Ryan, ali nikad nije dobila haljinu kakvu je Nessa dobila za rođendan i nije imala zimski kaput.

Leo je znala da ne bi trebala ići u barake te stoga nije ni išla. Nikad joj nitko nije zabranio, ali bilo je to nešto što se prešutno znalo.

Samo ju je Foxy ponekad izazivao.

– Nećeš doći vidjeti obitelj Dunne u dokolici? – upitao je.

Taj su dan u školi naučili riječ dokolica. Gospođa Kelly napisala ju je na ploču i govorila o njezinom značenju.

– Ne, hvala. Danas moram ići kući – rekla je.

– Ali, *meni* je dopušteno doći i vidjeti obitelj Murphy u dokolici – rekao je Foxy.

Leo mu je znala odgovoriti. – Da, jest, i bit će nam veoma drago, kad god poželiš...

Bila je to pat pozicija.

Obožavali su jedno drugo... tako je bilo oduvijek, još od doba kad su išli zajedno u Mješovite predškolce.

Nakon završetka drugog polugodišta Nessa i Leo otputovale su autobusom u samostansku školu. Tamo su trebale susresti nadstojnicu, dobiti popis knjiga i drugih

predmeta koji će im trebati te pojedinosti o školskoj odori, a vjerojatno i dugačku listu pravila. Mislile su da će ih također provesti po samostanu, ali to se nije ostvarilo. Došle su u iskušenje provesti vrijeme besposleno lutajući uokolo i uživajući u slobodi u gradu deset puta većem od Shancarriga, ali nekako su osjećale da bi ih mogli otkriti. U Ryanovom bi se hotelu pričalo da su se zafrkavale i smijale na uglu s besposlenim mladićem ili lizale sladoled na ulici.

Bilo im je mnogo pametnije sjesti na raniji autobus za Shancarrig i pokazati kako su pouzdane.

Nessa je otišla u hotel, gdje je dobila osjećaj da nisu ni najmanje zahvalni što je vide.

– Već si kod kuće? – bez oduševljenja upitala je gospođa Ryan.

– Nadam se da ste obavile sve što ste trebale – rekao je Nessin otac.

Leo se nacerila. – Isto će biti i kod mene – rekla je prijateljskim tonom. – Sigurno su nahranili pse, a meni nisu ništa ostavili.

Šetala je uzbrdo, zaustavivši se kako bi porazgovarala s Eddiejem Bartonom i ispričala mu o samostanu. On će ići k Braći. Rekao je da se ne veseli tome. Njih zanimaju samo igre.

– A na ovom ih mjestu zanimaju samo molitve – gundala je Leo. – Sa svakog zida na čovjeka skaču kipovi.

Povlačeći za sobom torbu na rame prošla je pokraj stare domareve kućice, koja je nekad bila iznajmljena podstanarima koji su je ostavili kao svinjac. Sad je bila čitava obložena daskama kako bi se spriječio ulazak uljeza.

Bio je četvrtak i čim je došla kući Leo se sjetila da Bidy, dakako, ima slobodno poslijepodne. Znala je da je u spremnici za hranu ostavljeno nešto za jesti. Obično su imali hladnu večeru kad nije bilo Bidy. Leo je znala da se treba sama poslužiti, jer nije bilo nikoga da je pozdravi. Bojnik Murphy to je jutro otišao u Dublin. Ukrcao se na rani vlak. Majka je sigurno otišla u šetnju Barnom. Leo je namjeravala odnijeti hranu gore u spavaću sobu i slušati gramofon. Pisala je Harryju i Jamesu o pjesmi “I Love Paris in the Springtime”* (*eng. = *Volim Pariz u proljeće.*). Mogla ju je neprestano slušati. Jednog će dana otići u Pariz u proljeće ili jesen s nekim tko će joj to pjevati. Mislila je da ta pjesma nikad neće izaći iz mode. Zatvorila

se u sobu i stavila ploču čak i prije no što je počela piti mlijeko i jesti sendvič s piletinom.

Sjela je na prozorsku dasku i zapjevala zajedno s pločom kad je, iznenađeno, začula tresak vrata i korake kako trče uz ili niz stube – nije mogla točno razabrati.

Pomislivši da možda preglasno pušta glazbu, krenula je skinuti ručicu gramofona, a kad je to učinila krajičkom je oka ugledala mladića kako trči preko trave i nestaje u grmlju. Trčeci, navlačio je košulju.

Leo se strašno uplašila. To je sigurno bio provalnik. Možda ih dolje ima još? Nije znala je li bolje zvati upomoć ili se praviti da je nema.

Mozak joj je radio velikom brzinom. Sigurno znaju da je u kući ako su čuli glazbu. Možda je jedan od njih čeka ispred vrata sobe. Osjetila je kako joj srce snažno lupa. U tišini kuće začula je škripu vrata koja su se otvarala. Bila je u pravu. Zaista ju je netko čekao u zasjedi. Molila se kao nikad u životu.

Kao izravno uslišenje njezinih molitvi, Bog je uspio stvoriti majčin glas koji ju je dozivalo. – Leo? Leo? Jesi li to ti?

Majka je stajala na vratima njezine sobe, zarumenjena i zbunjena.

Leo je potrčala prema njoj. – Majko! Bili su provalnici... jesi li dobro?

– Psst, psst. Naravno da jesam... O čemu to govoriš?

– Čula sam kako trče niz stube... otišli su kroz vrt.

– Gluposti, Leo. Nije bilo nikakvih provalnika.

– *Bilo* je, majko. Čula sam ih, vidjela... vidjela sam jednog od njih.

– Što si vidjela?

– Vidjela sam kako oblači ili svlači košulju. Majko, otrčao je tamo iza jorgovana, preko stražnje ograde.

– Što, pobogu, uopće radiš kod kuće? Zar nisi trebala biti u razgledavanju one škole?

– Da, ali nam je nisu pokazali. Vidjela sam ga, majko. Možda ih ima još u kući.

Leo nikad nije vidjela majku tako odrješitu. – Dođi odmah sa mnom dolje pa da završimo s tim bedastoćama. – Širom je otvorila vrata svih prostorija. – Kakav je to provalnik bio ovdje ako nije odnio srebrninu, ni staklo? Ili ovdje, u sportskoj sobi, sve

očeve puške? Nijedna nije ni taknuta. Pogledaj, nisu nam čak odnijeli ni večeru pa nemojmo onda više razgovarati o provalnicima i pljačkašima.

– Ali, što je s koracima na stubištu? – Sad je već bila manje sigurna u priliku koja je trčala.

– Ja sam išla dolje i popela se natrag u sobu. Nisam znala da si se vratila...

– Ali, slušala sam gramofon...

– Da. Zato sam i izišla potražiti te. Htjela sam saznati zašto si ga navila tako glasno, a onda ga ugasila.

Majka je izgledala uzbuđeno. Drukčije nego što je inače izgledala.

Leo nije znala zašto je pomislila da je to opasno, ali upravo je to osjetila. Morala je biti oprezna, baš kao da se provalnici zaista skrivaju u kući.

Ni ocu ni Bidy nije rekla ništa o tom događaju. Kad ju je Nessa Ryan upitala je li naišla na srdačniju dobrodošlicu nego ona u hotelu, Leo je odgovorila da je napravila sendvič i slušala "I Love Paris".

Nessa je rekla da je život veoma nepravedan. Čim se vratila uvalili su joj čišćenje srebrnine.

Zamisli samo, imati svu slobodu svijeta u tako velikoj kući.

Zamisli samo. Nije primijetila kako je Leo zadrhtala shvativši da je zaniijekala strah, što ga je na neki način učinilo mnogo većim nego prije.

Sljedećeg je dana prilaznim putem došao Foxy Dunne. Njegovo šepirenje odavalo je samopouzdanje koje mnogi dvostruko stariji ljudi nisu osjećali približavajući se *Glenu*.

No, nije izazivao sudbinu; otišao je na stražnja vrata.

Bidy ga je pogledala s neodobravanjem.

– Da? – hladno je rekla.

– O, hvala, Bidy. Lijepo je naići na pravu, tradicionalnu irsku dobrodošlicu kamo god dođeš, uvijek to govorim.

– Ti i tvoja sorta nikad ne govorite ništa, osim kad se rugate ljudima koji misle na posao.

Foxy nije ustuknuo, nego ju je i dalje gledao. – *Ja se razlikujem od moje sorte, kako ti to zoveš, Bidy. Imam ozbiljnu namjeru misliti na posao.*

– Onda ćeš biti prvi Dunne koji je to učinio. – I dalje je bila uzrujana gledajući ga kako samopouzvano sjedi u njezinoj kuhinji.

– Uvijek netko mora biti prvi u obitelji. Gdje je Leo?

– Što se to tebe tiče?

U tom je trenutku Leo ušla u kuhinju. Bilo joj je drago što vidi Foxyja Dunnea. Ponudila mu je jedan od Biddynih ječmenih kolačića koji su se hladili na žičanom podlošku.

– Hoće li ti se mjesto svidjeti iznutra? – Govorio je o srednjoj školi.

– Mislim da hoće. Malo je sve u stilu Djevice Marije, ali znaš već...

– Mnogima ovdje ne bi štetilo da budu Djevica Marija – rekla je Bidy.

Leo se nasmijala. Činilo se da se sve ponovno vratilo u normalu.

– Vrijedno ćeš učiti, zar ne? – Foxy je bio zabrinut.

– Zamisli samo, jedan od momčića Dinnyja Dunnea postavlja propise o vrijednom učenju – prosiktala je Bidy.

Foxy se nije obazirao na nju. – Važno je da naporno radiš, kao što ću i ja – rekao je. – Ja moram, jer nemam ništa. Ti moraš, jer imaš sve.

– Ne razumijem kako to misliš – rekla je Leo.

– Tebi bi bilo strašno jednostavno ne raditi ništa, besposličariti i prepustiti se da te život nosi, a na kraju završiti samo udajom za nekoga.

– To se još godinama neće dogoditi. – Leo je bila ogorčena.

– Nikada. Trebaš se zaposliti.

– Možda ću se *željeti* udati za nekoga.

– Da, da. Ali, bit će ti bolje ako budeš imala posao, bez obzira hoćeš li se udati ili ne.

– Još nikad nisam čula ovakav glupav razgovor. – Bidy je lupala tavama, želeći izraziti negodovanje.

– Dođi, Foxy. Idemo u voćnjak – rekla je Leo.

Brali su ogrozde i stavljali ih u košaricu koju je Leina majka ostavila ispod stabla.

– Ovdje neće uvijek biti ovako, znaš – rekao je Foxy.

– Ne. Bit će školska godina i popis knjiga dugačak k'o tvoja ruka.

– Mislio sam na ovu kuću, na način života.

Uznemireno ga je pogledala. Tjeskoba koju je osjetila neku večer vratila se; stvari se mijenjaju, više nije tako sigurno.

– Kako to misliš?

Iznenada je izgledala veoma zatečena, a njemu se nije svidio njezin uznemiren izraz lica pa ju je počeo umirivati. Kad bi se pretvarao da mu je šesnaest ili više godina, rekao je, uzeo bi ga čovjek koji okuplja ekipu za građevinske radove u Engleskoj – sve momke iz okolice, zemljake... Počeo bi s uzgrednim poslovima, ali poslije bi napredovao.

– Voljela bih da ne ideš – rekla je Leo. – Znam da zvuči ludo, ali imam neki glupi osjećaj da će se dogoditi nešto grozno.

I dogodilo se, tri tjedna nakon toga. Jedne tople ljetne večeri. U kući je vladala tišina. Bidy je otišla na ljetni godišnji odmor, natrag na roditeljsku farmu. Leo je završila pismo Harryju i Jamesu. Napisala je kako izgleda da su tatina leđa mnogo bolje te da je doktor Jims rekao da mu šetnja ne može naškoditi – ne može mu nanijeti više štete od ratne ozljede – a bude li poput starca sjedio u fotelji s dekom prebačenom preko koljena, u to će se i pretvoriti.

I stoga je išao u duge šetnje s gospodinom Hayesom, uzbrdo sve do Stare stijene. I toga su dana otišli tamo. Leo je odlučila otići do grada poslati pismo. Kad ga jednom napiše, voljela je da krene na put. Moglo bi danima stajati na stolu u predvorju, gdje bi Bidy brisala prašinu oko njega. Pronašla je markicu i krenula. Gospođa Barton je glačala, Leo ju je vidjela kroz prozor. Nikad nije sjedila u svom malenom vrtu. Sigurno je dio šivanja mogla iznijeti van, kad je već večer bila tako prekrasna. Leo je podigla pogled kako bi provjerila je li Eddiejevo lice na prozoru. On je pisao gotovo isto toliko pisama koliko i ona. Ponekad bi ga susrela u poštanskom uredu, a Katty Morrisay je govorila da ne bi ni bilo poštanskog prometa da nema njih dvoje. No, nije bilo ni traga Eddieju. Možda je bio vani, u potrazi za neobičnim oblicima drveća i busenima cvijeća koje bi mogao nacrtati. No, susrela je Nialla Hayesa, koji je neutješno koračao gore-dolje ispred *Terracea*.

– Bože, ta škola u koju ću ići je poput zatvora – rekao je Niall. – Kao iz *Grofa Monte Crista*.

– Samosan je u redu. Samo što je pretrpan kipovima, a svi imaju ljutite izraze lica.

– Ah, ne bi mi smetalo kad bi se radilo samo o kipovima. Trebala bi vidjeti lica onih tipova tamo. Svi nose duge crne halje, a izrazi su im puni očaja.

– Zar ne nosi otac Gunn dugu halju, a i otac Barry? Na njih si navikao. – Mislila je da Niall Hayes od muhe pravi slona.

– Oni nemaju lica k'o sami vragovi.

– Jel' tvoj otac išao u tu školu?

– Naravno da jest, i svi stričevi. I zaboravili su kako je grozno. Stalno mi pričaju kako su se dobro zabavljali.

– Tvoj je otac otišao u šetnju s mojim. – Leo je bila umorna od sve te potištenosti.

– Pa, onda je to bila kratka šetnja. Moj je otac tamo u kući, sastavlja oporuku nekom farmeru. Leo, mislim da ne bih mogao *podnijeti* biti odvjetnik ovdje u Shancarrigu.

– Uvijek možeš otići u neko drugo mjesto – rekla je Leo. Danas očito nije bilo moguće razvedriti Nialla.

Bilo joj je žao što je očeva šetnja otkazana, ali možda sjedi s majkom u voćnjaku. Ponekad bi ih vidjela kako sjede uz veliki vrč domaće limunade i izgledaju pomalo sretni.

Susrela je oca Gunna, koji je rekao da je čudesno kako vrijeme juri. Još je jedan cijeli razred spreman napustiti Shancarrig i otisnuti se u veliki svijet. Zaista je neobično kako odrasli misle da vrijeme leti. Za Leo ono je prolazilo veoma sporo.

Stigavši pred kapiju *Glena* začula je krike koji su dopirali iz domareve kućice i u istom trenutku vidjela oca koji je žurio koliko god je mogao, spuštajući se prilaznim putem. Leo se sva skupila začuvši zvuke lomljena pokućstva i vrištanje.

Bez trunke sumnje znala je da je to majčin glas koji je vrištao. – Ne, ne! Ne možeš! Ne – i dugačak, glasan krik.

– O, moj Bože, moj Bože. Miram. *Miriam*.

Otac se spoticao. Štap mu je ispao pa se morao sagnuti po njega.

Leo je promatrala, činilo joj se da se sve odvija kao u usporenom filmu.

Zatim su začuli pucnje. Tri pucnja. I u tom se trenutku Leina majka teturajući pojavila na vratima. Bluza joj je bila sva od krvi. Kosa i oči bili su joj divlji.

– Bože moj... pokušao je... pokušavao je... ubio bi me – zajecala je. Stalno je pogledavala iza sebe, prema mjestu na kojem su vidjeli priliku kako leži na zemlji.

– Frank! – vrisnula je Leina majka. – O, učini nešto, Frank. Za ime Božje! Ubio bi me.

Leo se još više uvukla u sebe pred prizorom koji joj se otvarao pred očima, ali koji nije mogla shvatiti.

Otac je pretjerano usporeno koračao prema vratima i uzeo majku u naručje.

Umirivao ju je kao bebu.

– Sve je gotovo, Miram, gotovo je – rekao je.

– Je li mrtav? – Leina majka nije željela pogledati.

Leo je s užasnom promatrala kako se otac nadvija nad prilikom na zemlji i okreće je. Vidjela je tamnokosog muškarca koji je ležao na podu domareve kućice.

Čitava prednjica njegove košulje bila je natopljena krvlju.

Bio je to muškarac kojeg je prije tri tjedna vidjela kako trči prema jorgovanima i grmlju, onoga dana kad je mislila da su u kući bili provalnici.

A sad su i otac i majka plakali.

– U redu je, Miriam, draga. Sve je gotovo. Mrtav je. – Otac je stalno ponavljao te riječi.

Poslije su i Leo dali čašicu vinjaka. S malo vode. Ali, bilo je to dosta vremena nakon što su se vratili u kuću.

Vrata domareve kućice bila su zatvorena. Držeći se za ruke svi su koračali prilaznim putem, a zatim je majka otišla na kat oprati se.

– Možda ćeš morati, znaš, ostaviti sve kako je bilo. – Leo je čula tatu kako govori, ali majka mu je uputila izbezumljen pogled.

– Misliš... da nosim ovo? Da nosim *ovo* na tijelu? Svu tu krv? Radi čega? Frank, uključi mozak. Radi čega? – Bila je gotovo histerična.

– Ja ću te oprati – ponudio je.

– Ne. Molim te, pusti me da nekoliko minuta budem sama.

Majka je u sobi imala umivaonik, sa zrcalom i svjetlom iznad njega, i sa zavjesicama na ružičaste cvjetove.

Leo nije željela biti sama pa je pošla u sobu za majkom. Oči su im se susrele u zrcalu.

– Jesi li dobro, mama? – Rijetko je upotrebljavala tu riječ.

Majčino se lice smekšalo. – U redu je, Leo. Sve je gotovo. – Ponavljala je očeve riječi poput papige.

– Što ćemo učiniti? Što će se dogoditi?

– Psst. Pusti me da se otarasim svega ovoga. Izbacit ćemo to iz misli. Činit će nam se kao ružan san.

– Ali...

– Tako je najbolje, Leo, vjeruj mi. – Majka je izgledala veoma mlado stojeći pred njom samo u kombineu i suknji.

Nasapunatom krpicom i toplom vodom trljala je vrat i ruke, iako na njima nije bilo ni traga krvi. Sva se krv stvrdnjavala na žutoj bluzi koju je bacila u koš za smeće.

Majka je oprala zube, a zatim protresla limenku talk pudera *Tweed*, usipala ga u ruku i utrljala u kožu.

– Hajde, draga. Idi dolje k ocu. Želim dovršiti odijevanje.

Leo je pomislila kako majka treba odjenuti samo bluzu. I grudnjak, naravno. Tek je u tom trenutku primijetila da majka iz nekog razloga nije na sebi imala grudnjak dok je stajala pokraj umivaonika. Samo kombine. Svileni, boje breskve.

Sve je bilo tako čudno i nestvarno. Činjenica da ju je majka zamolila da napusti sobu bio je samo sićušan dio čitave priče.

Leo je otišla u salon. Osjećala je da se o jednoj takvoj stvari ne razgovara u prostoriji za doručak, gdje su boravili u obične dane. Sigurno je i otac imao isti osjećaj. Potpalio je vatru, a činilo se da se to svidjelo psima, Lanceu i Jessie. Ispružili su velike udove krem boje ispred ograde kamina.

Leo je iznenada pomislila kako Lance i Jessie ne znaju što se dogodilo. Onda se sjetila da nitko ne zna – ni Niall Hayes, s kojim je razgovarala prije pola sata; ni gospođa Barton, koja joj je mahnula peglajući; ni otac Gunn, koji je rekao kako vrijeme brzo prolazi.

Otac Gunn? Zašto on nije ovdje?

U trenutku kad netko umre ljudi pošalju po svećenika. A i doktor Jims, Eileenin i Sheilin otac, trebao bi biti tu. Tako je uvijek bilo kad bi se netko razbolio ili umro – otac Gunn i doktor Jims došli bi automobilom.

Majka je stajala na vratima. Drhtala je i obgrlila se rukama.

– Baš lijepo od tebe što si zapalio vatru – rekla je.

Oboje su podigli glave, i Leo i njezin otac. Zvučala je tako obično, tako normalno. Kao da se ništa od svega toga nije dogodilo. Dolje u domarevoj kućici.

Tada je otac ulio vinjak sebi i majci.

– Daj malo i Leo. – Majka je zvučala kao da joj nudi još juhe za ručkom.

– Dođi ovamo, približi se vatri. Ugrij ruke. Nazvat ću narednika Keana. Bit će ovdje za pet minuta.

– Ne. – Zazvučalo je poput udarca bičem.

– Moramo ga pozvati, trebali smo mu odmah telefonirati.

Leo je pijuckala užasni vinjak, čiji okus dotad nije poznavala. Nije joj bilo jasno kako ljudi poput oca Maure Brennan stalno žele piti alkohol. Ima tako odvratni okus.

– Moji živci to neće izdržati, Frank. Već sam ionako dovoljno proživjela.

– Narednik Keane je veoma blag. Sve će srediti što brže bude moguće. To su samo formalnosti.

– Ne *želim* formalnosti. Nema smisla tražiti to od mene.

– Neki te čovjek pokušao ubiti, imao je jednu od mojih pušaka. Zaista te mogao ubiti. – Očev se glas slomio od burnih osjećaja pri pomisli na to.

Majka je postala još ledenija i mirnija.

– Ali nije. Dogodilo se to da sam ja ubila njega.

– Branila si se od njega... Puška je opalila. Ubio se.

– Nije. Ja sam podigla pušku i ubila ga.

– Ne znaš *što* se dogodilo. U šoku si.

Bojnik Murphy napravio je pokret kao da će izaći u predvorje na telefon.

Majka nije morala podići glas kako bi pokazala koliko je ozbiljna.

– Ako ga nazoveš, Frank, otići ću odavde i više me nikad nećete vidjeti.

Nijedno od vas dvoje.

Ispružio je ruke kao da će je ponovno zagrliti, poduprijeti je kao dok su koračali prilaznim putem, tješiti je kao što je činio dok ju je držao u naručju i govorio joj da je sve gotovo.

Činilo se da majka *zaista* vjeruje da je sve gotovo.

Leo je okretala čašu u rukama slušajući kako roditelji razgovaraju o muškarcu koji je ležao mrtav u domarevoj kućici.

Majčin je glas bio čudan, neprirodan. Nije zvučao kao glas, nego kao buka, tanka, jednolična buka bez uzlaznih i silaznih tonova.

Govorila je kao da je savršeno razborita.

Frank je rekao da je sve gotovo, završeno, zar ne? Pa neka onda bude i zaboravljeno. Zašto u to uvlačiti istražitelje, uvijek iznova prelaziti preko događaja, postavljati pitanja i davati odgovore? Taj joj je muškarac prijetio. Stradao je. Bilo je to oko za oko. Pravda je zadovoljena. Neka ostane na tome.

Svaki put kad ju je pokušao prekinuti izricala je onu neobičnu, nestvarnu prijetnju. – Ili ću u suprotnome nestati iz kuće i više me nikad nećete vidjeti.

Kao da su zaboravili da je Leo nazočna. Ona je kao hipnotizirana promatrala kako majka, pukom moći ponavljanja, počinje pobijati razumne argumente. Vidjela je kako se otac, u početku snažan čovjek koji tješi ženu koju je zadesila užasna nesreća, pretvara u progonjenu i nesigurnu osobu. Vidjela je kako grize usnicu i promatrala kako mu se oči šire od straha na svaku ponovljenu prijetnju da će Miriam Murphy izaći kroz vrata i da je više nitko nikad neće vidjeti.

Željela je prekinuti majku, upitati je kamo bi pošla. Zašto bi ih ostavila, svoj dom, svoju obitelj?

No, nije se usudila ni pomaknuti.

A tad je otac rekao: – Ne bih mogao *živjeti* bez tebe, Miriam. Ne možeš otići znajući to...

– Molim te... – Bacila je pogled na četrnaestogodišnju kćerku, kao da je počinjen prijestup u dobrom ponašanju. Muškarac ne bi smio govoriti o svojim potrebama, slabostima, ne ispred djeteta.

Bojnik Murphy prišao je prozorskoj dasci na kojoj je sjedila Leo.

– Leo, najdraže dijete.

– Što će se dogoditi, tata?

– Sve će biti dobro. Kao što kaže tvoja majka, gotovo je, gotovo je. Ne smijemo...

– Hoćemo li dovesti doktora Jimsa? Oca Gunna...?

– Leo, dođi sa mnom. Odvest ću te u krevet.

– Želim ostati ovdje. Molim te, tata...

– Želiš nam pomoći, želiš biti velika i hrabra te učiniti pravu stvar...

– Ne. Želim ostati ovdje. Bojim se.

Vani je pao mrak na veliki vrt. Grmovi su predstavljali goleme figure, a ne boje, kao kad su njih troje koračali natrag prema kući, stisnuti jedno uz drugo kako bi se zaštitili od užasa koji su ostavili u domarevoj kućici.

Izgurao ju je iz sobe prema kuhinji, gdje joj je podgrijao mlijeko u tavi. Uzeo je veliku srebrnu paprenku te posipao malo papra po mlijeku koje je ulio u šalicu.

Uspeo se s njom po stubama i odveo je u sobu.

– Odjeni spavaćicu, kao dobra djevojčica – rekao je.

Okrenuo je leđa dok je Leo svlačila zelenu pamučnu haljinu, ljetnu potkošulju i pump-gačice te izvukla ružičastu poluvunenu spavaćicu iz ormarića za spavaćice u obliku zečića. Šokirano se sjetila da se tog jutra, kad je spremala spavaćicu u ormarić, još ništa nije dogodilo. Noćna mora još nije započela.

Ušla je u krevet i počela piti mlijeko.

Otac je sjeo na krevet i pogladio je po glavi. – Sve će biti u redu, Leo – rekao je.

– Kako može biti u redu, tata?

– Ne znam. To sam se pitao i u ratu pa je na kraju ipak bilo u redu.

– Baš i nije. Ranjen si i ne možeš pravilno hodati.

– Mogu. – Ustao je.

Lice mu je bilo tako žalosno da je Leo poželjela glasno zaplakati. Željela je otvoriti prozor sobe, kleknuti na prozorsku dasku i povikati neka im netko u Shancarrigu pomogne.

No, ugrizla se za usnicu.

– Moram sad ići dolje, Leo – rekao je.

Činilo se kao da su saveznici. Saveznici u zaštiti čudne, tihe majke u prizemlju, koja nije govorila uobičajenim glasom.

Često se igrala igre “ako”. Ako se uspnem stubama prije no što starinski sat u predvorju prestane tući, gospođa Kelly sutra neće biti loše volje. Ako šafrani izrastu ispred kuće do utorka, dobit ću pismo od Harryja i Jamesa.

Sjedila je u mračnoj sobi, rukama obuhvativši koljena. Ako ne izađem iz kreveta, sve će biti u redu. Doći će doktor Jims i reći da uopće nije mrtav. Ako je ipak mrtav, otac Gunn će reći da to nije bila majčina krivnja.

Ako uopće ne izađem iz kreveta i ostanem ovako sjediti cijelu noć ne mičući se, ispostaviti će se da se ništa od toga uopće nije dogodilo.

Ujutro se probudila ukočena i u neudobnom položaju. Nije uspjela ostati budna. Sad čarolija neće djelovati. *Dogodilo se, sve ono.*

Nije više imalo smisla držati koljena. Ništa neće vrijediti.

Kako može biti običan dan? Sunčan dan, Lance i Jessie jurišaju po vrtu, poštar Mattie vozi bicikl prilaznim putem, mirisi doručka dopiru iz prizemlja.

Leo je ustala iz kreveta i pogledala se u zrcalo u ormaru. Lice joj je bilo sivkastobijele boje, a ispod preplašenih sivozelenih očiju nalazile su se sjene. Kovrčava joj je kosa stršala na sve strane.

Navukla je odjeću koju je prošle noći bacila na pod, prošle noći dok je tata stajao pokraj nje uplašena izraza lica.

U tom je trenutku u sobu ušla majka. Drukčija majka, ne ona od sinoć. Bila je odjevena u plavi laneni kostim, kosa joj je bila počesljana, imala je ružičasti ruž na usnama te izgledala vedro i poletno.

– Imam prekrasne vijesti – rekla je.

Leo je osjetila kako joj se boja vraća u lice. Onaj muškarac nije mrtav. Doktor Jims ga je izliječio.

Prije no što je uspjela progovoriti, majka je otvorila vrata garderobnog ormara i počela vaditi Leine haljinice.

– Idemo na ljetovanje, svi troje – rekla je. – Tvoj otac i ja iznenada smo odlučili da je to ono što nam svima treba. Nije li to predivno iznenađenje?

Ali... – Glas joj se osušio u grlu.

– Ali moramo krenuti odmah poslije doručka, put je dug.

– Bježimo li? – Lein se glas pretvorio u šapat.

– Cijeli tjedan ćemo... ma, gdje ti je kupaći kostim? Idemo u krasan hotel na litici, moći ćemo trčati do mora i svaki dan plivati prije doručka. Zamisli samo!

Otac je za vrijeme doručka nije pogledao u oči i Leo je znala da ne smije govoriti o sinoćnjim događajima. Otac je nekako kupio pravo za oboje da pobjegnu s majkom. Takva je bila situacija.

Začuli su kucanje na stražnjim vratima. Svi troje sa zebnjom su se pogledali, ali to je bio Ned, čovjek koji im je uređivao vrt. Leo je čula kako otac objašnjava da idu na iznenadno ljetovanje... I kako mu daje upute.

Staklenici su u užasnom stanju, neka se Ned potpuno usredotoči na njihovo raščišćavanje i provjeri što sve treba učiniti...

– A što je s kamenjarom, bojniče, gospodine?

– Veoma je bitno da je ostavite onakvu kakva je. Dolazi čovjek iz Botaničkih vrtova u Dublinu, on će je pogledati. Rekao je neka je nitko ne dira dok on ne dođe.

– Drago mi je što to čujem. – Ned je zvučao kao da mu je laknulo. – Hoću li zatrpati rupu koju smo iskopali?

– O, mi smo to već učinili.

Ako je Ned i bio iznenađen što su čovjek s ratnim ozljedama i njegova krhka žena zatrpali jamu koju je on kopao dva dana, nije to pokazao.

– Onda ću je ostaviti, bojniče, gospodine?

– Samo je ostavi, Nede. Nemoj je uopće dirati.

Leo je osjetila kako je preplavljuje hladan užas.

Sjećanje na proteklu noć, grljenje koljena u mraku. Zvuci koraka, utišanih glasova koji su odisali žurnošću, zvuci guranja i povlačenja. No, majka je mirno slušala razgovor na stražnjim vratima, a čak se i nasmijala kad se otac vratio u prostoriju.

– Pa, mislim da je to bila dobrodošla novost za našega Neda. Sve što ne mora napraviti sigurno prima kao ugodno iznenađenje.

Leo je progutala neobuzdane strahove.

Često su joj se snovi činili stvarnima... stvarnijima od svakodnevnog života. Sigurno se to i sad događalo. Ponovno se začulo kucanje na vratima. Ponovno su razmijenili poglede pune zebnje.

Taj je put na pragu stajao Foxy Dunne.

– Da, Foxy? – Otac nije bio oduševljen.

– Kako ste? – Foxy nikad nije oslovljavao ljude titulama. Nije govorio “oče” svećeniku, a Leinom ocu nikako nije namjeravao reći “bojniče”.

– Dobro sam, hvala, Foxy. Kako si ti?

– Apsolutno sjajno. Došao sam se oprostiti od Leo.

Očev je glas iznenada postao oprezan. – A kako si, ako smijem pitati, saznao da ide na put?

– Nisam. – Foxy je bio veseo. – Ja idem na put i zato sam se došao pozdraviti s njom.

– Pa, pretpostavljam da je bolje da uđeš.

Foxy je bez ustručavanja prošao kroz praonicu posuđa i kuhinju te ušao u prostoriju za doručak.

– Kako je? – rekao je, neusiljeno kimnuvši Leinoj majci.

Ona se nasmiješila dječaku s pjegicama i crvenom kosom, jedinom Dunneovom momku kojeg siromaštvo i zapuštenost nisu uspjeli poraziti.

– A kamo si se ti to uputio? – ljubazno je upitala.

Nije se obazirao na nju, nego se obratio Leo. – Idem u London, Leo. Mislio sam da mi to nikad neće uspjeti. Mislio sam da ću se motati ovuda k'o idiot, povlačeći metlu po nečijoj trgovini.

– Premlad si da ideš u Englesku.

– Neće pitati. Žele nekoga da im kuha čaj na gradilištu, to je sve.

– Hoće li te biti strah?

– Nakon mog starog i starog Maure Brennan? Nakon što su obojica dolazili kući pijani i pokušavali me istući... Kako bi me moglo biti strah?

Govorio je kao da Leini roditelji nisu nazočni. Nije bio namjerno nepristojan, jednostavno ih nije vidio.

– Hoćeš li se ikad vratiti u Shancarrig?

– Dolazit ću kući svakog Božića s rukama punim novčanica, kao i svi koji rade na gradilištima.

Bojnik Murphy upitao je Foxyja hoće li izučiti zanat.

– Sve ću naučiti – rekao je Foxy.

– Ne, mislim, pravi zanat, znaš, častan zanat, kao što je zidar... Bilo bi veoma dobro da ideš na zanat, da završiš naukovanje...

– Sve će biti dobro. – Foxy nije ni pogledao Leinog oca, a kamoli da se obazirao na njegove riječi.

– Hoćeš li pisati, prepričati kako ti je tamo? – Leo je znala da joj je glas drhtav, a ne pun zanimanja, kako bi Foxy volio.

– Nikad mi baš nije išlo pisanje, ali, kao što sam rekao, vidjet ćemo se svakog Božića. Onda ću ti sve prepričati.

– Sretno ti bilo tamo. – Leina je majka ustala od stola. Privodila je razgovor kraju.

Foxy joj je uputio dug pogled.

– Da, pretpostavljam da će mi trebati i malo sreće. Ali, stvar će više biti u tome da radiš i pokažeš im kako znaš raditi.

– Još si dijete. Ne daj da ti unište zdravlje, reci im da nisi sposoban obavljati teške poslove. – Bojnik je bio ljubazan.

Ali, Foxy nije htio slušati. – Reći ću im da imam sedamnaest godina. Tako ću proći. Sedamnaestogodišnjak, malo zakržljao. – Otići će kad on to bude želio, a ne gospođa Murphy. – Vidimo se za Božić, Leo – rekao je i izišao.

Leo je vidjela kako gladi Lancea po ušima i baca Jessie štap.

Drugi su se ljudi bojali dva labradora koja su glasno lajala. Ali ne i Foxy Dunne.

Nekoliko je puta razmišljala o njemu tijekom ljetovanja, tog čudnog razdoblja u udaljenom hotelu, gdje nije imala što raditi osim čitati knjige koje su se nalazile u knjižnici. Ponekad je šetala s ocem i majkom po pješčanim plažama skupljajući kauriškoljke. No, uglavnom je puštala majku i oca da šeću sami, s psima. Činilo se da su veoma prisni, ponekad su se čak držali za ruke dok je otac šepao, a majka se katkad saginjala pokupiti naplavine i bacati ih u more, kako bi se Lance i Jessie otimali da ih donesu natrag.

Noću nije dobro spavala u sobici s prozorskim oknima u obliku dijamanta. Huka Atlantskog oceana dolje ispod litice bila je veoma uporna. Zvijezde su tamo izgledale drukčije nego kad bi sjedila na prozorskoj dasci u Shancarrigu i promatrala

noć – poznati vrt *Glena*, jorgovane, grmlje koje se protezalo sve do velike željezne kapije i domareve kućice.

Zadrhtala je pri pomisli na domarevu kućicu. Nije bila u stanju pogledati je onoga jutra kad su se provezli pokraj nje odlazeći od kuće. Užasavala se pomisli da će je ponovno ugledati kad se vrati, no također je željela otići iz tog mjesta koje joj se činilo poput sna, s tog ljetovanja koje se nikad nije trebalo dogoditi.

Biddy je sad već stigla u *Glen*. Tko zna što se sve moglo zbiti. Tko zna što je mogla otkriti. Ipak, ni otac ni majka nisu je nazvali i nisu se činili ni najmanje zabrinutima.

Leo je osjetila kako joj se grlo steže. Nije mogla jesti hranu koju su stavljali pred nju.

– Moja se kćerka ne osjeća dobro. To nema nikakve veze s vašom predivnom hranom.

Leo je s nevjericom pogledala majku. Kako je samo mogla tako jednostavno lagati, tim ravnodušnim glasom? Ako je bila u stanju učiniti to, znači da je mogla lagati o svemu na svijetu. Ništa više nije bilo kao nekada.

Leo je bila veoma uplašena. Trebala je prijatelja. Ne Nessu Ryan, čije bi se oči razrogačile od užasa. Ne Eddieja Bartona, koji bi se povukao u svoju šumu, cvijeće i crteže. Ne Nialla Hayes, koji bi rekao da je to tipično za odrasle – na njih se čovjek nikad ne može osloniti.

Nije mogla reći ocu Gunnu, čak ni na ispovijedi. Maura Brennan bojala bi se još više nego ona sama.

Na trenutak je pomislila na Foxyja Dunnea, ali čak i da je bio kod kuće, on nije bio osoba kojoj bi to mogla reći. Pitala se kako se nosi sa životom na velikom gradilištu u Londonu. Je li ozbiljno mislio da će ljudi povjerovati da ima sedamnaest godina? No, uvijek je bio samosvjestan i siguran u sebe, tako da možda i hoće.

Kad su se na povratku kući automobilom provezli kroz kapiju *Glena* gledala je na drugu stranu. Kao da se bojala da će se vrata domareve kućice klatiti širom otvorena te da će ih čekati narednik Keane i mnoštvo redarstvenika.

No, sve je bilo kao i prije. Psi su jurcali uokolo, sretni što su kod kuće, a ne više zbijeni u stražnjem dijelu karavana. Biddy se ushodala, živo zainteresirana za

njihovo iznenadno ljetovanje. Stari Ned, koji je sjedio u stakleniku i pušio, odjednom je postao zaposlen.

Biddy je rekla da nema nikakvih novosti. Sve je dobro prošlo. Stiglo je pismo od gospodara Harryja i gospodara Jamesa, kao i jedan paket na kojem nije bilo dovoljno markica pa je Mattie tražio nadoplatu.

Razmijenila je ljutite riječi s mesarom, jer su, kao i obično, dostavili goveđi but u nedjelju i bili ljuti kad su čuli da je obitelj na odmoru. Narednik Keane svratio je i pitao jesu li što čuli o Ciganinu koji je nestao.

Biddy je sve to riješila po kratkom postupku.

Mattieju je rekla da je dovoljno novca potrošeno na markice koje su dolazile i odlazile iz njihove kuće te da mu može biti neugodno što uopće postavlja pitanje nadoplate. Pokunjeno je otišao, što je i bilo za očekivati. Mesar je dobio jezikovu juhu: Biddy mu je rekla da je novo pročelje mesnice plaćeno novcem koji su bojnič Murphy i njegova obitelj potrošili na najkvalitetnije meso te da ga može biti stid što gundā.

Narednika Keana upitala je kako mu može pasti na um da bi neki Cigančić uopće mogao prijeći preko travnjaka *Glena*.

Leo u početku nije željela nikoga susresti. Željela je ostati napola sjediti, napola klečati na prozorskoj dasci, gledajući kako se vani igraju psi, kako stari Ned ulaže slabašne napore da okopa vrt, kako otac zastajkujući odlazi u susret gospodinu Hayesu i kako se majka sa slamnatim šeširom u ruci provlači pokraj jorgovana i kroz grmlje.

Nitko nije došao iz Botaničkih vrtova u Glasnevinu pozabaviti se kamenjarom čije su uređenje planirali na vrhu velike jame koju su zatrpali.

Kad se gospodin O'Neill, trgovac nekretninama iz velikog grada, došao raspitati jesu li zainteresirani za izdavanje domareve kućice, Leini otac i majka rekli su da za sada nisu. Jednom sigurno hoće, ali trenutačno je sve prilično neizvjesno – možda će se jedan od sinova vratiti kući i živjeti tamo.

Nikad nije bilo ni govora o Harryjevom ili Jamesovom povratku. Leo je zaključila da je to bila još jedna od onih laži koje je majka tako lako izgovarala, kao

kad je rekla ljudima u hotelu da se Leo ne osjeća dobro te da zbog toga ne može jesti njihovu hranu.

Jednog je dana Maura Brennan iz škole došla tražiti posao služavke u njihovoj kući. Rekla je da mora za nekoga raditi pa zašto to onda ne bi bio netko poput Leo, koju je voljela. Leo se tog dana osjećala nelagodno i preplašeno. To joj je izgledalo kao još jedan primjer da je svijet poludio: Maura, koja je sjedila pokraj nje u razredu, želi doći ribati podove u njihovoj kući, jer tako stoje stvari.

No, kako su se dani pretvarali u tjedne, tako je Leo skupila hrabrost napustiti *Glen*. Posjetila je Eddieja Bartona i njegovu majku. Razgovarali su s njom kao da je sve normalno. Počela je vjerovati da je doista tako. Dobila je razglednicu iz Londona na kojoj je lošim rukopisom bilo napisano: "Volio bih da si ovdje". Znala je da je od Foxyja, iako nije bilo potpisa. A jedne ju je nedjelje na ispovijedi otac Gunn upitao postoji li nešto što je muči.

Srce joj je skočilo u grlo.

– Zašto to pitate, oče? – prošaptala je.

– Doimaš se nervozno, dijete moje. Ako postoji nešto što mi želiš reći, zapamti da to govoriš Bogu kroz mene.

– Znam, oče.

– Dakle, ako imaš briga...

– Zabrinuta sam zbog nečega, ali to nije moja briga, to je briga jedne druge osobe.

– Je li to tvoj grijeh, dijete moje?

– Nije, oče. Nije. Nikako. Radi se samo o tome da ne mogu razumjeti. Znae, ima veze s odraslima.

Nastala je tišina.

Otac Gunn probavljao je njezine riječi. Pretpostavio je da se radi o nečemu povezanom s dječjim poimanjem seksualnosti odraslih te svim onim gnušanjem i nelagodnošću koje ona može proizvesti.

– Možda će se sve poslije razjasniti – umirujuće je rekao.

– Dakle, mislite da ne trebam brinuti, oče?

– Ne, ako je to nešto nad čim nemaš nadzor, dijete moje, nešto u što ne bi valjalo da budeš umiješana – rekao je svećenik.

Leo se osjećala mnogo bolje. Rekla je tri Zdravo Marije, pokoru za druge sitne grijehе, i potisnula najveću muku što je dalje mogla. Konačno, svećenik je rekao da će Bog to poslije razjasniti; sad nije pravo vrijeme da brine o tome.

Pripremajući se za godine u samostanskoj školi u gradu pokušavala je učiniti život u *Glenu* naizgled normalnim. Pridružila se njihovoj igri. Pretvarala se da se ništa nije dogodilo one ljetne večeri kad je svijet stao.

Leo je ponovno počela silaziti u grad i sastajati se s ljudima s kojima je išla u školu: prijateljicom Nessom Ryan iz hotela, čije je majka uvijek pronalazila posla za besposlene ruke; Sheilom i Eileen Blake, koje su došle kući iz otmjenog internata i stalno zapitkivale mogu li doći u *Glen* igrati tenis. Leo im je rekla da se na terenu moraju obaviti veliki radovi. Shvatila je da je počela lagati jednako glatko kao i majka. Susrela je Nialla Hayesa, koji joj je rekao da misli da se zaljubio.

– Ljudi sve rade premladi – prekorila ga je Leo. – Foxy je premlad da ide raditi u Englesku, ti si premlad da budeš zaljubljen. O kome se uopće radi?

Nije rekao. Leo je mislila da je možda Nessa u pitanju. Ali ne, sigurno nije? On stanuje preko puta Nesse, poznaje je čitav život. Zaljubljivanje ne može tako izgledati. To je suviše zbunjujuće.

Susrela je Nancy Finn iz *puba*. Nancy je bila ono što su u Shancarrigu zvali namigušom. Imala je petnaest godina, a već su je optužili da je preslobodna i da voli očijukati s muškarcima. Ponekad je posluživala za šankom. Bilo je to surovo mjesto.

Nancy je rekla da bi zaista voljela otići u Ameriku i raditi kao konobarica na koktel zabavama. To joj je bio cilj, ali njezin je otac govorio da je to ludost. Nancy je rekla da je njezin otac – Johnny Finn, Poznat po najboljem piću – sit svega. Redarstvenici su već tri tjedna svako večе dolazili u *pub* ispitujući je li došlo do kakve kavge s kotlokrpama, a njezin je otac odgovorio da ne bi pustio proklete kotlokrpe ni preko praga. Narednik Keane je rekao da je to veoma nekršćanski stav, a Nancyn je otac uzvratio da bi redarstvenici pjevali drukčiju pjesmu da je *pustio* kotlokrpe unutra i uzeo im novac. I tako je došlo do teških riječi, a ishod je bio da su redarstvenici iz noći u noć držali *pub* na oku, spremni navaliti ako kome ostane piće u ruci trideset sekundi nakon dozvoljenog radnog vremena.

Ljeto je završilo i započeo je novi život, život svakodnevnog odlaženja autobusom u školu u velikom gradu. Autobus je poskakivao cestom kroz sela i šume te se zaustavljao na raskrižjima i čvorištima, gdje su se ljudi koji su dolazili s uskih puteva priključivali na glavnu cestu. Leo i Nessa Ryan učile su u ritmu autobusa koji je putovao seoskim krajolikom. Slušale su jedna drugu kako recitiraju pjesmice, razbijale su glave o poučcima i matematičkim zadacima. Često uopće nisu gledale kroz prozor u okolicu kojom su prolazile.

Leo je ponekad izgledala kao da promatra vanjske prizore. Svatko tko bi je vidio pomislio bi da je školarka koja sanjari gledajući kako stoka pase i kako se boje živica i grmlja pokraj kojih prolaze mijenjaju s godišnjim dobima.

No, oči Leo Murphy često uopće nisu bile usredotočene na te stvari. Gotovo je stalno mislila na majku. Blijedu, tankočutnu majku koja je sve češće lutala vrtovima *Glenn* bez obzira na vremenske prilike, beziražajnog pogleda, tiho razgovarajući sama sa sobom.

Leo je vidjela majku kako sjedi ispod stabla jorgovana i odsutno trga velike ljubičaste cvjetove u krilu, tiho pjevuckajući sama sebi. – Imao si oči boje jorgovana, Danny. Oči su ti bile intenzivne poput jorgovana. Oči su ti sad zaklopljene.

Govorila je o Dannyju i kad je napola sjedila, a napola ležala na kamenjari. Njegovala ju je svaki dan, po suncu i kiši. Korov bi jedva promolio glavu, a gospođa Murphy već bi ga posjekla.

– Barem ti održavam grob, Danny, dječčače moj – jecala bi. – Ne možeš reći da ti nisam stavila cvijeće na grob. Nijedan muškarac u Irskoj nije dobio više cvijeća od tebe.

Kad je Leo prvi put čula majku da tako govori sledila se od užasa. Bilo je općepoznato da se Ciganin koji je nestao zvao Danny. Njegova je obitelj govorila ljudima da je sigurno imao djevojku u Shancarrigu. Običavao je odlaziti iz logora na duža razdoblja, a kad se vraćao uvijek bi se smiješio i ne bi ništa govorio. Postavilo se pitanje nije li možda pobjegao s nekom od lokalnih cura. Narednik Keane uvjerio je nomade da nije bilo neobjašnjenih nestanaka djevojaka iz sela; također se raspitao u okolici i saznao da ni tamo nitko nije nestao.

– Nitko osim Dannyja – rekla je gospođa McDonagh, žalosna žena tamnoputog, izbornog lica, Dannyjeva majka.

Leo je sve to saznala od drugih ljudi. Nessa Ryan čula je mnogo razgovora na tu temu u hotelu te ju je izvješćivala od riječi do riječi. Bila je to jedina uzbudljiva stvar koja im se dogodila u životu. Nije mogla razumjeti zašto njezinu prijateljicu Leo to ne zanima i zašto ne želi nagađati, kao svi ostali, o onome što se možda dogodilo.

Mjeseci su prolazili, a Leina je majka sve više gubila vezu sa stvarnošću.

Leo više nije pokušavala razgovarati s njom o školi i svakodnevnim stvarima. Umjesto toga, obraćala joj se kao invalidu.

– Kako se osjećaš danas, majko?

– Pa... ne znam, zaista ne znam. – Govorila je sumornim glasom. Žena koja je nekad bila tako elegantna i otmjena, majka koja je planirala izlete te s užasnutim kricima ispravljala pogreške u gramatici i pravopisu... sve je to nestalo.

Jedva bi dotaknula hranu, samo se neodređeno smiješila ocu, Leo i Bidy, kao da su oni ljudi koje je nekad poznavala. Razgovarala je s psima, Lanceom i Jessie, koji više nisu bili velika štenad koja stalno poskakuje, nego su s godinama postali gizdaviji. Podsjećala ih je kako su poznavali Dannyja i kako će stražariti na njegovu grobu.

Biddy ju je *sigurno* čula. Morala bi biti gluha da ne shvati o čemu je govorila.

No, zavjera se nastavila.

Gospođa Murphy pati zbog lošeg vremena, sigurno će sad duži dani, ili vedrije vrijeme, ili dobra, oštra zima bez vlage... bilo koje godišnje doba... bit će joj bolje.

Starog su Neda poslali u mirovinu. Eddie Barton ponekad je dolazio ošišati travu, ali nitko nije uređivao vrtove kako je trebalo. Leo i otac ponekad su se trudili iz petnih žila, ali nisu bili sposobni ništa učiniti. Samo je kamenjara bujala. Gospođa Murphy odlazila je u šetnje izvan *Glenu* sa škarama za voćke u džepu te uzimala sadnice ili iskapala biljčice za koje je mislila da bi mogle uspjeti.

U vrtovima *Glenu*, koji su sve više podsjećali na prašumu, kamenjara je cvala poput spomenika, poput spomen-doma.

U naporima da zadrži majku podalje od očiju i ušiju drugih ljudi, Leo je složila stravičnu priču o onome što se dogodilo tijekom onih tjedana kad joj je bilo četrnaest

godina i kad nije razumjela ništa o svijetu. Tijekom tjedana prije nego što se njezin svijet promijenio.

Majka se nije sjećala samo Dannyjevih očiju boje jorgovana, nego i njegovih snažnih ruku i mladoga tijela. Sjećala se njegova smijeha, njegove nestrpljivosti i požude da je posjeduje, uvijek iznova. S mučninom u želucu Leo je slušala kako se majka prisjeća i plače za izgubljenom ljubavlju. Mrzila je djetinjasto, koketno oduševljenje na majčinom licu dok je govorila o muškarcu koji ju je dočekivao na mahovinom prekrivenom tlu, na tepihu spavaće sobe, ispod stabala jorgovana i u domarevoj kućici.

No, kad bi spomenula domarevu kućicu lice bi joj se ukrutilo, a pitanja krenula drugim smjerom. Zašto je morao biti tako pohlepan? Zašto mu je trebalo srebro? Zašto je želio uzeti njihove dragocjenosti? Što je mislio rekavši da treba nešto za trgovanje, neku robu koju će moći prodati na putu u Galway? Nije li dobio nju, nije li to najveća dragocjenost? Oči Miriam Murphy bile su poput kamena dok se prisjećala dijela priče o njihovom posljednjem susretu... o srebrnini koju je umotao u stolnjak švrljajući po kući i dodirujući predmete, uzimajući ovo, ostavljajući ono. Ona ga je molila i preklinjala.

– Reci da je bila provala... Reci da si došla kući i otkrila da je sve nestalo. – Ljubičaste oči nasmijale su joj se.

– Rekla sam mu da ne smije otići, da je poslan meni i da me ne može ostaviti.

Leo je znala tu pjesmu napamet, mogla ju je izgovarati zajedno s majkom dok je ona milovala zemlju u kamenjari.

– Nisi htio slušati, Danny. Rekao si da sam stara. Rekao si da si mi pružio zabavu i romansu i da trebam biti zahvalna.

– Rekao si da ćeš uzeti nekoliko pušaka, da ih mi ne trebamo, ali da ćeš ti u životu još morati loviti u šumi... Zamolila sam te da me povedeš sa sobom... A ti si se nasmijao i rekao da sam stara. Nisam ti mogla dopustiti da odeš, morala sam te zadržati ovdje i zato sam... – Majka bi se tad nasmiješila i ponovno pogladila zemlju. – I ovdje si, Danny, dječaće. Nikad me nećeš napustiti.

Leo je već godinama znala zašto se njezin otac mučio one noći, vukući i gurajući, povlačeći bolesnu nogu dok su ga rane boljele. Znao je zašto je njegovu ženu trebalo zaštititi od pjevušenja te priče predstavnicima zakona. A i Leo je znala.

U školi su je smatrali napetim djetetom. Razgovarali su o njoj s njezinim ocem, budući da se gospođa Murphy, majka, nikad nije pojavljivala.

Majka Dorothy, koja je bila mudra kad se radilo o životnim situacijama, zaključila je da majka možda ima problema s pićem. Sigurno je to u pitanju. Inače bi ponekad došla. To je veoma teško za dijete, milu djevojčicu koja na leđima nosi oklop težak poput kamena.

Leo je rekla ocu Gunnu da majka nije baš dobro i neka ne shvate krivo ako je ne vide na misi.

Otac Gunn je upitao želi li da se sakramenti donesu u *Glen*.

– Nisam baš sigurna, oče. – Leo se ugrizla za usnicu.

Otac Gunn također se razumio u životne situacije. – Ostavimo za sada sve kako jest – predložio je. – A ako dođe do promjena po tom pitanju, sve što trebaš učiniti je doći do mene i zamoliti me.

Leo je pomislila kako je u Shancarrigu doista sasvim jednostavno sakriti tajne od ljudi.

Ili je to možda slučaj samo ako živiš u *Glenu*, velikoj kući okruženoj visokim zidovima, vlastitim vrtovima, grmljem i domarevom kućicom.

Možda je sasvim druga priča pokušati sakriti tajne ako živiš u jednoj od baraka uz rijeku, ili u *Terraceu*, gdje ti svi vide prednji ulaz, ili u hotelu, po kojem se svakodnevno mota pola Shancarriga.

Bila je oprezna kad se radilo o majci, ali nije uvijek bila razdražljiva. Dugoročna tjeskoba kao što je bila njezina nije mogla stalno biti na razini bola. Postojala su razdoblja od više sati kad se Leo ne bi ni sjetila majčinog pričanja i prepričavanja priče. Bilo je školskih izleta, zabava, zgode kad ju je Niall Hayes poljubio, a nosevi im se stalno sudarali, kao i zgode nakon toga, kad ju je sasvim iznenada poljubio Richard Hayes, Niallov stariji rođak, a nosevi im se nisu nimalo sudarali.

Richard Hayes bio je zgodan i svojim je dolaskom uzburkao gradić. Leo je bilo žao Nialla, jer je duboko u srcu osjećala da je još uvijek slab na Nessu, a Nessa je, dakako, bila luda za novim momkom u gradu.

A moralo se reći i da je Richard posvećivao Nessi mnogo pozornosti. Išli su u šetnje, vožnje automobilom, u kino u grad. Leo ga je smatrala prilično opasnim, ali je onda slegla ramenima. Tko je ona da to govori? Njezini pogledi na ljubav i privlačnost bili su krajnje sumnjičavi.

Neke su djevojke iz škole namjeravale postati medicinske sestre. Prijavile su se za radna mjesta po bolnicama u Dublinu i Britaniji.

– Da postanem medicinska sestra, tata? – upitala je.

Šetali su, kao što su to uvečer često činili. Majka je bila na sigurnom, razgovarajući s kamenjarom, a ako su Biddy računali kao nijemi kamen – kakva je bila duge tri godine – onda nije bilo nikoga u blizini da čuje pjesmicu koja je ponovno započinjala.

– *Želiš* li postati medicinska sestra?

– Samo ako bi pomoglo.

Otac je izgledao star i sijed. Mnogo je vremena proveo ubjeđujući sinove da se ne vrate u Shancarrig, govoreći im da je majčino mentalno zdravlje u lošem stanju.

Oni su, naravno, u pismima pitali zašto se ništa ne poduzima. Pisali su doktoru Jimsu, što je bojniki Murphy smatrao nečuvenim upletanjem. No srećom, doktor Jims Blake složio se s njim da arogantni mladići misle da sve znaju. Ako je Frank Murphy rekao da je s Miriam sve u redu, onda je tako i bilo. Doktor je uočio mršavo, blijedo lice i pretjerano blistave oči Miriam Murphy, za koju je uvijek mislio da je prilično opsjednuta osoba – provjeravala je prekidače za svjetlo, odbijala bacati stari papir. To je bilo ono što je primijetio prilikom posjeta *Glenu* i pretpostavio da, kao kod mnogih neurotičnih žena, ne može dati nikakve odgovore jer mu nisu postavljena nikakva pitanja. Nije to bilo kućanstvo u kojem bi ga zamolili da je upute psihijatru kako bi se otkrio uzrok tjeskobe. Ako ništa drugo, barem nisu tražili recepte za sredstva za smirenje i pilule za spavanje, koje je inače sve češće prepisivao. To je samo po sebi bilo nešto za što je trebao biti zahvalan.

Foxy Dunne dolazio je kući svakog Božića, baš kao što je obećao. Kad je prilikom prvog posjeta kući stigao na stražnja vrata *Glenu* u novoj jakni na patentni zatvarač i s podstavom od tartana, bio je iznenađen ledenim prijamom. Nije se moglo

reći da su ga inače toplo dočekivali, ali taj je put doček bio ispod svake razine. – Pa, ostavi poruku mojoj prijateljici Leo. Ona zna gdje stanujem – naduto je rekao Bidy.

– Sigurna sam da, kao i svi drugi, i predobro zna gdje Dunneovi žive te da će izbjegavati to mjesto – rekla je Bidy.

Leo ih je čula. To je poslijepodne posjetila baraku Dunneovih.

– Došla sam te pitati želiš li poći u šetnju Barnom – rekla je.

Foxy je izgledao veoma zadovoljno. Ostao je bez teksta, nije slegao ramenima niti mu je na um pala kakva pametna šala.

– Pa, neću ni ja tebe pozvati u kuću – rekao je. – Idemo u šumu k'o Ivica i Marica.

Pričao joj je o životu u kući s jedanaesticom zemljaka. Pričao joj je o pijanstvu i kako toliko mnogo njih potroši sve što su krvavo zaradili.

– Zašto si i dalje tamo? – upitala je.

– Da bih naučio... i uštedio. Ali uglavnom da bih naučio.

– Što možeš naučiti od tih staraca koji se ubijaju pićem?

– Pretpostavljam da mogu naučiti što ne treba činiti, ili kako bi se moglo pravilno postupati.

Foxy je sjedio na oborenom stablu i pričao joj o mogućnostima, o ljudima koji su uspjeli, malim izvođačima radova koji dobro i brzo rade. Rekao joj je kako treba potražiti sjajnog električara, dobrog vodoinstalatera, dvojicu bistrih zidara i prvoklasnog tesara. Onda je samo potreban netko tko će ih objediniti i mogao bi imati vlastitu ekipu – potreban je netko tko se razumije u brojke, netko tko bi mogao proračunati cijenu posla i stupiti u vezu s klijentima.

– A tko bi ti to mogao raditi? – Bila je iskreno zainteresirana.

– Bože, Leo, to ću *ja* obavljati. O tome se i radi – rekao je.

Bilo ju je stid što nije imala povjerenja u njega.

– Jesi li znala da mi je otac bio u zatvoru? – pokunjeno je upitao.

– Čula sam. Mislim da mi je Bidy rekla.

– To joj i priliči.

Bila je rastrgana: Hoće li mu izraziti suosjećanje ili reći da nije važno?

– Je li mu bilo grozno? – upitala je.

– Ne znam, ne razgovara sa mnom. Trebao je duže ostati tamo. Udario je tipa daskom u kojoj su bili čavli. Opasan je.

– Ti nisi takav – iznenada je rekla.

– Znam, ali nisam htio da zaboraviš odakle dolazim.

– Ti si ono što jesi, kao i ja.

– A imaš li ti kakve priče za mene? – upitao je.

– Ne. Zašto? – Glas joj je bio isprekidan.

Slegao je ramenima. Kao da joj je nudio priliku da razmjene ispovijedi.

No, nije znao da njihove ispovijedi nisu bile jednake. Ono što je učinio njegov novac bilo je poznato uzduž i poprijeko po okrugu. Ono što je učinila njezina majka znalo je samo troje ljudi.

Neko ju je vrijeme promatrao, kao da čeka.

– Nema razloga. Nikakvog razloga – konačno je rekao.

Vidjela je kako je promatra dok je stajala u kišnom ogrtaču s pojasom, ruku zabijenih duboko u džepove. Obrazi su joj se zarumenjeli od vjetra. Zlatnonarančaste kovrče stršale su te joj je glava nalikovala grmu žutilovke. Osjećala je kako gleda ravno kroz nju, kako sve vidi, sve zna.

– Mrzim svoju kosu – iznenada je rekla.

– Izgleda k'o aureola – rekao je.

A ona se nasmiješila.

Svakog je Božića dolazio kući. Svrćao bi u *Glen*, a Leo bi ga vodila u šetnju. Tih tjedan dana koliko bi bio kod kuće svaki bi se dan viđali.

Nessa Ryan nije to nimalo odobravalala. – *Znaš* da mu je otac bio u zatvoru, zar ne? – rekla je.

– Znam – uzdahnula je Leo. Čula je to od Bidy, koja joj je stalno ponavljala tu činjenicu.

– Čudi me onda što želiš ići u šetnju s njim.

– Znam da te čudi. – Leo je iste riječi čula i od oca. No, jednom mu je prilikom odgovorila. – Pa, tata, kad bi ljudi znali sve o nama, možda ni s nama ne bi željeli ići u šetnju. – Otac ju je pogledao kao da ga je udarila. U istom se trenutku pokajala. – Strašno mi je žao, nisam tako mislila... Samo mislim da je Foxy usamljen

kad dođe kući. Ne pozivam ga ovamo. Sedamnaest mi je godina, tata, gotovo osamnaest. Zašto ne pustimo ljude na miru? Mi, od svih ljudi?

Očeve su oči bile pune suza. – Idi i šeci po šumi s kim god želiš – rekao je, a glas mu je zapeo u grlu.

Bilo je to onog Božića kad joj je Foxy rekao da napreduje prema uspjehu. Radi s dva radnika, ugovaraju vlastite poslove, unajmit će ljude, osnovat će tim. Neće više raditi za prevarante i tipove koji čitavu zaradu uzimaju sebi.

– Uskoro ću imati dovoljno ušteđevine da se vratim kao bogataš – rekao je. – Onda ću se u velikom automobilu provesti tvojim prilaznim putem, predati Bidy kaput i rukavice te zamoliti tvoga oca da mi da tvoju ruku. Tvoja će majka izvaditi šeri i praviti planove za tvoju vjenčanicu.

– Nikad se neću udati – rekla mu je Leo.

– Sasvim je sigurno da nisi prihvatila moj savjet o školovanju za neko zanimanje, radno mjesto – rekao je.

– Ne mogu napustiti *Glen*.

– Hoćeš li mi reći zašto? – Oči su mu još uvijek imale onu moć gledanja kao da vide kroz nju i znaju sve.

– Hoću, jednoga dana – obećala je i znala da će ispuniti obećanje.

Te je godine barem imala Foxyjevu adresu. Pisala mu je, a on je odgovorio veoma kratkom porukom.

– Zašto ne naučiš tipkati, Leo? Tvoj je rukopis gori od moga. Nećemo si to moći dozvoliti kad budemo u velikom poslu, neće biti dobro ako nijedno od nas dvoje ne bude u stanju napisati pismo.

Nasmijala se.

Nije rekla Nessi Ryan da ju je Foxy Dunne na neki način upravo zaprosio.

Nije rekla ni roditeljima.

Majka je umrla jedne jesenje večeri. Rekli su da je uzrok bilo izlaganje hladnoći. Pluća su joj se napunila vlažnim noćnim zrakom, a kad se na to nadvezala infekcija prsnog koša... Nije bilo nade za ženu čije je zdravlje oduvijek bilo krhko.

Pronašli su je u spavaćici, ležala je preko kamenjare u vrtu.

Crkva je bila puna ljudi. Bojnik Murphy pozvao je ljude da nakon sprovoda dođu u Ryanov hotel na piće i sendviče. Bilo je to veoma neobično, tako nešto nikad nije upriličeno u Shancarrigu. No, rekao je da je *Glen* u tom trenutku suviše žalosno mjesto za njega i Leo. Bio je siguran da će ljudi razumjeti.

A onda je Leo počela svaki dan odlaziti autobusom u grad i učiti daktilografiju na velikom koledžu za tajnice gdje je i Nessa završila tečaj.

– Zašto to nisi mogla učiniti zajedno sa mnom? – gundala je Nessa.

– Nije bilo pravo vrijeme.

Foxy Dunne nije poslao nikakvu poruku povodom smrti njezine majke.

Nije mu pisala o tome. Sigurno je bio u vezi s nekim članom svoje užasne obitelji, sigurno su spomenuli da je gospođa Murphy iz *Glena* pronađena mrtva u spavaćici i da je sto posto skrenula s uma. Svi su to znali.

Kad je došao kući za Božić bilo je jasno da nije znao. Bio je suosjećajan i tužan.

Pozvala ga je unutra, ne u prostoriju za doručak, nego u salon. Zajedno su zapalili vatru.

Stari su psi legli, sretni što je soba otvorena.

Biddy se više nije žalila ni na što. Suviše se toga dogodilo u toj kući. Činjenica da je Foxy Dunne pozvan u bojnikov salon sad se činila beznačajnom.

Ispričao je Leo o svojim planovima. U Engleskoj je vidio mnogo primjera kako se mjesta mogu unaprijediti. Na primjer *Glen*. Mogli bi prodati većinu zemlje, sagraditi nekih osam kuća, a i dalje zadržati vlastiti dom.

– Mislim da bi se to svidjelo tvome ocu.

Kroz prozor su vidjeli žalosnu, usamljenu priliku bojnika Murphyja, koji je hodao gore-dolje od kuće do kapije, dok je večer postajala sve mračnija.

– Nikad nećemo moći prodati zemlju – rekla je Leo.

– Je li to dio onoga što si rekla da ćeš mi jednom ispričati?

– Da.

– Jesi li spremna da mi sad ispričaš?

– Ne. Ne još, Foxy.

– Zar se stvari nisu promijenile smrću tvoje majke? – Ponovno je dobila onaj osjećaj da on sve zna.

– Ne. Znaš, tata još uvijek živi ovdje. Ništa se ne smije... narušavati.

Razmišljala je o velikim rovokopačima, bagerima, rušenju kamenjare – o onome što će se dogoditi kad jednog dana *Glen* nestane, kao toliko toga u Irskoj, kako bi se napravilo mjesta za kuće Iraca koji se vraćaju živjeti u vlastitoj zemlji, nakon što su naporno radili u stranim zemljama.

Za ljude poput Foxyja koji se vraćaju nasljeđu.

Tijelo Dannyja McDonagha, koje je toliko dugo ležalo pod mauzolejem cvijeća, bilo bi uznemireno. Postavljala bi se pitanja.

– Prošli smo dvadeset prvu godinu. Možemo činiti što nam je volja – rekao je.

– Ja sam uvijek mogla činiti što me bila volja, a kakve sam koristi imala od toga?

– I ja sam – poletno je rekao. – I mnogo mi je koristilo. Nikad nisam želio nikoga osim tebe, otkad smo bili djeca. Što si ti željela?

– Željela sam biti sigurna – rekla je.

Obećao je da će joj upravo to ispuniti. Te su noći razgovarali malo, a sljedećeg dana u šumi Barna više. Rastali su se na kapiji *Glena*, a on je vidio kako je svratila pogled od domareve kućice.

– Ovdje se nešto dogodilo – rekao je.

– Uvijek sam znala da si vidovit.

– Reci mi, Leo. Nismo ljudi koji trebaju imati tajne jedno pred drugim.

Kroz prozor *Glena* vidjeli su kako njezin otac sjedi pokraj kamina u salonu. Sigurno mu je palo na um sjesti u tu sobu nakon što je jučer njih vidio tamo. Ispričala je Foxyju priču.

– Uzmimo ključ – rekao je.

Prošla je kroz kuhinju i skinula ga s vješalice u predvorju. Zajedno su sa svijecama prošetali domarevom kućicom, nedužnim mjestom koje nije znalo što se u njemu zbilo.

Podigao je njezino lice prema sebi i pogledao je u oči.

- Kosa ti je opet poput aureole. Činiš to da bi me izludila – rekao je.
- Zar ne vidiš sve probleme, sve užasne probleme?
- Ne vidim ništa što se ne može riješiti masom betona na mjestu gdje sad stoji kamenjara – rekao je Foxy Dunne.

KAMENA ZGRADA I VELIKO STABLO

Odluka o zatvaranju škole objavljena je 1969. godine; narodne škole širom Irske ustupile su mjesto općinskim školama u gradovima. No, ipak je došlo kao izvjestan šok kad se u ljeto 1970. pojavio oglas o prodaji zgrade.

PRODAJE SE

Tradicionalna kamena školska zgrada. Sagrađena 1899. Školske prostorije obuhvaćaju tri velike učionice, toaleta i predvorje.

Pripadajuća koliba: dvije spavaće sobe, jedna dnevna soba / kuhinja sa štednjakom.

Prodaja putem javne dražbe 24. lipnja ako se prethodno ne proda sporazumno.

Dražbovatelji: O'Neill i Blake.

Nessa i Niall Hayes pročitali su oglas za vrijeme doručka.

Iz blagovaonice su imali pogled na Ryanov Shancarrig hotel te su mogli vidjeti kako jutarnji turistički autobusi odlaze na izlete. Nessa je imala klizno radno vrijeme u obiteljskoj tvrtci preko puta ceste. Nijedna od njezinih sestara nije pokazala ni najmanje zanimanje za rad u hotelu.

– Pokazat će ga već one kad budu vidjele da se ovdje vrti novac – mračno je rekla Nessina majka.

– Zamisli, prodaje se škola. Nikad nismo ni pomišljali da bi tako što bilo moguće. – Niallu je bilo trideset godina. Nitko više nije govorio o njemu kao o

mladom gospodinu Hayesu, štoviše, njegov se otac povukao u pozadinu gotovo svih vidova njihova posla.

– Što nije moguće? – Danny Hayes imao je četiri godine i bio veoma znatiželjan. Volio je dugačke riječi i pažljivo ih izgovarao.

– Da nećeš ići u istu školu u koju smo mi išli. – Nessa je stručno obrisala ostatke jajeta koji su mu curili niz bradu. – Ti ćeš ići u školu velikim žutim autobusom. Nećeš pješaćiti preko mosta kao što smo mi činili.

– Mogu li ići danas? – upitao je Danny.

– Poslije Božića – obećala je Nessa.

– Neće li biti premalen? – Niall je izgledao zabrinuto.

– Da se pitalo *tvoju* majku, ti ne bi smio ići cestom do škole dok ne napuniš dvadesetu. – U Nessinom se glasu čuo smijeh, ali i naznaka gorčine.

Preseljenje u *Terrace* nije baš bilo onako jednostavno kao što je zamišljala. Iako je njezin svekar sasvim spremno prepustio uzde sinu, Ethel Hayes bila je manje voljna odreći se sumorne vladavine nad obitelji.

Čula su se zlosutna upozorenja o upali pluća, reumatskoj groznici, razmaženoj djeci, ćudi sklonoj izljevima gnjeva – sva upućena Nessi. Danny i Brenda zbog svega će toga patiti u budućnosti, proricala je gospođa Hayes, jer ta djeca imaju suviše slobode i premalo discipline, a da se ne govori o ozbiljnom nedostatku ribljeg ulja.

– Hoćemo li je kupiti? – iznenada je upitala Nessa.

– Zašto, za ime Božje? – Niall je bio iskreno iznenađen.

– Kako bismo živjeli u njoj. Djeca bi imala sjajno mjesto za igru... sa stablom i svim ostalim. Bilo bi prekrasno.

– Ne znam. – Niall se ugrizao za usnicu. Bila je to njegova uobičajena reakcija na neku novu ideju, nešto potpuno neočekivano.

Nessa ga je dovoljno dobro poznavala.

– Pa, nemojmo sad misliti o tome. Ima još mjesec dana do dražbe – rekla je.

Vješto je prisilila Dannyja da do kraja pojede jaje i prepečenac, režući ih na kockice i stavljajući jednu u usta sebi, a jednu njemu. Stavila je Brendu u košaru za bebe. Niall je još uvijek sjedio na mjestu, zadubljen u misli o toj senzacionalnoj novosti.

– To je samo ideja – živahno je rekla Nessa. – Ali, ako budeš ikako razgovarao s Declanom Blakeom, pitaj ga što misli koliko će dobiti za nju.

Niall je pogledao kroz prozor i vidio Nessu kako odlazi u roditeljski hotel. Vrtar je na ulazu preuzeo košaru s bebom. Danny je otrčao u dvorište hotela, gdje su Nessa i njezina majka napravile pješčanik te postavile ljuljačke i klackalicu kako bi se djeca koja odsjednu u hotelu mogla zabavljati.

Bio je to još jedan izvrstan marketinški potez Ryanovog Shancarrig hotela.

Jim i Nora Kelly pročitali su ga u Galwayu. Boravili su kod Marije i Hughha. Željeli su biti daleko kad bude objavljen, a imali su fantastičnu sreću da se to upravo poklopilo s vremenom kad su bili neophodni Mariji. Bližio se termin poroda njezinog prvog djeteta. Željela je da roditelji budu uz nju.

– Ovo je kraj jednog razdoblja – rekla je Maria. – Ljudi to sigurno govore širom Irske.

– Ne samo Irske – nisu li se naši ljudi razmilili po čitavom svijetu? – rekao je Jim Kelly.

Imao je pedeset godina i dobio je novo radno mjesto u školi u gradu. Nije to bilo isto, dakako, više nikad ništa neće biti isto. No, poznavao je strašno mnogo djece, a došao je praćen pričama punim poštovanja. Čovjek koji je sam vodio cijeli posao, čak i u seocu, bio je čovjek na kojeg se može računati.

Nora je otišla u prijevremenu mirovinu. I često je vlakom išla u posjet Mariji na drugoj strani zemlje, na obali Atlantskog oceana. Zajedno su šetale plažom, trudna djevojka i žena koja joj je bila gotovo majka, s toliko toga za reći jedna drugoj. Jim je bio zadovoljan što mu je supruga tako dobro podnijela vijest o zatvaranju škole. Možda bi za nju predstavljalo preveliku promjenu da je otišla podučavati u grad.

Maria se tapšala po stomaku. – Tako je čudno što ona to mjesto neće poznavati kao školu – rekla je čudeći se toj činjenici.

– Ili on. Zapamti, mogla bi dobiti dječaka. – Jim Kelly znao je da nikome od njih nije važno hoće li biti dječak ili djevojčica.

Bili su tako sretni što je Maria pronašla stabilnog Hugh-a nakon što je slomila srca mnogih divljijih momaka. Činilo se da Hugh uviđa koliko Maria treba svoje korijene iz Shancarriga; uvijek je pronalazio isprike da je odvede tamo.

– Ipak, kad se beba rodi, odvest ću je... ili njega, u kolicima do škole i reći da su tamo djed i baka nekad živjeli, da je tamo svako dijete živjelo neko vrijeme. – Maria je izgledala tužno. – Ma, hajde. Glupo sam sentimentalna – rekla je blago zadrhtavši. – A uostalom, nije li vam puno bolje živjeti u toj finoj kući u blizini svega, umjesto da se s mukom uspinjete na brdo i spuštate s njega?

Kellyjevi su se smjestili u jednu od baraka koje su se strahovito promijenile i popravile. Niz kuća pokraj Granea koje su nekad nastanjivali potpuno neobuzdani Brennani i Dunneovi sad je bio ono što je mladi Declan Blake nazivao najpoželjnijom stambenom četvrti.

– Voljela bih da u kući bude djece – rekla je Nora Kelly. – Pretpostavljam da nije naročito vjerojatno da bi si ljudi s djecom mogli priuštiti njezinu kupovinu, ali to mjesto nekako čezne za njima. Ili sam sad ja sentimentalna?

– Nitko od lokalnih ljudi ne bi mogao ni pomisliti na to. – Jim je u mislima križao ljude.

– Možda ćemo je, kad Hugh postane bogataš, mi sami kupiti... i pustiti maloj Nori da se igra ispod crvene bukve kao što sam ja to činila.

U grlima im se stvorila knedla. Do tog trenutka nije bilo spomenuto da Maria namjerava nazvati dijete po Nori Kelly.

– Mislila sam da će možda biti Helen, po tvojoj majci. – Nora je ipak osjetila da to treba reći.

– Druga će biti Helen! – rekla je Maria.

I na tome je ostalo.

Chris Barton pročitala je obavijest svekrvi. Eddiejevu je majku uvijek zvala Una. Bila je to još jedna spona između njih – činjenica da je o starijoj ženi razmišljala kao o vlastitoj sestri.

– Dakle, Una, je li ovo naša velika prilika? – upitala je Chris. – Je li to ona famozna mogućnost koja se, kako kažu, pruži čovjeku? Zgrada pogodna za obrtnički

centar... dovest ćemo Foxyja da nam sagradi još nekoliko pomoćnih zgrada koje bismo mogli iznajmiti kao studije... je li to ono pravo ili sam poludjela?

– Ti si ta koja ima hrabrosti. Ja bih još uvijek popravljala porube i produljivala zimske suknje da se ti nisi pojavila. – Gospođa Barton izjavila je da baš svaku večer govori dodatnu deseticu krunice kako bi zahvalila Bogu i Njegovoj majci što su poslali Chris u Shancarrig.

– Ne znam, zaista ne znam. Pitat ću Eddieja. Ima strašan nos za te stvari. Možda bismo napravili velik pomak nabolje ili bismo se možda kajali do kraja života. Vjerujem njegovom instinktu kad se radi o tako čemu.

To je bila istina. Gospođa Barton zaključila je da njezina snaha zaista slijedi Eddiejeve instinkte i ukuse. Nije to bila stvar pretvaranja da sluša suprugov savjet, kao što je činila gospođa Ryan iz hotela, a bogme i njezina kćerka, mlada Nessa, koja je bila zaokupljena nametanjem neke vrste samopouzdanja Niallu Hayesu. Chris je iskreno smatrala Eddieja mozgom tima. Una Barton lebdjela je od sreće zbog toga.

Sve je manje razmišljala o suprugu koji ju je ostavio prije mnogo godina – četvrt stoljeća – no, ponekad je priželjkivala da Ted Barton zna kako mu je sin uspio u životu i kako su se fantastično snašli bez njega.

Eddie je ušao, držeći blizance za ruke. Nasmijao se vidjevši kako su njegova supruga i majka automatski posegnule zaštititi sve na stolu što je bilo u opasnosti da bude povučeno na pod.

– Možemo li vam ih ostaviti, Una? Želim razgovarati s Eddiejem u šumi.

– Posljednji put kad si to učinila zaprosila si me. Nadam se da ovo ne znači da namjeravaš otići. – Samopouzdan se nasmijao. Nije ni pomišljao da bi to bilo moguće.

Djeca su stavljena u visoke stolice i privezana da ne ispadnu, a baka se pretjerano trudila oko njih. Chris i Eddie šetali su kao što su to često činili – ramena su im se dodirivala, razgovarali su međusobno dovršavajući rečenice, osjećajući se u skladu jedno s drugim i sa svijetom oko sebe. Više nitko u Shancarrigu nije primjećivao da Chris ima škotski naglasak, kao što nisu primjećivali ni da je hroma i da ima ortopedsku cipelu. Živjela je tamo od svoje osamnaeste ili devetnaeste godine. Bila je dio krajobraza.

Sjeli su u šumu, a ona ga je upitala o centru. Je li pravo vrijeme? Ili je to ludost? Podigla je glavu prema njemu očekujući odgovor i vidjela kako mu se lice ozarilo. Nikad mu to ne bi ni palo na um, rekao je... za njega bi to mjesto zauvijek ostalo škola, zgrada u koju je odlazio po suncu i kiši, gdje se igrao i učio. To je, dakako, bio odgovor.

– Bismo li živjeli tamo, ili samo radili? – pitala se Chris.

– Bilo bi to sjajno mjesto za djecu.

– Mogli bismo prodati ružičastu kuću. – Chris ju je uvijek tako nazivala, od trenutka kad je stigla.

– Ali, moja majka?

– Rekla je da će nam je ostaviti.

– Kamo bi ona pošla? Navikla je biti u našoj blizini... – Gospođa Barton živjela je u vlastitom malenom krilu ružičaste kuće, pokraj njih, ali ne nad njima.

– Pošla bi s nama, blesane jedan. Sagradili bismo mnoštvo kućica i mogla bi odabrati onu koja joj se najviše sviđa. Ne bi se morala penjati na višlje brdo nego što je činila čitav život.

Eddiejeve su oči zaplesale. – Mogli bismo pozvati ljude da žive tamo... na primjer, onaj par koji se bavi lončarstvom, ili tkalce...

– Mogli bismo imati i trgovinicu u kojoj bi se prodavali proizvodi svih. Ne samo naši, nego i svih ostalih.

– Nessa bi ih za početak mogla upućivati ovamo iz hotela, a i Leo ima mnogo poznanstava u cijeloj okolini.

– Hoćemo li to učiniti?

Zagrlili su se, kao što su se prije mnogo godina zagrlili u toj šumi na pomisao da će se vjenčati i vječno živjeti u sreći i zadovoljstvu.

Richard je vidio oglas.

Pitao se hoće li onaj tko je kupi posjeći stablo u dvorištu. Što će pomisliti o onome što je ispisano po njemu? Mogao se kladiti da njegove urezane riječi nisu jedine koje skrivaju priču.

Čitav je dan u uredu razmišljao o školi.

Putovanje kući bilo je naporno, promet gust. Bilo mu je vruće i bio je umoran. Nadao se da Vera nije dogovorila ništa za navečer. Ono što bi zaista volio raditi bilo je... zastao je. Nije znao što bi zaista volio raditi. Prošlo je toliko mnogo vremena otkad si je dopustio takvu misao.

Znao je što zaista *ne* bi volio raditi, a to je bio odlazak u klub. Vera je možda dogovorila nešto sitno za večeras, nekoliko pića u baru, večeru. Saznat će kad dođe kući. Ako je bila kod frizera, onda joj je to bio plan.

Utjerao je automobil u garažu pokraj Verinoga.

Jimmy, vrtlar, podrezivao je rub travnjaka. – Dobro večer, gospodine Hayes – rekao je dotaknuvši sljepoočnicu.

– Izgleda sjajno, Jimmy. Izvrstan posao. – Richard je znao da mu glas zvuči automatski; nije shvaćao što je taj čovjek učinio niti što je trebao učiniti. Smatrao je da je pomalo pretjerano zaposliti vrtlara s punim radnim vremenom da održava vrt u Dublinu.

No, to je bila Verina odluka. Naposljetku, ona je kupila kuću i ispunila je vrijednim stvarima. Vera je donosila svakodnevne odluke o tome kako će potrošiti novac koji je uglavnom bio njezin.

Sjedila je u zimskom vrtu. Žaloso je primijetio da je bila kod frizera.

– Izgledaš krasno – rekao je.

– Hvala, dragi. Mislila sam da bismo se mogli naći s nekim u klubu... znaš, radije nego sjediti ovdje i čitavu večer gledati jedno u drugo? – Nasmiješila se.

Izgledala je veoma privlačno u haljini boje limuna, podignute plave kose i ravnomjerno preplanulog tena.

Nije se vidjelo na njoj da je u kasnim tridesetima, kao ni na njemu. No, za razliku od njega, činilo se da joj njihov život nikad nije izgledao prazan. Ispunjavala ga je poznanstvima, zabavama koje je priređivala, zabavama koje je pohodila, skupinom ljudi u golf klubu koje je nazivala istomišljenicima.

Verina nezabrinutost činjenicom da nemaju djece Richardu se činila uznemiravajućom. Kad bi se to pitanje postavilo među njima ili u društvu drugih ljudi, uvijek je davala isti odgovor. Rekla je da će se dogoditi ako se dogodi, a ako neće – neće. Nema smisla podvrgavati se svim tim iscrpljujućim ispitivanjima kako bi se otkrilo čija je to *greška*, kao da nekoga treba okriviti.

Budući da je Richard znao iz prošlosti, i predobro se sjećajući drame s Olive, da na njegovoj strani ne može biti nedostataka, želio je da Vera ode na pretrage. No, ona je odbila.

Pred sobom je držala otvorene novine.

– Pogledaj! Prodaje se zaista prekrasna kuća, u onom Shancarrigu gdje si proveo sve te godine.

– Znam. Vidio sam.

– Što misliš, da je kupimo? Ima strašan potencijal. Mogla bi nam biti lijepa vikendica, mogli bismo pozivati ljude da odsjednu u njoj. Znaš, moglo bi biti zabavno.

– Ne.

– Kako to misliš, *ne*?

– Mislim NE, Vera – rekao je.

Zarumenila se. – Pa, ne znam zašto me napadaš, samo sam mislila da bi *ti* to volio. Činim sve što mislim da bi se tebi svidjelo. Postaje nemoguće zadovoljiti te.

Pomakao se kako bi je dotakao, ali ona je ustala i odmakla se od njega.

– Ozbiljno, Richarde. Nitko ti ne može udovoljiti. Ne postoji žena na svijetu koja bi te mogla zadržati. Možda se nikad nisi trebao oženiti, nego si trebao čitav život ostati poželjan neženja. – Vidio je da je veoma povrijeđena.

– Molim te. Molim te, oprosti mi, imao sam užasan dan. Umoran sam, to je sve. Molim te, baš sam svinja.

Smekšavala se. – Okupaj se i popij nešto pa ćemo izaći. Mnogo ćeš se bolje osjećati.

– Da. Da, naravno. Žao mi je što sam ti odbrusio. – Glas mu je bio beživotan, čuo je to u vlastitim ušima.

– I zaista misliš da ne bismo trebali uzeti tu kućicu i pretvoriti je u vikendicu?

– Ne, Vera. Ne, nisam bio sretan tamo. Povratak me ne bi usrećio.

– U redu. Nikad to više neću spomenuti – rekla je.

I znao je da će potražiti neko drugo mjesto, kuću u koju bi mogli pozvati ljude preko vikenda – ispuniti život s još više polustranaca. Možda će čak izabrati grad u kojem se smjestila Gloria, gdje god to bilo. Znao je da su Darcyjevi napustili Shancarrig nedugo nakon njegova odlaska.

Leo je sjedila u kuhinji *Glena*, s nimalo uspjeha pokušavajući počestljati Mooreovu kosu. Od majke je naslijedio kovrče, a od oca boju. Bilo mu je šest godina, a u posljednjoj predstavi koja se održala u školi u Shancarrigu zamolili su ga da glumi Gorući grm. To je očito bio njegov izbor.

Foxy je bio oduševljen. Leo nije baš bila tako sigurna u to.

Ispostavilo se da je s Mooreom Dunneom bilo više muke nego što je itko mogao zamisliti. Foxy je ustrajao na tom imenu. Dok je radio u Engleskoj otkrio je da je veoma otmjeno dodavati jedno prezime drugome u obliku imena. Leina je majka bila Miriam Moore, a *Glen* je nekad bio dom Mooreovih.

Mooreova mlađa sestra, Frances, bila je sve u svemu mnogo poslušnija. – Već ćemo mi unijeti života u nju – upozoravao je Foxy.

Za razliku od mnogih građevinara koji su se u uspješnim šezdesetima vratili iz Engleske s ušteđevinom i zamislila o brznoj zaradi, Foxy Dunne odlučio je krenuti putem međusobnog potpomaganja, a ne otuđivanja arhitekata.

Osam kućica koje je izgradio na posjedu *Glena* odlikovale su se stilom i osobnošću koja je očito nedostajala sličnim malenim kompleksima novogradnji u drugim gradovima. Dug niz mladog drveća zasađen je kako bi nove kuće imale privatnost, ali također kako bi se zadržao izduženi luk prilaznog puta *Glena*.

Bojnik Murphy poživio je dovoljno dugo da vidi unuke, ali sad je bio sahranjen na groblju pokraj svoje žene.

Iz velikog salona *Glena* Leo je upravljala sve većim graditeljskim carstvom koje je Foxy osnovao. Svi su njegovi rođaci iz grada sad radili za njega, rođaci koji su nekad zabranjivali njegovom ocu da prijeđe prag njihovih trgovina. Foxyjevi rođaci Brian i Liam slušali su svaku njegovu riječ, a stric se odnosio prema njemu s velikim poštovanjem.

Foxyjev otac nije bio nazočan da vidi plodove kojim je urodilo njegovo potpuno zanemarivanje vlastitog sina. Stari Dinny nekoliko je godina prije toga umro u okružnom staračkom domu. Foxyjeva braća, koja nikad nisu uspijevala zadržati posao ni približno dugo da bi bilo vrijedno spomena, od kojih je većina imala neki oblik zatvorskog dosjea, sad su živjela na račun novčanih pošiljki od kuće. Dobijali su nešto džeparca dok god su se držali podalje od Shancarriga.

Najvažnije izmjene koje su doprinijele upisivanju Ryanovog Shancarrig hotela na turističku kartu izvršio je upravo Foxy Dunne. On je bio taj koji je preobrazio barake pokraj rijeke Grane, a jedini trenutak kad je popustio sentimentalnosti ili osveti bila je njegova osobna nazočnost činu spravljanja sa zemljom kuće u kojoj je odrastao.

Župnu dvoranu, koja je bila najveći ponos oca Gunna, Foxy je sagradio po tako sniženoj cijeni da je se čak moglo nazvati njegovim darom župi.

Foxy je uredno vodio račune. Knjige koje je vodila Leo prolazile su redovitu reviziju. Zakupe imovine koju je kupovao i prodavao sređivao je njegov prijatelj Niall Hayes. Maura je svaki dan dolazila iz domareve kućice obaviti nešto kućnih poslova i paziti na djecu. Kao i uvijek, s njom je dolazio njezin sin Michael. Michael je postajao velik i jak, ali um i srce puno ljubavi bili su mu i dalje kao u djeteta.

Moore Dunne naročito ga je volio. – Puno je zanimljiviji od drugih velikih ljudi – izjavio je Moore.

Leo se pobrinula reći to Mauri.

– I ja sam oduvijek tako mislila – složila se Maura.

Leo i Maura svako bi jutro zajedno popile šalicu čaja prije no što bi obje započele s poslom – Leo se brinula za Foxyjeve poslove, a Maura je laštala pokušstvo *Glena* dok ne bi zasjalo. Zajedno su pročitale oglas kojim se njihova stara škola nudila na prodaju.

– Tko bi je kupio, osim da osnuje novu školu? – pitala se Maura.

– Jako se bojim da Foxy to želi – rekla je Leo. Nije to još rekao, ali je znala da mu je na umu. Činilo se da nikako ne može uništiti uspomenu na nekadašnje stanje stvari. Sve dok ne postane vlasnik čitavoga grada.

Začule su zvuk njegovog automobila ispred vrata. – Kako je vlastelin Dunne? – upitao je sina.

– U redu sam – nesigurno je rekao Moore.

– Samo u redu? Trebao bi biti tip-top – rekao je Foxy.

– Pa da, ali mislim da unutar Flossie raste još jedna mačka. – Moore je bio oduševljen.

– To je sjajno – odgovorio je Foxy. – Bit će to mačić, a možda čak i pet mačića.

– Ali, kako će izaći? – Moore je bio zbunjen. Maura se zahihotala.

– To je područje tvoje majke – rekao je Foxy uputivši se prema uredu. – Moram razmišljati o drugim stvarima, kao što su dozvole za projektiranje, sine.

– Za školu? – upitala je Leo.

– Aha, preduhitrila si me – rekao je.

Pogledala ga je, sitnog i brzog, žustrog kao i uvijek, sad odjevenog u odjeću po mjeri, ali i dalje umiljatog Foxyja iz njezina djetinjstva. Slijedila ga je u prostoriju koja je nekad predstavljala salon, u kojem je njezin otac lagano koračao, majka rastreseno sjedila, a Lance i Jessie bezbrižno spavali pokraj vatre.

– Trebamo li je, Foxy? – upitala je.

– Što je potreba? – Obgrlio joj je ramena i pogledao je u oči.

– Nemamo li dovoljno? – rekla je.

– Ljubavi, to je zlatni rudnik. *Stvorena* je za nas. Prava vrsta koliba, otmjeni tip, kakve bi bogati Dublinci čak mogli kupovati kao ljetne rezidencije ili ih posjećivati vikendom. Zaista bismo ih dobro uredili, neka si Chris i Eddie daju oduška. Podovi od škrljeveca... znaš, takve stvari. – Izgledao je tako revno. Želio je prihvatiti taj izazov.

Možda je bio u pravu, možda je zaista stvorena za njih. Zašto je stalno mislila da sve radi samo kako bi se pokazao? Kako bi pokazao nekim anonimnim, nevidljivim ljudima koji nisu marili.

Maddy Ross pomislila je kako je čudesno što su Božji putevi tako tajanstveni. Kako je samo zatvorio školu točno u trenutku kad je Maddy to odgovaralo.

Sad je mogla biti sasvim slobodna i čitavo vrijeme provoditi s Obitelji. Predivnom Obitelji nade. Madeline Ross već je tri godine bila članica Obitelji nade. I nije joj bilo jednostavno.

Kao prvo, u novinama se podigla ta halabuka usmjerena protiv njih zbog dvorca koji im je darovan te nesporazuma oko vlasničkih papira.

Nije postojala ni najmanja namjera da se nekoga prevari ili zavara, ali u novinama su to napisali na takav način da bi čovjek pomislio kako je Obitelj nade neka vrsta tajne međunarodne organizacije prevaranata.

A bio je tu i taj stav oca Gunna. Maddy nikad nije naročito voljela oca Gunna, sve od onog davnog doba kad se ponašao tako superiorno i osuđivao njezino prijateljstvo s ocem Barryjem. Da je otac Gunn imao više razumijevanja ili bio otvoreniji i liberalniji po pitanju položaja Ljubavi u Božjem poretku, mnogo bi toga bilo drukčije.

No, to je sad bila daleka prošlost. Veliki je problem predstavljao sadašnji stav oca Gunna.

Rekao je da Obitelj Ljubavi nije predivan način vršenja Božjeg djela na zemlji, da je ona opasan kult, da ispire mozgove ljudi kao što je Maddy, da Bog želi da mu se ljubav i poštovanje iskažu uobičajenim crkvenim kanalima.

Bilo je to upravo ono što se i moglo očekivati od njega. Bilo je to ono što su ljudi rekli našem Gospodinu kad je otišao u hram istjerati pismoznance i farizeje. Rekli su mu da to nije pravi način. Bili su u krivu, baš kao što je i otac Gunn u krivu. No, nije važno. Otac Gunn ne može upravljati njezinim životom. Sad je 1970. godina, nisu više loša stara vremena kad je jadni otac Barry mogao biti otjeran prije no što je upoznao svoj um, kad je mogao biti poslan na misionarsko mjesto gdje nisu bili spremni za njega.

A otac Gunn nije znao za policu osiguranja koju joj je ostavila majka. Novac koji je namjeravala dati ljudima Vieje Piedre prije no što su ostali napušteni, a posao prekinut na pola puta.

Maddy Ross još uvijek je sama šetala Barnom, obuhvaćajući se rukama i razmišljajući o novcu koji bi mogla dati Obitelji nade.

Željeli su kupiti zgradu koja će im biti centar.

Dugo se vremena pitala postoji li možda što u blizini. Željela je nastaviti živjeti u majčinoj kući, u blizini šume i rijeke koje je toliko voljela i koje su bile prepune uspomena. A sad je napokon pronašla pravo mjesto.

Prodavala se školska zgrada.

Maura je te večeri u njihovom malenom domu – domarevoj kućici *Glena* – pokazala Michaelu sliku škole.

– Znaš li gdje se nalazi, Michael? – upitala je.

Držao ju je u rukama. – Je moja škola (*napomena lektoru: namjerna pogreška*) – rekao je.

– Tako je, Michael. To je tvoja škola – rekla je i pogladila ga po glavi.

Michael nikad nije bio ni na jednom satu u školi, ali ponekad je odlazio u školsko dvorište igrati se s djecom. Maura je često stajala s knedlom u grlu i promatrala ga kako skuplja bukveno lišće, kao što je ona činila prije njega, a i svi njegovi ujaci i tetke – Brennanovi koji su otišli daleko.

– Mogli bismo večeras prošetati do tamo, Michael, i ponovno je pogledati. Želiš li to?

– Hoćemo imati užinu rano? – Uznemireno ju je pogledao.

– Imat ćemo užinu rano – složila se.

Uzeo je vlastiti tanjur i šalicu napravljene od bakelita kako se ne bi razbili. Michaelu su ponekad ispadale stvari. Nikad nije dirao majčin porculan. Neki su se porculanski predmeti nalazili u vitринici koja je visjela na zidu, a drugi su bili umotani u svileni papir.

Maura O’Sullivan odlazila je na lokalne dražbe i uvijek kupovala fini porculan po sniženim cijenama. Nikad nije uspjela složiti cijeli servis, čak ni polovicu servisa, ali to nije bilo važno budući da nikad nikoga nije pozivala na večeru. Sve je to bilo za nju.

Prošli su pokraj ružičaste kuće i mahnuli Bartonovima.

– Mogu ući i igrati se s blizancima? – upitao je Michael.

– Nećemo li ići pogledati tvoju staru školu? – Prešli su preko mosta gdje su djeca glasno pozdravljala Michaela, kao što su to godinama činila. I kao što će uvijek činiti. Dok god Maura bude tamo da se brine o njemu. A što da nema Maure?

Lagano je zadrhtala.

Pred školom je vidjela doktora Jimsa i njegovog sina Declana. Natpis “*Prodaje se*” bio je obasjan zalazećim suncem. Drugdje bi izgledao velik; ispod crvene bukve činio se sićušnim.

– Dobro veče, doktore. – Bila je službena.

– Bog, Declane... – Michael je zagrlio liječnikovog sina kojeg je poznao otkad je bio u dječjim kolicima.

– Vremena se mijenjaju – rekao je doktor Jims. – Bože, nikad nisam ni sanjao da ću doživjeti ovaj dan.

– Ne uskrađuj mi moj dio posla, tata... – Declan se nasmijao.

Maura je shvatila da se sad veoma dobro slažu. Sigurno je to zbog one divne djevojke Ruth za koju se Delcan oženio. Neki ljudi zaista imaju mnogo sreće u braku. No, nije li i ona dobila onoliko ljubavi i sreće koliko bilo tko drugi na svijetu?

Michael je promatrao imena na stablu. – Je li moje ime ovdje, mamice? – upitao je.

– Ako nije, trebalo bi biti – rekao je doktor Jims. – Nisi li bio ovdje isto kao i sva ostala djeca iz Shancarriga?

– Ja ću ga napisati ako želiš – ponudio je Declan.

– Što ćeš staviti?

– Da vidimo. Napisat ću nešto pokraj mojih inicijala. Vidiš tamo, DB 1961.? To sam ja.

– Nemaš nacrtano srce – požalio se Michael.

– Tad još nisam nikoga volio – rekao je Declan. Glas mu se činio punim osjećaja. Njih su dvojica napravili veliku predstavu od vađenja Declanovog džepnog nožića i odabiranja mjesta.

– Osjećaš li se dobro? – upitao je doktor Jims Mauru. – Pomalo si blijeda.

– Znate mene, brinem se zbog raznih stvari. Možda nije ništa...

– Dosta je vremena prošlo otkad si me posljednji put posjetila.

– Ne, doktore. Ne radi se o mome zdravlju, nego o budućnosti.

– Ah. Čovjek ne može učiniti ama baš ništa po pitanju budućnosti. – Jims Blake nasmiješio joj se.

– Samo... ponekad se brinem, ako mi se nešto dogodi, što će biti s... znate – Maura je pogledala prema Michaelu.

– Dijete moje, pa nemaš još ni trideset godina!

– Imam. Napunila sam prošli tjedan.

– Maura, mogu ti jedino reći da je svaka majka u Irskoj zabrinuta za svoje dijete. To je istovremeno i čudo i gubitak vremena. Život ide dalje.

– Da, za obične ljude.

Michael je zadovoljno uzviknuo i došao do nje te je povukao za ruku.

– Pogledaj što je napisao. Pogledaj, mama.

Declan Blake nacrtao je srce i na jednoj strani napisao *M O'S*. Rekao je da će na drugu stranu napisati *Svi njegovi prijatelji u Shancarrigu*.

– Vidiš što sam htio reći? – rekao je doktor Jims.

Maddy Ross pozvala je Sestru Judith iz Obitelji nade da dođe pogledati školsku zgradu. Sestra Judith rekla je da je savršena. Upitala je koliko će koštati. Maddy je rekla da je u okolici čula kako se priča o pet tisuća funti. S majčinom policom osiguranja, objasnila je Maddy, imat će toliko i još mnogo više. Papire će sastaviti s odvjetnikom. Ne s Niallom Hayesom. Naposljetku, Nialla Hayesa podučavala je u školi; ne bi bilo primjereno.

Maria je rodila dijete u Galwayu. Djevojčicu. Nazvat će je Nora. Nora Kelly nazvala je Unu Barton i priopćila joj veselu novost. Teško je mijenjati ustaljene navike te su se one još uvijek službeno obraćale jedna drugoj.

– Gospođo Kelly, jako mi je, *jako* drago. Sašit ću bebi haljinicu s volančićima – rekla je.

– Maria će je donijeti u Shancarrig u svečani obilazak, a vi ćete nam biti prva postaja, gospođo Barton – uzviknula je. Kellyjevi su se raspitivali za školu i htjeli znati priča li se što o kupcima.

Gospođa Barton zastala je. Nije znala žele li djeca da se sazna ili ne. Ipak, nije mogla lagati ženi kao što je gospođa Kelly.

– Među nama budi rečeno, Eddie i Chris pokušavaju skupiti novac, s potporama i svim ostalim. Nadaju se da bi je mogli pretvoriti u centar za primijenjenu umjetnost. – Nastala je tišina. – Nije li vam drago što to čujete?

– Da, da. Samo, mislim da smo se nadali da će tamo biti djece.

– Ali, bit će. Živjet će tamo s blizancima, a i ja ću. To je nada, gospođo Kelly, ali možda se ne ostvari.

– To bi bilo sjajno, gospođo Barton. Pomolit ću se Svetoj Ani za vas. Voljela bih misliti da će se vaša i moja unučad igrati pod tim stablom.

Dixonovi su bili samo u prolazu kroz mjesto kad su vidjeli školsku zgradu. Očarala ih je te su svratili do Nialla Hayesa raspitati se o pojedinostima.

On je bio osobito neuslužan.

– Na natpisu stoji ime i broj telefona dražbovatelja – osorno je rekao.

– Ali, budući da ste vi lokalni odvjetnik, mislili smo da biste mogli znati, da bismo možda mogli malo skratiti postupak. – Dixonovi su bili bogati ljudi iz Dublina koji su tražili vikendicu; navikli su da se postupci malo krata zbog njih.

– Moglo bi doći do sukoba interesa – rekao je Niall Hayes.

– Ako je želite kupiti, zašto onda natpis još uvijek stoji? – upitao je gospodin Dixon.

– Do viđenja – rekao je Niall Hayes.

– Užas jedan, ti neotesani seljaci – rekla je gospođa Dixon dok je još bila dovoljno blizu da je može čuti.

– Nikad se nismo ni oko čega sukobili, zar ne, Foxy? – rekla mu je Leo u krevetu.

– Kako to misliš? Naš je život jedan veliki sukob! – rekao je.

– Ne želim da kupimo školu.

– Navedi mi jedan dobar razlog.

– Ne trebamo je, Foxy. Zaista je ne trebamo. Bila bi to gnjavaža.

Pomilovao ju je po licu, ali ona je ustala i sjela na rub kreveta.

– Posao je uvijek gnjavaža, ljubavi. U tome je štos. O tome se uvijek radilo. Ti to znaš.

– Ne. Ovaj put je drukčije. Mnogi je drugi također žele.

– Pa što. Mi ćemo je *dobiti*.

– Ne, ne samo konkurenti, nego stvarni ljudi. Chris i Eddie, Nessa i Niall, gospođica Ross, a mislim da i Maura gaji nade.

– Gospođica Ross! – Nasmijao se i otkotrljao s kreveta. – Gospođica Ross je prolupala. Bilo bi *dobro djelo* ne dopustiti joj da je kupi.

– Ali, što je s drugima! Ozbiljna sam.

– Slušaj. Niall i Nessa su poslovni ljudi, razumiju se u sklapanje poslova. Niall se time bavi svaki dan. Isto je s Chris i Eddiejem, razumjet će. Neke stvari želiš, neke dobiješ.

Leo je počela koračati po sobi. Podsjetila je sama sebe na svoje roditelje. I oni su koračali u toj kući.

Zadrhtala je na tu pomisao. On je izišao iz kreveta, zabrinut. Stavio joj je kućni ogrtač preko ramena.

– Rekao sam ti. Navedi mi jedan dobar razlog, jedan *pravi* razlog i prestat ću.

– Maura.

– Ma, daj, Leo, nemoj me zafrkavati! Maura nema ni prebijenog novčića. Praktički smo joj *poklonili* domarevu kućicu. Gdje bi ona nabavila novac? Zašto bi željela tu kuću?

– Ne znam, ali svako veče odvodi Michaela tamo i njih dvoje zure u nju. Želi je iz nekog razloga.

– Nessa, dođi ovamo na trenutak, hoćeš?

– Zašto se uvijek osjećam kao dijete, a ne kao najveća pomoć koju si ikad imala u hotelu, kad upotrijebiš taj ton? – Nessa se nasmijala majci.

Breda Ryan natočila je objema šeri, što je uvijek bio znak nečega značajnog.

– Jel' se tata otišao provešeliti?

– Nije, cinično dijete. – Sjedile su poput prijateljica. Nessa je čekala. Znala je da majka ima nešto za reći.

Bila je u pravu. Majka je rekla da će joj dati savjet, a onda se povući i pustiti Nessu da razmisli o njemu. Čula je da Nessa i Niall razmišljaju o kupovini školske zgrade kao mjesta za življenje. E sad, nema šanse da će reći gdje je to čula niti ima potrebe da se Nessa uvrijedi i kaže da je to njezina stvar. No, ono što je Breda Ryan željela iznijeti, koliko god to vrijedilo, bilo je sljedeće:

Bila bi neviđena ludost otići iz *Terracea*, napustiti tu predivnu kuću samo zato što je stara Ethel živi vrag i Nessa se ne osjeća kao gospodarica u vlastitom domu. Rješenje je jednostavno premještanje, protjerivanje Niallovih roditelja u podrum.

No to, dakako, ne treba predstaviti na taj način. To treba predstaviti kao činjenicu da je Foxyju Dunneu i njegovom arhitektu sinula fantastična zamisao kako je moguće napraviti zaseban stan za starije ljude.

Nessa se vrpaljila slušajući.

– To je samo pitanje vremena – rekla joj je majka. – Zamisli da odete u školsku zgradu, a roditelji mu iduće godine umru, pomisli samo kako bi bila ljuta. Izgubila bi takav prestižan posjed. Zadrži kuću, ne dopusti im da je razdijele na njegove sestre. To je najbolja kuća u gradu.

– Pitam se jesi li u pravu – zamišljeno je progovorila Nessa, kao da razgovara sa sebi ravnom.

– U pravu sam – rekla je majka.

Eddie se vratio s putovanja. Pronašao je dovoljno ljudi da čitav centar može raditi. Točno onakve ljude s kakvima su oduvijek željeli surađivati, a neki su od njih poznavali njihov rad. Bilo je laskavo čuti kako Chris i Eddie postaju poznati u Irskoj.

Sad je bio na redu posjet direktoru banke.

I projekti.

Eddie je zamolio potencijalne zakupce da napišu svoje priče kako bi on i Chris mogli razraditi troškovnike. Također ih je zamolio da mu kažu što je bilo uspješno ili nezadovoljavajuće na mjestima na kojima su prethodno boravili.

On i Chris zajedno su čitali njihova izvješća.

Čitali su o mjestima na koja posjetitelji nisu zalazili jer nisu bila dovoljno blizu gradu, o mjestima koja su turistički autobusi zaobilazili jer nije bilo dovoljno vremena u programu. Naučili su da je najbolje biti dio zajednice, a ne izvan nje. Zajedno su shvatili da školska zgrada po mnogo čemu nije mjesto iz snova kakvom su je zamišljali.

– To je u slučaju da pridamo značaj ovome što su napisali – rekla je Chris.

– *Moramo* pridati značaj. To je naše istraživanje. – Eddie je složio žalosno lice.

– Nije li bolje što smo to saznali sad, a ne poslije? – rekla je Chris. – Iako je užasno gledati kako se san rasplinuo.

– Kako to misliš, san se rasplinuo? Nismo li bacili oko na trgovinu Nellie Dunne kad prođe njezino vrijeme? Stražnji dio tog mjesta je poput labirinta.

Vidjela je kako se Eddie ponovno nasmiješio i razveselila se. – Dođi, idemo reći Uni. – Poskočila je i krenula prema dijelu kuće u kojem je stanovala Eddiejeva majka.

– Nije me briga *gdje* sam dok god sam s vas dvoje – rekla je gospođa Barton. Također im je rekla da je čula kako su i Foxy Dunne i Niall Hayes bacili oko na školu.

– Onda nam je bolje da se ne otuđujemo od dobrih prijatelja, koji su nam ujedno dobri klijenti – rekla je Chris. Dvije su se žene sretno nasmijale, poput urotnica.

Otac Gunn prevrtao se i okretao u uskom krevetu. U mislima je pokušavao napisati pismo biskupu, pismo kojim bi stekao vlast nad Obitelji nade. Sad se činilo sigurnim da je ona Madeleine Ross dala tim zlokobnim ljudima novac da osnuju centar u školskoj zgradi u Shancarrigu. Bit će tu, usred njegove župe, odvlačit će njegovo stado, propovijedati im u dugim haljama pokraj rijeke.

Molim te, Bože, daj da biskup zna što treba učiniti.

Zašto je prije mnogo godina poduzeo sve te korake da spriječi skandal? Ne bi li bila mnogo veća usluga Bogu i župi da su onaj napola šašavi otac Brian Barry i ona potpuno šašava Maddy Ross potaknuti da pobjegnu zajedno? U tom se slučaju ništa od te užasne zbrke oko Obitelji nade ne bi dogodilo.

Na povratku s izleta Terry i Nancy Dixon svratili su do Vere i Richarda Hayesa.

– Vidjeli smo upravo savršenu školsku zgradu. Mislim da bismo je trebali zajedno kupiti – rekao je Terry. – Nalazi se u onom mjestu u kojem si ti neko vrijeme radio, u Shancarrigu.

– Vidjeli smo oglas – rekla je Vera, pogledavajući Richarda.

– I? – Dixonovi su gledali naizmjenice u jedno pa u drugo. Richardove su oči bile daleko.

– Richard je rekao da nije bio sretan u Shancarrigu. – Vera je progovorila umjesto njega.

– Ne čudim se – rekla je Nancy Dixon. – Ali, ne bi se morao mnogo miješati s ljudima. To bi bilo savršeno mjesto za pobjeći od svega toga. Tamo je jedno zaista fenomenalno stablo.

– Crvena bukva – rekao je Richard.

– Da, tako je. Mogli bismo je dobiti za bagatelu. Razgovarali smo s odvjetnikom, ali nije bio naročito susretljiv.

– To je moj stric – rekao je Richard.

Dixonovima je bilo neugodno. Rekli su da je bio mlađi muškarac, vjerojatno njegov sin. Ne izgleda baš kao netko tko će se proslaviti, usudili su se reći.

Richard nije odgovorio. – Svi su pisali imena na to stablo – rekao je.

– Aha! Možda si ti napisao *svoje* ime na stablo pa se zato ne možemo vratiti tamo – koketno je rekla Vera.

– Ne. Nikad tamo nisam napisao svoje ime – rekao je Richard. Oči su mu još uvijek bile veoma daleko.

– Ima li mnogo zainteresiranih iz Dublina? – upitao je doktor Jims sina.

– Ne. Mislio sam da će ih biti više. Možda bismo opet trebali objaviti oglas.

Dva su muškarca redovito išla u šetnju Shancarrigom. Declan i Ruth sad su tamo gradili kuću. Nisu željeli stan u *Terraceu*. Željeli su imati više prostora, prostora za zečeve i magarca, za djecu koju će imati. Ruth je bila trudna. Također su osjetili da je došao trenutak da otvore podružnicu *Nekretnina O’Neilla i Blakea* u Shancarrigu. Mnogi gosti Ryanovog Shancarrig hotela željeli su kupiti parcele. Foxy Dunne bio je više nego spreman graditi na njima.

– Za koliko će otići? – Doktor Jims mnogo je mislio na školu.

– Imali smo ponudu za pet. To znaš. – Declan Blake pokazao je glavom u pravcu kolibe Maddy Ross.

– Ne želimo ih, Declane.

– Ne mogu glumiti Boga, tata. Moram dobiti najbolju cijenu za svog klijenta.

– Tvoj klijent je tek staro Ministarstvo prosvjete, sine. S jedne ih strane svi muzu, a s druge strane dižu velik novac mešetarenjem. Oni se ne računaju.

– Ti si častan u svom zanimanju. Ja moram biti u svome.

– Ja sam u svome također human. – Nastala je tišina.

Ako se ijedan od njih dvojice u tom trenutku sjetio kako je doktor Jims prije mnogo godina zaobišao pravila da pomogne sinu, nisu to izgovorili.

– Možda će netko ponuditi više. – Nije se činilo da Declan gaji velike nade.

– Je li Niall Hayes ispao?

– Jest. I Foxy Dunne, to je na neki način olakšanje. A i Eddie. Ne bih volio da podižu cijenu jedan protiv drugoga.

– Eto vidiš. I ti imaš srce. – Doktor Jims izgledao je zadovoljan.

– I nitko drugi?

– Nitko ozbiljan.

– Tko zna što je ozbiljno?

– U redu, tata. Maura. Michaelova majka. Kaže da želi da ta kuća postane dom, dom za djecu poput Michaela, s nekim tko će ga voditi. A i ona bi pomagala. Ljudima poput Michaela koji nemaju majke... to je ono što želi.

– Pa, nije li to ono što bismo svi željeli? – rekao je doktor Jims. – A ako to želimo, to se može učiniti.

Nitko nikad nije saznao kakvi su se pregovorili vodili iza kulisa, kako je Obitelj nade ubijeđena da bi im donijelo veoma štetan publicitet kad bi ukrstili mačeve s općinom koja želi osigurati dom za djecu s Downovim sindromom – i koja je skupila novac za to. Čuli su kako Maddy Ross govori da joj je zapravo baš drago što se sestra Judith neće morati suočiti s kolektivnim ignoriranjem, praznovjermem i zatucanošću Shancarriga.

Foxy i Leo donijeli su na svijet sestru za Moorea i Frances; Chris i Eddie brata za blizance; Nessa i Niall brata za Dannyja i Breda; gospodin i gospođa Hayes odlučili su dragovoljno odseliti u podrum *Terracea* i napraviti vlastita ulazna vrata na koja su ulazili i izlazili; Declan i Ruth Blake sagradili su kuću i nazvali sina James; unuka Kellyjevih, Nora, prohodala je – kad je otvoren Dom u Shancarrigu.

U svim su se novinama pojavile njegove fotografije i lijepi maleni članci koji su ga opisivali.

No, bilo je zapravo teško odati mu priznanje, jer sve što se vidjelo bila je tek kamena zgrada i veliko stablo.

KRAJ

KRATAK SAŽETAK S POČETKA KNJIGE:

Osmero djece jednom je urezalo imena u deblo velike crvene bukve koja je natkrilila školsku zgradu u Shancarrigu. Sad su ta djeca odrasla. Imaju različite živote, no škola ih je oblikovala i učinila onakvima kakvi jesu. Za svakoga od njih rodni grad Shancarrig skriva posebne uspomene – neke suviše osobne da bi se ikad ispričale.

Od Ryanovog hotela do šume Barna, gdje svake godine logoruju Cigani, od trgovine slatkišima Nellie Dunne do crkve oca Gunna, tijekom života u irskom gradiću izvana se čini mirnim, bez događaja; neki bi – poput Nesse Ryan u potrazi za strasti – rekli: na smrt dosadnim. Međutim, kad se oljušti površinski sloj, na svjetlo dana izađu mnoga neočekivana zbivanja.

S humorom, toplinom i nemilosrdnim okom za ironiju samozavaravanja, Meave Binchy otkriva čitatelju tajne skrivene u životu svakog čovjeka, i pokazuje nam da se neobične priče mogu pronaći posvuda – samo ako znaš kamo gledati i kako slušati.